

Robert Bielecki

**Język estoński
dla początkujących**

Teksty i gramatyka

WYDAWNICTWO NAUKOWE UAM

**Język estoński
dla początkujących**

I

Teksty i gramatyka

*In memoriam
Matthias Köhler*

UNIWERSYTET IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

ROBERT BIELECKI

Język estoński dla początkujących

I

Teksty i gramatyka

POZNAŃ 2016

Recenzent: prof. dr hab. Elżbieta Artowicz

© Copyright by Robert Bielecki 2016
© Copyright for this edition by Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2016

Na okładce fotografia ze zbiorów prywatnych Kaupo Peetso:
cztery wieże murów miejskich Tallina
(od lewej: wieża Kõismäe, Plate, Eppingi, Grusbeke-tagune)

Projekt okładki: K&S Szurpit
Redaktor techniczny: Dorota Borowiak
Łamanie komputerowe: Danuta Kowalska

ISBN 978-83-232-3060-1

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIwersytetu IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU
61-701 POZNAŃ, UL. FREDRY 10
www.press.amu.edu.pl

Sekretariat: tel. 61 829 46 46, fax 61 829 46 47, e-mail: wyd nauk@amu.edu.pl

Dział sprzedaży: tel. 61 829 46 40, e-mail: press@amu.edu.pl

Wydanie II poprawione. Ark. wyd. 11,00. Ark. druk. 13,50.

DRUK I OPRAWA: EXPOL, WŁOCŁAWEK, UL. BRZESKA 4

Sisukord – Spis treści

Eessõna – Przedmowa	13
Sissejuhatus – Wstęp	15
Üldisi teadmisi eesti keelest – Ogólne wiadomości o języku estońskim	15
Eesti tähestik – Alfabet estoński	16
Foneetika, fonoloogia ja ortograafia – Fonetyka, fonologia i ortografia	17
1. Täishäälikud – Samogłoski	17
2. Kaksiktäishäälikud – Dyftongi	21
3. Kaashäälikud – Spółgłoski	25
4. Välde – Iloczas	38
5. Silp – Sylaba	41
6. Rõhk – Akcent	42
7. Rõhutatud silbi ja selle ümbruse omadused – Właściwości sylaby akcentowanej i jej otoczenia	42
Õppetükkide struktuur – Struktura jednostek lekcyjnych	45
Esimene õppetükk – Lekcja pierwsza	47
Tervitussõnad – Powitania	47
Hüvastijätusõnad – Pożegnania	47
Dialoogid – Dialogi	48
<i>Ühiselamus – W akademiku</i>	48
<i>Toas – W pokoju</i>	48
Teine õppetükk – Lekcja druga	49
Laused – Zdania	49
Dialoogid – Dialogi	50
<i>Saame tuttavaks! – Poznajmy się!</i>	50
<i>Tervist! – Cześć!</i>	50
<i>Kohtumine ülikoolis – Spotkanie na uniwersytecie</i>	51
Muud kohtumisel kasutatavad viisakusväljendid – Inne zwroty grzecznościowe używane podczas spotkania	51
Küsimused – Pytania	51
Vastused – Odpowiedzi	51
Muud hüvastijätusõnad – Inne pożegnania	51
Muud kasulikud väljendid – Inne przydatne zwroty	52
Grammatika – Gramatyka	52

1. Zwroty typu <i>kuidas sinu nimi on</i> ‘jak się nazywasz’	52
2. Zwroty typu <i>kuidas läheb</i> ‘co słyhać’	52
Kolmas õppetükk – Lekcja trzecia	53
Laused – Zdania	53
Dialoog – Dialog	54
<i>See kõrge maja on ilus – Ten wysoki dom jest ładny</i>	54
Tekst – Tekst	55
<i>Minu sõber ja sõbranna – Mój przyjaciel i przyjaciółka</i>	55
Muud kasulikud sõnad – Inne przydatne słowa	55
Asjad – Rzeczy	55
Omadused – Właściwości	55
Inimesed – Ludzie	55
Grammatika – Gramatyka	56
1. Zaimek wskazujący <i>see</i>	56
2. Przymiotnik – wstęp	56
3. Znaczenie przymiotników <i>pikk, lühike</i> oraz <i>kõrge, madal</i>	57
4. Mianownik – wstęp	58
Neljas õppetükk – Lekcja czwarta	59
Laused – Zdania	59
Dialoogid – Dialogi	59
<i>Tere! Ma olen Tõnu – Cześć! Jestem Tõnu</i>	59
<i>Kus on Tõnu Tuul? – Gdzie jest Tõnu Tuul?</i>	60
Tekst – Tekst	61
<i>Tõnu pere – Rodzina Tõnu</i>	61
Muud kasulikud sõnad – Inne przydatne słowa	61
Elukutsed – Zawody	61
Rahvused – Narodowości	62
Perekonnaliikmed – Członkowie rodziny	62
Grammatika – Gramatyka	62
1. Zaimki osobowe – wstęp	62
2. Formy twierdzące czasu teraźniejszego czasownika <i>olema, olla</i> ‘być’	63
3. Formy przeczące czasu teraźniejszego czasownika <i>olema, olla</i> ‘być’	63
4. Zwroty grzecznościowe typu <i>te olete</i> ‘pan, pani jest’	64
5. Rodzaj gramatyczny	64
Viies õppetükk – Lekcja piąta	66
(Powtórzenie)	
Tekst – Tekst	66
<i>Eesti keel – Język estoński</i>	66
Dialoog – Dialog	67
<i>Mis keel on sinu emakeel? – Jaki język jest twoim językiem ojczystym?</i>	67
Tekst – Tekst	68
<i>Minu kodulinn – Moje rodzinne miasto</i>	68
Dialoog – Dialog	69
<i>Mis linn on sinu kodulinn? – Jakie miasto jest twoim rodzinnym miastem?</i>	69
Muud kasulikud sõnad – Inne przydatne słowa	70
Muud keeled – Inne języki	70

Eesti linnad – Estońskie miasta	70
Muud tähtsad Euroopa linnad – Inne ważne miasta europejskie	70
Linn ja küla – Miasto i wieś	71
Värvid – Kolory	71
Vanasõnad – Przysłowia	71
Kuues õppetükk – Lekcja szósta	72
Laused – Zdania	72
Tekst – Tekst	72
<i>Minu pere elab Tallinnas – Moja rodzina mieszka w Tallinie</i>	72
Dialog – Dialog	73
<i>Kus sa elad? – Gdzie mieszkasz?</i>	73
Muud kasulikud sõnad – Inne przydatne słowa	74
Euroopa maad – Kraje europejskie	74
Ilmakaared – Strony świata	75
Grammatika – Gramatyka	75
1. Formy twierdzące czasu teraźniejszego – wstęp	75
2. Inessivus – wstęp	77
Seitsmes õppetükk – Lekcja siódma	78
Laused – Zdania	78
Dialog – Dialog	78
<i>Kas sa oled tartlane? – Czy jesteś mieszkańcem Tartu?</i>	78
(Gramatyka: 1, 2 (znaczenie przestrzenne adessivu), 3)	
Tekst – Tekst	79
<i>Tõnu päev – Dzień Tõnu</i>	79
(Gramatyka: 1, 2, 3 (znaczenie przestrzenne i czasowe adessivu), 4)	
Muud kasulikud sõnad – Inne przydatne słowa	80
Euroopa maad (Jätk) – Kraje europejskie (Kontynuacja)	80
Grammatika – Gramatyka	81
1. Formy przeczące czasu teraźniejszego – wstęp	81
2. Adessivus – wstęp	81
3. Partykuła pytajna <i>kas</i> ‘czy’	82
4. Szyk wyrazów w zdaniu – wstęp	83
Kaheksas õppetükk – Lekcja ósma	85
Laused – Zdania	85
Dialogid – Dialogi	85
<i>Mis keelt sa õpid? – Jakiego języka się uczysz?</i>	85
<i>Kas te räägite eesti keelt? – Czy mówi pan po estońsku?</i>	86
(Gramatyka: 1, 3)	
Tekst – Tekst	87
<i>Eesti keele tund – Lekcja języka estońskiego</i>	87
(Gramatyka: 1, 2, 3, 4)	
Muud kasulikud sõnad – Inne przydatne słowa	89
Koolid – Szkoły	89
Õppeained – Przedmioty (studiów)	89
Grammatika – Gramatyka	90
1. Zmiana stopnia – wstęp	90
2. Wzory zmiany stopnia – wstęp	92

3. Formy przeczące czasu teraźniejszego – ciąg dalszy	93
4. Frazy typu <i>ma räägin eesti keelt</i> ‘mówię po estońsku’ i <i>ma küsin eesti keeles</i> ‘pytam po estońsku’	93
Üheksas õppetükk – Lekcja dziewiąta	94
Laused – Zdania	94
Tekst – Tekst	94
<i>Eesti – Estonia</i>	94
(Gramatyka: 1, 2, 4)	
Dialogid – Dialogi	95
<i>Mis maa on sinu kodumaa? – Jaki kraj jest twoim rodzinnym krajem?</i>	95
(Gramatyka: 1, 2, 4)	
<i>Kuidas selle soomlase nimi on? – Jak ma na imię ten Fin?</i>	96
(Gramatyka: 1, 2, 3, 4)	
Eesti hümn (Fragment) – Hymn estoński (Fragment)	97
Grammatika – Gramatyka	98
1. Dopełniacz – wstęp	98
2. Wzory zmiany stopnia – ciąg dalszy	99
3. Dopełniacz wyrazów typu <i>eestlane</i> i <i>poolakas</i>	100
4. Zastosowanie dopełniacza – wstęp	101
Kümnes õppetükk – Lekcja dziesiąta	102
Laused – Zdania	102
Dialogid – Dialogi	102
<i>Tallinna lennujaamas – Na lotnisku w Tallinie</i>	102
(Gramatyka: 1)	
<i>Kelle oma see vaene koer on? – Czyj jest ten biedny pies?</i>	104
(Gramatyka: 1, 2, 3)	
Tekst – Tekst	105
<i>Tõnu ja Ago kodulinn – Rodzinne miasto Tõnu i Ago</i>	105
(Gramatyka: 1, 2, 3, 4)	
Muud kasulikud sõnad – Inne przydatne słowa	106
Isikuandmed – Dane osobowe	106
Grammatika – Gramatyka	106
1. Dopełniacz zaimków osobowych	106
2. Dopełniacz wyrazów typu <i>väike</i> i <i>lühike</i>	107
3. Zastosowanie dopełniacza – ciąg dalszy	107
4. Zastosowanie słowa posiłkowego <i>oma</i> ‘swoój, własny’	108
Üheteistkümnes õppetükk – Lekcja jedenasta	110
Laused – Zdania	110
Tekst – Tekst	110
<i>Eestlased ja poolakad – Estończycy i Polacy</i>	110
(Gramatyka: 1, 2)	
Dialog – Dialog	111
<i>Keda me kutsume? – Kogo zaprosimy?</i>	111
(Gramatyka: 1, 2, 3)	
Muud kasulikud omadussõnad – Inne przydatne przymiotniki	113

Grammatika – Gramatyka	113
1. Mianownik liczby mnogiej	113
2. Partykuła <i>mitte</i> ‘nie’	114
3. Zmiana stopnia – ciąg dalszy	115
Kaheteistkümnes õppetükk – Lekcja dwunasta	118
(Powtórzenie)	
Tekst – Tekst	118
<i>Üliõpilase elu head ja halvad pooled – Dobre i złe strony życia studenta</i>	118
Dialogid – Dialogi	119
<i>Tõnu elu Tartus – Życie Tõnu w Tartu</i>	119
<i>Ülikoolielu Tartus – Życie uniwersyteckie w Tartu</i>	121
Muud kasulikud sõnad – Inne przydatne słowa	123
Ülikoolielu – Życie uniwersyteckie	123
Vanasõnad – Przysłowia	123
Kolmeteistkümnes õppetükk – Lekcja trzynasta	124
Laused – Zdania	124
Tekstid – Teksty	124
<i>Meie korter – Nasze mieszkanie</i>	124
(Gramatyka: 1, 2, 3, 4)	
<i>Pireti tuba – Pokój Piret</i>	125
(Gramatyka: 1, 2, 3, 4, 5)	
Dialog – Dialog	126
<i>Unistused – Marzenia</i>	126
(Gramatyka: 1, 2, 3, 4, 5)	
Muud kasulikud sõnad – Inne przydatne słowa	127
Nimisõnad – Rzeczowniki	127
Omadussõnad – Przymiotniki	127
Grammatika – Gramatyka	128
1. Zmiana stopnia – ciąg dalszy	128
2. Samogłoskowe alternacje tematyczne – wstęp	129
3. Wzory zmiany stopnia – ciąg dalszy	130
4. Inessivus i adessivus – ciąg dalszy	130
5. Poimki – wstęp	131
Neljateistkümnes õppetükk – Lekcja czternasta	133
Laused – Zdania	133
Dialog – Dialog	133
<i>Ilm ja aastajaad Eestis – Pogoda i pory roku w Estonii</i>	133
(Gramatyka: 1, 2, 3)	
Tekstid – Teksty	135
<i>Turist Eestis – Turysta w Estonii</i>	135
<i>Tartu – Tartu</i>	136
(Gramatyka: 1, 2, 3, 4, 5)	
Muud kasulikud sõnad – Inne przydatne słowa	137
Ilm – Pogoda	137
Linnas ja maal – W mieście i na wsi	138
Grammatika – Gramatyka	138

1. Okolicznik czasu – wstęp	138
2. Bezokolicznik – podsumowanie	139
3. Szyk wyrazów w zdaniu – ciąg dalszy	140
4. Czasownik – podsumowanie	141
5. Zdania typu <i>Tõnul on raamat</i> ‘Tõnu ma książkę’ – wstęp	142
Viieteistkümnes õppetükk – Lekcja piętnasta	144
Laused – Zdania	144
Tekst – Tekst	144
<i>Tõnu on täna haige – Tõnu jest dzisiaj chory</i>	144
Dialog – Dialog	145
<i>Hommikul Tõnu ja Ago juures ühiselamus – Rankiem u Tõnu i Ago w akademiku</i>	145
Muud kasulikud sõnad – Inne przydatne słowa	146
Kehaosad – Części ciała	146
Grammatika – Gramatyka	147
1. Dopełniacz liczby pojedynczej – ciąg dalszy	147
2. Wzory zmiany stopnia – ciąg dalszy	151
3. Sufiks <i>-gi, -ki</i>	151
Kuueteistkümnes õppetükk – Lekcja szesnasta	153
Arvsõnad – Liczebniki	153
Laused – Zdania	153
Dialogi – Dialogi	154
<i>Matemaatika on raske – Matematyka jest trudna</i>	154
(Liczebniki)	
<i>Sisseostud väikeses toidupoes – Zakupy w małym sklepie spożywczym</i>	156
(Gramatyka: 1 (końcówka zerowa i końcówki samogłoskowe), 2, 3, 4)	
Tekst – Tekst	157
<i>Jerzy õpib eesti keelt – Jerzy uczy się języka estońskiego</i>	157
(Gramatyka: 1, 2, 3, 4, 5)	
Muud kasulikud sõnad – Inne przydatne słowa	158
Söök ja jook – Jedzenie i picie	158
Marjad, puuviljad, köögiviljad ja juurviljad – Owoce i warzywa	158
Kogus – Ilość	159
Grammatika – Gramatyka	159
1. Partitivus liczby pojedynczej – wstęp	159
2. Partitivus liczby pojedynczej rzeczowników policzalnych – wyrażanie ilości	162
3. Partitivus liczby pojedynczej rzeczowników niepoliczalnych – wyrażanie ilości	162
4. Składnia zdań z liczebnikiem głównym – wstęp	163
5. Partitivus – dopełnienie bliższe	164
Seitsmeteistkümnes õppetükk – Lekcja siedemnasta	165
Laused – Zdania	165
Tekst – Tekst	166
<i>Eesti rahva ja keele päritolust – O pochodzeniu narodu i języka estońskiego</i>	166
(Gramatyka: 1)	
Dialog – Dialog	167
<i>Piret ja Ago vaatavad vanu perepilte – Piret i Ago oglądają stare rodzinne zdjęcia</i>	167
(Gramatyka: 1, 2, 3, 4)	

Muud kasulikud sõnad – Inne przydatne słowa	169
Perekonnaelu – Życie rodzinne	169
Grammatika – Gramatyka	170
1. Elativus – wstęp	170
2. Ablativus – wstęp	171
3. Zdanja typu <i>Tõnul ei ole raamatut</i> ‘Tõnu nie ma książki’ i <i>Tõnul on kaks raamatut</i> ‘Tõnu ma dwie książki’	172
4. Partitivus liczby pojedynczej – ciąg dalszy	172
Kaheksateistkümnes õppetükk – Lekcja osiemnasta	173
Kellaajad – Godziny	173
Nädalapäevad ja kuud – Dni tygodnia i miesiące	174
Laused – Zdanja	174
Dialog – Dialog	175
<i>Telefonikõne – Rozmowa telefoniczna</i>	175
(Godziny, Gramatyka: 1, 2)	
Tekstid – Teksty	177
<i>Riina kalender – Kalendarz Riiny</i>	177
(Godziny, Dni tygodnia i miesiące, Gramatyka: 1, 2)	
<i>Riina nädal – Tydzień Riiny</i>	178
(Godziny, Dni tygodnia i miesiące, Gramatyka: 1, 2, 3)	
Muud kasulikud sõnad – Inne przydatne słowa	179
Töö – Praca	179
Grammatika – Gramatyka	180
1. Allativus – wprowadzenie	180
2. Zaimki – podsumowanie	181
3. Partitivus liczby pojedynczej – ciąg dalszy	182
Üheksateistkümnes õppetükk – Lekcja dziewiętnasta	186
Laused – Zdanja	186
Tekst – Tekst	186
<i>Pireti päev – Dzień Piret</i>	186
(Gramatyka: 1, 2)	
Dialog – Dialog	188
<i>Piret ja tema sõbranna lähevad kohvikusse – Piret i jej przyjaciółka idą do kawiarni</i>	188
(Gramatyka: 1, 2)	
Tekst – Tekst	189
<i>Piret ja Ago lähevad kaubamajja – Piret i Ago idą do domu handlowego</i>	189
(Gramatyka: 1, 2, 3)	
Muud kasulikud sõnad – Inne przydatne słowa	191
Igapäevased tegevused – Codzienne czynności	191
Grammatika – Gramatyka	191
1. Illativus – wstęp	191
2. Przypadki wyrażające stosunki przestrzenne – podsumowanie	195
3. Partitivus liczby pojedynczej – ciąg dalszy	197
Kahekümnes õppetükk – Lekcja dwudziesta	199
Laused – Zdanja	199
Dialogid – Dialogi	199

<i>Võõras linnas – W obcym mieście</i>	199
(Gramatyka: 1)	
<i>Bussijaamas – Na dworcu autobusowym</i>	201
(Gramatyka: 1)	
Tekst – Tekst	203
<i>Eestlased reisivad palju – Estończycy dużo podróżują</i>	203
(Gramatyka: 1, 2, 3, 4)	
Muud kasulikud sõnad – Inne przydatne słowa	204
Reisid ja matkad – Podróże i wycieczki	204
Grammatika – Gramatyka	204
1. Tryb rozkazujący – wstęp	204
2. Comitativus liczby pojedynczej – wstęp	206
3. Zaimki względne	207
4. Zaimki nieokreślone	208
Kahekümne esimene õppetükk – Lekcja dwudziesta pierwsza	209
(Powtórzenie)	
Tekstid – Teksty	209
<i>Rohkem Eesti Vabariigist – Więcej o Republice Estońskiej</i>	209
<i>Kalevipoja eeposest – O eposie Kalevipoeg</i>	211
Vanasõnad – Przysłowia	212
Kirjandus – Literatura	214

Eessõna – Przedmowa

Ucząc się języka estońskiego przed wyjazdem do Estonii oraz już podczas pracy na Uniwersytecie w Tartu spostrzegłem, iż większość podręczników do nauki tego języka przeznaczona jest zasadniczo dla dwóch typów odbiorców – Ugrofinów lub Rosjan, którzy na co dzień stykają się z językami ugrofińskimi. Materiał gramatyczny wprowadzany jest w nich dosyć szybko oraz brak jest w nich wyczerpujących komentarzy objaśniających. Podejście takie w dużej mierze umożliwia podobieństwo struktury gramatycznej języków ojczystych uczących się do struktury języka estońskiego, jeżeli mowa o Ugrofinach, lub też znaczne obycie z językiem estońskim, jeżeli mowa o Rosjanach mieszkających w Estonii. Jasne stało się dla mnie, iż Polacy chcący poznać język estoński znajdują się w mniej korzystnej sytuacji właśnie ze względu na brak podręcznika przeznaczonego dla nich. Postanowiłem więc napisać podręcznik, który sprostałby tym wymaganiom.

Pracę nad niniejszą publikacją rozpocząłem w roku 2001 już w czasie mojego dwuletniego pobytu w Estonii. Jest ona owocem wieloletnich badań nad strukturą języka estońskiego oraz metodyką jego nauczania. Zebrałem w niej wszystkie swoje doświadczenia związane z nauką i nauczaniem języków ugrofińskich na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytecie im. Loránda Eötvösa w Budapeszcie oraz Uniwersytecie w Tartu w Estonii. Porównywałem podejścia proponowane przez autorów wielu podręczników do nauki różnych języków ugrofińskich. O swych własnych pomysłach dyskutowałem z wieloma estońskimi wykładowcami, a następnie testowałem je na swoich studentach w Poznaniu.

Niniejszy podręcznik jest pierwszym na rynku polskim podręcznikiem do nauki języka estońskiego. Powstał on z myślą o dwóch grupach odbiorców: studentach uczestniczących w zajęciach z lektorem oraz całej rzeszy samouków. To właśnie ta druga grupa odbiorców przesądziła w dużej mierze o strukturze podręcznika. Nie mogłem się zatem ograniczać tylko do sygnalizowania pewnych schematów strukturalnych bez ich objaśnienia i odniesienia do struktury języka ojczystego uczących się. Świadomie unikam obecnie prawie niepodzielnie panującej tzw. metody komunikacyjnej, która – w moim odczuciu wynikającym z doświadczenia w nauczaniu języków ugrofińskich tak odległych typologicznie od języka polskiego – zrzucając ciężar budowania związków logicznych pomiędzy jednostkami nauczanego języka na mniej lub bardziej świadomo-

nych językowo uczących się, nie sprawdza się w przypadku tych języków nawet w najmniejszym zakresie. Z drugiej jednak strony podręcznik ten nie składa się tylko i wyłącznie z suchego filologicznego wykładu gramatyki języka estońskiego. Po jego opanowaniu uczący się powinien umieć poradzić sobie w codziennych sytuacjach życiowych i jednocześnie kontynuować świadomą naukę tego języka na poziomie średnim. Zgodnie z Europejskim Systemem Opisu Kształcenia Językowego po ukończeniu kursu uczący się osiągnie poziom A2. Trzecia część podręcznika zawiera dużą ilość ćwiczeń utrwalających materiał gramatyczny i leksykalny, których fragment można potraktować jako ćwiczenia komunikacyjne na miarę możliwości uczącego się. W przekonaniu wielu językoznawców język estoński w wyniku swego historycznego rozwoju odsunął się typologicznie w pewnym stopniu od pozostałych języków ugrofińskich, szczególnie w odniesieniu do struktury morfologicznej wyrazu, mianowicie wzrósł w nim stopień fuzji tematu leksykalnego i sufiksów gramatycznych. Język estoński, będący w dużym stopniu – jak pozostałe języki ugrofińskie – językiem aglutynacyjnym, wydaje się powoli dryfować w kierunku języka fleksyjnego. Fakt ten odciska swe piętno w metodyce jego nauczania, która kładzie na początku szczególny nacisk na problematykę odmiany wyrazów i niejako spowalnia w porównaniu z innymi językami ugrofińskimi tempo wprowadzania analogicznych form gramatycznych. W niniejszym podręczniku ze względu na specyficznego odbiorcę tempo to jest jeszcze niższe. Każdy temat gramatyczny został tutaj powiązany z jakimś tematem leksykalnym ważnym dla codziennej komunikacji, np. dopełniacz i wyrażanie przynależności, partitivus i wyrażanie ilości (zakupy), mianownik liczby mnogiej i opis narodowości (*Estończycy są wysocy* itp.), tryb rozkazujący i wskazywanie drogi itd.

Swe wyrazy wdzięczności kieruję szczególnie do pani Liiny Kink za konsultację językową odnośnie do znacznej części podręcznika. Bez jej nieocenionej pomocy podręcznik najprawdopodobniej w ogóle nie ukazałby się. Podobne podziękowania kieruję także do pani Siiri Vomm Lievonon, która sprawdzała pod względem językowym skonstruowane przeze mnie w początkowej fazie pracy teksty ciągłe i dialogi. Dzięki konsultacji językowej pani Lemmi Erin korekta podręcznika w swej ostatniej fazie znacznie nabrała tempa. Za celne uwagi merytoryczne dotyczące wielu spraw teoretycznych dziękuję dr. Petarowi Kehayovowi, dr. Pärtelowi Lippusowi oraz dr. Rogierowi Bloklandowi. Za wnikliwe sprawdzenie zdań ilustrujących zastosowanie estońskich wyrazów ze *Słownika polsko-estońskiego* dziękuję pani Kadri Kehayovej oraz panu Vahurovi Aabramsonowi. Wyrazy wdzięczności należą się również panu dr. Pawłowi Kornatowskiemu za gruntowne sprawdzenie całego rękopisu. Ponadto dziękuję wszystkim swoim studentom, na których mogłem testować praktycznie oraz korygować pod względem metodycznym znaczną część podręcznika jeszcze przed jego ukazaniem się. Za wszelkie błędy odpowiadam oczywiście sam.

Autor

Poznań, listopad 2008 r.

Sissejuhatus – Wstęp

ÜLDISI TEADMISI EESTI KEELEST – OGÓLNE WIADOMOŚCI O JĘZYKU ESTOŃSKIM

Jezykiem estońskim będącym jezykiem urzędowym Republiki Estońskiej mówi obecnie nieco ponad milion osób. Jezyk estoński jest stosunkowo blisko spokrewniony z takimi jezykami jak liwski, wotski, fiński, karelski i wepski, tworzącymi tzw. rodzinę jezyków **baltofińskich**. Dwa pierwsze: liwski i wotski, najbliziej spokrewnione z estońskim, są obecnie na wymarciu. Do rodziny baltofińskiej niektórzy zaliczają także jezyk **lapoński**. Rodzina jezyków baltofińskich oraz inne należą do większej rodziny zwanej jezykami **ugrofińskimi** lub szerzej **uralskimi**. Uważa się, iż jezyki uralskie nie są spokrewnione z panującymi prawie niepodzielnie w Europie jezykami **indoeuropejskimi**, do których należą takie wielkie rodziny jak jezyki słowiańskie, germańskie, romańskie itd. Prawdopodobne stosunki pokrewieństwa pomiędzy poszczególnymi rodzinami oraz jezykami uralskimi przedstawia poniższa tabela:

języki uralskie						
języki ugrofińskie				języki samojedzkie		
języki fińsko-permskie			języki ugryjskie		języki północno-samojedzkie	języki południowo-samojedzkie
języki fińsko-wolżańskie		języki permskie		języki obiugryjskie		
języki balto-fińskie	języki wolżańskie					
liwski estoński wotski fiński karelski wepski lapoński	maryjski (czereemski) ¹ mordwiński	komi (zyriański) udmurecki (wotiacki)	węgierski	mansyjski (wogulski) chantyjski (ostiacki)	nieniecki eniecki nganasański	selkupski

¹ W nawiasach podano dawną nazwę.

Początek samodzielnego rozwoju języka estońskiego umieszcza się w XIII–XIV wieku, kiedy to dwa dialekty ówczesnego, dosyć jednorodnego jeszcze języka bałtofińskiego, północno- i południowoestoński, zbliżyły się do siebie prawdopodobnie pod wpływem języków bałtyckich i germańskich. Wpływ języka dolnoniemieckiego oraz rosyjskiego nie ustawał także w późniejszych okresach.

Język estoński charakteryzuje pewne zróżnicowanie dialektalne. Główny podział przebiega pomiędzy dialektami północnymi a południowymi i wywodzi się jeszcze ze wspomnianego wspólnego okresu bałtofińskiego. Granica między oboma głównymi dialektami przebiega mniej więcej ze wschodu na zachód zahaczając przy tym o północny brzeg jeziora Võrtsjärv. Dialekty północne zajmują większą część terytorium Estonii.

Począwszy od XVI wieku do wieku XVII rozwijały się równolegle dwa estońskie języki literackie: północny i południowy. W roku 1739 ukazało się pierwsze tłumaczenie Biblii na północny literacki język estoński. Od tego czasu datuje się zwycięski pochód tej formy językowej na rzecz prawie całkowitego upadku języka południowoestońskiego. Obecny literacki język estoński opiera się przede wszystkim na dialekcie północnym i można go uznać za kontynuator staro-północno-estońskiego, w którym uwzględniono pewne nieliczne cechy dialektu południowego.

EESTI TÄHESTIK – ALFABET ESTOŃSKI

<i>A a</i> (aa)	<i>B b</i> (bee)	<i>C c</i> (tsee)
<i>D d</i> (dee)	<i>E e</i> (ee)	<i>F f</i> (eff)
<i>G g</i> (gee)	<i>H h</i> (haa)	<i>I i</i> (ii)
<i>J j</i> (jott)	<i>K k</i> (kaa)	<i>L l</i> (ell)
<i>M m</i> (emm)	<i>N n</i> (enn)	<i>O o</i> (oo)
<i>P p</i> (pee)	<i>Q q</i> (kuu)	<i>R r</i> (err)

<i>S s</i> (ess)	(<i>Š š</i>) (šaa)	(<i>Z z</i>) (zett)
(<i>Ž ž</i>) (žett)	<i>T t</i> (tee)	<i>U u</i> (uu)
<i>V v</i> (vee)	(<i>W w</i>) (kaksisvee)	<i>Õ õ</i> (õõ)
<i>Ä ä</i> (ää)	<i>Ö ö</i> (öö)	<i>Ü ü</i> (üü)
(<i>X x</i>) (iks)	(<i>Y y</i>) (üpsilon)	

☞ Litery podane w nawiasach występują tylko w słowach obcych.

☞ Pod każdą literą podano jej nazwę.

FONEETIKA, FONOLOOGIA JA ORTOGRAAFIA – FONETYKA, FONOLOGIA I ORTOGRAFIA

1. Täishäälikud – Samogłoski

W języku estońskim wyróżnia się zazwyczaj 9 samogłosek: [a], [e], [i], [o], [u], [õ], [ä], [ö], [ü]. Estońskie samogłoski kontrastują między sobą w następujących wymiarach artykulacyjnych, które zawierają z kolei następujące cechy artykulacyjne:

Pozioma pozycja języka = {przednia, środkowa, tylna}

Pionowa pozycja języka = {niska, średnia, wysoka}

Stopień zaokrąglenia warg = {wargi niezaokrąglone, wargi zaokrąglone}

Niektórzy badacze uważają, iż estońskie samogłoski mogą z sobą kontrastować także w wymiarze iloczasu (czasu trwania), który zawiera następujące cechy:

Iloczas = {krótka (długość I), długa (długość II), bardzo długa (długość III)}

Wówczas ilość samogłosek w języku estońskim wyniosłaby 27. Mielibyśmy na przykład krótką, długą i bardzo długą samogłoskę *a*, *e*, *i* itd. Ze względu na dyskusyjny charakter wymiaru iloczasu będzie on omówiony w osobnym punkcie.

Poniższa tabela przedstawia system samogłoskowy języka estońskiego bez uwzględnienia iloczasu:

		pozioma pozycja języka					
		przednia		środkowa		tylna	
		stopień zaokrąglenia warg					
		- ²	+	-	+	-	+
pionowa pozycja języka	wysoka	[i]	[ü]				[u]
	średnia	[e]	[ö]	[õ]			[o]
	niska	[ä]				[a]	

- [a] to samogłoska tylna, niska, wymawiana bez zaokrąglenia warg.

Estońskie [a] charakteryzuje bardziej tylna artykulacja niż polskie [a]. W języku estońskim nie występuje tendencja do przechodzenia *a* w bardziej przednie, nawet gdy występuje w sąsiedztwie samogłosek przednich³. Należy je zatem zawsze wypowiadać z dużą starannością jako samogłoskę tylną.

Przeczytaj następujące wyrazy: *aja, ala, avar, ema, ilma, isa, ja, ka, kaks, kala, kana, kaval, keha, kena, kestma, laht, ma, maha, mari, nali, oksa, sale, teha, takso, tita*.

☞ Zwróć uwagę na staranną – tylną – wymowę [a] w wyrazach, w których w pierwszej sylabie występuje samogłoska przednia: *ema, ilma, isa, keha, kena, kestma, teha, tita*.

- [e] to samogłoska przednia, średnia, wymawiana bez zaokrąglenia warg.

Samogłoska [e] jest wymawiana jako samogłoska pośrednia między polskim [e] a [i]. Oznacza to, iż jest ona trochę wyższa niż polskie [e]. Podobne [e] występuje w języku niemieckim, np. w *Seele*.

Przeczytaj następujące wyrazy: *aken, elu, ema, enam, kena, kes, lesk, meri, neli, pere, pime, Piret, te, tehas, tema, tere, vale, vene*.

- [i] to samogłoska przednia, wysoka, wymawiana bez zaokrąglenia warg.

[i] wymawiane jest mniej więcej jak polskie [i]. W języku estońskim nie występuje tendencja do zmiękczenia spółgłosek *n* i *s* przed [i] w takim stopniu, jak to ma miejsce w języku polskim⁴. Należy na to zwracać szczególną uwagę, ponieważ Polacy mają tendencję do bardzo mocnego zmiękczenia tych spółgłosek przed samogłoską [i].

² Minus oznacza wargi niezaokrąglone, plus – wargi zaokrąglone.

³ Porównaj niestaranną wymowę polskiego *dzisiaj* [dzisiej], gdzie *a* pod wpływem przedniego [i] przechodzi w przednie [e].

⁴ Stopień zmiękczenia *s* przed [i] w języku estońskim odpowiada stopniowi zmiękczenia *s* w polskich wyrazach typu *sinus* [s-inus] czy *sinologia* [s-inologia]. Nie jest ono zatem tak mocne jak zmiękczenie *s* w takim wyrazie jak np. *sito*.

Przeczytaj następujące wyrazy: *ilm, isa, ise, kino, kiri, liha, mari, meri, oli, ripse, suvi, tita, veri*.

☞ Zwróć uwagę na – z polskiego punktu widzenia – twardo wymawiane [n] i [s] w wyrazach: *asi* [as-i], *esik* [es-ik], *kuni* [kun-i], *nimi* [n-imi], *nina* [n-ina], *sink* [s-iŋk], *sinu* [s-inu].

☞ Pomimo że estońskie [i] i [e] są bardziej do siebie zbliżone niż polskie [i] i [e], to głoski te należy starannie rozróżniać, ponieważ podstawienie jednej samogłoski drugą może zmieniać znaczenie, np.:

[i]	:	[e]
<i>eri</i> ‘różny’	:	<i>ere</i> ‘jaskrawy’
<i>esi</i> ‘przodek (np. w górnictwie)’	:	<i>ese</i> ‘przedmiot, rzecz’
<i>ilu</i> ‘piękno’	:	<i>elu</i> ‘życie’
<i>ilus</i> ‘piękny’	:	<i>elus</i> ‘żywy’

■ [o] to samogłoska tylna, średnia, wymawiana z zaokrągleniem warg.

[o] wymawiane jest podobnie jak polskie [o]. Samogłoska [o] w wyrazach rodzimych, prostych, niezłożonych dosyć rzadko występuje w innej niż pierwsza sylaba.

Przeczytaj następujące wyrazy: *kohal, kohe, koju, kolm, komi, ole, oma, on, onu, osa, ostma, pole, tol, tore*.

Przeczytaj także następujące wyrazy: *Arvo, foto, Heino, homo, kilo, kino*.

■ [u] to samogłoska tylna, wysoka, wymawiana z zaokrągleniem warg.

[u] wymawiane jest podobnie jak polskie [u].

Przeczytaj następujące wyrazy: *elu, ilus, istu, juht, koju, kuni, kus, kutse, lumi, minu, minul, mu, mul, muna, nurk, onu, paju, puhas, puri, rahu, rumal, su, sul, sula, suvi, tuhat, tuli, tume, uhke, uje, uni, usk*.

■ [õ] to samogłoska środkowa, średnia, wymawiana bez zaokrąglenia warg.

Samogłoska [õ] jest artykulacyjnie zbliżona do polskiego [y], z tym że jest od niego bardziej tylna. [õ] podobne jest zatem bardziej do rosyjskiego [y] (por. *сын*) niż polskiego [y]. Samogłoskę tę należy wymawiać ustawiając usta jak do [u], rozciągając palcami szeroko kąciki ust. [õ] w wyrazach rodzimych, prostych, niezłożonych występuje tylko w pierwszej sylabie.

Przeczytaj następujące wyrazy: *kõhn, kõht, kõrs, kõrv, kõva, lõke, lõvi, mõni, mõnus, mõte, nõrk, põhi, sõna, Tõnu, õpin, õlu, õpe, õpik*.

☞ Głoskę tę należy starannie odróżniać od podobnie zapisywanej o, ponieważ podstawienie jednej drugą może zmieniać znaczenie, np.:

[o]	:	[õ]
<i>koht</i> ‘miejsce’	:	<i>kõht</i> ‘brzuch’
<i>korv</i> ‘kosz’	:	<i>kõrv</i> ‘ucho’
<i>lovi</i> ‘trans’	:	<i>lõvi</i> ‘lew’
<i>olu</i> ‘bycie’	:	<i>õlu</i> ‘piwo’

- [ä] to samogłoska przednia, niska, wymawiana bez zaokrąglenia warg.

Samogłoskę [ä] prawidłowo wymawia się ustawiając usta jak do [a] i jednocześnie starając się wypowiedzieć [e]. Jej artykulacja jest podobna do artykulacji niemieckiej samogłoski [ä] w takim wyrazie jak np. *Bär*, lub też samogłoski oznaczanej w transkrypcji symbolem [æ] w angielskim wyrazie *bad*. [ä] w wyrazach rodzimych, prostych, niezłożonych występuje tylko w pierwszej sylabie.

Przeczytaj następujące wyrazy: *järsk, järv, jätk, käsi, märk, läti, päris, pärit, Pärnu, tähtis, tänu, värv, äri*.

Samogłoska [ä] stanowi dla Polaka nie tylko trudność artykulacyjną, lecz także sprawia mu problem, szczególnie na początku nauki, w audytywnym postrzeganiu. Jest ona często mylona z samogłoską [e] oraz, przez niestaranność, samogłoską [a]. Jednakże wzajemne podstawienie głoski [ä] przez [e] czy też [a] może prowadzić do zmiany znaczenia, przez co ich staranne rozróżnianie jest bardzo ważne. Porównajmy:

[ä]	:	[e]
<i>käsi</i> ‘ręka’	:	<i>kesi</i> ‘łupina’
<i>äre</i> ‘swarliwy, gderliwy’	:	<i>ere</i> ‘jaskrawy’
<i>äri</i> ‘biznes’	:	<i>eri</i> ‘inny’
[ä]	:	[a]
<i>läti</i> ‘łotewski’	:	<i>lati</i> ‘poprzeczki’
<i>märk</i> ‘znak’	:	<i>mark</i> ‘znaczek pocztowy’
<i>näha</i> ‘widzieć, zobaczyć’	:	<i>naha</i> ‘skóry’

- [ö] to samogłoska przednia, średnia, wymawiana z zaokrągleniem warg.

Głoska ta jest obca językowi polskiemu. Podczas artykulacji ustawiamy wargi jak do [o] i staramy się wypowiedzieć [e]. [ö] występuje w języku niemieckim, np. w *können*. W słowach rodzimych, niezłożonych [ö] występuje w języku estońskim tylko w pierwszej sylabie.

Przeczytaj następujące wyrazy: *kõha, kõrin, lõma, lõrts, mõla, sõlkup, tõmp, tõrin*.

- ☞ Głoskę tę należy starannie odróżniać od tylnej samogłoski [o] lub środkowej [õ], ponieważ podstawienie jednej drugimi może zmieniać znaczenie, np.:

[ö]	:	[o]
<i>köök</i> ⁵	‘kuchnia’	: <i>kook</i> ‘ciastko’
<i>löö</i>	‘bij, uderzaj’	: <i>loo</i> ‘twórz’
<i>söö</i>	‘jedz’	: <i>soo</i> ‘bagno’
<i>töö</i>	‘praca’	: <i>too</i> ‘tamten’

[õ]	:	[õ]
<i>lõõm</i>	‘bójka’	: <i>lõõm</i> ‘płomień, luna, blask’

- [ü] to samogłoska przednia, wysoka, wymawiana z zaokrągleniem warg.

Głoska ta jest obca językowi polskiemu. Podczas artykulacji ustawiamy wargi jak do [u] i staramy się wypowiedzieć [i]. [ü] występuje w języku niemieckim, np. w *üben*. W słowach rodzimych, niezłożonych [ü] występuje w języku estońskim tylko w pierwszej sylabie.

Przeczytaj następujące wyrazy: *hüljes, hüpe, küps, küte, lüpsma, lüsi, mürk, nüri, püha, rühm, rüht, süli, süsi, tühi, tüli, tütar, tüvi, vürst, üks*.

- ☞ Samogłoskę [ü] należy starannie odróżniać od tylnej samogłoski [u] i pozostałej wymawianej z zaokrągleniem warg przedniej [ö], ponieważ podставienie jednej drugimi może zmieniać znaczenie, np.:

[ü]	:	[u]
<i>külm</i>	‘zimny’	: <i>kulm</i> ‘brew’
<i>tüli</i>	‘kłótnia’	: <i>tuli</i> ‘ogień’
<i>tüvi</i>	‘rdzeń, pień’	: <i>tuvi</i> ‘gołąb’
<i>üks</i>	‘jeden’	: <i>uks</i> ‘drzwi’

[ü]	:	[õ]
<i>tüüta</i>	‘zanudzaj’	: <i>tööta</i> ‘pracuj’
<i>süü</i>	‘wina’	: <i>söö</i> ‘jedz’

2. Kaksiktäishäälikud – Dyftongi

Język estoński obfituje w dyftongi, czyli dwugłoski, które są połączeniami dwóch różnych samogłosek stanowiących jedną sylabę. Pierwszy komponent dyftongu w języku estońskim mogą stanowić wszystkie samogłoski, drugi – jedynie samogłoski *a, e, i, o, u*, czyli te, które w rodzimych słowach niezłożonych mogą występować we wszystkich sylabach. Niektóre dyftongi występują tylko w słowach obcego pochodzenia. W sumie w języku estońskim jest ich 36. Oto one:

⁵ Dwie litery, np. *öö* lub *oo*, oznaczają samogłoskę długą lub bardzo długą (patrz punkt poświęcony iloczasowi).

pierwszy komponent dyftongu	drugi komponent dyftongu				
	<i>a</i>	<i>e</i>	<i>i</i>	<i>o</i>	<i>u</i>
<i>a</i>		<i>ae</i>	<i>ai</i>	<i>ao</i>	<i>au</i>
<i>e</i>	<i>ea</i>		<i>ei</i>	<i>eo</i>	<i>(eu)</i> ⁶
<i>i</i>	<i>(ia)</i>	<i>(ie)</i>		<i>(io)</i>	<i>iu</i>
<i>o</i>	<i>oa</i>	<i>oe</i>	<i>oi</i>		<i>ou</i>
<i>u</i>	<i>(ua)</i>	<i>(ue)</i>	<i>ui</i>	<i>(uo)</i>	
<i>õ</i>	<i>õa</i>	<i>õe</i>	<i>õi</i>	<i>õo</i>	<i>õu</i>
<i>ä</i>		<i>äe</i>	<i>äi</i>	<i>äo</i>	<i>äu</i>
<i>ö</i>	<i>öa</i>	<i>öe</i>	<i>öi</i>		
<i>ü</i>	<i>(üa)</i>	<i>(üe)</i>	<i>üi(*)</i> ⁷	<i>(üo)</i>	

Dyftongi możemy pogrupować ze względu na zmianę położenia języka lub warg przy przechodzeniu od pierwszego do drugiego elementu.

Gdy przy przechodzeniu od pierwszego do drugiego elementu pozycja języka w wymiarze pionowym podwyższa się (czyli stopień rozwarcia jamy ustnej automatycznie zmniejsza się), mówimy o tzw. dyftongach **zstępujących**. W ich przypadku wyraźnym ośrodkiem zgłoskotwórczym jest samogłoska pierwsza. Druga stanowi element niezgłoskotwórczy, tzw. półsamogłoskę, np. *ai* [aj]. Tego typu dyftongów jest w języku estońskim najwięcej.

Przeczytaj poniższe wyrazy:

- ae*⁸ *kael, laen, laev, taevas, vaene*
ai *aine, ainult, aita, lai, laik, laisk, naine, naise, sai, taim, vaip*
ao *jaoks, kaon, mao*
au *aus, Austria, auto, kaup, kaunis, laulma, laup, lause, saun, taust*
ei *ei, eile, eitus, leil, meil, meile, neil, neis, reis, seisma, teine, teist*
(eu) *neuron*
oi *oi, toit, poiss*
ou *soust*
õi *kõik, kõikjal, sõim, lõik, rõivas, sõitma, või, võima*
õu *jõu, lõuna, nõu, nõus, põu, tõusma, õu, õun*
äe *käes, mäe, näen, päev*
äi *käima, näiteks, näitus, päike, täis, väike, äi, äike*
äo *näo, kää*
äu *kräunu*
öi *kõis, kõites, õine*

⁶ Dyftongi podane w nawiasach występują tylko w słowach obcego pochodzenia.

⁷ Dyftong *üi* występuje zarówno w przypadku wyrazów rodzimych, jak i niedawnych zapożyczeń.

⁸ Element zgłoskotwórczy w poniższej kolumnie wytłuszczono.

Gdy przy przechodzeniu od pierwszego do drugiego elementu pozycja języka w wymiarze pionowym obniża się (czyli stopień rozwarcia jamy ustnej się zwiększa), mówimy o tzw. dyftongach **wstępujących**. W ich przypadku wyraźnym ośrodkiem zgłoskotwórczym jest samogłoska druga. Pierwsza stanowi element niezgłoskotwórczy, tzw. półsamogłoskę, np. *ia* [ja]. Tego typu dyftongów jest w języku estońskim mniej. Ponadto ich większość występuje tylko w słowach obcego pochodzenia.

Przeczytaj poniższe wyrazy:

ea   *hea, pea, seal, sealt*

(*ia*)   *dialekt⁹, dialoog*

(*ie*)   *pietism*

(*io*)   *diopter*

oa   *loa, noa, toa, oa*

(*ua*)   *dualism*

(*ue*)   *duell [-l'¹⁰]*

(*uo*)   *fluor*

õa   *lõa*

õa   *põan, sõandan*

(*üa*)   *hüatsint [-n't']*

(*üe*)   *püeliit*

(*üo*)   *embrüo*

W przypadku pozostałych dyftongów przy przechodzeniu od pierwszego do drugiego elementu nie zmienia się pionowa pozycja języka. Język może natomiast zmieniać swoją pozycję w wymiarze poziomym. I tak język może przesuwać się **ku przodowi**:

Przeczytaj poniższe wyrazy:

oe   *koer, loe, soe*

ui   *kui, luik, tuisk*

õe   *nõel, tõesti, õe*

Język może przesuwać się także **ku tyłowi**:

⁹ Podkreślenie oznacza nietypowy dla języka estońskiego, bo niepadający na pierwszą sylabę, akcent główny.

¹⁰ Symbol [-l'¹⁰] oznacza, że w wyrazie tym występuje miękka długa spółgłoska *l* (patrz punkt poświęcony spółgłoskom).

Przeczytaj poniższe wyrazy:

eo   *peo, teo, teos, veo*
iu   *kiusan, siunan*
õo   *lõoke, nõo*

Elementem zgłoskotwórczym w obu powyższych typach dyftongów jest ta samogłoska, która jest **bardziej tylna**. Samogłoski tylne są bowiem trochę bardziej otwarte od odpowiednich przednich. Dyftongi *oe*, *ui* i *õe* są zatem zstępujące, a *eo*, *iu*, *õo* wstępujące.

W przypadku dwóch ostatnich dyftongów *õe* i *üi* przy przechodzeniu od pierwszego do drugiego elementu język nie zmienia swojej pozycji ani w wymiarze pionowym, ani poziomym. Zmienia się natomiast stopień zaokrąglenia warg. Wargi z zaokrąglonych przechodzą w niezaokrąglone. Elementem zgłoskotwórczym jest ich pierwszy element. Są one zatem zstępujące.

Przeczytaj poniższe wyrazy:

õe   *lõe, sõe, õelda*
(üi)   *süit*
üi   *hüüa, müüa, süüa, hüüe, püüe, hüüu, püüu*

☞ Długa samogłoska [üü] nie występuje przed krótką samogłoską [a], [e] lub [u]. W tej pozycji może występować natomiast dyftong *üi*, choć ortografia estońska tego nie sygnalizuje¹¹, np. *hüüa* [hüj-a] ‘krzycz’, *müüa* [müj-a] ‘sprzedawać’, *süüa* [süj-a] ‘jeść’, *hüüe* [hüj-e] ‘krzyk’, *püüe* [püj-e] ‘dążenie’, *hüüu* [hüj-u] ‘krzyku’, *püüu* [püj-u] ‘dążenia’. W języku estońskim nie występują tryftongi, czyli trójgłoski. Samogłoski [a], [e], [u] w takich wyrazach jak *hüüa*, *hüüe*, *hüüu* należą do osobnej sylaby.

Większość dyftongów w prostych, niezłożonych, rodzimych słowach estońskich lub dawnych zapożyczeniach może występować tylko w **pierwszej sylabie**. Wyjątkiem są dyftongi *ai*, *ei*, *ui*, które mogą występować także w sylabach innych niż pierwsza¹².

¹¹ Ortografia estońska wykazuje przy tym dążenie do utrzymania w miarę możliwości nieziennej formy graficznej rdzenia wyrazu. Na przykład forma twierdząca trybu rozkazującego 2. os. l.poj. takiego czasownika jak *krzyceć* brzmi [hüj-a], a jeden z bezokoliczników brzmi [hütüdma]. W formie graficznej obu form występuje zatem ten sam ciąg liter (*hüü-*), choć tylko w jednej z nich występują głoski odpowiadające bezpośrednio tym literom: *hütüdma*.

¹² Pod warunkiem że samogłoska *i* stanowi pierwszy komponent końcówki łączącej się z samogłoskowym tematem fleksyjnym wyrazu wyjściowego, np. *ilus* ‘ładny, piękny’ : *ilusa-* (temat fleksyjny) + *-id* (końcówka partitivu liczby mnogiej) → *ilusaid* ‘ładnych, pięknych’ (partitivus liczby mnogiej od *ilus*).

Przeczytaj poniższe wyrazy:

<i>ai</i>	(aken → akna- + -id →)	<i>aknaid</i>
	(aus → ausa- + -id →)	<i>ausaid</i>
	(elus → elusa- + -id →)	<i>elusaid</i>
<i>ei</i>	(arvuti → arvute- + -id →)	<i>arvuteid</i>
	(ravim → ravime- + -id →)	<i>ravimeid</i>
	(tütar → tütre- + -id →)	<i>tütreid</i>
<i>ui</i>	(esik → esiku- + -id →)	<i>esikuid</i>
	(kirik → kiriku- + -id →)	<i>kirikuid</i>
	(lapsik → lapsiku- + -id →)	<i>lapsikuid</i>

☞ Dyftongu nie tworzą samogłoski należące do różnych słów tworzących wyraz złożony, ponieważ granica złożenia musi pokrywać się z granicą sylaby.

Przeczytaj następujące wyrazy: *esi|algu*¹³, *kasu|ema*, *kasu|isa*, *keha|osa*, *laste|aed*, *mööbli|ese*, *vana|ema*, *vana|isa*.

3. Kaashäälitud – Spółgłoski

Nie biorąc pod uwagę wymiaru iloczasu w języku estońskim możemy wyróżnić 20 spółgłosek: [P], [T], [Tʰ], [f], [K], [h], [j], [l], [lʰ], [m], [n], [nʰ], [ŋ], [r], [s], [sʰ], [š], [z], [ž], [v]. W porównaniu z alfabetem, którego litery oczywiście nie zawsze w konsekwentny sposób oddają wymowę, mamy tutaj do czynienia z pewnymi nowymi oznaczeniami: [P], [T], [K] i [Tʰ], [lʰ], [nʰ], [sʰ] oraz [ŋ]. Można spostrzec także brak liter *b*, *d*, *g*. Oznaczenia [P], [T], [K] symbolizują krótkie bezdźwięczne *p*, *t*, *k*. Spółgłoski te w alfabecie estońskim zapisywane są za pomocą liter *b*, *d*, *g*. Litery *b*, *d*, *g* nie symbolizują zatem – jak w ortografii języka polskiego – zwarto-wybuchowych dźwięcznych spółgłosek [b], [d], [g], lecz krótkie zwarto-wybuchowe bezdźwięczne *p*, *t*, *k*. Symbole [Tʰ], [lʰ], [nʰ] i [sʰ] oznaczają spółgłoski miękkie, palatalizowane, których estońska ortografia nie odróżnia od twardych, niepalatalizowanych, zapisuje je bowiem tak samo. Symbol [ŋ] oznacza spółgłoskę nosową, tylnopodniebienną, taką jaka występuje na przykład w polskim słowie *kankan* [kaŋkan]. Wymienione powyżej spółgłoski kontrastują między sobą w trzech wymiarach artykulacyjnych, które zawierają następujące cechy artykulacyjne:

Miejsce artykulacji = {dwuwargowe, wargowo-zębowe, zębowo-dziąsłowe, przedniopodniebienne, środkowopodniebienne, tylnopodniebienne}

¹³ Kreska pionowa oznacza granicę między członami złożenia.

Sposób artykulacji = {zwarto-wybuchowe, szczelinowe, nosowe, boczne, drżące, półsamogłoska}

Dźwięczność = {dźwięczne, bezdźwięczne}

Poniższa tabela przedstawia system spółgłoskowy języka estońskiego bez uwzględnienia wymiaru iloczasu:

		miejsce artykulacji								
		dwuwargowe	wargowo-zębowe		zębowo-dziąsłowe		przedniopodniebienne		środkowopodniebienne	tylnopodniebienne
			dźwięczność							
		- ¹⁴		+		-		+		
sposób artykulacji	zwarto-wybuchowe	[P]			[T]				[T']	[K]
	szczelinowe		[f] (* ¹⁵)	[v]	[s]	[z] (* ¹⁶)	[š] * ¹⁶	[ž] *	[s']	[h]
	nosowe	[m]				[n]			[n']	[ŋ]
	boczne					[l]			[l']	
	drżące					[r]				
	półsamogłoska								[j]	

■ [P] to spółgłoska dwuwargowa, zwarto-wybuchowa, **bezdźwięczna**.

Prawidłowa wymowa spółgłoski [P] sprawia Polakom na początku dużo trudności. Nie jesteśmy bowiem przyzwyczajeni do tak subtelnych rozróżnień długości głosek, które z kolei dla języka estońskiego są nad wyraz istotne. Podczas wymawiania spółgłoski [P] należy dbać o to, by eksplozja po zwarciu warg nie była tak wyraźna jak w przypadku polskiego [p]. [P] sprawia audytyw-

¹⁴ Minus oznacza bezdźwięczność, plus – dźwięczność.

¹⁵ Spółgłoski [f] i [z] mogą występować zarówno w słowach rodzimych, jak i obcych.

¹⁶ Gwiazdka oznaczone zostały spółgłoski, które występują tylko w wyrazach pochodzenia obcego. Jak można łatwo zauważyć, tylko w wymiarze dźwięczności przeciwstawione są sobie tylko takie spółgłoski, z których przynajmniej jedna występuje tylko w wyrazach pochodzenia obcego. Głoski, które występują w rodzimych wyrazach estońskich lub dawnych zapożyczeniach tylko w tym wymiarze z sobą nie kontrastują. Dlatego też, aby nie mnożyć niepotrzebnych rozróżnień, dźwięczność zasygnalizowano za pomocą wytłuszczenia w całej tabeli: tam, gdzie jest ona jedynym wymiarem rozróżniającym, jak w przypadku par [f] – [v], [s] – [z], [š] – [ž], oraz tam, gdzie nie jest ona jedynym wymiarem rozróżniającym. I tak dźwięczne są: [j], [l], [l'], [m], [n], [n'], [ŋ], [r], [z], [ž], [v]. Bezdźwięczne są: [P], [T], [T'], [f], [K], [h], [s], [s'], [š].

ne wrażenie o wiele słabszej i krótszej spółgłoski *p*. Ważne jest także, aby nie wymawiać jej w sposób aspirowany, tak jak ma to miejsce np. w przypadku niemieckiego czy angielskiego [p].

Spółgłoska [P] występuje tylko w środku wyrazów lub na ich końcu. Charakterystyczne jest to, że spółgłoska ta występuje zawsze w sąsiedztwie głosek dźwięcznych: 1) pomiędzy dwoma samogłoskami, 2) pomiędzy samogłoską a spółgłoską dźwięczną lub odwrotnie, czy też między dwiema spółgłoskami dźwięcznymi lub 3) na końcu wyrazu po samogłosce lub spółgłosce dźwięcznej.

Przeczytaj następujące wyrazy pamiętając, iż litera *b* nie symbolizuje dźwięcznej spółgłoski [b], lecz krótką, bezdźwięczną spółgłoskę [P]:

- 1) *abi, juba, kaeba, kauba, libe, luba, nõbu, raba, sõber, tuba, uba, vaba*;
- 2) *hamba, hõlbus, kurblik, kärbes, tubli, ämber, ämblik*;
- 3) *asub, elab, halb, kumb, kurb, kõrb, leib, loeb, orb*.

☞ Na początku wyrazu spółgłoska [P] nigdy nie występuje. Wprawdzie w ortografii estońskiej niedawne zapożyczenia typu *baar, beež, büroo* zapisywane są za pomocą litery *b*, lecz litera ta nie oddaje w ich przypadku krótkiej, bezdźwięcznej spółgłoski dwuwargowej, zwarto-wybuchowej, o której mowa, lecz długą, bezdźwięczną spółgłoskę zwarto-wybuchową odpowiadającą raczej polskiemu [p]. Innymi słowy podane słowa wymawiamy: [paar], [peeż], [püroo], nie [Paar], [Peeż], [Püroo], jak sugerowałyby to nasza dotychczasowa znajomość odpowiedniości fonetyczno-ortograficznych w języku estońskim.

☞ Zgodnie z zasadami estońskiej ortografii forma graficzna tematu wyrazu poddawanego pewnym procesom morfologicznym pozostaje w pewnych ramach niezmienna. Jeżeli spółgłoska [P] zapisywana za pomocą litery *b* trafia w wyniku takiego procesu w sąsiedztwo spółgłoski bezdźwięcznej, to przechodzi ona w długą spółgłoskę [p], natomiast jej obraz graficzny nie zmienia się, np.:

wyraz wyjściowy	proces morfologiczny	wyraz końcowy
<i>kärbes</i> [kärPes] 'much'	(([kärPes] → [kärps]- + -[e] → [kärpse]) ¹⁷	<i>kärbse</i> [kärpse] 'muchy'
<i>tuleb</i> [tuleP] 'przychodzi'	(([tuleP] → [tuleP]- + -[ki] → [tulepki]) ¹⁸	<i>tulebki</i> [tulepki] 'też przychodzi'
<i>umbne</i> [umPne] 'duszny'	(([umPne] → [umpse]- + -∅ → [umpse]) ¹⁹	<i>umbbse</i> [umpse] 'dusznego'

¹⁷ Zanik wewnątrzwyrazowego *-e-*, przez co [P] trafia w sąsiedztwo bezdźwięcznej [s] przechodząc w [p], oraz dołączenie końcówki dopełniacza liczby pojedynczej *-e*.

¹⁸ Dołączenie partykuły *-ki* znaczącej m.in. 'też' do formy twierdzącej 3. os. l.poj. czasu teraźniejszego, przez co [P] trafia w sąsiedztwo bezdźwięcznej [k] przechodząc w [p].

Wobec powyższego tylko w wyrazach zapisywanych *kärbes*, *tuleb*, *umbne* występuje krótka spółgłoska [P]. Natomiast w wyrazach zapisywanych *kärbse*, *tulebki*, *umbne* występuje długa spółgłoska [p] zapisywana za pomocą tej samej litery co krótka [P]: *b*.

Obraz graficzny w analogicznych warunkach zmienia się tylko wtedy, gdy przejście [P] w [p] związane jest ze zjawiskiem tzw. zmiany stopnia²⁰:

wyraz wyjściowy	proces morfologiczny	wyraz końcowy
<i>hõlb~~us~~</i> [hõlP ~~us~~] 'łatwy'	([hõlP ~~us~~] → [hõlps]- + -[a] → [hõlpsa]) ²¹	<i>hõlpsa</i> [hõlpsa] 'łatwego'

■ [T] to spółgłoska zębowo-dziąsłowa, zwarto-wybuchowa, **bezdźwięczna**.

Poza tym że miejsce artykulacji spółgłoski [T] jest zębowo-dziąsłowe, wszystko, co powiedziano powyżej o [P], odnosi się także do spółgłoski [T]. [T] należy wymawiać zatem jak krótkie, słabe polskie [t].

Przeczytaj następujące wyrazy pamiętając, iż litera *d* nie symbolizuje dźwięcznej spółgłoski [d], lecz krótką bezdźwięczną spółgłoskę [T]:

- 1) *edel, ida, keda, kodu, madal, mida, nadu, nädal, näide, odav, padi, Paide, pidi, pidu, pudel, rada, rõdu, seda, sõda, teadus, teda, tädi, udu, õde*;
- 2) *aednik, kandma, kirde, korda, leidma, nõudlik, taldrik, teadma*;
- 3) *aed, head, jõud, kand, kord, laused, lend, lind, lund, merd, neid, mõned, sild, vend, vaid*.

☞ Analogicznie jak powyżej, niedawne zapożyczenia typu *dekaan*, *doktor* czytamy [tekaan], [toktor], a nie [Te~~kaan~~], [Toktor], jak sugerowałyby to nasza dotychczasowa znajomość estońskich odpowiedniości fonetyczno-ortograficznych.

☞ Litera *d* może symbolizować także długą spółgłoskę [t] w sąsiedztwie spółgłoski bezdźwięcznej, jeżeli alternuje ona w ramach paradygmatu fleksyjnego wyrazu ze spółgłoską [T] mogącą występować tylko w otoczeniu dźwięcznym. Zmiana otoczenia warunkowana jest pewnymi procesami morfologicznymi. Estońska ortografia wykazuje tutaj dążenie do utrzymania tematu wyrazu we względnie niezmienniej formie graficznej, np.:

¹⁹ Alternacja wygłosowego ciągu głosek *-ne* : *-se-*, przez co [P] trafia w sąsiedztwo bezdźwięcznej [s] przechodząc w [p], oraz dołączenie zerowej końcówki dopełniacza liczby pojedynczej *-Ø*.

²⁰ Będzie o tym mowa dość szczegółowo w jednostkach: VIII, IX, XI, XIII i XV.

²¹ Zanik wewnątrzwyrazowego *-u-* oraz dołączenie końcówki dopełniacza liczby pojedynczej *-a* z jednoczesnym podwyższeniem stopnia.

wyraz wyjściowy	proces morfologiczny	wyraz końcowy
<i>teadma</i> [teaTma] 'wiedzieć'	([teaT ~~ma~~] → [teaT]- + [-ke] → [teatke]) ²²	<i>teadke</i> [teatke] 'wiedzieć'

- [T'] to spółgłoska **środkowopodniebienna**, zwarto-wybuchowa, **bezdzwięczna**.

Jak już wspomniano, w języku estońskim występują cztery spółgłoski miękkie, palatalizowane. Palatalizacja spółgłoski polega na dodatkowym przesunięciu języka w kierunku podniebienia środkowego, tak jakby wymawiano samogłoskę [i], przy czym ustawienie pozostałych narządów mowy pozostaje charakterystyczne dla danej spółgłoski (por. polskie *tantiema* (pierwsze *t* jest twarde, a drugie miękkie) czy też rosyjskie *мень*). W porównaniu z językiem polskim czy też rosyjskim należy zauważyć, że w języku estońskim palatalizacja poprzedza nieco w czasie ustawienie narządów mowy charakterystyczne dla danej spółgłoski. Słychać zatem słabe, krótkie, jakby dodatkowe [i] przed miękką spółgłoską. Estońska ortografia spółgłosek miękkich nie odróżnia od spółgłosek twardych. Prawidłową wymowę sygnalizują jedynie słowniki poprawnościowe w postaci kreski górnej umieszczonej za literą symbolizującą spółgłoskę miękką, np. *pood'*, *kood'*. Oznaczenie *d'* informuje nas o tym, że litera *d* w wyrazach zapisanych *pood*, *kood* ma symbolizować palatalizowaną spółgłoskę [T']. Wyrazy te należy zatem wymawiać w następujący sposób: [poo'T'], [koo'T']. Słownik stanowiący drugą część podręcznika również zawiera takie informacje, dlatego ucząc się należy zawsze w nim sprawdzać, czy litery *d*, *t*, *l*, *n*, *s* reprezentują spółgłoski miękkie czy twarde, ponieważ – powtórzmy to – estońska ortografia tego nie oddaje. Staranne wymawianie spółgłosek miękkich i ich odróżnianie od twardych jest niesłychanie istotne, ponieważ podstawienie jednego typu spółgłosek drugiego typu spółgłoskami może zmieniać znaczenie wyrazów:

spółgłoska twarda

*kott*²³
[kott]
'bucior'

tall
[tall]
'jagnię'

spółgłoska miękka

kott
[koⁱt't']²⁴
'torba, torebka'

tall
[taⁱl'l']
'stajnia'

²² Odcięcie końcówki bezokolicznika *-ma* i uzyskanie tematu spółgłoskowego *tead-*, a następnie dołączenie końcówki trybu rozkazującego 2. os. l.mn. *-ke*, przez co spółgłoska [T] dostaje się w bezpośrednie sąsiedztwo bezdzwięcznej [k] i przechodzi w długie [t].

²³ Dwie litery *pp*, *tt*, *kk* symbolizują bardzo długie (długość III) *p*, *t*, *k* (patrz rozdział poświęcony iloczynowi).

²⁴ Palatalizacja długich lub bardzo długich spółgłosek *t*, *l*, *n*, *s* symbolizowana jest w *Słowniku* zgodnie z estońską tradycją słownikową w następujący sposób: t't, l'l, n'n, s's.

palk
[palk]
'pensja, płaca'

kann
[kann]
'dzbanek'

palk
[pa'l'k]
'belka'

kann
[ka'n'n']
'zabawka'

- [f] to spółgłoska wargowo-zębowa, szczelinowa, bezdźwięczna.

Estońskie [f] wymawiamy jak polskie [f]. W nagłosie, a więc na początku wyrazu, [f] występuje tylko w słowach pochodzenia obcego. Zgodnie z zasadami estońskiej ortografii [f] zapisywane jest wtedy za pomocą litery *f*.

Przeczytaj następujące wyrazy: *farm, firma, fluor, foor, foto, frakk, fääri*.

Spółgłoskę [f] na końcu wyrazu lub po spółgłosce [h] (ewentualnie [s]) zapisujemy zgodnie z zasadami estońskiej ortografii za pomocą litery *v*.

Przeczytaj następujące wyrazy:

- 1) *arv, korv, kuiv, kõrv, laev, odav, orav, põnev, päev, seisev, soov, terav*;
- 2) *ahv, kehv, kohv, rasv*;
- 3) *ahvi, Jõhvi, kehva, kohver, kohvi, kohvik, rahvas, rahvus, rasva, vahva*.

☞ Ostatnia uwaga może się wydawać zbędna, ponieważ w języku polskim dźwięczna spółgłoska [w] nigdy nie występuje na końcu wyrazu lub po spółgłosce bezdźwięcznej. W pozycjach tych występuje bezdźwięczna głoska [f], tak samo jak w języku estońskim. Nasze zwyczaje artykulacyjne zatem nie stoją w sprzeczności ze zwyczajami artykulacyjnymi Estończyków w tym zakresie. Nawet nieświadomego Polaka nie zmyli w tym przypadku także zapis ortograficzny typu *arv, ahv, ahvi*.

☞ *rasva* możemy czytać zarówno [rasfa], jak i [rasva].

- [K] to spółgłoska tylnopodniebienna, zwarto-wybuchowa, **bezdźwięczna**.

Wszystko, co powiedziano uprzednio o spółgłoskach [P] i [T], oprócz miejsca artykulacji, odnosi się również do głoski [K]. [K] należy wymawiać zatem jak krótkie, słabe polskie [k].

Przeczytaj następujące wyrazy pamiętając, iż litera *g* nie symbolizuje dźwięcznej spółgłoski [g], lecz krótką, bezdźwięczną spółgłoskę [K]:

- 1) *aega, aga, Ago, ega, iga, igav, ige, jõgi, lagi, lugu, mugav, mägi, nagi, nuga, nägu, prügi, taga, viga, väga, õige*;
- 2) *algus, nurga, olge, organ, selge, tilga, valge, valgus*;
- 3) *aeg, alg, jalg, järg, märg, nälg, poeg, selg, turg*.

☞ Analogicznie niedawne zapożyczenia typu *gaas*, *giid*, *gramm* czytamy [kaa's], [kiit], [kramm], a nie [Kaa's'], [Kiit], [Kramm].

☞ Litera g może symbolizować także długą spółgłoskę [k] w sąsiedztwie spółgłoski bezdźwięcznej, jeżeli alternuje ona w ramach paradygmatu fleksyjnego wyrazu ze spółgłoską [K] mogącą występować tylko w otoczeniu dźwięcznym. Zmiana otoczenia związana jest, podobnie jak powyżej, z pewnymi procesami morfologicznymi, których wynik w tym zakresie nie jest przez ortografię estońską odzwierciedlany w celu utrzymania w miarę jednolitego obrazu graficznego tematu wyrazu, np.:

wyraz wyjściowy	proces morfologiczny	wyraz końcowy
<i>hoogne</i> [hooKne] 'wartki'	([hooKne] → [hooks]- + -[a] → [hooksa]) ²⁵	<i>hoogsa</i> [hooksa] 'wartkiego'

Obraz graficzny w analogicznych warunkach zmienia się tylko wtedy, gdy przejście [K] w [k] związane jest ze zjawiskiem tzw. zmiany stopnia:

wyraz wyjściowy	proces morfologiczny	wyraz końcowy
<i>ergas</i> [erKas] 'żwawy'	([erKas] → [erks]- + -[a] → [erksa]) ²⁶	<i>erksa</i> [erksa] 'żwawego'

■ [h] to spółgłoska tylnopodniebienna, szczelinowa, bezdźwięczna.

Estońska spółgłoska [h] szczególnie w sąsiedztwie spółgłosek wymawiana jest podobnie jak polskie [h].

Przeczytaj następujące wyrazy: *ahv*, *ehk*, *juht*, *Jõhvi*, *kahvel*, *koht*, *kohv*, *kohvik*, *laht*, *mahl*, *nahk*, *puhta*, *puhvet*, *rahvas*, *rahvus*, *tehtud*, *tähtis*, *õhk*, *õhtu*.

Estońskie [h] w sąsiedztwie samogłosek wymawiane jest o wiele słabiej niż polskie [h]. Pożądany efekt osiągamy poprzez kierowanie przez trakt głosowy słabszego strumienia powietrza niż w przypadku polskiej spółgłoski [h]. W takim otoczeniu estońska spółgłoska [h] robi wrażenie ledwo słyszalnego polskiego [h].

Przeczytaj następujące wyrazy: *ahi*, *jahu*, *juhi*, *kahe*, *keha*, *koha*, *kõha*, *liha*, *läheb*, *maha*, *näha*, *puhas*, *põhi*, *taha*, *tahab*, *tehas*, *tuhad*, *tühi*.

Podobnie jest na początku wyrazu.

Przeczytaj następujące wyrazy: *habe*, *haige*, *haigla*, *halb*, *harva*, *hea*, *helde*, *hele*, *hetk*, *hind*, *homme*, *hõbe*, *hoidma*.

²⁵ Alternacja wygłosowego ciągu głosek *-ne* : *-s-*, przez co [K] trafia w sąsiedztwo bezdźwięcznej [s] przechodząc w [k], oraz dołączenie końcówki dopełniacza liczby pojedynczej *-a*.

²⁶ Zanik wewnątrzwyrazowego *-a-* oraz dołączenie końcówki dopełniacza liczby pojedynczej *-a* z jednoczesnym podwyższeniem stopnia.

W mowie potocznej spółgłoska [h] może w takiej pozycji nawet nie występować. Wszystkie powyżej zapisane wyrazy można by więc wymówić bez nagłosowego [h], co nie jest wcale uważane za błąd. Należy jednak zauważyć, że taka wymowa może niekiedy prowadzić do zacierania różnicy pomiędzy wyrazami, np.:

<i>hall</i>	[^h all] lub [all]	‘szron, przymrozek’	:	<i>all</i>	[all]	‘pod’
<i>hea</i>	[^h ea] lub [ea]	‘dobry’	:	<i>ea</i>	[ea]	‘wieku (lat życia)’
<i>hind</i>	[^h inT] lub [inT]	‘cena’	:	<i>ind</i>	[inT]	‘zapał’

■ [j] to środkowopodniebienna **pólsamogłoska** dźwięczna.

Pólsamogłoskę [j] wymawiamy podobnie jak polską [j]. Zgodnie z zasadami estońskiej ortografii pólsamogłoskę [j] zapisujemy za pomocą litery *j*, gdy występuje ona na początku sylaby.

Przeczytaj następujące wyrazy: *asjad* (as.jad)²⁷, *asju* (as.ju), *hilja* (hil.ja), *hiljem* (hil.jem), *jätma* (jät.ma), *ja* (ja), *jah* (jah), *jahu* (ja.hu), *jalg* (jalg), *ju* (ju), *juba* (ju.ba), *jõgi* (jõ.gi), *kahju* (kah.ju), *kalju* (kal.ju), *kirjand* (kir.jand), *koja* (ko.ja), *kuju* (ku.ju), *palju* (pal.ju), *raja* (ra.ja), *sõja* (sõ.ja), *vilja* (vil.ja), *uje* (u.je).

☞ Wyjątkiem od tej reguły ortograficznej są nieliczne wyrazy powstałe w wyniku pewnego procesu morfologicznego polegającego na wydłużeniu śródgłosowej, krótkiej [j]²⁸, np.:

wyraz wyjściowy

wyraz końcowy

maja (ma.ja) ‘dom, budynek’

majja (maj.ja) ‘do domu, do budynku’

oja (o.ja) ‘strumień, strumyk’

ojja (oj.ja) ‘do strumienia, do strumyka’

Gdy pólsamogłoska [j] nie występuje na początku sylaby, zapisywana jest za pomocą litery *i*²⁹.

Przeczytaj następujące wyrazy:

- 1) *aine* (ai.ne), *ainult* (ai.nult), *aita* (ai.ta), *naine* (nai.ne), *naise* (nai.se), *sai* (sai), *eile* (ei.le), *eitus* (ei.tus), *teine* (tei.ne), *rõivas* (rõi.vas), *võima* (või.ma), *käima* (käi.ma), *näiteks* (näi.teks), *näitus* (näi.tus), *päike* (päi.ke);
- 2) *aknaid* (ak.naid), *kaitsma* (kaits.ma), *laiska* (lais.ka), *paistma* (paist.ma), *taim* (taim), *Ukraina* (Uk.rai.na), *vaid* (vaid), *reis* (reis), *kaksteist* (kaks.teist), *kauneid* (kau.neid), *leib* (leib), *leil* (leil), *seisma* (seis.ma), *hoidlik* (hoid.lik), *toit* (toit), *tuisk* (tuisk), *täis* (täis);
- 3) *pietism* (pie.tism), *diopter* (diop.ter), *kiusan* (kiu.san), *siunan* (siu.nan).

²⁷ Kropka dolna w nawiasie oznacza granicę sylab.

²⁸ Patrz lekcja XIX.

²⁹ Por. punkt poświęcony dyftongom.

Jak pamiętamy z punktu o dyftoganch, estońska ortografia w ogóle nie sygnalizuje za pomocą osobnej litery półsamogłoski [j] w następujących typach wyrazów: *hüüa* [hüj-a], *müüa* [müj-a], *süüa* [süj-a], *hüüe* [hüj-e], *püüe* [püj-e], *hüüu* [hüj-u], *püüu* [püj-u].

Estońska ortografia nie sygnalizuje poza tym obecności półsamogłoski [j] w nagłosie sylaby występującej po sylabie, w której wygłosie występują półsamogłoska [j] lub samogłoska [i] zapisywane za pomocą litery *i*, np.:

<i>aia</i> (ai.a)	wym. [ajja]	‘ogrodu’
<i>iaal</i> (ii.al)	wym. [iijal]	‘nigdy’
<i>käia</i> (käi.a)	wym. [käjja]	‘chodzić, uczęszczać’
<i>laia</i> (lai.a)	wym. [lajja]	‘szerokiego’
<i>riiul</i> (rii.ul)	wym. [riijul]	‘półka’
<i>süia</i> (sii.a)	wym. [siija]	‘tu, tutaj (w tym kierunku)’

Wyjątkiem od tej reguły ortograficznej jest pisownia derywatów utworzonych za pomocą sufiksu *-ja* niosącego znaczenie wykonawcy czynności, np.:

temat wyrazu wyjściowego	sufiks		wyraz końcowy
käi- ‘chodz-’	-ja	→	<i>käija</i> wym. [käjja] ‘chodzący’
müü- ‘sprzed-’	-ja	→	<i>müüja</i> wym. [müjja] ‘sprzedawca, sprzedawczyni’

Widać tutaj dążenie do utrzymania z kolei jednej formy graficznej sufiksu *-ja*, który może łączyć się także z tematami niezakończonymi jak powyżej na półsamogłoskę [j], np.:

ehita- ‘budow-’	-ja	→	<i>ehitaja</i> wym. [ehitaja] ‘budowniczy’
õpeta- ‘naucz-’	-ja	→	<i>õpetaja</i> wym. [õpetaja] ‘nauczyciel, nauczycielka’

■ [l] to spółgłoska zębowo-dziąsłowa, boczna, dźwięczna.

Estońska spółgłoska [l] jest bardzo podobna do polskiej [l]. Należy zwrócić uwagę, że spółgłoska [l] artykułowana jest w taki sposób, że język nie przywiera do podniebienia w takiej dużej masie, jak ma to miejsce w największych językach, z którymi język estoński sąsiaduje, a więc w fińskim, rosyjskim, łotewskim³⁰.

³⁰ Por. polskie sceniczne *l*.

Przeczytaj następujące wyrazy: *ajal, ainult, ala, algus, eile, etu, halb, hele, jala, jalg, kael, kala, kaval, kolm, kuld, küla, laps, laul, laup, leil, lend, liha, läti, mahl, meile, minul, palav, pole, põld, talu, valus*.

- [l'] to spółgłoska **środkowopodniebienna**, boczna, dźwięczna.

[l'] to druga palatalizowana spółgłoska języka estońskiego (por. ze spółgłoską [ɫ']). Przypomnijmy, że estońska ortografia nie odróżnia spółgłosek twardych od miękkich, zapisując je w taki sam sposób. Zarówno spółgłoska twarda [l], jak i miękka [l'] zapisywane są za pomocą litery *l*. Dlatego ucząc się nowego słowa zawsze należy sprawdzać w *Słowniku*, czy występuje w nim spółgłoska miękka, czy też nie.

Przeczytaj następujące wyrazy wiedząc z góry, że litera *l* symbolizuje miękką spółgłoskę [l']: *Belgia* [pe'l'kia], *hall* [ha'l'l'], *häll* [hä'l'l'], *jälg* [jä'l'k], *kolmik* [ko'l'mik], *kool* [koo'l'], *mull* [mu'l'l'], *palk* [pa'l'k], *põlv* [põ'l'v], *Tallinn* [ta'l'l'inn], *talv* [ta'l'v], *tool* [too'l'], *troll* [tro'l'l'], *valmis* [va'l'mis].

Zwróćmy jeszcze raz uwagę, że oba typy głosek mogą odróżniać znaczenia:

obraz graficzny	wymowa i znaczenie	
<i>hall</i>	[hall] 'szron, przymrozek'	[ha'l'l'] 'szary'
<i>kool</i>	[kool] 'piana, ślina'	[koo'l'] 'szkoła'
<i>mull</i> (³¹)	[mull] 'mi, mnie'	[mu'l'l'] 'pęcherzyk, bąbelek'
<i>palk</i>	[palk] 'pensja, płaca'	[pa'l'k] 'belka'
<i>tall</i>	[tall] 'jagnię'	[ta'l'l'] 'stajnia'

- [m] to spółgłoska dwuwargowa, nosowa, dźwięczna.

Spółgłoskę [m] wymawiamy w języku estońskim podobnie jak w polskim.

Przeczytaj następujące wyrazy: *ema, ilm, jumal, kamin, kolm, komi, kumb, käima, külm, lamp, laulma, ma, madal, maha, muna, mujal*.

- [n] to spółgłoska zębowo-dziąsłowa, nosowa, dźwięczna.

Spółgłoskę [n] wymawiamy w języku estońskim podobnie jak w polskim.

Przeczytaj następujące wyrazy: *aine, aken, andma, hind, janu, kana, kena, kuna, kõne, lind, nagi, naine, on, palun, saun*.

³¹ Forma skrócona (zapisywana z apostrofem) od *mulle* 'mi, mnie', występująca np. w estońskim hymnie.

☞ Przypomnijmy, że w języku estońskim *n* przed [i] nie wymawiamy tak miękko jak w języku polskim, np. *hani, kuni, nimi, nina*.

- [ŋ] to spółgłoska tylnopodniebienna, nosowa, dźwięczna.

Właściwa wymowa spółgłoski [ŋ] nie powinna sprawiać Polakowi żadnych trudności. Występuje ona bowiem w języku polskim w takich wyrazach jak np. *kankan*. Głoska ta występuje w języku estońskim tylko przed zwarto-wybuchową [K]³². Ortografia estońska nie przewiduje dla niej osobnej litery i symbolizuje ją podobnie jak poprzednio omawianą spółgłoskę literą *n*.

Przeczytaj następujące wyrazy: *kange, king, loeng, mingi, mäng, ning, panga, range, ringi, rong, ungari, ühing*.

☞ Głoski [n] i [ŋ] praktycznie nie odróżniają znaczenia wyrazów w języku estońskim, dlatego też często traktowane są jako należące do jednego fonemu. Głoski [n] i [ŋ] są wariantami kombinatorycznymi: [ŋ] występuje przed spółgłoską tylnopodniebienną, zwarto-wybuchową bezdźwięczną, a [n] w pozostałych pozycjach³³.

- [n'] to spółgłoska **środkowopodniebienna**, nosowa, dźwięczna.

[n'] to trzecia palatalizowana spółgłoska języka estońskiego (por. ze spółgłoskami [T'] i [l']). Wiemy, że estońska ortografia nie odróżnia spółgłosek twardych od miękkich, zapisując je w taki sam sposób. Zarówno spółgłoska twarda [n], jak i miękka [n'] zapisywane są za pomocą litery *n*.

Przeczytaj następujące wyrazy wiedząc z góry, że litera *n* symbolizuje miękką spółgłoskę [n']: *kandja* [ka'n'T'ja], *handi* [ha'n'T'i], *hunt* [hu'n't'], *kant* [ka'n't'], *kroon* [kroo'n'], *kunst* [ku'n's't'], *mansi* [ma'n's'i], *plaan* [plaa'n'], *sent* [se'n't'], *tund* [tu'n'T'], *vann* [va'n'n'], *õnn* [õ'n'n'].

Zwróćmy jeszcze raz uwagę, że oba typy spółgłosek mogą odróżniać znaczenia:

obraz graficzny	wymowa i znaczenie	
<i>kann</i>	[kann] 'dzbanek'	[ka'n'n'] 'zabawka'

- [r] to spółgłoska zębowo-dziąsłowa, drżąca, dźwięczna.

Spółgłoska [r] wymawiana jest podobnie jak w języku polskim.

³² Także [k] i [kk].

³³ Jako ciekawostkę można dodać, iż pomimo to można odnaleźć w języku estońskim kilka par minimalnych różniących się tylko ww. głoskami, np. *istungi* [istuŋki] 'posiedzenia' vs. *istungi* [instunki] 'też siedzę'.

Przeczytaj następujące wyrazy: *arv, autor, hernes, järg, Jüri, kord, mari, märg, orb, parem, pirn, raba, rada, raha, rahe, rumal.*

- [s] to spółgłoska **zębowo-dziąsłowa**, szczelinowa, bezdźwięczna.

Prawidłowa wymowa tej estońskiej spółgłoski może na początku sprawiać Polakowi trudności. Jest ona bowiem bardziej dziąsłowa niż polskie [s], a zarazem bardziej zębowa niż polskie [sz]. Odbierana jest ona zatem przez Polaka jako głoska pośrednia pomiędzy polskim [s] a [sz] i tak też należy starać się ją wymawiać.

Przeczytaj następujące wyrazy: *aus, eks, faks, isa, ise, isu, kes, kus, laisk, lesk, naise, neis, nõus, osa, ost, sada, sama, seal, sein, seis, sohk, sugu, sula, sõda, süda, täis.*

☞ Przypomnijmy, że w języku estońskim *s* przed [i] nie wymawiamy tak miękko jak w języku polskim, np. *asi, esik, sink, sinu.*

- [s'] to spółgłoska **środkowopodniebienna**, szczelinowa, bezdźwięczna.

[s'] to ostatnia palatalizowana spółgłoska języka estońskiego (por. ze spółgłoskami [t'], [l'] i [n']). Także w przypadku tej spółgłoski ortografia estońska nie odróżnia jej od odpowiedniej spółgłoski twardej, zapisując obie za pomocą tej samej litery: *s*.

Przeczytaj następujące wyrazy wiedząc z góry, że litera *s* symbolizuje miękką spółgłoskę [s']: *buss* [pu's's'], *hästi* [hä's't'i], *kask* [ka's'k], *kass* [ka's's'], *kast* [ka's't'], *klaas* [klaa's'], *kruus* [kruu's'], *kuskil* [ku's'kil], *loss* [lo's's'], *moos* [moo's'], *ostja* [o's't'ja], *pass* [pa's's'], *post* [po's't'], *roos* [roo's'], *tass* [ta's's'], *veski* [ve's'ki].

Oba typy głosek mogą odróżniać znaczenia wyrazów:

obraz graficzny	wymowa i znaczenie	
<i>kruus</i>	[kruus] 'żwir'	[kruu's'] 'kubek'
<i>plats</i>	[plats] 'chlup'	[pla't's'] 'plac'

- [š] to spółgłoska przedniopodniebienna, szczelinowa, bezdźwięczna.

Spółgłoskę [š] należy wymawiać podobnie jak polskie [sz].

Przeczytaj następujące wyrazy: *dušš, šampus, šokolaad, šoti, Šveits.*

☞ Głoska [š] występuje tylko w nowszych zapożyczeniach.

- [z] to spółgłoska zębowo-dziąsłowa, szczelinowa, dźwięczna.

Spółgłoskę tę należy wymawiać jak polskie [z].

Przeczytaj następujące wyrazy: *Zagreb*, *zlott* [zlo'tt'], *zoo*.

☞ Głoska [z] występuje przeważnie w nowszych zapożyczeniach i jest zapisywana za pomocą litery *z*. W słowach rodzimych i dawniejszych zapożyczeniach może ona także występować i jest zapisywana za pomocą litery *s*, np. *rasva* [razva]³⁴.

- [ž] to spółgłoska przedniopodniebienna, szczelinowa, dźwięczna.

Spółgłoskę [ž] należy wymawiać podobnie jak polskie [ż].

Przeczytaj następujące wyrazy: *beež*, *oranž*, *žest* [že'st'], *žürii*.

☞ W języku estońskim właściwie nie występują minimalne pary odróżniane za pomocą następujących głosek szczelinowych: [s] – [š], [z] – [ž]. Biorąc jednocześnie pod uwagę ich wzajemną bliskość fonetyczną można je traktować jako warianty kombinatoryczne jednego fonemu³⁵. Ponadto Estończycy często w ogóle nie realizują dźwięcznych spółgłosek [z] i [ž]. Litery *z* i *ž* w wyrazach zapisywanych na przykład w następujący sposób: *Zagreb*, *zlott*, *zoo*, *beež*, *oranž*, *žest*, *žürii* symbolizują w rzeczywistości bezdźwięczne spółgłoski [s] i [š] i taka ich wymowa nie jest uważana za błędną.

- [v] to spółgłoska wargowo-zębowa, szczelinowa, dźwięczna.

Spółgłoskę [v] wymawiamy podobnie jak polskie [w].

Przeczytaj następujące wyrazy: *avar*, *huvi*, *järve*, *kaval*, *kevad*, *kivi*, *kuiva*, *kõva*, *lava*, *lõvi*, *pilves*, *päeva*, *suvel*, *tuvi*, *tüvi*, *vaba*, *vali*, *valus*, *vana*, *vari*, *vein*, *vene*, *vili*, *väga*.

Spółgłoska [v] nie występuje na końcu wyrazu lub po spółgłosce [h] (i częściowo [s]). Jak pamiętamy, w wyrazach typu *arv*, *korv*, *ahv*, *kohv*, *kohver*, *kohvik*, *rahvus* litera *v* nie symbolizuje spółgłoski [v], lecz spółgłoskę [f]. Obie szczelinowe głoski wargowo-zębowe [v] i [f] występują zatem w częściowo rozłącznych kontekstach: [f] występuje na końcu wyrazu lub po spółgłosce [h]. W kontekstach tych nie występuje głoska [v]. Jeżeli chodzi o nagłos i pozycję między samogłoskami, to obie samogłoski mogą w tych pozycjach wystąpić. Jednakże ilość minimalnych par, które rozróżniane są za pomocą głosek [v] – [f], jest w języku estońskim znikoma, np. *vaas* [vaa's'] ‘wazon’ – *faas* [faa's'] ‘faza’. Fakt ten został odzwierciedlony w tabeli przedstawiającej cały system spółgłoskowy języka estońskiego linią przerywaną pomiędzy spółgłoskami [f] i [v] sugerującą ich przynależność do jednego fonemu.

³⁴ Por. spółgłoska [f].

³⁵ W tabeli na str. 26 głoski te zostały oddzielone przerywaną linią, aby zaakcentować ich jednokowy status fonemiczny.

4. Välde – Iloczas

Iloczas jest wymiarem artykulacyjnym odzwierciedlającym różnice czasu trwania głosek. Jego kontrowersyjność może wynikać między innymi stąd, iż z fonologicznego punktu widzenia wydają się możliwe dwa, wykluczające się nawzajem, podejścia do jego istoty. W pierwszym z nich minimalne dystynktywne segmenty mowy różniące się między sobą tylko długością trwania w czasie traktowane są jako dwie różne głoski kontrastujące z sobą w skonstruowanym właśnie ze względu na nie wymiarze iloczasu. Można na przykład powiedzieć, że wyraz *kala* ‘ryba’ różni się tym od wyrazu *kalla* ‘czermień błotna’, że w pierwszym z nich występuje krótka spółgłoska [l], a w drugim długa spółgłoska [ll]. Obie spółgłoski, [l] i [ll], odróżniają znaczenia wyrazów i kontrastują z sobą w wymiarze długości trwania w czasie. W ramach drugiego podejścia nie ma w ogóle wymiaru iloczasu. W wyrazie *kalla* jest zatem pięć głosek: [k-a-l-l-a]. Połączenie [l-l] rozumiane jest jako szereg dwóch (krótkich) spółgłosek [l]. W tym podejściu wyraz *kalla* stanowi minimalną parę np. z wyrazem *kaela* ‘szyi’. Różnią się one tym, że w wyrazie *kalla* jako trzecia jest krótka spółgłoska [l], a w *kaela* jako trzecia jest krótka samogłoska [e]. W podejściu uznającym iloczasa wyrazy *kalla* i *kaela* pary minimalnej nie stanowią.

Jeżeli uznać iloczasa jako wymiar artykulacyjny istotny dla języka estońskiego, to wszystkie samogłoski i spółgłoski mogą różnić się od siebie w tym wymiarze. Wymiar iloczasu zawiera, jak już wspomniano, trzy cechy:

Iloczas = {krótka (długość I), długa (długość II), bardzo długa (długość III)}

Głoski estońskie mogą być zatem – w ramach podejścia sankcjonującego wymiar iloczasu – krótkie, długie lub bardzo długie. Wszystkie samogłoski manifestują się we wszystkich ww. cechach artykulacyjnych. Mamy zatem do czynienia z krótką, długą oraz bardzo długą samogłoską *a*, *e*, *i* itd. Samogłoski krótkie sygnalizowane są za pomocą pojedynczej litery, np. *a*, *e*, *i* itd. Długie i bardzo długie sygnalizowane są za pomocą podwójnej litery, np. *aa*, *ee*, *ii* itd. Ortografia estońska nie rozróżnia zatem samogłosek długich od bardzo długich, zapisując je w taki sam sposób. W *Słowniku* występowanie między innymi samogłosek bardzo długich sygnalizowane jest za pomocą kropki górnej umieszczonej przed sylabą, w której bardzo długa samogłoska występuje (podobnie w poniższej tabeli). Jeżeli chodzi o własności fonetyczne analizowanych samogłosek, to należy powiedzieć, że długość estońskich samogłosek krótkich jest porównywalna z długością polskich samogłosek. Samogłoski długie wydają się z kolei mniej więcej dwa razy dłuższe od samogłosek krótkich. Przy ich wymawianiu należy zwracać szczególną uwagę na to, by wymawiać je właśnie długo, a nie podwójnie, to znaczy na przykład przy wymawianiu długiej samo-

głoski *aa* nie słyhać w jej środku żadnej przerwy³⁶. Stosunków tych nie należy automatycznie przekładać na samogłoski bardzo długie. Są one bowiem tylko nieznacznie dłuższe od samogłosek długich (różnica długości jest dla ucha właściwie niemożliwa do uchwycenia). Samogłoski bardzo długie charakteryzuje natomiast **krótko wzrastający ton, który następnie szybko i znacznie opada**. Samogłoski bardzo długie należy wymawiać zatem nie tylko długo, lecz także dosyć energicznie. Samogłoski długie należy wymawiać długo i mniej energicznie.

Przeczytaj następujące trójki wyrazów zwracając szczególną uwagę na różnice pomiędzy krótkimi, długimi i bardzo długimi samogłoskami:

samogłoska krótka	samogłoska długa	samogłoska bardzo długa
<i>vala</i> 'nalej'	<i>vaala</i> 'wieloryba' (dop. l.poj.) ³⁷	<i>'vaala</i> 'wieloryba' (part. l.poj.)
<i>veres</i> 'we krwi'	<i>veeres</i> 'na brzegu, przy'	<i>'veeres</i> 'toczył się, upływał'
<i>liiga</i> 'brud'	<i>liiga</i> 'liga'	<i>'liiga</i> 'zbyt'
<i>koli</i> 'rupiecie'	<i>kooli</i> 'szkoły' (dop. l.poj.)	<i>'kooli</i> 'szkołę' (part. l.poj.)
<i>kuma</i> 'blask'	<i>kuuma</i> 'gorącego' (dop. l.poj.)	<i>'kuuma</i> 'gorący' (part. l.poj.)
<i>kõma</i> 'huk, łoskot'	<i>kõõma</i> 'łupiezu' (dop. l.poj.)	<i>'kõõma</i> 'łupież' (part. l.poj.)
<i>māras</i> 'w kobyle'	<i>määras</i> 'w ilości, w stopniu'	<i>'määras</i> 'wyznaczał'
<i>lõma</i> 'masa, paćka'	<i>lõõma</i> 'bójki' (dop. l.poj.)	<i>'lõõma</i> 'bić, uderzać'
<i>lūsi</i> 'kosisko'	<i>lūüsi</i> 'służy' (dop. l.poj.)	<i>'lūüsi</i> 'służę' (part. l.poj.)

Większość krótkich spółgłosek stoi w opozycji do spółgłosek długich i bardzo długich tworząc – podobne jak w przypadku samogłosek – trójki różniące się między sobą jedynie w wymiarze iloczasu. Część spółgłosek jednak manifestuje się tylko w dwóch długościach, a część tylko w jednej. Litery *b*, *d*, *g* symbolizują krótkie spółgłoski [P], [T], [K]. Litery *p*, *t*, *k* symbolizują z kolei długie spółgłoski [p], [t], [k]. Natomiast podwójne litery *pp*, *tt*, *kk* symbolizują spółgłoski bardzo długie. Pozostałe pojedyncze odpowiednie litery alfabetu (oprócz *f* i *š*) symbolizują krótkie spółgłoski. Litery podwójne symbolizują spółgłoski długie lub bardzo długie. Litery *f* i *š* symbolizują tylko spółgłoski długie. Natomiast podwójne *ff* i *šš* to graficzny obraz spółgłosek bardzo długich. Spółgłoski

³⁶ Tak jak np. w polskim skrótowcu *AA* – Anonimowi Alkoholicy.

³⁷ Samogłoski (oraz pozostałe głoski) długie i bardzo długie są szczególnie często wykorzystywane do sygnalizowania różnych form gramatycznych. Tutaj na przykład rozróżniają przeważnie takie formy przypadkowe jak dopełniacz i partitivus liczby pojedynczej, co zostało zaszyfrowane w nawiasach obok polskiego znaczenia.

długie wymawiamy długo i bez przerwy w środku. Spółgłoski bardzo długie wymawiamy także długo dodając opisaną powyżej modulację tonu, którą możemy osiągnąć poprzez bardziej energiczną artykulację, np.:

spółgłoska krótka	spółgłoska długa	spółgłoska bardzo długa
<i>kabi</i> 'kopyto'	<i>kapi</i> 'szafy' (<i>dop. l.poj.</i>)	<i>'kappi</i> 'szafę' (<i>part. l.poj.</i>)
<i>kadus</i> 'zniknął'	<i>katus</i> 'dach'	<i>'kattus</i> 'pokrył się'
<i>lodi</i> [lo ^h t'i] 'barka'	<i>loti</i> [lo ^h t'i] 'czapki uszanki' (<i>dop. l.poj.</i>)	<i>'lottti</i> [lo ^h t't'i] 'czapkę uszankę' (<i>part. l.poj.</i>)
– ³⁸	<i>šefi</i> 'szefa' (<i>dop. l.poj.</i>)	<i>'šeffi</i> 'szefa' (<i>part. l.poj.</i>)
<i>suga</i> 'zgrzebło'	<i>suka</i> 'pończochy' (<i>dop. l.poj.</i>)	<i>'sukka</i> 'pończochę' (<i>part. l.poj.</i>)
<i>keha</i> 'ciało'	–	<i>'kehha</i> 'do ciała'
<i>maja</i> 'dom, budynek'	–	<i>'majja</i> 'do domu, do budynku'
<i>kala</i> 'ryba'	<i>kalla</i> 'czermień błotna'	<i>'kalla</i> 'nalej'
<i>vali</i> [va ^h l'i] 'głośny'	<i>valli</i> [va ^h l'i] 'wał, nasypu' (<i>dop. l.poj.</i>)	<i>'valli</i> [va ^h l'i] 'wał, nasyp' (<i>part. l.poj.</i>)
<i>suma</i> 'brodz'	<i>summa</i> 'roju, gromady' (<i>dop. l.poj.</i>)	<i>'summa</i> 'rój, gromadę' (<i>part. l.poj.</i>)
<i>lina</i> 'len'	<i>linna</i> 'miasta' (<i>dop. l.poj.</i>)	<i>'linna</i> 'miasto' (<i>part. l.poj.</i>)
<i>pani</i> [pa ^h n'i] 'położył'	<i>panni</i> [pa ^h n'i] 'patelni' (<i>dop. l.poj.</i>)	<i>'panni</i> [pa ^h n'i] 'patelnię' (<i>part. l.poj.</i>)
<i>nuru</i> 'krapia' (<i>dop. l.poj.</i>)	<i>nurru</i> 'mruczenia' (<i>dop. l.poj.</i>)	<i>'nurru</i> 'mruczenie' (<i>part. l.poj.</i>)
<i>mäsu</i> 'rwetes'	<i>mässu</i> 'buntu' (<i>dop. l.poj.</i>)	<i>'mässu</i> 'bunt' (<i>part. l.poj.</i>)
<i>kasi</i> [ka ^h s'i] 'czyść'	<i>kassi</i> [ka ^h s'i] 'kota' (<i>dop. l.poj.</i>)	<i>'kassi</i> [ka ^h s'i] 'kota' (<i>part. l.poj.</i>)
–	<i>duši</i> 'prysznic' (<i>dop. l.poj.</i>)	<i>'dušši</i> 'prysznic' (<i>part. l.poj.</i>)
<i>dražee</i> 'drażetka'	–	–
<i>kivi</i> 'kamień'	–	<i>'kivvi</i> 'do kamienia'

☞ Powtórzmy bardzo dobitnie: w języku estońskim długość trwania głoski w czasie (powiązana z przebiegiem wysokości tonu) jest bardzo ważna, ponieważ odróżnia znaczenie wyrazów. Należy na nią zatem zwracać szczególną uwagę. Niedbała wymowa może prowadzić do wielu nieporozumień.

³⁸ Nie dla wszystkich spółgłosek można odnaleźć minimalne trójki.

5. Silp – Sylaba

Estońskiej sylabie można najczęściej przypisać następujące struktury:

<i>e.ma</i>	jedna krótka samogłoska
<i>öö</i>	jedna długa samogłoska
<i>ea</i>	dyftong
<i>lu.ba</i>	krótka (lub długa) spółgłoska + krótka samogłoska
<i>soo</i>	krótka (lub długa) spółgłoska + długa samogłoska
<i>nõu</i>	krótka (lub długa) spółgłoska + dyftong
<i>al.gus</i>	krótka samogłoska + krótka spółgłoska
<i>ööd</i>	długa samogłoska + krótka spółgłoska
<i>aeg</i>	dyftong + krótka spółgłoska
<i>suur</i>	krótka (lub długa) spółgłoska + długa samogłoska + krótka spółgłoska
<i>saun</i>	krótka (lub długa) spółgłoska + dyftong + krótka spółgłoska
<i>ak.na</i>	krótka samogłoska + długa spółgłoska
<i>kapp</i>	krótka (lub długa) spółgłoska + krótka samogłoska + bardzo długa spółgłoska
<i>karp</i>	krótka (lub długa) spółgłoska + krótka samogłoska + zbitka spółgłoskowa
<i>ar.mas</i>	krótka spółgłoska + krótka samogłoska + krótka spółgłoska

Estońska sylaba (niebędąca sylabą nagłosową) poza nielicznymi wyjątkami nigdy nie zaczyna się od długiej spółgłoski lub zbitki spółgłoskowej. Może ona zaczynać się zatem tylko od krótkiej spółgłoski. Występującą w środku wyrazu długą spółgłoskę lub zbitkę spółgłoskową należy tak rozbić, by sylaba rozpoczynała się od krótkiej samogłoski, np.:

<i>venna</i>	→ ven. na
<i>hammas</i>	→ ham. mas
<i>panga</i>	→ pan. ga
<i>ristmik</i>	→ rist. mik

☞ Litery *p*, *t*, *k* symbolizują długie spółgłoski. Niemożliwe jest zatem podzielenie liter w takich wyrazach jak *suka* ‘pończochy’ czy *kapi* ‘szafy’, by oddać granicę sylaby, ponieważ przebiega ona pośrodku długiej spółgłoski oddawanej za pomocą jednej litery:

<i>suka</i>	→ su K .Ka
<i>kapi</i>	→ ka P .Pi

Zgodnie z zasadami estońskiej ortografii przy przenoszeniu z jednego wiersza do drugiego wyrazy takie dzielimy nie bacząc na granicę sylaby w następujący sposób: *su-ka*, *ka-pi*.

W przypadku wyrazów złożonych granica złożenia jest automatycznie granicą sylaby, np.:

<i>hamba arst</i>	→ ham.ba.arst	(nie: ham.baarst)
<i>isiku andmed</i>	→ i.si.ku.and.med	(nie: i.si.kuand.med)

6. Rõhk – Akcent

Akcent główny pada w języku estońskim w przytłaczającej większości przypadków na pierwszą sylabę, np. **ar**.mas.ta.ma, **ee**.lis.ta.ma, **e**.hi.ta.ja, **e**.ri.nev, **e**.si.me.ne, **ho**.bu.ne, **jul**.tu.nud.

Wyjątkiem od tej reguły jest rodzime słowo *aitäh* ‘dziękuję, dzięki’ akcentowane na drugą sylabę (ai.**täh**) oraz część słów zakończonych sufiksem *-nna*, w których akcent może padać na pierwszą lub drugą sylabę, np. **ee**st.lan.na albo eest.**lan**.na ‘Estonka’, **lät**.lan.na albo lät.**lan**.na ‘Łotyszka’, **müü**.jan.na albo müü.**jan**.na ‘sprzedawczyń’.

W przypadku słów obcego pochodzenia akcent główny może padać nie na pierwszą sylabę, np. ad.mi.nist.**raa**.tor, ak.**tiiv**.ne, A.**mee**.ri.ka, ap.**teek**, ba.**naan**, de.**kaan**, dia.**loog**, Eu.**roo**.pa, in.for.**maa**.ti.ka. W tego typu słowach akcent pada często na tę sylabę, w której występuje długa samogłoska.

7. Rõhutatud silbi ja selle ümbruse omadused – Właściwości sylaby akcentowanej i jej otoczenia

Formy (w szczególności gramatyczne) mogą być rozróżniane w języku estońskim nie tylko za pomocą długości samogłosek lub spółgłosek, jak to pokazano w punkcie 4, lecz także za pomocą sumarycznej długości innych połączeń głoskowych plasujących się w szczególności na granicy sylaby akcentowanej i po niej następującej. Połączenia, o których mowa, zwane są **wewnętrznymi głoskami wyrazu**. Składają się na nie: pierwsza samogłoska sylaby, na którą pada akcent (główny), oraz występujące po niej głoski aż do samogłoski następnej, bez tej ostatniej³⁹, np.:

ar st	ar .ti	ar .ti
‘lekarz, lekarka’	‘lekarza, lekarki’ (<i>dop. l.poj.</i>)	‘lekarza, lekarkę’ (<i>part. l.poj.</i>)
ar v	ar .vu	ar .vu
‘liczba’	‘liczby’ (<i>dop. l.poj.</i>)	‘liczbę’ (<i>part. l.poj.</i>)
koe r	koe .ra	koe .ra
‘pies’	‘psa’ (<i>dop. l.poj.</i>)	‘psa’ (<i>part. l.poj.</i>)

³⁹ Tzw. wewnętrzne głoski wyrazu zostały w poniższych przykładach zakreślone. Do wewnętrznych głosek wyrazu nigdy nie zaliczamy głosek należących do sufiksów gramatycznych, np. *k^{oer}/te* ‘psów’ (-*te* to tutaj końcówka dopełniacza liczby mnogiej, głoska [t] nie może zatem w wyrazie tym należeć do jego wewnętrznych głosek).

I tak wewnętrzne głoski wyrazu *arsti* ‘lekarza, lekarki’ (*dop. l.poj.*) (czyli *arst-*) są troszeczkę krótsze od wewnętrznych głosek wyrazu *arsti* ‘lekarza, lekarzę’ (*part. l.poj.*), które charakteryzuje podobny przebieg tonu jak w przypadku bardzo długich samogłosek i spółgłosek. Obie formy odróżniane są w języku estońskim tylko i wyłącznie na podstawie tej właściwości połączeń głoskowych. Nieco upraszczając można powiedzieć, że w wyrazie *arsti* (*dop. l.poj.*) głoski te wymawiane są z mniejszym nakładem energii niż w wyrazie *arsti* (*part. l.poj.*). W analogiczny sposób odróżniane są od siebie pary wyrazów: *arvu* ‘liczby’ (*dop. l.poj.*) i *arvu* ‘liczbę’ (*part. l.poj.*) oraz *koera* ‘psa’ (*dop. l.poj.*) i *koera* ‘psa’ (*part. l.poj.*). Zależności te w ramach jednorodnego systemu rozciągane są także na wyrazy rozróżniane tylko i wyłącznie za pomocą długości odpowiednich samogłosek lub spółgłosek, o których była mowa w punkcie 4. W systemie tym nośnikiem długości stają się ww. wewnętrzne głoski wyrazu. Są one zatem krótkie (długość I), długie (długość II) oraz bardzo długie (długość III). Oto idea tegoż systemu⁴⁰:

długość I	długość II	długość III
<u>va</u> la ‘nalej’	vaala ‘wieloryba’ (<i>dop. l.poj.</i>)	ˈva <u>ala</u> ‘wieloryba’ (<i>part. l.poj.</i>)
<u>ko</u> li ‘rupiecie’	kooli ‘szkoły’ (<i>dop. l.poj.</i>)	ˈko <u>oli</u> ‘szkołę’ (<i>part. l.poj.</i>)
<u>ka</u> bi ‘kopyto’	kapi ‘szafy’ (<i>dop. l.poj.</i>)	ˈka <u>ppi</u> ‘szafę’ (<i>part. l.poj.</i>)
<u>sug</u> a ‘zgrzebło’	suka ‘pończochy’ (<i>dop. l.poj.</i>)	ˈsu <u>kka</u> ‘pończochę’ (<i>part. l.poj.</i>)
<u>mā</u> su ‘rwetes’	māssu ‘buntu’ (<i>dop. l.poj.</i>)	ˈmā <u>ssu</u> ‘bunt’ (<i>part. l.poj.</i>)
–	<u>ar</u> sti ‘lekarza, lekarki’ (<i>dop. l.poj.</i>)	ˈa <u>r</u> sti ‘lekarza, lekarzę’ (<i>part. l.poj.</i>)
–	<u>ar</u> vu ‘liczby’ (<i>dop. l.poj.</i>)	ˈa <u>r</u> vu ‘liczbę’ (<i>part. l.poj.</i>)
–	<u>kō</u> gi ‘kuchni’ (<i>dop. l.poj.</i>)	ˈkō <u>ki</u> ‘kuchnię’ (<i>part. l.poj.</i>)
–	<u>ko</u> ka ‘kucharza, kucharki’ (<i>dop. l.poj.</i>)	ˈko <u>kka</u> ‘kucharza, kucharkę’ (<i>part. l.poj.</i>)

Uzupełnijmy: ortografia estońska rozstrzyga jednoznacznie, jaka jest długość tak zwanych wewnętrznych głosek wyrazu tylko w następujących przypadkach:

1) długość I charakteryzuje wewnętrzne głoski składające się z krótkiej samogłoski i krótkiej spółgłoski, np. vala, koli, kabi, suga, māsu.

⁴⁰ Tzw. wewnętrzne głoski w długości I są podkreślone linią przerywaną, w długości II pojedynczą ciągłą, a w III podwójną ciągłą.

2) długość II charakteryzuje wewnętrzne głoski składające się z krótkiej samogłoski i długiej spółgłoski zwarto-wybuchowej lub *f, š*, np. *kapi*, *loti*, *suka*, *šefi*, *duši*.

3) długość III charakteryzuje wewnętrzne głoski składające się z krótkiej samogłoski i bardzo długiej spółgłoski zwarto-wybuchowej lub bardzo długich *f, h, j, š, v*, np. *kappi*, *lotti*, *sukka*, *šeffi*, *kehha*, *majja*, *dušši*, *kivvi*.

4) długość III charakteryzuje wewnętrzne głoski wszystkich wyrazów jednosylabowych, np. *öö*, *töö*, *puu*, *suu*.

5) długość III charakteryzuje wewnętrzne głoski wyrazu, w których występują dyftongi powstałe w wyniku tak zwanej zmiany stopnia polegającej m.in. na zaniku spółgłosek [P], [T], [K], [s] pomiędzy dwiema samogłoskami, co doprowadziło w procesie tym do zlania się dwóch sylab. Są to trzy dyftongi zakończone na *-a*: *oa*, *öa*, *öa* (z wyjątkiem *ea*), wszystkie zakończone na *-o*: *ao*, *eo*, *öo*, *äo* oraz dyftong *öe*. Prześledź poniższe procesy morfologiczne:

<i>tuba</i>	‘pokój’	→ (zanik [P])	· <i>toa</i>	‘pokoju’
<i>lõug</i>	‘uwięź’	→ (zanik [K])	· <i>lõa</i>	‘uwięzi’
<i>püigama</i>	‘strzyc’	→ (zanik [K])	· <i>püan</i>	‘strzygę’
<i>mõdu</i>	‘wąż’	→ (zanik [T])	· <i>mõo</i>	‘węża’
<i>tegu</i>	‘czyn’	→ (zanik [K])	· <i>teo</i>	‘czynu’
<i>nõbu</i>	‘kuzyn, kuzynka’	→ (zanik [K])	· <i>nõo</i>	‘kuzyna, kuzynki’
<i>kõgu</i>	‘kukułka’	→ (zanik [K])	· <i>kõo</i>	‘kukułki’
<i>süüsi</i>	‘węgiel’	→ (zanik [s])	· <i>sõe</i>	‘węgla’

Pozostałe dyftongi mogą charakteryzować dwie różne długości trwania w czasie (długość II i III). W takim przypadku ilość dyftongów w języku estońskim wzrosła z 36 do 64⁴¹.

☞ Ortografia estońska jednoznacznie odróżnia tylko długość I od pozostałych. Rozróżnienie długości II od III jest w jej ramach jedynie częściowe, dlatego w przypadku wątpliwości należy zawsze odwoływać się do *Słownika*, w którym długość trzecia sygnalizowana jest za pomocą kropki górnej umieszczonej przed sylabą, w której rozpoczyna się ciąg głosek zwanych wewnętrznymi głoskami wyrazu charakteryzowany przez tę długość.

⁴¹ Patrz punkt poświęcony dyftongom.

ÕPPETÜKKIDE STRUKTUUR – STRUKTURA JEDNOSTEK LEKCYJNYCH

Jednostki lekcyjne podzielone są na odpowiednie sekcje:

Laused – Zdania

Przykładowe estońskie zdania wraz z ich polskimi tłumaczeniami mają na celu zasygnalizowanie zagadnień gramatycznych omawianych w danej jednostce. Opierają się one na schematycznych porównaniach nowej estońskiej struktury z jej odpowiednikiem w języku polskim bądź z poznaną już strukturą estońską. Dzięki nim wykładowca nie będzie musiał rozpoczynać zajęć od uciążliwego wykładu gramatyki. Studiowanie zawłości gramatycznych można potraktować jako uzupełnienie i utrwalenie wiadomości zdobytych na zajęciach. Niestety osoby uczące się same nie będą mogły korzystać z tej metody. Aby ułatwić im przebrnięcie przez gramatykę w przypadku bardziej obszernych jednostek, w *Spisie treści* podano, z jakimi tematami gramatycznymi uczący powinien się zapoznać, by zrozumieć dany tekst lub dialog. Przykładowe zdania występują tylko w jednostkach, w których wprowadza się nowy temat gramatyczny. Później można je traktować także jako łatwo dostępne modele przypominające poznane już struktury.

Tekstid – Teksty Dialogid – Dialogi

Teksty i dialogi to nieodłączna część każdej jednostki lekcyjnej. Do lekcji dziesiętej włącznie podawane jest bezpośrednio ich tłumaczenie (często dosłowne) na język polski. Metoda ta ma ułatwić na samym początku naukę języka estońskiego, który jest dosyć odległy typologicznie od języka polskiego. Tłumaczenie tekstów i dialogów pozostałych jednostek znajduje się w *Rozwiązaniach* ćwiczeń w trzeciej części podręcznika. Pod każdym tekstem lub dialogiem znajduje się słownictwo zawierające tylko te słowa lub wyrażenia, które są nowe. Znaczenie słów występujących wcześniej i zapomnianych należy wyszukiwać w *Słowniku*. Nader często występujące obok siebie teksty i dialogi poruszają tę samą tematykę. Zdarza się też, iż jedne są wręcz parafrazą drugich. Takie podejście z jednej strony pokazuje dwa oblicza języka: potoczny i bardziej literacki; a z drugiej strony ułatwia przyswojenie materiału. Teksty i dialogi zawierają także niektóre ćwiczenia znajdujące się w trzeciej części podręcznika.

Są one wtedy bardzo podobne do głównych tekstów i dialogów z danej jednostki lekcyjnej. Przy pomocy nauczyciela, który odczytuje je na głos, można je potraktować jako przydatne ćwiczenia rozumienia ze słuchu.

Muud kasulikud sõnad – Inne przydatne słowa

Sekcja ta zawiera poszerzenie materiału leksykalnego zawartego w tekstach i dialogach. Dzięki niemu uczący się będzie mógł w bardziej wyczerpujący sposób opisywać odpowiedni fragment rzeczywistości. Słownictwa z tej sekcji należy uczyć się dopiero po przyswojeniu całego materiału leksykalnego z tekstów i dialogów oraz gramatyki. Jest ono więc swoistym dopełnieniem każdej jednostki lekcyjnej. Ćwiczenia odnośnie do słownictwa dodatkowego grupują się w danej jednostce lekcyjnej przeważnie w bloku *Rõhne*. Natomiast w następnych jednostkach lekcyjnych mogą się one znaleźć we wszystkich ćwiczeniach, przez co konieczne wydaje się opanowanie tego słownictwa przy przejściu do następnej lekcji.

Dwie jednostki lekcyjne: XVI i XVIII rozpoczynają się od wprowadzenia słownictwa, które jest do opanowania materiału z tych lekcji niezbędne.

Vanasõnad – Przysłowia

Sekcję *Przysłowia* zawierają jedynie lekcje powtórzeniowe (V, XII, XXI). Przysłowia nie są jako całość przetłumaczone na język polski. Podane jest jedynie tłumaczenie poszczególnych słów lub wyrażeń. Uczący się powinni umieć je zrozumieć zarówno w sposób dosłowny, jak i przenośny oraz znaleźć ich najbliższy odpowiednik w języku polskim.

Esimene õppetükk – Lekcja pierwsza

TERVITUSSÕNAD – POWITANIA

Tervist! – Cześć!

Tere! – Cześć!, Dzień dobry!

Tere hommikust! – Dzień dobry! (rano)

Tere päevast! – Dzień dobry!

Tere õhtust! – Dobry wieczór!

☞ Zwrotu *tere* możemy używać zarówno w sytuacjach formalnych, jak i nieformalnych przez cały dzień. Zwrot *tervist* dozwolony jest jedynie w sytuacjach nieformalnych. Pozostałe wyrażenia mogą być stosowane w obu typach sytuacji o odpowiedniej porze dnia zgodnie z podanym polskim znaczeniem lub komentarzem umieszczonym w nawiasie.

HÜVASTIJÄTUSÕNAD – POŻEGNANIA

Nägemist! – Cześć!

Nägemiseni! – Do widzenia!

Head aega! – Do widzenia!

Head päeva! – Do widzenia!

Head õhtut! – Do widzenia! (wieczorem)

Head ööd! – Dobranoc!

☞ Wyrażenia *nägemist* używamy w sytuacjach nieformalnych, natomiast dość podobnie brzmiące *nägemiseni* w sytuacjach formalnych, oficjalnych.

☞ Nie należy mylić powitania typu *tere*, *tervist* ‘cześć’ z pożegnaniem *nägemist* ‘cześć’.

DIALOGID – DIALOGI

*Ühiselamus**Tõnu ja administraator:*

- T. – Tere hommikust!
 A. – Tere hommikust!
 T. – Minu nimi on Tõnu Tuul.
 A. – Üks hetk. Nii, siin on teie võti. Teie tuba on seal.
 T. – Tänan väga. Nägemiseni.
 A. – Palun. Head aega.

*W akademiku**Tõnu i administrator:*

- T. – Dzień dobry!
 A. – Dzień dobry!
 T. – Nazywam się Tõnu Tuul.
 A. – Chwileczkę. Tak, oto pana klucz. Pana pokój jest tam.
 T. – Dziękuję bardzo. Do widzenia.
 A. – Proszę. Do widzenia.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

administraator – administrator
hetk – chwila
ja – i
minu nimi on – nazywam się
nii – tak
on – jest
palun – proszę
seal – tam
siin – tu, tutaj; **siin on** – oto, (dosł.) tu jest
teie – 1) pana, pani; 2) wasz

tuba – pokój
Tuul – 1) Tuul (*nazwisko*); 2) (dosł.) wiatr
Tõnu – Tõnu (*imię męskie*)
tänan – dziękuję
võti – klucz
väga – bardzo
ühiselamu – akademik; **ühiselamus** – w akademiku
üks – jeden, jedna, jedno; **üks hetk** – chwileczkę, (dosł.) jedna chwila

*Toas**Tõnu ja Ago:*

- T. – Tere! Minu nimi on Tõnu.
 A. – Tervist! Minu nimi on Ago.
 T. – Väga meeldiv.
 A. – Väga rõõmustav.

*W pokoju**Tõnu i Ago:*

- T. – Cześć! Nazywam się Tõnu.
 A. – Cześć! Nazywam się Ago.
 T. – Bardzo mi miło.
 A. – Bardzo mi miło.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

Ago – Ago (*imię męskie*)
toas – w pokoju

väga meeldiv – bardzo mi miło
väga rõõmustav – bardzo mi miło

☞ Zwroty *väga meeldiv* i *väga rõõmustav* w zastosowanym znaczeniu są synonimami.

Teine õppetükk – Lekcja druga

LAUSED – ZDANIA

Kuidas sinu nimi on?

Jak się nazywasz?

Jak masz na imię?

Jak masz na nazwisko?

Minu nimi on Ago.

Nazywam się Ago. Mam na imię Ago.

Minu nimi on Ago Puu.

Nazywam się Ago Puu.

Minu nimi on Puu.

Nazywam się Puu. Mam na nazwisko Puu.

Kuidas **teie** nimi on?

Jak się **pan** nazywa?

Jak się **pani** nazywa?

Minu nimi on Piret Kiik.

Nazywam się Piret Kiik.

Minu nimi **ei ole** Piret Kiik.

Ja **nie** nazywam się Piret Kiik.

Mis sinu nimi on?

Jak się nazywasz?

Mis teie nimi on?

Jak się pan nazywa?

Jak się pani nazywa?

Kuidas läheb?

Co słyhać?

Kuidas **sul** läheb?

Co **u** **ciebie** słyhać?

Kuidas **sinul** läheb?

Mul läheb hästi.

U **mnie** wszystko w porządku.

Minul läheb hästi.

Mul läheb **halvasti**.

U mnie **nienajlepiej**.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

ei – nie; **ei ole** – nie jest

halvasti – źle

hästi – dobrze

Kiik – 1) Kiik (*nazwisko*); 2) (dosł.) huś-
tawka

kuidas – jak

läheb – idzie

minu – mój, moja, moje

minul – u mnie, przy mnie

mis – co

mul – u mnie, przy mnie

nimi – 1) imię; 2) nazwa; 3) nazwisko

on – jest

Piret – Piret (*imię żeńskie*)

Puu – 1) Puu (*nazwisko*); 2) (dosł.) drzewo

sinu – twój, twoja, twoje

sinul – u ciebie, przy tobie

sul – u ciebie, przy tobie

DIALOGID – DIALOGI

Saame tuttavaks!

Tõnu ja Ago:

T. – Tere! Minu nimi on Tõnu
Tuul. Kuidas sinu nimi on?

A. – Minu nimi on Ago Puu.

T. – Väga meeldiv.

A. – Väga rõõmustav.

Poznajmy się!

Tõnu i Ago:

T. – Cześć! Nazywam się Tõnu
Tuul. Jak ty się nazywasz?

A. – Nazywam się Ago Puu.

T. – Bardzo mi miło.

A. – Bardzo mi miło.

Tervist!

Tõnu ja Peeter:

T. – Tervist, Ago!

P. – Minu nimi ei ole Ago.

T. – Vabandust! Mis siis
sinu nimi on?

P. – Minu nimi on Peeter,
Peeter Kask. Aga mis
sinu nimi on?

T. – Minu nimi on Tõnu Tuul.

P. – Väga meeldiv.

T. – Väga meeldiv.

Cześć!

Tõnu i Peeter:

T. – Cześć, Ago!

P. – Ja nie nazywam się Ago.

T. – Przepraszam! To w takim
razie jak się nazywasz?

P. – Nazywam się Peeter,
Peeter Kask. A ty jak
się nazywasz?

T. – Ja nazywam się Tõnu Tuul.

P. – Bardzo mi miło.

T. – Bardzo mi miło.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

aga – a

Kask – 1) Kask (*nazwisko*); 2) (dosł.) brzoza

Peeter – Peeter (*imię męskie*)

saame tuttavaks – poznajmy się

siis – więc, zatem, (to) w takim razie

vabandust – przepraszam

Kohtumine ülikoolis*Ago, Tõnu ja Piret:*

- A. – Tere, Tõnu!
Kuidas sul läheb?
T. – Tervist! Aitäh. Mul
läheb hästi.
Aga sinul?
A. – Kõik on korras.
See on Piret – minu
sõbranna. Saage tuttavaks!
T. – Tervist! Minu nimi on Tõnu.
P. – Tervist! Minu nimi on Piret.
T. – Väga rõõmustav.
P. – Väga meeldiv.

Spotkanie na uniwersytecie*Ago, Tõnu i Piret:*

- A. – Cześć, Tõnu!
Co u ciebie słyszać?
T. – Cześć! Dziękuję. U mnie
wszystko w porządku.
A u ciebie?
A. – Wszystko w porządku.
To jest Piret – moja
przyjaciółka. Poznajcie się!
T. – Cześć! Nazywam się Tõnu.
P. – Cześć! Nazywam się Piret.
T. – Bardzo mi miło.
P. – Bardzo mi miło.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO**aitäh** – dzięki, dziękuję**kohtumine** – spotkanie**kõik on korras** – wszystko w porządku**saage tuttavaks** – poznajcie się**see** – to**sõbranna** – przyjaciółka**ülikool** – uniwersytet; **ülikoolis** – na uniwersytecie**MUUD KOHTUMISEL KASUTATAVAD VIISAKUSVÄLJENDID
– INNE ZWROTY GRZECZNOŚCIOWE UŻYWANE
PODCZAS SPOTKANIA****Küsimused – Pytania****Kuidas käsi käib?** – Co słyszać?
Mis uudist? – Co nowego?**Vastused – Odpowiedzi****Ei midagi erilist** – Nic szczególnego
Ei midagi uut – Nic nowego
Keskmiselt – Tak sobie
Kõik on vanaviisi – Wszystko po staremu
Pole viga – (*pot.*) Ujdzie**MUUD HÜVASTIJÄTUSÕNAD – INNE POŻEGNANIA****Homseni** – Do jutra
Hüvasti – Żegnaj, Żegnajcie
Kohtumiseni – Do widzenia (dosł. do spotkania)**Kuulmiseni** – Do usłyszenia
Kõike head – Wszystkiego dobrego

MUUD KASULIKUD VÄLJENDID – INNE PRZYDATNE ZWROTY

Muidugi – Oczywiście

Ole lahke – Proszę, Bądź tak miły (-a)

Olge lahke – Proszę, Niech będzie pan (-i)
tak miły (-a)

Pole tänu väärt – Nie ma za co (dziękować)

Pole viga – (też:) Nie ma za co, Nic nie
szkodzi, Nic się nie stało

Suur tänu – Wielkie dzięki

Tere tulemast – Witamy

Terviseks – Na zdrowie

Vabanda – Przepraszam (cię)

Vabandage – Przepraszam (pana, panią, was)

GRAMMATIKA – GRAMATYKA

1. Zwroty typu *kuidas sinu nimi on* ‘jak się nazywasz’

Zadając pytanie typu *kuidas sinu nimi on*, pytamy o imię, o imię i nazwisko bądź o samo nazwisko. W związku z tym możemy na nie otrzymać różnego typu odpowiedzi, np.:

– *Kuidas sinu nimi on?*

– *Minu nimi on Tõnu.* (samo imię)

– *Minu nimi on Tõnu Tuul.* (imię i nazwisko)

– *Minu nimi on Tuul.* (samo nazwisko)

W celu jednoznacznego odróżnienia imienia od nazwiska stosujemy wyrazy *eesnimi* ‘imię’ oraz *perekonnanimi* ‘nazwisko’, np.:

– *Kuidas teie eesnimi on?*

– *Minu eesnimi on Tõnu.*

– *Minu nimi on Tõnu.*

– *Kuidas teie perekonnanimi on?*

– *Minu perekonnanimi on Tuul.*

– *Minu nimi on Tuul.*

W pytaniach o imię i nazwisko możemy zamiast zaimka pytajnego *kuidas* stosować zaimek *mis*, np. *Mis sinu nimi on?* W sytuacjach oficjalnych jednak preferowany jest raczej zwrot *kuidas*. Osobie starszej lub takiej, z którą nie jesteśmy na ty, zadajemy pytanie *Kuidas teie nimi on?* lub *Mis teie nimi on?*

2. Zwroty typu *kuidas läheb* ‘co słyhać’

Chcąc sprecyzować pytanie typu *Kuidas läheb* możemy uzupełnić je wyrazami *sul* lub *sinul*, których dosłowne znaczenie oddaje mniej więcej fraza ‘u ciebie’. W odpowiedzi mogą wystąpić wyrazy *mul* lub *minul* ‘u mnie’, np.:

– *Kuidas läheb?*

– *Hästi.*

– *Kuidas sul läheb?*

– *Hästi.*

– *Mul läheb hästi.*

– *Minul läheb hästi.*

– *Kuidas sinul läheb?*

– *Hästi.*

– *Mul läheb hästi.*

– *Minul läheb hästi.*

Kolmas õppetükk – Lekcja trzecia

LAUSED – ZDANIA

Mis see on?
See on **raamat**.

Milline raamat see on?
See on **hea** raamat.
See on väga hea raamat.
See on ka raamat.
See on halb raamat.
See on väga halb raamat.

Milline see raamat on?
See raamat on **huvitav**.
See raamat on igav.

Milline raamat on huvitav?
Hea raamat on huvitav.

Milline raamat on igav?
See raamat on igav.

Kes see on?
See on **poiss**.
Milline poiss see on?
See on **väike** poiss.
Milline see poiss on?
See poiss on **väike**.
Milline poiss on väike?
See poiss on väike.

Co to jest?
To jest **książka**.

Jaka to jest książka?
To jest **dobra** książka.
To jest bardzo dobra książka.
To jest też książka.
To jest zła książka.
To jest bardzo zła książka.

Jaka jest ta książka?
Ta książka jest **ciekawa**.
Ta książka jest nudna.

Jaka książka jest ciekawa?
Dobra książka jest ciekawa.

Która książka jest nudna?
Ta książka jest nudna.

Kto to jest?
To jest **chłopiec**.
Jaki to jest chłopiec?
To jest **mały** chłopiec.
Jaki jest ten chłopiec?
Ten chłopiec jest **mały**.
Który chłopiec jest mały?
Ten chłopiec jest mały.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

halb – zły, zła, złe	mis – co
hea – dobry, dobra, dobre	poiss – chłopiec
huvitav – ciekawy, ciekawa, ciekawe	raamat – książka
igav – nudny, nudna, nudne	see – ten, ta, to
ka – też	see on – to jest
kes – kto	väike – mały, mała, małe
milline – 1) jaki, jaka, jakie; 2) który, która, które	

DIALOG – DIALOG

*See kõrge maja on ilus**Ten wysoki dom jest ładny**Laps ja ema:**Dziecko i matka:*

L. – Ema, mis see on?

D. – Mamo, co to jest?

E. – See on maja.

M. – To jest dom.

L. – Missugune see maja on?

D. – Jaki jest ten dom?

E. – See maja on kõrge.

M. – Ten dom jest wysoki.

See kõrge maja on ilus.

Ten wysoki dom jest ładny.

L. – Aga milline see maja seal on?

D. – A jaki jest tamten dom?

E. – See maja seal on madal ja inetu.

M. – Tamten dom jest niski i brzydki.

L. – Jah, kõrge maja on ilus, ja madal maja on inetu.

D. – Tak, wysoki dom jest ładny, a niski dom jest brzydki.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

ema – matka	madal – niski, niska, niskie
ilus – ładny, ładna, ładne	maja – dom, budynek
inetu – brzydki, brzydka, brzydkie	missugune (por. <i>milline</i>) – 1) jaki, jaka, jakie; 2) który, która, które
ja – (też:) a	seal – tam
jah – tak	see ... seal – tamten, tamta, tamto
kõrge – wysoki, wysoka, wysokie	
laps – dziecko	

☞ Wyrazy *milline* i *missugune* to synonimy.☞ Słowa *jah* ‘tak’ używamy zazwyczaj, gdy jesteśmy o coś pytani. Wyrażamy przy tym pozytywny stosunek do czyjejs wypowiedzi lub zgodę na jakieś działanie. Przeciwnieństwem słowa *jah* ‘tak’ jest oczywiście *ei* ‘nie’. Natomiast poznanego wcześniej słowa *nii* ‘tak’ możemy używać wtedy, gdy nikt nas o nic nie pyta.

TEKST – TEKST

Minu sõber ja sõbranna

See mees on minu sõber. Tema nimi on Ago. Ago on noor eestlane. Ta on pikk ja kena. See naine on minu sõbranna. Tema nimi on Piret. Piret on ka eestlane. Piret on lühike. Ta on ilus ja tark naine.

Mój przyjaciel i przyjaciółka

Ten mężczyzna jest moim przyjacielem. Nazywa się Ago. Ago jest młodym Estończykiem. Jest wysoki i przystojny. Ta kobieta jest moją przyjaciółką. Nazywa się Piret. Piret jest także Estonką. Piret jest niska. Ona jest piękną i mądrą kobietą.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

eestlane – Estończyk, Estonka

kena – przystojny, przystojna, przystojne

lühike – niski, niska, niskie

mees – mężczyzna

naine – kobieta

noor – młody, młoda, młode

pikk – wysoki, wysoka, wysokie

sõber – przyjaciel

sõbranna – przyjaciółka

ta – on, ona, ono

tark – mądry, mądra, mądre

tema nimi on – on / ona / ono nazywa się

☞ Nazwy narodowości piszemy w języku estońskim małą literą, np. *eestlane* ‘Estończyk, Estonka’, *poolakas* ‘Polak, Polka’.

MUUD KASULIKUD SÕNAD – INNE PRZYDATNE SŁOWA

ASJAD – RZECZY

*Mis?***pastakas** – długopis**pliiats** – ołówek**sulepea** – wieczne pióro**sõnaraamat** – słownik**vestmik** – rozmówki**vihik** – zeszyt**õpik** – podręcznik

OMADUSED – WŁAŚCIWOŚCI

*Milline?**Missugune?***andekas** – zdolny, -a, -e**kõhn** – chudy, -a, -e**paks** – gruby, -a, -e**rumal** – głupi, -ia, -ie**sale** – szczupły, -a, -e;**suur** – duży, -a, -e

INIMESED – LUDZIE

*Kes?***härra** – pan**inimene** – człowiek**poiss** – chłopiec**proua** – pani**tüdruk** – dziewczyna

uus – nowy, -a, -e
vana – stary, -a, -e
viisakas – grzeczny, -a, -e;
 uprzejmy, -a, -e
õhuke – cienki, -a, -ie

GRAMMATIKA – GRAMATYKA

1. Zaimek wskazujący *see*

Zaimek wskazujący *see* może spełniać funkcję podmiotu w zdaniach typu:

See on raamat.   ‘**To** jest książka.’
See on poiss.   ‘**To** jest chłopiec.’

Na język polski tłumaczymy go wówczas za pomocą zaimka *to*.

Zaimek ten może także określać rzeczownik spełniając funkcję przydawki, np.:

see mees   ‘**ten** mężczyzna’
see naine   ‘**ta** kobieta’
see laps   ‘**to** dziecko’

Tłumaczymy go wtedy zazwyczaj za pomocą zaimków *ten*, *ta*, *to* w zależności od rodzaju gramatycznego polskiego rzeczownika.

☞ Zaimek *see* może wskazywać na osobę lub przedmiot znajdujący się zarówno blisko, jak i daleko. Odpowiada on zatem jednocześnie polskimi zaimkami *ten*, *ta*, *to* oraz *tamten*, *tamta*, *tamto*. W celu uniknięcia dwuznaczności można stosować konstrukcję z przysłówkiem *seal* ‘tam’, np. *see maja seal* ‘tamten dom’ (dosłownie: ‘ten dom tam’). W języku estońskim w dość ograniczonym zakresie stosowany bywa zaimek wskazujący *too* odnoszący się do osoby lub przedmiotu znajdującego się daleko. Odpowiada on zatem jednoznacznie polskimi *tamten*, *tamta*, *tamto*.

2. Przymiotnik – wstęp

W przypadku przymiotników (a także zaimków, liczebników oraz przeważającej większości rzeczowników) w języku estońskim nie rozróżnia się rodzaju gramatycznego. Takie poznane przymiotniki jak *ilus*, *noor*, *pikk*, *vana*, określające rzeczowniki typu *mees* ‘mężczyzna’, *naine* ‘kobieta’ czy też *laps* ‘dziecko’, występują w takiej samej formie, np.:

<i>ilus mees</i>	‘piękny mężczyzna’
<i>ilus naine</i>	‘piękna kobieta’
<i>ilus laps</i>	‘piękne dziecko’

Przymiotniki, liczebniki oraz zaimki poprzedzają określany przez siebie rzeczownik. Proszę zwrócić uwagę na wynikające z tej reguły różnice znaczeniowe między następującymi typami zdań:

See on huvitav raamat. ‘To jest **ciekawa** książka.’ (rzeczownik *raamat* jest określany przez stojący bezpośrednio przed nim przymiotnik *huvitav*)

See raamat on huvitav. ‘**Ta** książka jest ciekawa.’ (rzeczownik *raamat* jest określany przez stojący bezpośrednio przed nim zaimek *see*)

☞ Zaimek wskazujący *see* (lub *too*) poprzedza przymiotniki, np. *see kõrge maja* ‘ten wysoki dom’.

3. Znaczenie przymiotników *pikk, lühike* oraz *kõrge, madal*

Przymiotniki *kõrge, madal* tłumaczymy na język polski odpowiednio: ‘wysoki’ oraz ‘niski’. Mogą one odnosić się jedynie do rzeczowników oznaczających przedmioty, np.:

See maja on kõrge. ‘Ten dom jest **wysoki**.’
See madal maja on inetu. ‘Ten **niski** dom jest brzydki.’

Chcąc powiedzieć, że jakaś osoba jest wysoka bądź niska, używamy odpowiednio przymiotników: *pikk, lühike*, np.:

See mees on pikk. ‘Ten mężczyzna jest **wysoki**.’
See lühike mees on minu vana sõber. ‘Ten **niski** mężczyzna jest moim starym przyjacielem.’

☞ Przymiotniki *pikk, lühike* w odniesieniu do rzeczowników, które nie oznaczają ludzi, tłumaczymy z kolei na język polski odpowiednio: ‘długi’, ‘krótki’, np.:

pikk päev ‘**długi** dzień’
lühike päev ‘**krótki** dzień’

4. Mianownik – wstęp

Mianownik jest jedną z podstawowych form estońskiego rzeczownika, zaimka, liczebnika i przymiotnika, a więc wyrazów odmieniających się przez przypadki. Mianownik odpowiada na pytanie: *kes* ‘kto’, *mis* ‘co’. Jego formy podawane są w słownikach zawsze jako pierwsze. Mianownik jest przypadkiem podmiotu (wyrazy wytłuszczone) i orzecznika (wyrazy podkreślone), np.:

- Milline (= missugune) see *raamat on*? – Jaka jest ta **książka**?
- See *raamat on* huvitav. – Ta **książka** jest ciekawa.

- Kes ta on? – Kim (dosł. kto) **on** jest?
- Ta on eestlane. – **On** jest Estończykiem (dosł. Estończyk).

Neljas õppetükk – Lekcja czwarta

LAUSED – ZDANIA

Tõnu **on** eestlane.

Mina olen eestlane.

Sina oled eestlane.

Tõnu **ei ole** venelane.

Tõnu **pole** venelane.

Mina **ei ole** eestlane.

Sina **ei ole** eestlane.

Kes **teie** olete?

Tõnu **jest** Estończykiem.

Ja jestem Estończykiem.

Ty jesteś Estończykiem.

Tõnu **nie jest** Rosjaninem.

Tõnu **nie jest** Rosjaninem.

Ja **nie jestem** Estończykiem.

Ty **nie jesteś** Estończykiem.

Kim **wy** jesteście?

Kim **pan** jest?

Kim **pani** jest?

DIALOGID – DIALOGI

Tere! Ma olen Tõnu

Cześć! Jestem Tõnu

Tõnu ja Jüri ülikoolis:

Tõnu i Jüri na uniwersytecie:

T. – Tere! Ma olen Tõnu.

T. – Cześć! Jestem Tõnu.

Olen eestlane.

Jestem Estończykiem.

Kes sina oled?

Kim ty jesteś?

J. – Tervist! Ma olen Jüri.

J. – Cześć! Jestem Jüri.

Mina ei ole eestlane.

Ja nie jestem Estończykiem.

Ma olen venelane.

Jestem Rosjaninem.

Olen üliõpilane.

Jestem studentem.

T. – Mina olen ka üliõpilane.

T. – Ja też jestem studentem.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

ei ole – (tež:) nie jestem
Jüri – Jüri (*imię męskie*)
ma – ja
mina – ja
oled – jesteś

olen – jestem
sina – ty
venelane – Rosjanin, Rosjanka
üliõpilane – student, studentka

Kus on Tõnu Tuul?

Jüri ja uksehoidja ühiselamus:

- J. – Tere päevast!
 U. – Tere päevast!
 J. – Vabandage, kus on Tõnu tuba?
 U. – Kes on Tõnu?
 J. – Tõnu on üliõpilane.
 U. – Aga kuidas tema perekonnanimi on?
 J. – Tuul.
 U. – Üliõpilane Tõnu Tuul ... Nii, Tõnu Tuul on kindlasti see uus poiss. Ta on praegu oma toas. Tema tuba on seal.
 J. – Tänan. Siin on minu isikutunnistus.
 U. – Te olete Tõnu vend?
 J. – Ei, ma ei ole tema vend. Ma olen tema tuttav.
 U. – Ah nii.

Gdzie jest Tõnu Tuul?

Jüri i portier w akademiku:

- J. – Dzień dobry!
 P. – Dzień dobry!
 J. – Przepraszam, gdzie jest pokój Tõnu?
 P. – Kto to jest Tõnu?
 J. – Tõnu jest studentem.
 P. – A jak on ma na nazwisko?
 J. – Tuul.
 P. – Student Tõnu Tuul... Tak, Tõnu Tuul to na pewno ten nowy chłopak. Teraz jest w swoim pokoju. Jego pokój jest tam.
 J. – Dziękuję. Oto mój dowód osobisty.
 P. – Pan jest bratem Tõnu?
 J. – Nie, nie jestem jego bratem. Jestem jego znajomym.
 P. – Ach tak.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

☞ Od niniejszej lekcji polskie odpowiedniki estońskich przymiotników, liczebników oraz zaimków podawane będą jedynie w formie męskiej.

ah nii – ach tak
isikutunnistus – dowód osobisty
kindlasti – na pewno
kus – gdzie
olete – 1) jesteście; 2) pan / pani jest
oma – swój, własny; **oma toas** – w swoim pokoju

praegu – teraz
te – 1) wy; 2) pan, pani
tema – jego, jej
tuttav – znajomy, znajoma
Tõnu tuba – pokój Tõnu
uksehoidja – portier, portierka
vend – brat; **Tõnu vend** – brat Tõnu

TEKST – TEKST

Tõnu pere

Tõnu pere pole suur. Tõnu isa nimi on Peep. Peep on eestlane. Ta on õpetaja. Tõnu ema nimi on Liina. Liina on ka eestlane. Ta ei ole õpetaja. Ta on arst. Tõnu vend on veel väike. Tema nimi on Viljar. Viljar pole veel üliõpilane. Ta on õpilane. Viljar on rõõmus poiss.

Rodzinä Tõnu

Rodzinä Tõnu nie jest dużä. Ojciec Tõnu ma na imię Peep. Peep jest Estończykiem. Jest nauczycielem. Matka Tõnu ma na imię Liina. Liina też jest Estonką. Nie jest nauczycielką. Jest lekarką. Brat Tõnu jest jeszcze mały. Ma na imię Viljar. Viljar jeszcze nie jest studentem. Jest uczniem. Viljar jest wesołym chłopcem.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

arst – lekarz, lekarka
isa – ojciec
Liina – Liina (*imię żeńskie*)
Peep – Peep (*imię męskie*)
pere – rodzina
pole (= ei ole) – (tu:) nie jest
rõõmus – wesoły

Tõnu ema nimi on – matka Tõnu nazywa się
Tõnu isa nimi on – ojciec Tõnu nazywa się
Tõnu pere – rodzina Tõnu
veel – jeszcze
Viljar – Viljar (*imię męskie*)
õpetaja – nauczyciel, nauczycielka
õpilane – uczeń, uczennica

MUUD KASULIKUD SÕNAD – INNE PRZYDATNE SŁOWA

ELUKUTSED – ZAWODY

autojuht – kierowca (samochodu)
ehitaja – budowniczy
ettekandja – kelnerka
hambaarst – dentysta, dentystka
jurist – prawnik, prawniczka
juuksur – fryzjer, fryzjerka
kelner – kelner
kirjakandja – listonosz, listonoszka

müügijuht – handlowiec
müüja – sprzedawca, sprzedawczyni
politseinik – policjant, policjantka
raamatupidaja – księgowy, księgowa
sekretär – sekretarka, sekretarz
õigusteadlane – prawnik, prawniczka
ökonomist – ekonomista, ekonomistka

RAHVUSED – NARODOWOŚCI

ameeriklane – Amerykanin, Amerykanka
hispaanlane – Hiszpan, Hiszpanka
inglane – Anglik, Angielka
itaallane – Włoch, Włoszka
leedulane – Litwin, Litwinka
lätlane – Łotysz, Łotyszka
norralane – Norweg, Norweżka

prantslane – Francuz, Francuzka
rootslane – Szwed, Szwedka
sakslane – Niemiec, Niemka
soomlane – Fin, Finka
ukrainlane – Ukraińiec, Ukrainka
ungarlane – Węgier, Węgierka
valgevenelane – Białorusin, Białorusinka

PEREKONNALIHKMED – CZŁONKOWIE RODZINY

abikaasa – mążnek, małżonka
lapselaps – wnuk, wnuczka
mees – (też:) mąż
naine – (też:) żona
nõbu – kuzyn, kuzynka
onu – wujek
poeg – syn

tädi – ciotka, ciocia
tütär – córka
vanaema – babka, babcia
vanaisa – dziadek
õde – siostra
äi – teść
ämm – teściowa

GRAMMATIKA – GRAMATYKA

1. Zaimki osobowe – wstęp

Estońskie zaimki osobowe w prawie wszystkich przypadkach występują w dwóch formach: **długiej** i **krótkiej**. Poniżej przedstawiono formę długą i krótką zaimków osobowych w mianowniku:

	liczba pojedyncza			liczba mnoga	
	forma długa	forma krótka		forma długa	forma krótka
1. ja	mina	ma	1. my	meie	me
2. ty	sina	sa	2. wy	teie	te
3. on, ona, ono	tema	ta	3. oni, one	nemad	nad

Formy długiej używamy zazwyczaj, gdy chcemy uwydatnić osobę, np.:

Mina olen poolakas, aga sina oled eestlane.

‘Ja jestem Polakiem, a ty jesteś Estończykiem.’

W przeciwnym wypadku stosowana jest na ogół forma krótka lub całkowicie pomijany jest zaimek osobowy, np.:

*Ma olen poolakas.
 Olen poolakas.*

‘Jestem Polakiem.’
 ‘Jestem Polakiem.’

2. Formy twierdzące czasu teraźniejszego czasownika *olema, olla* ‘być’

Estoński czasownik posiada **dwa bezokoliczniki**. Pierwszy z nich jest zakończony na *-ma*, toteż zwany jest bezokolicznikiem *-ma* (np. *ole/ma* ‘być’). Drugi jest zakończony na *-da, -ta, -a* oraz rzadziej *-la, -na, -ra* (np. *ol/la* ‘być’) i zwany jest bezokolicznikiem *-da*. Oba bezokoliczniki wraz z formą twierdzącą trzeciej osoby liczby pojedynczej czasu teraźniejszego są formami podstawowymi estońskiego czasownika. Należy zawsze uczyć się ich jednocześnie, np. poznając czasownik *być* zapamiętujemy: 1) *olema*, 2) *olla*, 3) *on*.

Olema, olla jest jednym z nielicznych estońskich czasowników nieregularnych. Poniżej przedstawione zostały jego formy twierdzące w czasie teraźniejszym:

liczba pojedyncza		liczba mnoga			
(mina / ma)	olen	‘jestem’	(meie / me)	oleme	‘jesteśmy’
(sina / sa)	oled	‘jesteś’	(teie / te)	olete	‘jesteście’
tema / ta	on	‘jest’	nemad / nad	on	‘są’

W języku estońskim formy osobowe czasownika nie muszą, jak już wspomniano w poprzednim punkcie, łączyć się z odpowiednimi zaimkami osobowymi, tak jak na przykład w języku angielskim czy francuskim, ponieważ końcówka prawie zawsze jednoznacznie wyraża osobę oraz liczbę, np. *ole/d* to 2. os. liczby poj. Pomijanie zaimków osobowych 3. osoby liczby pojedynczej i mnogiej (*tema / ta, nemad / nad*) jest jednak w porównaniu z pomijaniem pozostałych zaimków stosunkowo rzadkie. Fakt ten został powyżej odzwierciedlony przez umieszczenie częściej opuszczanych zaimków osobowych w nawiasach.

3. Formy przeczące czasu teraźniejszego czasownika *olema, olla* ‘być’

Formy przeczące czasu teraźniejszego tworzymy za pomocą partykuły *ei* ‘nie’ i tzw. **tematu samogłoskowego** odpowiedniego czasownika. Dla *olema, olla* temat ten brzmi *ole*:

liczba pojedyncza		liczba mnoga			
(mina / ma)	ei ole	‘nie jestem’	(meie / me)	ei ole	‘nie jesteśmy’
(sina / sa)	ei ole	‘nie jesteś’	(teie / te)	ei ole	‘nie jesteście’
tema / ta	ei ole	‘nie jest’	nemad / nad	ei ole	‘nie są’

☞ W przypadku form przeczących, które – jak widać – dla każdej osoby gramatycznej obu liczb są takie same, pomijanie odpowiednich zaimków osobowych jest dosyć rzadkie.

Olema, olla posiada także w czasie teraźniejszym charakterystyczną formę przeczącą w postaci wyrazu *pole* odnoszącą się do wszystkich osób tak jak *ei ole*, np. *Ma pole eestlane* ‘Nie jestem Estończykiem’, *Tõnu pole venelane* ‘Tõnu nie jest Rosjaninem’.

4. Zwroty grzecznościowe typu *te olete* ‘pan, pani jest’

W języku estońskim w zwrotach grzecznościowych stosowanych w sytuacjach formalnych odpowiadających polskiemu zwrotom typu *pan, pani jest* itp. stosowany jest zaimek drugiej osoby liczby mnogiej *teie, te* ‘wy’ wraz z łączącymi się z nim formami osobowymi czasownika, np. *Kes te olete?* ‘Kim pan jest?’, ‘Kim pani jest?’.

☞ Poznane wyrazy *härra* ‘pan’ i *proua* ‘pani’ odpowiadają mniej więcej polskiemu *pan, pani* użytym w wołaczcu, np. *Härra Tuul, kuidas teie eesnimi on?* ‘Panie Tuul, jak ma pan na imię?’. Wyrazy te stosowane są także, gdy nie zwracamy się do kogoś bezpośrednio, lecz mówimy o nim w trzeciej osobie, np. *Härra Tuul on eestlane* ‘Pan Tuul jest Estończykiem’.

5. Rodzaj gramatyczny

W poprzedniej lekcji dowiedzieliśmy się, że jedną formę estońskiego przymiotnika np. *ilus* możemy przetłumaczyć na język polski ‘piękny, piękna, piękne’. Podobnie zaimki typu *tema, ta* możemy przetłumaczyć ‘on, ona, ono’. Wydaje się więc, że język estoński nie rozróżnia rodzaju w takim sensie jak język polski. Nie można jednak powiedzieć, iż kategoria ta (w pewien sposób powiązana z płcią istot żywych) jest językowi temu całkowicie obca. Pewne słowa, określające na przykład członków rodziny (*ema* ‘matka’, *vanaema* ‘babka, babcia’, *tädi* ‘ciotka, ciocia’, *õde* ‘siostra’, *tütar* ‘córka’) odnoszą się jedynie do osób płci żeńskiej. Inne natomiast odnoszą się tylko do osób płci męskiej (*isa* ‘ojciec’, *vanaisa* ‘dziadek’, *onu* ‘wujek’, *vend* ‘brat’, *poeg* ‘syn’). Rozróżnienie to ma jednak charakter leksykalny, a nie gramatyczny. Poza tym jest ono zjawiskiem stosunkowo rzadkim, ponieważ – jak mogliśmy się przekonać – rzeczowniki określające między innymi zawody (np. *arst* ‘lekarz, lekarzka’, *juuksur* ‘fryzjer, fryzjerka’, *õpetaja* ‘nauczyciel, nauczycielka’) czy też narodowości (np. *eestlane* ‘Estończyk, Estonka’, *venelane* ‘Rosjanin, Rosjanka’) odnoszą się – jak sugerują to już same ich polskie odpowiedniki – do osób obu płci. Są więc one pod względem rodzaju nieokreślone¹.

Należy jednocześnie wspomnieć, iż między innymi w dwóch powyżej wymienionych kategoriach znaczeniowych (zawody i narodowości) mogą występować wyrazy, w których przypadku język estoński wyraża rodzaj za pomocą

¹ Takie rozróżnienie jak w przypadku *ettekandja* ‘kelnerka’ i *kelner* ‘kelner’ to prawdziwa rzadkość w języku estońskim.

środków gramatycznych, a mianowicie sufiksu *-nna* lub *-tar*, np. *müüjanna* ‘sprzedawczyni’, *õpetajanna* ‘nauczycielka’, *eestlanna* ‘Estonka’, *venelanna* ‘Rosjanka’, *poolatar* ‘Polka’. Ich zastosowanie jest jednak w dużej mierze ograniczone do języka urzędowego. W mowie potocznej i w języku literackim stosowane są one tylko wtedy, gdy może zajść pomyłka, o jaką płeć chodzi. Estonka zapytana zatem *Kes te olete?* ‘Kim pani jest?’, odpowie *Ma olen eestlane*, czyli użyje słowa nieokreślającego jednoznacznie płci. Natomiast wyrazy typu *müüjanna*, *õpetajanna*, *eestlanna*, *venelanna*, *poolatar* mogą zostać użyte w zdaniach typu *See poolatar on väga hea raamatupidaja* ‘Ta Polka jest bardzo dobrą księgową’, gdy nie chcemy, by zaszła jakakolwiek pomyłka, jeśli chodzi o płeć, a jednocześnie żaden kontekst nie określa jej w sposób jednoznaczny.

Viies õppetükk – Lekcja piąta

TEKST – TEKST

Eesti keel

Eesti keel on minu meelest ilus ja huvitav. Eesti keel on nagu iga teine keel: mõnikord kerge, ja mõnikord raske. Eesti keel on mõnikord lihtne, ja mõnikord väga keeruline. Eesti keel ei ole minu emakeel. Minu emakeel on poola keel.

Język estoński

Język estoński jest według mnie piękny i ciekawy. Język estoński jest jak każdy inny język: czasem łatwy, a czasem trudny. Język estoński jest czasem prosty, a czasem bardzo skomplikowany. Język estoński to nie jest mój język ojczysty. Moim językiem ojczystym jest język polski.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

eesti – estoński

emakeel – język ojczysty

iga – każdy

keel – język

keeruline – skomplikowany

kerge – 1) łatwy; 2) lekki

lihtne – prosty, nieskomplikowany

minu meelest – według mnie

mõnikord – czasem

nagu – (tak) jak

poola – polski

raske – 1) trudny; 2) ciężki

teine – 1) drugi; 2) inny

DIALOG – DIALOG

*Mis keel on
sinu emakeel?**Jerzy ja Tõnu:*

- J. – Mis keel on sinu emakeel?
- T. – Minu emakeel on eesti keel. Aga mis keel on sinu emakeel?
- J. – Mina olen poolakas. Minu emakeel on seega muidugi poola keel. Milline on sinu meelest eesti keel?
- T. – Eesti keel on minu meelest ilus.
- J. – Selge. Kas ta on raske?
- T. – Minu meelest on eesti keel nagu iga teine keel. Ta on mõnikord raske, ja mõnikord väga lihtne. Eesti keel on soome-ugri keel. Aga milline on sinu emakeel?
- J. – Raske küsimus. Olen ise poolakas, seega mitte eriti objektiivne. Minu meelest on poola keel ka ilus, rikas ja ehk natuke keeruline. Poola keel on indoeuroopa keel nagu vene, saksa, inglise, prantsuse keel ja nii edasi.

*Jaki język jest
twoim językiem ojczystym?**Jerzy i Tõnu:*

- J. – Jaki język jest twoim językiem ojczystym?
- T. – Moim językiem ojczystym jest język estoński. A jaki język jest twoim językiem ojczystym?
- J. – Ja jestem Polakiem. Moim językiem ojczystym jest więc oczywiście język polski. Jaki jest według ciebie język estoński?
- T. – Język estoński jest według mnie piękny.
- J. – Jasne. Czy jest trudny?
- T. – Według mnie język estoński jest jak każdy inny język. Czasami jest trudny, a czasami bardzo prosty. Język estoński jest językiem ugrofińskim. A jaki jest twój język ojczysty?
- J. – Trudne pytanie. Sam jestem Polakiem, więc jestem nieszczególnie obiektywny. Według mnie język polski też jest piękny, bogaty i chyba trochę skomplikowany. Język polski jest językiem indoeuropejskim, tak jak język rosyjski, niemiecki, angielski, francuski i tak dalej.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

edasi – dalej, nadal, ciągle; **ja nii edasi**
– i tak dalej

ehk – chyba, być może

indoeuroopa – indoeuropejski

inglise – angielski

ise – (tu:) (ja) sam

kas – czy

küsimus – pytanie

mis – (też:) jaki, który, co za

mitte eriti – nieszczególnie

muidugi – oczywiście

nii – (też:) tak, w ten sposób

natuke – trochę, nieco

objektiivne – obiektywny

prantsuse – francuski

rikas – bogaty

saksa – niemiecki

seega (por. *siis*) – więc, zatem, (to) w takim razie

selge – jasny, prosty

sinu meelest – według ciebie

soome-ugri – ugrofiński

vene – rosyjski

☞ Wyraz **mis** możemy przetłumaczyć na język polski także ‘jaki, który, co za’ wtedy, gdy określa on bezpośrednio rzeczownik, np. *mis keel* ‘jaki język, który język, co za język’, *mis raamat* ‘jaka książka, która książka, co za książka’. W odpowiedzi na pytanie typu *Mis keel on sinu emakeel?* nie stosujemy przymiotnika, czyli nie możemy odpowiedzieć np. *Minu emakeel on ilus*. Możemy natomiast odpowiedzieć *Minu emakeel on poola keel*.

☞ Krótka forma zaimka osobowego trzeciej osoby liczby pojedynczej *ta* ‘on, ona, ono’ może odnosić się także do rzeczy, tak jak w dialogu *Kas ta (= eesti keel) on raske?*

TEKST – TEKST

Minu kodulinn

Minu nimi on Tõnu Tuul. Ma olen eestlane. Olen üliõpilane. Tartu ei ole minu kodulinn. Minu kodulinn on Tallinn. Ma olen seega tallinlane. Tallinn on suur ja vana linn. Tallinn on Eesti pealinn. Tallinn on tuntud linn, sest seal on tähtis sadam ja rahvusvaheline lennujaam. Minu meelest on Tallinn väga huvitav ja ilus linn. Eriti põnev on Tallinna vanalinn.

Moje rodzinne miasto

Nazywam się Tõnu Tuul. Jestem Estończykiem. Jestem studentem. Tartu nie jest moim rodzinnym miastem. Moim rodzinnym miastem jest Tallin. Jestem więc tallińczykiem. Tallin to duże i stare miasto. Tallin jest stolicą Estonii. Tallin to znane miasto, bo tam jest ważny port i międzynarodowe lotnisko. Według mnie Tallin jest bardzo ciekawym i pięknym miastem. Szczególnie pasjonująca jest tallińska starówka.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

Eesti – Estonia; **Eesti pealinn** – stolica Estonii

eriti – szczególnie

kodulinn – rodzinne miasto

lennujaam – lotnisko

linn – miasto

pealinn – stolica

põnev – pasjonujący, interesujący

rahvusvaheline – międzynarodowy
sadam – port
sest – bo, ponieważ
tallinlane – tallińczyk, tallinianka
Tallinn – Tallin; **Tallinna vanalinn** –
 tallińska starówka

Tartu – Tartu (Dorpat) (*miasto w południowo-
 -wschodniej Estonii*)
tuntud – znany
tähtis – ważny
vanalinn – starówka, stare miasto

DIALOG – DIALOG

*Mis linn on
 sinu kodulinn?*

Tõnu ja Ago:

- T. – Mis linn on
 sinu kodulinn?
 A. – Minu kodulinn
 on Pärnu.
 T. – Ah nii! Sa oled siis
 pärnakas!
 A. – Jah, ma olen pärnakas.
 Kogu minu pere
 on pärit sealt.
 T. – Milline linn on
 sinu meelest Pärnu?
 A. – Pärnu on minu meelest väga
 huvitav koht. Eriti suvel, kui
 supelrand on kuldne, meri
 ja taevas sinine ning
 mets roheline.
 T. – Jah, Pärnu on
 tõesti väga ilus!

*Jakie miasto jest
 twoim rodzinnym miastem?*

Tõnu i Ago:

- T. – Jakie miasto jest
 twoim rodzinnym miastem?
 A. – Moim rodzinnym miastem
 jest Pärnu.
 T. – Ach tak! Jesteś więc
 mieszkańcem Pärnu!
 A. – Tak, jestem mieszkańcem
 Pärnu. Cała moja rodzina
 pochodzi stamtąd.
 T. – Jakim miastem jest
 według ciebie Pärnu?
 A. – Pärnu według mnie to
 bardzo ciekawe miejsce.
 Szczególnie latem, gdy plaża
 jest złota, morze i niebo
 niebieskie oraz las zielony.
 T. – Tak, Pärnu jest
 naprawdę bardzo piękne!

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

kogu – cały
koht – miejsce
kui – gdy, kiedy
kuldne – złoty
meri – morze
mets – las
ning – oraz
pärit olema, **pärit olla**, **on pärit** – pochodzić
Pärnu – Pärnu (Parnawa) (*miasto
 w południowo-zachodniej Estonii
 nad brzegiem Bałtyku*)

pärnakas – (rodowity) mieszkaniec / miesz-
 kanka Pärnu
roheline – zielony
sealt – stamtąd
sinine – niebieski
supelrand – plaża
suvel – latem, w lecie
taevas – niebo
tõesti – naprawdę

☞ Czasownik *pärit olema, pärit olla, on pärit* ‘pochodzić’ jest tzw. czasownikiem złożonym. Składa się z nieodmiennego słowa *pärit* ‘z pochodzenia’ i czasownika *olema, olla, on* ‘być’. W przypadku form osobowych, w przeciwieństwie do bezokoliczników, słowo nieodmierne występuje z reguły po odmiennym, dlatego mówimy: *olen pärit, oled pärit, on pärit* (por. *pärit olema, pärit olla*).

MUUD KASULIKUD SÕNAD – INNE PRZYDATNE SŁOWA

MUUD KEELED – INNE JĘZYKI

hispaania keel – język hiszpański

itaalia keel – język włoski

leedu keel – język litewski

läti keel – język łotewski

norra keel – język norweski

rootsi keel – język szwedzki

soome keel – język fiński

ukraina keel – język ukraiński

ungari keel – język węgierski

valgevene keel – język białoruski

EESTI LINNAD – ESTOŃSKIE MIASTA

Haapsalu

Jõgeva

Jõhvi

Kohtla-Järve

Kuressaare

Kärdla

Narva

Paide

Põltsamaa

Põlva

Rakvere

Sillamäe

Valga

Viljandi

Võru

☞ Rzeczowniki oznaczające m.in. mieszkańców estońskich miast tworzymy zazwyczaj za pomocą sufiksu **-lane** dołączanego do mianownika, np. *Haapsalu* – *haapsalulane*, *Võru* – *võrulane*. Zwróć uwagę na wyjątki: *Tallinn* – *tallinlane*, *Tartu* – *tartlane*, *Rakvere* – *rakverlane* (ale także *rakverelane*). W przypadku *Pärnu* mamy do czynienia z dwiema formami: potocznym *pärnakas* oraz neutralnym *pärnulane*.

MUUD TÄHTSAD EUROOPA LINNAD – INNE WAŻNE MIASTA EUROPEJSKIE

Berliin – Berlin

Budapest – Budapeszt

Helsingi – Helsinki

Kiiev – Kijów

Kopenhaagen – Kopenhaga

Krakov – Kraków

London – Londyn
Madrid wym. [maˈt̪riiɪ] – Madryt
Minsk – Mińsk
Moskva – Moskwa
Oslo – Oslo
Pariis – Paryż
Peterburi – Petersburg

Riia – Ryga
Rooma – Rzym
Stockholm wym. [stokholm] – Sztokholm
Varssavi – Warszawa
Viin – Wiedeń
Vilnius – Wilno

LINN JA KÜLA – MIASTO I WIEŚ

jõgi – rzeka
järv – jezioro
kant – okolica
kaubamaja – dom handlowy
kino – kino
kirik – kościół
kodu – dom (rodzinny)
küngas – pagórek
linnaosa – dzielnica (miasta)

loss – zamek (budowla)
muuseum – muzeum
mägi – góra
niit – łąka
põld – pole
tee – droga
turg – targ, rynek
tänav – ulica
väljak – 1) plac; 2) boisko

VÄRVID – KOLORY

beež – beżowy
hall – szary
kollane – żółty
lilla – fioletowy
must – czarny
oranž – pomarańczowy

pruun – brązowy
punane – czerwony
roosa – różowy
tumesinine – granatowy
valge – biały

VANASÕNAD – PRZYSŁOWIA

Iga algus on raske.

Lõpp hea, kõik hea.

*Õppimine on valgus,
 rumalus – pimedus.*

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

algus – początek
kõik – wszystko
lõpp – koniec
pimedus – 1) ciemność; 2) ślepotą

rumalus – głupota
valgus – światło
õppimine – nauka, uczenie się

Kuues õppetükk – Lekcja szósta

LAUSED – ZDANIA

Ma elan.

Sa elad.

Ta elab.

Ma töötan.

Sa töötad.

Ta töötab.

Tallinn on Eesti pealinn.

Ma elan Tallinnas.

See on haigla.

Ma töötan haiglas.

Mieszkam.

Mieszkasz.

Mieszka.

Pracuję.

Pracujesz.

Pracuje.

Tallin jest stolicą Estonii.

Mieszkam w Tallinie.

To jest szpital.

Pracuję w szpitalu.

TEKST – TEKST

Minu pere elab Tallinnas

Minu nimi on Tõnu Tuul. Ma olen üliõpilane. Praegu ma elan Tartus. Tartu asub Eestis, täpselt Kagu-Eestis. Ma ei ole aga pärit siit. Olen tallinlane. Kogu minu pere elab Tallinnas. Tallinn asub Põhja-Eestis. Minu ema ja isa töötavad. Minu ema on arst. Ta töötab haiglas. Minu isa on õpetaja. Ta õpetab inglise keelt. Minu vend käib koolis. Me armastame oma kodulinna.

Moja rodzina mieszka w Tallinie

Nazywam się Tõnu Tuul. Jestem studentem. Teraz mieszkam w Tartu. Tartu leży w Estonii, dokładnie w południowo-wschodniej Estonii. Ja jednak stąd nie pochodzę. Jestem tallińczykiem. Cała moja rodzina mieszka w Tallinie. Tallin

leży w północnej Estonii. Moja matka i ojciec pracują. Moja matka jest lekarzem. Pracuje w szpitalu. Mój ojciec jest nauczycielem. Uczy języka angielskiego. Mój brat chodzi do szkoły. Kochamy nasze rodzinne miasto.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

aga – (też:) ale, jednak
armastama, **armastada** – kochać; **armastame oma kodulinna** – kochamy nasze rodzinne miasto
asuma, **asuda** – znajdować się, leżeć; **asub** – znajduje się, leży
Eestis – w Estonii
elama, **elada** – 1) mieszkać; 2) żyć; **elan** – 1) mieszkam; 2) żyję; **elab** – 1) mieszkam; 2) żyję
haigla – szpital; **haiglas** – w szpitalu
Kagu-Eesti – południowo-wschodnia Estonia; **Kagu-Eestis** – w południowo-wschodniej Estonii

kool – szkoła; **koolis** – w szkole; **koolis käima** – chodzić / uczęszczać do szkoły
käima, **käia** – chodzić, uczęszczać; **käib** – chodzi, uczęszcza
praegu – teraz
Põhja-Eesti – północna Estonia; **Põhja-Eestis** – w północnej Estonii
siit – stąd
Tallinnas – w Tallinie
Tartus – w Tartu
töötama, **töötada** – pracować; **töötab** – pracuje; **töötavad** – pracują
täpselt – dokładnie
õpetama, **õpetada** – uczyć; **õpetab inglise keelt** – uczy języka angielskiego

☞ Czasownik *käima* wyraża regularne udawanie się do jakiegoś miejsca i z powrotem. W zdaniu łączy się on z okolicznikiem miejsca odpowiadającym na pytanie *kus* ‘gdzie’, dlatego mówimy na przykład *Ta käib koolis* ‘Chodzi do szkoły’. Należy zwrócić uwagę, że jego polski odpowiednik łączy się z okolicznikiem odpowiadającym na pytanie *dokąd*.

DIALOOG – DIALOG

Kus sa elad?

Tõnu on täna Soomes – Helsingis. Seal on tähtis rahvusvaheline konferents. Üks soomlane küsib:

S. – Mis sinu nimi on?
 T. – Minu nimi on Tõnu Tuul.
 S. – Kes sa oled?
 T. – Olen üliõpilane.
 S. – Mis linnas sa elad?
 T. – Ma elan praegu Tartus.
 S. – Kus täpselt Tartu asub?
 T. – Tartu asub Kagu-Eestis.

Gdzie mieszkasz?

Tõnu jest dziś w Finlandii – w Helsinkach. Tam jest ważna, międzynarodowa konferencja. Pewien Fin pyta:

F. – Jak się nazywasz?
 T. – Nazywam się Tõnu Tuul.
 F. – Kim jesteś?
 T. – Jestem studentem.
 F. – W jakim mieście mieszkasz?
 T. – Mieszkam teraz w Tartu.
 F. – Gdzie dokładnie leży Tartu?
 T. – Tartu leży w południowo-wschodniej Estonii.

- S. – Kas sa oled pärit sealt?
 T. – Ei, ei ole. Ma olen tallinlane. Tallinn on minu kodulinn.
 S. – Sinu pere elab seega Tallinnas?
 T. – Jah, kogu minu pere elab Tallinnas. Minu ema, isa ja vend elavad Tallinnas.
 S. – Kes sinu ema on?
 T. – Minu ema on arst ja töötab haiglas.
 S. – Aga kes sinu isa on?
 T. – Minu isa on õpetaja.
 S. – Mida ta õpetab?
 T. – Ta õpetab inglise keelt.
 S. – Aga sinu vend, kus tema töötab?
 T. – Minu vend käib veel koolis.
- F. – Czy pochodzisz stamtąd?
 T. – Nie, nie pochodzę. Jestem tallińczykiem. Tallin jest moim rodzinnym miastem.
 F. – Twoja rodzina mieszka więc w Tallinie?
 T. – Tak, cała moja rodzina mieszka w Tallinie. Moja matka, ojciec i brat mieszkają w Tallinie.
 F. – Kim jest twoja matka?
 T. – Moja matka jest lekarzem i pracuje w szpitalu.
 F. – A kim jest twój ojciec?
 T. – Mój ojciec jest nauczycielem.
 F. – Czego on uczy?
 T. – On uczy języka angielskiego.
 F. – A twój brat, gdzie on pracuje?
 T. – Mój brat chodzi jeszcze do szkoły.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

elad – 1) mieszkasz; 2) żyjesz

elavad – 1) mieszkają; 2) żyją

Helsingi – Helsinki; **Helsingis** – w Helsinkach

konverents – konferencja

küsima, **küsida** – pytać; **küsib** – pyta

linn – miasto; **linnas** – w mieście; **mis linnas** – w jakim mieście

mida – co, czego

Soome – Finlandia; **Soomes** – w Finlandii

täna – dzisiaj, dziś

üks – (też:) pewien, jakiś

☞ Do słowa *mis* w znaczeniu ‘jaki, który, co za’ nie dodajemy końcówek, pozostaje więc ono nieodmienne (por. *mis linn* ‘jakie miasto’ i *mis linnas* ‘w jakim mieście’).

MUUD KASULIKUD SÕNAD – INNE PRZYDATNE SŁOWA

EUROOPA MAAD – KRAJE EUROPEJSKIE

Albaania – Albania

Austria – Austria

Belgia – Belgia

Bosnia ja Hertsegoviina – Bośnia i Hercegowina

Bulgaaria – Bułgaria

Hispaania – Hiszpania
Holland – Holandia
Horvaatia – Chorwacja
Iiri – Irlandia
Island – Islandia
Itaalia – Włochy
Kreeka – Grecja
Leedu – Litwa
Läti – Łotwa
Makedoonia – Macedonia
Moldova – Mołdawia
Norra – Norwegia
Poola – Polska

Portugal – Portugalia
Rootsi – Szwecja
Rumeenia – Rumunia
Serbia – Serbia
Slovakkia – Słowacja
Sloveenia – Słowenia
Šveits – Szwajcaria
Taani – Dania
Tšehhi – Czechy
Ukraina – Ukraina
Ungari – Węgry
Valgevene – Białoruś

ILMAKAARED – STRONY ŚWIATA

loe	põhi	kirre
lääs		ida
edel	lõuna	kagu

Kus? – Gdzie?

põhjas – na północy
kirdes – na północnym wschodzie
idas – na wschodzie
kagus – na południowym wschodzie
lõunas – na południu
edelas – na południowym zachodzie
läänes – na zachodzie
loodes – na północnym zachodzie

Eesti – Estonia

Põhja-Eesti – północna Estonia
Kirde-Eesti – północno-wschodnia Estonia
Ida-Eesti – wschodnia Estonia
Kagu-Eesti – południowo-wschodnia Estonia
Lõuna-Eesti – południowa Estonia
Edela-Eesti – południowo-zachodnia Estonia
Lääne-Eesti – zachodnia Estonia
Loode-Eesti – północno-zachodnia Estonia

Kesk-Eesti – środkowa Estonia

GRAMMATIKA – GRAMATYKA

1. Formy twierdzące czasu teraźniejszego – wstęp

Formy twierdzące czasu teraźniejszego tworzymy poprzez dołączenie do tak zwanego **tematu samogłoskowego** czasownika następujących końcówek:

osoba	liczba pojedyncza	osoba	liczba mnoga
1.	-n	1.	-me
2.	-d	2.	-te
3.	-b	3.	-vad

Oto formy twierdzące czasu teraźniejszego czasownika *ela/ma, ela/da* ‘mieszkać, żyć’:

osoba	liczba pojedyncza	osoba	liczba mnoga
1. (mina, ma)	<i>ela/n</i> ‘mieszkam, żyję’	1. (meie, me)	<i>ela/me</i> ‘mieszkamy, żyjemy’
2. (sina, sa)	<i>ela/d</i> ‘mieszkasz, żyjesz’	2. (teie, te)	<i>ela/te</i> ‘mieszkacie, żyjecie’
3. tema, ta	<i>ela/b</i> ‘mieszka, żyje’	3. nemad, nad	<i>ela/vad</i> ‘mieszkają, żyją’

Tak samo odmieniają się:

armasta/ma, armasta/da ‘kochać’:

armasta/n, armasta/d, armasta/b,
armasta/me, armasta/te, armasta/vad

asu/ma, asu/da ‘znajdować się, leżeć’:

asu/n, asu/d, asu/b,
asu/me, asu/te, asu/vad

käi/ma, käi/a ‘chodzić, uczęszczać’:

käi/n, käi/d, käi/b,
käi/me, käi/te, käi/vad

küsi/ma, küsi/da ‘pytać’:

küsi/n, küsi/d, küsi/b,
küsi/me, küsi/te, küsi/vad

tööta/ma, tööta/da ‘pracować’:

tööta/n, tööta/d, tööta/b,
tööta/me, tööta/te, tööta/vad

õpeta/ma, õpeta/da ‘uczyć’:

õpeta/n, õpeta/d, õpeta/b,
õpeta/me, õpeta/te, õpeta/vad

☞ Temat samogłoskowy otrzymujemy po odcięciu końcówki *-b* od formy twierdzącej trzeciej osoby liczby pojedynczej czasu teraźniejszego, np. *ela/b* → temat samogłoskowy: *ela-*.

Jak już wspomniano w lekcji czwartej, poznając nowy estoński czasownik, na przykład *kochać*, należy uczyć się trzech jego form podstawowych: 1) bezokolicznika *-ma*, 2) bezokolicznika *-da* oraz 3) formy twierdzącej trzeciej osoby liczby pojedynczej czasu teraźniejszego: 1) *armastama*, 2) *armastada*, 3) *armastab*.

2. Inessivus – wstęp

Formy typu *Tartus* ‘w Tartu’, *Tallinnas* ‘w Tallinie’, *Eestis* ‘w Estonii’, które wystąpiły w niniejszej lekcji, są formami nieznanego nam jeszcze estońskiego przypadku zwanego inessivem. Przypadek ten odpowiada na pytanie *kus* ‘gdzie’, *kelles* ‘w kim’, *milles* ‘w czym’. Inessivus wyraża, najogólniej mówiąc, znajdowanie się **wewnątrz** czegoś. Odpowiada on zatem stosunkowo często polskim konstrukcjom składającym się z przyimka *w* i rzeczownika w miejscowniku. Inessivus sygnalizowany jest przez końcówkę *-s*. W przypadku rzeczowników zakończonych na samogłoskę dołączana jest ona najczęściej do formy mianownika, np. *Tartu* + *-s* → *Tartus*, *Eesti* + *-s* → *Eestis*. W przypadku rzeczowników zakończonych na spółgłoskę temat zawsze ulega zmianie. Na przykład do formy *Tallinn* najpierw dodawana jest samogłoska *-a-*: *Tallinn* + *-s* → *Tallinn* + *-a-* + *-s* → *Tallinnas*, por. też: *kool* + *s* → *kool* + *-i-* + *-s* → *koolis*¹.

Do większości nazw estońskich miast poznanych w poprzedniej jednostce lekcyjnej w odpowiedzi na pytanie *kus* dołączamy końcówkę inessivu *-s*, np. *Haapsalus*, *Jõhvis*, *Kuressaares*, *Kärdlas*, *Narvas*, *Paides*, *Põlvas*, *Rakveres*, *Valgas*, *Viljandis*, *Võrus*. Podobnie w przypadku nazw innych miast europejskich: *Amsterdamis*, *Ateenas*, *Belgradis*, *Berlinis*, *Bernis*, *Bratislavas*, *Brüsselis*, *Budapestis*, *Bukarestis*, *Chişinăus* wym. [kişinöus], *Dublinis* wym. [taPlinis], *Helsingis*, *Kiievis*, *Kopenhaagenis*, *Krakovis*, *Lissabonis*, *Ljubljanas* wym. [ljuPljaanas], *Londonis*, *Madridis* wym. [maTriiTis], *Minskis*, *Moskvas*, *Oslos*, *Pariisis*, *Peterburis*, *Prahas*, *Reykjavíkis* wym. [reikjaviiikis], *Riias*, *Roomas*, *Sarajevos*, *Skopjes*, *Sofias*, *Stockholmis* wym. [stokholmis], *Tiranas* wym. [tiraanas], *Varssavis*, *Viinis*, *Vilniusēs*, *Zagrebis*. Jak widać, w nazwach zakończonych na spółgłoskę w formach inessivu temat jest przeważnie poszerzany o samogłoskę *-i-*, lub w jednym przypadku *-e-*: *Vilniusēs* ‘w Wilnie’. Do pewnej części nazw państw w odpowiedzi na pytanie *kus* także dołączamy końcówkę *-s* na analogicznych zasadach jak powyżej, np. *Albaanias*, *Austrias*, *Belgias*, *Bosnias* ja *Hertsegoviinas*, *Bulgaarias*, *Hispaanias*, *Hollandis*, *Horvaatias*, *Islandis*, *Iiris*, *Itaalias*, *Kreekas*, *Leedus*, *Lätis*, *Makedoonias*, *Moldovas*, *Norras*, *Poolas*, *Portugalis*, *Rootsis*, *Rumeenias*, *Serbias*, *Slovakkias*, *Sloveenias*, *Soomes*, *Šveitsis*, *Taanis*, *Tšehhis*, *Ukrainas*, *Ungaris*, *Valgevenes*.

¹ Zagadnieniem tym zajmiemy się dokładniej w XIII jednostce lekcyjnej.

Seitsmes õppetükk – Lekcja siódma

LAUSED – ZDANIA

Ma ei ela.

Sa ei ela.

Ta ei ela.

See on tänav.

Tõnu ja Sergei kohtuvad tänaval.

Kohtla-Järve ei ole Eesti pealinn.

Ma ei ela **Kohtla-Järvel**.

Venemaa on suur maa.

Moskva asub **Venemaal**.

Praegu on **õhtu**.

Millal sa ei tööta?

Ma ei tööta **õhtul**.

Kas Moskva asub Venemaal?

Jah, asub küll.

Kas Varssavi asub Venemaal?

Ei, ei asu.

Nie mieszkam.

Nie mieszkasz.

Nie mieszka.

To jest **ulica**.

Tõnu i Sergej spotykają się **na ulicy**.

Kohtla-Järve nie jest stolicą Estonii.

Nie mieszkam **w Kohtla-Järve**.

Rosja jest wielkim krajem.

Moskwa leży **w Rosji**.

Teraz jest **wieczór**.

Kiedy nie pracujesz?

Nie pracuję **wieczorem**.

Czy Moskwa leży w Rosji?

Tak, owszem, leży.

Czy Warszawa leży w Rosji?

Nie, nie leży.

DIALOG – DIALOG

Kas sa oled tartlane?

Czy jesteś mieszkańcem Tartu?

Tõnu ja Sergei kohtuvad tänaval:

Tõnu i Sergej spotykają się na ulicy:

T. – Kas sa oled
tartlane?

T. – Czy jesteś rodowitym
mieszkańcem Tartu?

- S. – Ei, ma ei ole
tartlane, aga ma
elan praegu Tartus.
- T. – Aga kus sinu pere
elab?
- S. – Minu ema elab
Kohtla-Järvel.
- T. – Kus asub Kohtla-Järve?
- S. – Kohtla-Järve asub
Kirde-Eestis.
- T. – Aga kus sinu isa elab?
- S. – Minu isa elab Venemaal.
- T. – Mis linnas? Kas Moskvas?
- S. – Jah, ta elab küll
Moskvas.
- T. – Kus sa töötad?
- S. – Ma töötan vene firmas.
- T. – Kes sa oled?
- S. – Ma olen insener.
- S. – Nie, nie jestem rodowitym
mieszkańcem Tartu, ale
mieszkam teraz w Tartu.
- T. – A gdzie mieszka twoja
rodzina?
- S. – Moja matka mieszka
w Kohtla-Järve.
- T. – Gdzie leży Kohtla-Järve?
- S. – Kohtla-Järve leży w północno-
-wschodniej Estonii.
- T. – A gdzie mieszka twój ojciec?
- S. – Mój ojciec mieszka w Rosji.
- T. – W jakim mieście? W Moskwie?
- S. – Tak, owszem, mieszka
w Moskwie.
- T. – Gdzie pracujesz?
- S. – Pracuję w rosyjskiej firmie.
- T. – Kim jesteś?
- S. – Jestem inżynierem.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

☞ Czasowniki od niniejszej lekcji podawane będą w swoich trzech formach podstawowych.

firma – firma

insener – inżynier

kas – czy

Kohtla-Järve – Kohtla-Järve (*miasto
w północno-wschodniej Estonii*);

Kohtla-Järvel – w Kohtla-Järve

kohtuma, kohtuda, kohtub – spotykać się

küll – owszem

Sergei – Sergej (*imię męskie*)

tänav – ulica; **tänaval** – na ulicy

Venemaa – Rosja; **Venemaal** – w Rosji

TEKST – TEKST

Tõnu päev

Hommikul on Tõnu rõõmus ja laulab valjusti. Ago on siis alati natuke pahane, aga ta ei ütle midagi. Hiljem on Tõnu tavaliselt loengul. Ta kuulab loengut alati tähelepanelikult. Loengul Tõnu muidugi ei laula. Keskpäeval või pärastlõunal istub Tõnu tihti raamatukogus ja töötab. Mõnikord, kui on vaba päev, mängib ta väljakul. Õhtul ei istu ta enam raamatukogus, ei mängi väljakul ega tööta. Ta jalutab tänaval. Kui on öö, siis ei jaluta ta enam tänaval, vaid magab. Kui ta on väsinud, siis magab ta kaua.

Dzień Tõnu

Rankiem Tõnu jest wesoły i głośno śpiewa. Ago wtedy zawsze trochę się gniewa, ale nic nie mówi. Później Tõnu jest zazwyczaj na wykładzie. Zawsze uważnie słucha wykładu. Na wykładzie Tõnu oczywiście nie śpiewa. W południe lub po południu Tõnu siedzi często w bibliotece i pracuje. Czasami, gdy jest wolny dzień, gra na boisku. Wieczorem nie siedzi już w bibliotece, nie gra na boisku, ani nie pracuje. Spaceruje po ulicy. Gdy jest noc, to nie spaceruje już po ulicy, lecz śpi. Gdy jest zmęczony, to śpi długo.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

alati – zawsze	päev – dzień
ega – 1) ani nie; 2) ani	pärastlõuna – popołudnie; pärastlõunal – po południu
enam – już (więcej nie)	raamatukogu – biblioteka
hiljem – później	siis – (też:) 1) wtedy; 2) to (w zdaniach złożonych typu <i>kui ... siis ...</i>)
hommik – rano; hommikul – rankiem	tavaliselt – zazwyczaj
istuma, istuda, istub – siedzieć	tihti – często
jalutama, jalutada, jalutab – spacerować	tähepanelikult – uważnie
kaua – długo	vaba – wolny
keskpäev – południe; keskpäeval – w południe	vaid – lecz, tylko
kuulama, kuulata, kuulab mida? – słuchać <i>czego?</i>	valjusti – głośno
laulma, laulda, laulab mida? – śpiewać <i>co?</i>	või – albo, lub, bądź
loeng – wykład; loengul – na wykładzie;	väljak – 1) plac; 2) boisko; väljakul – 1) na placu; 2) na boisku
loengut kuulama – słuchać wykładu	väsinud – zmęczony
magama, magada, magab – spać	õhtu – wieczór; õhtul – wieczorem
midagi (<i>z przeczeniem</i>) – nic, niczego	öö – noc
mängima, mängida, mängib mida? – 1) grać <i>w co?</i> ; 2) bawić się <i>w co?</i>	ütleva, ütelda / öelda, ütleb (<i>niereg.</i>) <i>mida?</i> – mówić, powiedzieć <i>co?</i>
pahane – zły, rozgniewany; pahane olema – gniewać się	

☞ Nieregularność czasownika *ütleva* ‘mówić, powiedzieć’ polega na tym, iż posiada on dwie oboczne formy bezokolicznika *-da*: *ütelda* i *öelda*.

MUUD KASULIKUD SÕNAD – INNE PRZYDATNE SŁOWA

EUROOPA MAAD – KRAJE EUROPEJSKIE JÄTK – KONTYNUACJA

Inglismaa – Anglia
Prantsusmaa – Francja

Saksamaa – Niemcy
Venemaa – Rosja

☞ W języku estońskim poznane dotąd kraje *Eesti* ‘Estonia’, *Läti* ‘Łotwa’, *Poola* ‘Polska’, *Soome* ‘Finlandia’ mogą być określane także formami *Eestimaa*, *Lätimaa*, *Poolamaa*, *Soomemaa*. Te ostatnie nie są jednak ich zwyczajowymi nazwami. Jeżeli zwyczajowa nazwa kraju kończy się na spółgłoskę, tak jak w przypadku *Holland* ‘Holandia’, *Island* ‘Islandia’, *Portugal* ‘Portugalia’, *Šveits* ‘Szwajcaria’, to przed drugim członem złożenia *-maa* ‘kraj, ziemia’ występuje ta sama samogłoska, która łączyła pierwszy człon złożenia z końcówką inessivu, np. *Hollandimaa*, *Islandimaa*, *Portugalimaa*, *Šveitsimaa*. Zwyczajowa nazwa czterech nowych, przedstawionych w dodatkowym słownictwie krajów kończy się na *-maa*.

GRAMMATIKA – GRAMATYKA

1. Formy przeczące czasu teraźniejszego – wstęp

Jak już dowiedzieliśmy się wstępnie w lekcji czwartej, formy przeczące czasu teraźniejszego tworzymy za pomocą partykuły *ei* ‘nie’ i tematu samogłoskowego czasownika. Jak pamiętamy z poprzedniej lekcji, temat ten otrzymujemy po odcięciu końcówki *-b* od trzeciej formy podstawowej czasownika. Oto formy przeczące czasownika *elama*, *elada*, *elab* ‘mieszkać, żyć’:

osoba	liczba pojedyncza	osoba	liczba mnoga
1. (mina, ma)	<i>ei ela</i> ‘nie mieszkam, nie żyję’	1. (meie, me)	<i>ei ela</i> ‘nie mieszkamy, nie żyjemy’
2. (sina, sa)	<i>ei ela</i> ‘nie mieszkasz, nie żyjesz’	2. (teie, te)	<i>ei ela</i> ‘nie mieszkacie, nie żyjecie’
3. tema, ta	<i>ei ela</i> ‘nie mieszka, nie żyje’	3. nemad, nad	<i>ei ela</i> ‘nie mieszkają, nie żyją’

☞ Temat samogłoskowy czasownika może się łączyć także ze słowem *ega* ‘ani nie’, np. *Ta ei mängi ega tööta* ‘On nie gra, **ani nie pracuje**’.

☞ Przypomnijmy sobie także nietypową formę przeczącą czasownika *olema* ‘być’ składającą się tylko z jednego słowa: *pole*.

2. Adessivus – wstęp

Formy typu *loengul* ‘na wykładzie’, *tänaval* ‘na ulicy’, *väljakul* ‘na placu, na boisku’, które pojawiły się w niniejszej lekcji, to formy trzeciego z kolei, nieznanego nam jeszcze, estońskiego przypadku zwanego adessivem. Odpowiada on na pytanie *kus* ‘gdzie’, *kellel* ‘na kim, przy kim, u kogo’, *millel* ‘na czym, przy czym’. Formy tego przypadku wyrażają, najogólniej mówiąc, znajdowanie się **na zewnętrznej powierzchni** lub **w pobliżu** kogoś lub czegoś. Adessivus

zatem stosunkowo często odpowiada znaczeniowo polskim konstrukcjom składającym się z przyimka *na*, *przy* i rzeczownika w miejscowniku bądź przyimka *u* i rzeczownika w dopełniaczu.

Adessivus sygnalizowany jest przez końcówkę *-l*. Jej dołączaniu towarzyszą takie same zjawiska jak w przypadku wcześniej poznanego już inessivu, np. *loeng + -l* → *loeng + -u- + -l* → *loengul*, *tänav + -l* → *tänav + -a- + -l* → *tänaval*, *väljak + -l* → *väljak + -u- + -l* → *väljakul*.

W odpowiedzi na pytanie *kus* ‘gdzie’, *mis linnas* ‘w jakim mieście’, *mis maal* ‘w jakim kraju’ w przypadku nazw takich estońskich miast jak *Jõgeval* ‘w Jõgeva’, *Kohtla-Järvel* ‘w Kohtla-Järve’, *Põltsamaal* ‘w Põltsamaa’, *Sillamäel* ‘w Sillamäe’ oraz nazw takich państw jak *Inglismaal* ‘w Anglii’, *Prantsusmaal* ‘we Francji’, *Saksamaal* ‘w Niemczech’, *Venemaal* ‘w Rosji’¹ stosowane są wyłącznie formy adessivu. Jak można łatwo zauważyć, końcówki adessivu *-l* używamy w przypadku nazw krajów kończących się na *-maa*.

Formy adessivu mogą także stanowić w zdaniu okolicznik czasu odpowiadający na pytanie *millal* ‘kiedy’, np. *hommikul* ‘rankiem’, *keskpäeval* ‘w południe’, *pärastlõunal* ‘po południu’, *õhtul* ‘wieczorem’.

3. Partykuła pytajna *kas* ‘czy’

Za pomocą partykuły pytajnej *kas* ‘czy’ tworzymy w języku estońskim tzw. pytania rozstrzygnięcia, np. *Kas Tõnu on üliõpilane?* ‘Czy Tõnu jest studentem?’, *Kas sa elad Tartus?* ‘Czy mieszkasz w Tartu?’. W odpowiedzi na nie może m.in. występować:

– *Kas Tõnu on üliõpilane?*   – *Kas sa elad Tartus?*

JAATUS – TWIERDZENIE

1. Partykuła *jah* ‘tak’:

– <i>Jah.</i>	– <i>Jah.</i>
---------------	---------------
2. Partykuła *jaa* ‘tak’:

– <i>Jaa.</i>	– <i>Jaa.</i>
---------------	---------------
3. Dostosowane do odpowiedzi orzeczenie zdania pytajnego:

– <i>On.</i>	– <i>Elan.</i>
--------------	----------------
4. Partykuła *jah* bądź *jaa* wraz z odpowiednio dostosowaną pochodną zdania pytajnego:

– <i>Jah, ta on üliõpilane.</i>	– <i>Jah, ma elan Tartus.</i>
– <i>Jaa, ta on üliõpilane.</i>	– <i>Jaa, ma elan Tartus.</i>

¹ Porównaj w języku polskim: w Polsce, w Rosji, w Niemczech, ale tradycyjnie: na Węgrzech, na Litwie, na Słowacji.

5. Dostosowane do odpowiedzi orzeczenie zdania pytajnego i partykuła *küll* ‘owszem’:
- *On küll.* – *Elan küll.*
6. Partykuła *jah* bądź *jaa*, dostosowane do odpowiedzi orzeczenie zdania pytajnego i partykuła *küll*:
- *Jah, on küll.* – *Jah, elan küll.*
– *Jaa, on küll.* – *Jaa, elan küll.*

EITUS – PRZECZENIE

7. Partykuła *ei* ‘nie’:
- *Ei.* – *Ei.*
8. Partykuła *ei* wraz z łączącym się z nią tematem samogłoskowym czasownika:
- *Ei ole.* – *Ei ela.*
9. Samodzielna partykuła *ei* z drugą partykułą *ei* łączącą się z tematem samogłoskowym czasownika:
- *Ei, ei ole.* – *Ei, ei ela.*

☞ Partykuły *jah* i *jaa* to synonimy.

4. Szyk wyrazów w zdaniu – wstęp

W języku estońskim, podobnie jak w języku polskim, szyk wyrazów w zdaniu jest dosyć swobodny. Najbardziej nienacechowany, neutralny jest szyk, w którym podmiot zdania występuje na pierwszym, orzeczenie na drugim, a pozostałe części zdania na trzecim miejscu. Szyk taki charakteryzuje większość zdań oznajmujących, np.:

podmiot	orzeczenie	orzecznik	okolicznik	dopelnienie bliższe
I miejsce	II miejsce	III miejsce		
<i>Poola keel</i> ‘Język polski	<i>on</i> jest	<i>minu emakeel.</i> moim językiem ojczystym.’		
<i>Tõnu</i> ‘Tõnu	<i>elab</i> mieszka		<i>Tartus.</i> w Tartu.’	
<i>Minu isa</i> ‘Mój ojciec	<i>õpetab</i> uczy			<i>inglise keelt.</i> języka angielskiego.’

Część zdania, która odnosi się do informacji znanej, występuje najczęściej na początku zdania. Z drugiej strony część zdania, która odnosi się do informacji nieznannej, nowszej, występuje na ogół na jego końcu. Jak wynika z porównania zdań języka estońskiego i polskiego, zjawisko to jest w obu językach bardzo podobne:

Minu emakeel on poola keel. ‘Moim językiem ojczystym jest **język polski.**’
Tartus elab Tõnu. ‘W Tartu mieszka **Tõnu.**’
Inglise keelt õpetab minu isa. ‘Języka angielskiego uczy **mój ojciec.**’

☞ Jeżeli nieznana, nowa informacja miałaby być wyrażona zaimkiem osobowym, to musi on występować w formie długiej, np. *Tartus elan mina* ‘W Tartu mieszkam ja’, *Inglise keelt õpetab tema* ‘Języka angielskiego uczy on’.

Podmiot nie zajmuje zazwyczaj pierwszego miejsca, lecz plasuje się za orzeczeniem w zdaniach nadrzędnych wchodzących w skład zdań złożonych, gdy poprzedza je zdanie podrzędne, np.:

zdanie podrzędne	zdanie nadrzędne		
	orzeczenie	podmiot	inne części zdania
<i>Kui on hommik,</i>	<i>on</i>	<i>Tõnu</i>	<i>rõõmus.</i>
<i>Kui on keskpäev,</i>	<i>istub</i>	<i>Tõnu</i>	<i>raamatukogus.</i>

☞ Należy zauważyć, że po okolicznikach czasu typu *hommikul* ‘rankiem’, *pärastlõunal* ‘po południu’ występujących na pierwszym miejscu w zdaniu orzeczenie również występuje zazwyczaj przed podmiotem, np. *Hommikul on Tõnu rõõmus* ‘Rankiem **Tõnu jest** wesoły’.

Orzeczenie może plasować się przed podmiotem również w pytaniach rozstrzygnięcia, w których nie występuje partykuła *kas* ‘czy’, np.:

Oled sa tartlane? ‘Jesteś mieszkańcem Tartu?’
 (por. *Kas sa oled tartlane?*)

Elab ta Moskvas? ‘On mieszka w Moskwie?’
 (por. *Kas ta elab Moskvas?*)

Kaheksas õppetükk – Lekcja ósma

LAUSED – ZDANIA

Ma hakkan eesti keelt õppima .	Zaczynam uczyć się języka estońskiego.
Ma õpin eesti keelt.	Uczę się języka estońskiego.
Sa õpid eesti keelt.	Uczysz się języka estońskiego.
Ta õpib eesti keelt.	Uczy się języka estońskiego.
Ma ei õpi eesti keelt.	Nie uczę się języka estońskiego.
Sa ei õpi eesti keelt.	Nie uczysz się języka estońskiego.
Ta ei õpi eesti keelt.	Nie uczy się języka estońskiego.
Eesti keel on huvitav.	Język estoński jest ciekawy.
Ma õpin eesti keelt .	Uczę się języka estońskiego .
Ma räägin eesti keelt .	Mówię po estońsku .
Ma küsin ja vastan eesti keeles .	Pytam i odpowiadam po estońsku .

DIALOOGID – DIALOGI

Mis keelt sa õpid?

Eestlane ja poolakas:

- E. – Mis keelt sa õpid?
P. – Ma õpin eesti keelt Tartu Ülikoolis.
E. – Kas eesti keel on sinu peaaine?
P. – Ei ole. Tegelikult ma õpin siin majandust. Majandus on minu peaaine. Eesti keel on ainult kõrvalaine.

Jakiego języka się uczysz?

Estończyk i Polak:

- E. – Jakiego języka się uczysz?
P. – Uczę się języka estońskiego na Uniwersytecie w Tartu.
E. – Czy język estoński to twój główny przedmiot?
P. – Nie. Właściwie studiuje tutaj ekonomię. Ekonomia to mój główny przedmiot. Estoński to tylko przedmiot dodatkowy.

- E. – Ahhaa. Sinu eesti keel on tõesti täiuslik.
- P. – Tänan väga, aga ma arvan, et sa liialdad natuke.
- E. – Ei, ma ei liialda. Ma arvan, et eesti keele grammatika on üsna keeruline.
- P. – Ei ole üldse keeruline. Eesti keele grammatika on täiesti loogiline.
- E. – Aha. Twój język estoński jest naprawdę doskonały.
- P. – Dziękuję bardzo, ale myślę, że trochę przesadzasz.
- E. – Nie, nie przesadzam. Myślę, że gramatyka języka estońskiego jest dość skomplikowana.
- P. – W ogóle nie jest skomplikowana. Gramatyka języka estońskiego jest całkowicie logiczna.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

ahhaa – aha

ainult – tylko

arvama, arvata, arwab – myśleć, sądzić

eesti keel – język estoński; **eesti keele grammatika** – gramatyka języka estońskiego; **eesti keelt õppima** – uczyć się języka estońskiego, studiować język estoński

et – że

grammatika – gramatyka

kõrvalaine – dodatkowy przedmiot (studiów)

liialdama, liialdada, liialdab – przesadzać

loogiline – logiczny

majandus – ekonomia; **majandust õppima** – uczyć się ekonomii, studiować ekonomię

peamine – główny przedmiot (studiów)

Tartu Ülikool – Uniwersytet w Tartu (Tartuski)

tegelikult – właściwie

täiesti – całkowicie, zupełnie

täiuslik – doskonały

õppima, õppida, õpib *mida?* – uczyć się *czego?*, studiować *co?*

üldse – w ogóle

üsna – dość, dosyć

Kas te räägite eesti keelt?

Eestlane ja poolakas:

- E. – Vabandust, kas te räägite eesti keelt?
- P. – Jah, räägin küll.
- E. – Tore. Kas te olete eestlane?
- P. – Ei, ma ei ole eestlane. Olen poolakas. Ma õpin eesti keelt ülikoolis.
- E. – Miks te õpite eesti keelt?
- P. – Ma arvan, et eesti keel on ilus, ja peale selle on minu sõbranna eestlane.

Czy mówi pan po estońsku?

Estończyk i Polak:

- E. – Przepraszam, czy mówi pan po estońsku?
- P. – Tak, owszem, mówię.
- E. – Świetnie. Czy pan jest Estończykiem?
- P. – Nie, nie jestem Estończykiem. Jestem Polakiem. Uczę się języka estońskiego na uniwersytecie.
- E. – Dlaczego uczy się pan języka estońskiego?
- P. – Myślę, że język estoński jest piękny, a ponadto moja przyjaciółka jest Estonką.

E. – Kas teie sõbranna räägib poola keelt?	E. – Czy pana przyjaciółka mówi po polsku?
P. – Ei, ta ei räägi, aga ta saab aru.	P. – Nie, nie mówi, ale rozumie.
E. – Te räägite eesti keelt tõesti väga hästi!	E. – Pan mówi po estońsku naprawdę bardzo dobrze!
P. – Tänan.	P. – Dziękuję.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

aru saama, aru saada, saab aru – rozumieć
miks – dlaczego
peale selle – ponadto, poza tym, oprócz tego
rääkima, rääkida, räägib *mis keelt?* – 1)
 mówić *jakim językiem?*; **eesti keelt**

rääkima – mówić po estońsku; **poola
 keelt rääkima** – mówić po polsku;
 2) rozmawiać
tore – świetny, (tu:) świetnie

☞ Czasownik *aru saama*, *aru saada*, *saab aru* ‘rozumieć’ jest czasownikiem złożonym tak jak *pärit olema* ‘pochodzić’, dlatego mówimy: *saan aru* ‘rozumiem’, *saad aru* ‘rozumiesz’, *saab aru* ‘rozumie’ itd.

☞ Czasownik *üttelema* ‘mówić, powiedzieć’ odnosi się raczej do przekazywania konkretnej treści za pomocą słów. Łączy się często ze zdaniem podrzędnym wprowadzanym za pomocą spójnika *et* ‘że’. Natomiast czasownik *rääkima* ‘mówić, rozmawiać’ odnosi się do procesu mówienia jako takiego. Porównaj estońskie *üttelema* oraz angielskie *say*, niemieckie *sagen* czy też francuskie *dire* oraz estońskie *rääkima* z angielskim *speak*, niemieckim *sprechen* czy francuskim *parler*.

TEKST – TEKST

Eesti keele tund

Meie õpetaja on eestlane. Ta räägib eesti keelt vabalt. Meie õpetaja räägib ka poola keelt väga hästi. Meie ise ei räägi veel eesti keelt hästi. Praegu on uue õppeaasta algus. Me hakkame jälle õppima eesti keelt. Meie esimene eesti keele tund sellel õppeaastal on homme. Ma arvan, et juba homme kirjutame me midagi eesti keeles. Kui õpetaja küsib poola keeles, siis vastame me poola keeles. Muidugi võime me küsida ka eesti keeles. Siis vastab õpetaja meile kindlasti eesti keeles.

Lekcja języka estońskiego

Nasz nauczyciel jest Estończykiem. Mówi płynnie po estońsku. Nasz nauczyciel mówi też bardzo dobrze po polsku. My sami jeszcze nie mówimy dobrze po estońsku. Teraz jest początek nowego roku akademickiego. Znowu zaczynamy się uczyć języka estońskiego. Nasza pierwsza lekcja języka estońskiego w tym roku akademickim jest jutro. Myślę, że już jutro będziemy coś pisać po estońsku. Gdy nauczyciel będzie pytał po polsku, to będziemy odpowiadali po polsku. Możemy oczywiście pytać także po estońsku. Wtedy nauczyciel na pewno odpowie nam po estońsku.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

eesti keel – język estoński; **eesti keele tund**
– lekcja języka estońskiego; **eesti keeles**
– po estońsku

esimene – pierwszy

hakkama, hakata, hakkab – zaczynać

homme – jutro

juba – już

jälle – znowu

kirjutama, kirjutada, kirjutab *mida?* – pisać
co?

kui – (też:) jeżeli

meie – (też:) nasz

meile – nam

midagi – (też:) coś, czegoś

poola keel – język polski; **poola keeles** – po
polsku

tund – 1) lekcja; 2) godzina

vabalt – płynnie

vastama, vastata, vastab – odpowiadać

võima, võida, võib – móc

õppeaasta – rok akademicki / szkolny; **uue**

õppeaasta algus – początek nowego roku
akademickiego / szkolnego; **selles õppe-
aastal** – w tym roku akademickim / szkol-
nym

☞ Czasownik *hakkama* ‘zaczynać’ łączy się z bezokolicznikiem *-ma*, *võima* ‘móc’ zaś z bezokolicznikiem *-da*¹.

☞ W języku estońskim nie istnieje formalne rozróżnienie czasu teraźniejszego i przyszłego. Przyszłość może być wyrażana przez formy znanego nam czasu teraźniejszego, np. *kirjutame* ‘piszemy’ lub ‘będziemy pisać’, *küsi* ‘pyta’ lub ‘będzie pytał’. W celu jednoznacznego wyrażenia przyszłości możemy się posilkować takimi przysłówkami jak *homme* ‘jutro’, *ülehomme* ‘pojutrze’, *varsti* ‘wkrótce, niebawem’. Należy zwrócić uwagę, iż w języku polskim także stosujemy czasami formy czasu teraźniejszego do wyrażania przyszłości, np. *Lekcja języka estońskiego jest (= będzie) jutro*.

¹ Więcej na ten temat w lekcji XIV.

MUUD KASULIKUD SÕNAD – INNE PRZYDATNE SŁOWA

KOOLID – SZKOLY

	<p><i>Mis koolis sa käid?</i> <i>Mis koolis sa õpid?</i> <i>Ma õpin... Ma käin...</i></p>
lastesõim – żłobek	<i>lastesõimes</i>
lasteaed (niereg.) – przedszkole	<i>lasteaias</i>
eelkool – zerówka	<i>eelkoolis</i>
algkool – szkoła podstawowa (klasy 1–4)	<i>algkoolis</i>
põhikool – gimnazjum (klasy 5–9)	<i>põhikoolis</i>
keskkool – szkoła średnia (klasy 10–12)	<i>keskkoolis</i>
gümnaasium – liceum	<i>gümnaasiumis</i>
kaubanduskool – liceum ekonomiczne	<i>kaubanduskoolis</i>
kutsekool – szkoła zawodowa	<i>kutsekoolis</i>
erakool – szkoła prywatna	<i>erakoolis</i>
kunstikool – szkoła plastyczna	<i>kunstikoolis</i>
muusikakool – szkoła muzyczna	<i>muusikakoolis</i>
teatrikool – szkoła teatralna	<i>teatrikoolis</i>
õhtukool – szkoła wieczorowa	<i>õhtukoolis</i>
kunstiülikool – akademia sztuk pięknych	<i>kunstiülikoolis</i>
kõrgkool – szkoła wyższa	<i>kõrgkoolis</i>
kõrgem majanduskool – akademia ekonomiczna	<i>kõrgemas majanduskoolis</i>
pedagoogikaülikool – wyższa szkoła pedagogiczna	<i>pedagoogikaülikoolis</i>
tehnikaülikool – politechnika	<i>tehnikaülikoolis</i>

ÕPPEAINED – PRZEDMIOTY (STUDIÓW)

	<p><i>Mida sa õpid?</i> <i>Ma õpin...</i></p>
ajalugu – historia	<i>ajalugu</i>
arstiteadus – medycyna	<i>arstiteadust</i>
bioloogia – biologia	<i>bioloogiat</i>
filosoofia – filozofia	<i>filosoofiat</i>
füüsika – fizyka	<i>füüsikat</i>
informaatika – informatyka	<i>informaatikat</i>

juura , õigusteadus – prawo	<i>juurat</i> , õigusteadust
keemia – chemia	<i>keemiat</i>
kehakultuur – wychowanie fizyczne	<i>kehakultuuri</i>
majandus – ekonomia	<i>majandust</i>
matemaatika – matematyka	<i>matemaatikaat</i>
pangandus – bankowość	<i>pangandust</i>
raamatupidamine – księgowość	<i>raamatupidamist</i>
usuteadus – teologia	<i>usuteadust</i>

☞ Rzeczownik stanowiący dopełnienie bliższe przechodniego czasownika *õppima*, *õppida*, *õpib* występuje w nieznanym nam jeszcze przypadku zwanym partitivem. Partitivus jest często sygnalizowany za pomocą końcówki *-t*, np. *Ma õpin eesti keelt*, *Ma õpin arstiteadust*, *Ma õpin bioloogiat*, choć nie jest to regułą, np. *Ma õpin kehakultuuri* (końcówka samogłoskowa *-i*), *Ma õpin ajalugu* (końcówka zerowa) lub też *Mida sa õpid?* ‘Czego się uczysz?’ (końcówka *-da*, por. *mis* ‘co’)². Podanych form należy w celach komunikacyjnych na obecnym etapie nauki nauczyć się po prostu na pamięć.

GRAMMATIKA – GRAMATYKA

1. Zmiana stopnia – wstęp

Jak już powiedziano we wstępie, wymiar **długości** charakteryzuje w ramach jednorodnego systemu w języku estońskim tzw. **wewnętrzne głoski** wyrazu. W skład wewnętrznych głosek wyrazu wchodzi, najogólniej mówiąc, pierwsza samogłoska sylaby, na którą pada akcent (główny), oraz występujące po niej głoski aż do samogłoski następczej, bez tej ostatniej: (I) np. *ema*, *isa*, *tuh*; (II) np. *kirjutama*, *õpetama*; (III) np. *arvama*, *töötama*.

Charakterystyczną cechą języka estońskiego jest fakt, iż poszczególne formy fleksyjne wyrazu mogą różnić się od siebie nie tylko końcówkami, lecz także długością wewnętrznych głosek. Dla przykładu, wewnętrzne głoski znanych nam już form czasownika *arvama*, *arvata*, *arvab* charakteryzuje długość II lub III.

Jak sugeruje to poniższy opis, wewnętrzne głoski części form omawianego czasownika charakteryzuje długość II (np. bezokolicznik *-da*) lub III (np. bezokolicznik *-ma*, formy twierdzące oraz przeczące czasu teraźniejszego). Tego typu regularne alternacje w ramach form fleksyjnych wyrazu noszą miano **zmiany stopnia**. Ze względu na zmianę stopnia mamy do czynienia z dwiema postaciami tematu, który może występować w tak zwanym **stopniu mocnym** lub **słabym**. Alternacja stopnia mocnego i słabego idzie zazwyczaj w parze z alternacją długości III i II. W przypadku czasownika *arvama*, ze znanych nam

² Zagadnienie to zostanie dokładniej omówione w jednostkach XVI–XIX.

już jego form fleksyjnych, w stopniu mocnym występuje zatem bezokolicznik *-ma* oraz formy twierdzące i przeczące czasu teraźniejszego (długość III), w stopniu słabym natomiast bezokolicznik *-da* (długość II):

bezokolicznik <i>-ma</i>	bezokolicznik <i>-da</i>	formy twierdzące czasu teraźniejszego	formy przeczące czasu teraźniejszego
długość III	długość II	długość III	długość III
stopień mocny	stopień słaby	stopień mocny	stopień mocny
<u>arya</u> /ma	<u>arya</u> /ta	<u>arya</u> /n <u>arya</u> /d <u>arya</u> /b <u>arya</u> /me <u>arya</u> /te <u>arya</u> /vad	ei <u>arya</u> ei <u>arya</u> ei <u>arya</u> ei <u>arya</u> ei <u>arya</u> ei <u>arya</u>

Zjawisko zmiany stopnia rozciąga się w języku estońskim ponadto na formy fleksyjne, pomiędzy którymi nie występuje alternacja III i II długości utożsamianej odpowiednio ze stopniem mocnym i słabym. W formach tych bowiem temat – względnie niezależnie od długości wewnętrznych głosek – występuje w stopniu mocnym, gdy zawiera spółgłoski *pp, p, b, kk, k, g, tt, t, d* oraz *ss, s, šš*, które w stopniu słabym ulegają: a) skróceniu (oprócz *b, d, g, s*), b) zanikowi, c) asymilacji (upodobnieniu) lub d) przechodzą w inną spółgłoskę. Tego typu zmiana stopnia, w przeciwieństwie do omówionej powyżej, jest przez ortografię estońską w odpowiedni sposób odzwierciedlana. Na przykład:

stopień mocny	stopień słaby
<i>õppi</i> /ma <i>hakka</i> /ma <i>rääki</i> /ma	<i>õpi</i> /b <i>haka</i> /ta <i>räägi</i> /b

Poniższa tabela służy jako podsumowanie zmiany stopnia oddawanej przez estońską ortografię polegającą na skróceniu spółgłosek *pp, p, kk, k, tt, t* lub *ss, šš* w stopniu słabym:

stopień mocny	stopień słaby
pp	p
p	b
kk	k
k	g
tt	t
t	d
ss	s
šš	š

Pozostałe typy zmiany stopnia oddawane przez estońską ortografię zostaną wprowadzone w XI i XIII jednostce lekcyjnej.

2. Wzory zmiany stopnia – wstęp

Tak zwane wzory zmiany stopnia opisują, w jakim stopniu występuje temat wyrazu w poszczególnych jego formach fleksyjnych. Oczywiście zawierają one jedynie odpowiednie formy podstawowe, za pomocą których w sposób minimalny opisywany jest cały paradygmat, bowiem formy pozostałe, jak już wiemy, wyprowadzane są od form podstawowych. Jeżeli chodzi o poznane już estońskie czasowniki i ich formy, to możemy mieć do czynienia z dwoma wzorami zmiany stopnia:

bezokolicznik <i>-ma</i>	bezokolicznik <i>-da</i>	forma twierdząca 3. os. l.poj. czasu teraźniejszego
stopień mocny	stopień mocny	stopień słaby
<i>rääkima</i> <i>õppima</i>	<i>rääkida</i> <i>õppida</i>	<i>räägib</i> <i>õpib</i>

bezokolicznik <i>-ma</i>	bezokolicznik <i>-da</i>	forma twierdząca 3. os. l.poj. czasu teraźniejszego
stopień mocny	stopień słaby	stopień mocny
<i>arvama</i> <i>hakkama</i> <i>vastama</i>	<i>arvata</i> <i>hakata</i> <i>vastata</i>	<i>arvab</i> <i>hakkab</i> <i>vastab</i>

Jak można łatwo zauważyć, czasowniki charakteryzujące się pierwszym wzorem zmiany stopnia (mocny – mocny – słaby) posiadają w bezokoliczniku *-da* końcówkę *-da*, np. *rääkida*, *õppida*. Natomiast czasowniki charakteryzujące się drugim wzorem zmiany stopnia (mocny – słaby – mocny) posiadają w odnośnym bezokoliczniku końcówkę *-ta*, np. *arvata*, *hakata*, *vastata*. Bezokolicznik *-ma* czasowników ze zmianą stopnia, niezależnie od charakteryzującego je wzoru, zawsze występuje w stopniu mocnym.

Zjawisko zmiany stopnia nie występuje w przypadku wszystkich estońskich wyrazów. Na przykład pomiędzy formami fleksyjnymi takich estońskich czasowników jak: *elama* (I), *elada* (I), *elab* (I) ‘mieszkać, żyć’; *kirjutama* (II), *kirjutada* (II), *kirjutab* (II) ‘pisać’; *töötama* (III), *töötada* (III), *töötab* (III) ‘pracować’ zmiany stopnia nie obserwujemy. Jak widać, długość wewnętrznych głosek w poszczególnych ich formach nie ulega zmianie.

3. Formy przeczące czasu teraźniejszego – ciąg dalszy

W przypadku form przeczących czasu teraźniejszego czasowników, które łączy zmiana stopnia, możemy mieć do czynienia zarówno ze stopniem słabym (np. *ei räägi*, *ei õpi*), jak i mocnym (np. *ei arva*, *ei hakka*, *ei vasta*). Stopień ten jednak jest zawsze taki sam jak stopień formy twierdzącej trzeciej osoby liczby pojedynczej czasu teraźniejszego, od której formy te są wyprowadzane:

formy podstawowe	formy przeczące czasu teraźniejszego
<i>õppi/ma, õppi/da, õpi/b</i>	<i>ma ei õpi, sa ei õpi, ta ei õpi, me ei õpi, te ei õpi, nad ei õpi</i>
<i>hakka/ma, haka/ta, hakka/b</i>	<i>ma ei hakka, sa ei hakka, ta ei hakka, me ei hakka, te ei hakka, nad ei hakka</i>

4. Frazy typu *ma räägin eesti keelt* ‘mówię po estońsku’ i *ma küsin eesti keeles* ‘pytam po estońsku’

Czasownik *rääkima*, *rääkida*, *räägib* w znaczeniu ‘mówić’ łączy się ze wspomnianym w niniejszej jednostce lekcyjnej przypadkiem – partitivem. Dlatego mówimy na przykład *Ma räägin eesti keelt* ‘Mówię po estońsku’. Polskiemu przysłówkowi typu *po estońsku* odpowiada tutaj nieodmienny przymiotnik *eesti* i rzeczownik *keel* z końcówką partitivu.

Inne czasowniki, np. *küsima*, *küsida*, *küsib* ‘pytać’, *vastama*, *vastata*, *vastab* ‘odpowiadać’, łączą się z odpowiednim nieodmiennym przymiotnikiem i formą inessivu rzeczownika *keel*, np. *Õpetaja küsib eesti keeles* ‘Nauczyciel pyta po estońsku’, *Me vastame eesti keeles* ‘Odpowiadamy po estońsku’. W tym przypadku zatem polskiemu przysłówkowi *po estońsku* odpowiada fraza *eesti keeles*.

Üheksas õppetükk – Lekcja dziewiąta

LAUSED – ZDANIA

Eesti on väike riik.

Eesti pealinn on Tallinn.

Tallinn on Eesti **pealinn**.

Eesti **pealinna** ajalugu on pikk.

Eesti **Vabariik** on noor.

Eesti **Vabariigi** ajalugu on lühike.

See on **eestlane**.

Eestlase kodumaa on Eesti.

See on **poolakas**.

Poolaka kodumaa on Poola.

Estonia jest małym państwem.

Stolicą **Estonii** jest Tallin.

Tallin to **stolica** Estonii.

Historia **stolicy** Estonii jest długa.

Republika Estońska jest młoda.

Historia **Republiki** Estońskiej jest krótka.

To jest **Estończyk**.

Rodzinnym krajem **Estończyka** jest Estonia.

To jest **Polak**.

Rodzinnym krajem **Polaka** jest Polska.

TEKST – TEKST

Eesti

Eesti on väike riik. Eesti Vabariik on noor. **Eesti Vabariigi** ajalugu on üsna lühike. **Eesti** pealinn on Tallinn. Tallinn on vana linn. **Eesti pealinna** ajalugu on omakorda pikk. **Eesti Vabariigi** vapil on kolm sinist lõvi. **Eesti Vabariigi** lipp on sinimustvalge. Sinine värv on **usalduse** ja **truuduse** sümbol. Must värv on **maa** sümbol. Valge värv on **puhtuse** ja **lootuse** sümbol.

Estonia

Estonia to małe państwo. Republika Estońska jest młoda. Historia Republiki Estońskiej jest dość krótka. Stolicą Estonii jest Tallin. Tallin jest starym miastem. Historia stolicy Estonii jest z kolei długa. W godle Republiki Estońskiej są trzy niebieskie lwy. Flaga Republiki Estońskiej jest niebiesko-czarno-biała. Kolor niebieski jest symbolem zaufania i wierności. Kolor czarny jest symbolem ziemi. Kolor biały jest symbolem czystości i nadziei.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

ajalugu – historia	riik – państwo
Eesti – Estonia; Eesti – Estonii	sinimustvalge – niebiesko-czarno-biały
kolm – trzy	sinine – niebieski; kolm sinist lõvi – trzy niebieskie lwy
lipp – flaga	sümbol – symbol
lootus – nadzieja; lootuse – nadziei	truudus – wierność; truuduse – wierności
lõvi – lew	usaldus – zaufanie; usalduse – zaufania
maa – 1) kraj; 2) ziemia; maa – 1) kraju; 2) ziemi	vabariik – republika; vabariigi – republiki
must – czarny	valge – biały
omakorda – z kolei, natomiast	vapp – godło; vapil – w godle, (dosł.) na godle
pealinn – stolica; pealinna – stolicy	värv – kolor
puhtus – czystość; puhtuse – czystości	

DIALOOGID – DIALOGI

*Mis maa on
sinu kodumaa?*

*Jaki kraj jest
twoim rodzinnym krajem?*

Poolakas ja eestlane vestlevad:

Polak i Estończyk rozmawiają:

- P. – Mis maa on
sinu kodumaa?
- E. – **Minu** kodumaa on Eesti.
- P. – Missugune Eesti on?
- E. – Eesti on üsna väike.
- P. – Kas Eesti on vana riik
nagu näiteks Poola?
- E. – Nüüdse ajal on Eesti
iseseisev riik. Aga Eesti
riik ei ole vana. Eesti
on päris noor riik.
- P. – Milline riigivorm valitseb
Eestis?

- P. – Jaki kraj jest
twoim rodzinnym krajem?
- E. – Mój rodzinny kraj to Estonia.
- P. – Jaka jest Estonia?
- E. – Estonia jest dość mała.
- P. – Czy Estonia to stare państwo
jak na przykład Polska?
- E. – Obecnie Estonia to państwo
niepodległe. Ale państwo
estońskie nie jest stare. Estonia
to całkiem młode państwo.
- P. – Jaki ustrój panuje
w Estonii?

- E. – Eesti on demokraatlik riik.
 P. – Mis on **Eesti riigi** ametlik nimi?
 E. – **Riigi** ametlik nimi on Eesti Vabariik.
 P. – Oi, kui imelik nimi! Mida sõna *vabariik* tähendab?
 E. – Vabariik on selline riik, mille eesotsa valitakse teatud ajaks president või muu valitsusorgan ning parlament.
 P. – Ah soo, selge.
- E. – Estonia jest państwem demokratycznym.
 P. – Jaka jest oficjalna nazwa państwa estońskiego?
 E. – Oficjalna nazwa państwa to Republika Estońska.
 P. – Oj, ale dziwna nazwa! Co znaczy słowo *republika*?
 E. – Republika to takie państwo, na czele którego wybiera się na pewien czas prezydenta lub inny organ władzy oraz parlament.
 P. – Ach tak, jasne.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

aeg – czas; **ajal** – w czasie
ah soo (por. *ah nii*) – ach tak
ametlik – oficjalny, urzędowy
demokraatlik – demokratyczny
eesots – czoło, przednia część; **eesotsa** – na czele, na czoło
imelik – dziwny
iseseisev – niepodległy
kodumaa – rodzinny kraj
kui – (też:) ale, jak, jaki (*łączy się z przymiotnikiem lub przysłówkiem*)
mis – (też:) który (*zaimek względny odnoszący się do rzeczy*); **mille** – którego
muu – inny
näiteks – na przykład
nüüdne – obecny, teraźniejszy; **nüüdsel ajal** (por. *praegu*) – obecnie, w obecnym czasie
oi – oj

parlament – parlament
president – prezydent
päris (por. *täiesti*) – całkiem
riigivorm – ustrój (polityczny)
riik – państwo; **riigi** – państwa
selline – taki
sõna – słowo, wyraz
teatud (por. *iiks*) – pewien, jakiś; **teatud ajaks** – na pewien / jakiś czas
tähendama, tähendada, tähendab mida? – znaczyć *co?*
valima, valida, valib – wybierać; **valitakse kes? mis?** – wybiera się *kogo? co?*, jest wybierany *kto?*, jest wybierane *co?*
valitsema, valitseda, valitseb – panować
valitsusorgan – organ władzy
vestlema, vestelda, vestleb (por. *rääkima*) – rozmawiać, dyskutować

Kuidas selle soomlase nimi on?

Venelanna ja poolatar õpivad praegu eesti keelt uues rühmas. Venelanna küsib:

- V. – Kes see kena soomlane on?
 P. – Ta on **minu** vana kursusekaaslane.

Jak ma na imię ten Fin?

Rosjanka i Polka uczą się teraz estońskiego w nowej grupie. Rosjanka pyta:

- R. – Kim jest ten przystojny Fin?
 P. – On jest moim starym kolegą z kursu.

- V. – Ja kuidas **selle soomlase** nimi on?
 P. – Ma arvan, et Pekka.
 V. – Kui ilus!
 P. – Ei arva, et Pekka on ilus nimi. Aga vaata, kui kena see mees seal on!
 V. – Milline?
 P. – See pikk seal!
 V. – Ah see. Ta on **sinu** kaasmaalane.
 P. – Kas tõesti? On ta poolakas? Kuidas **selle poolaka** nimi on?
 V. – Jerzy.
- R. – A jak ten Fin ma na imię?
 P. – Myślę, że Pekka.
 R. – Jak pięknie!
 P. – Nie myślę, że Pekka to piękne imię. Ale patrz, jaki przystojny jest tamten mężczyzna!
 R. – Który?
 P. – Tamten wysoki!
 R. – Ach ten. To twój rodak.
 P. – Naprawdę? To Polak? Jak ten Polak ma imię?
 R. – Jerzy.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

- kaasmaalane** – rodak, rodaczka
kas tõesti – naprawdę (pytanie)
kursusekaaslane – kolega / koleżanka z kursu
poolakas – Polak, Polka; **poolaka** – Polaka, Polki
poolatar – Polka
rühm – grupa; **rühmas** – w grupie
- see** – ten, ta, to; **selle** – tego, tej
soomlane – Fin, Finka; **soomlase** – Fina, Finki
uus – nowy; **uues** – w nowym
vaatama, **vaadata**, **vaatab** – patrzeć; **vaata** – patrz
venelanna – Rosjanka

EESTI HÜMN – HYMN ESTOŃSKI
FRAGMENT – FRAGMENT

*Mu isamaa, mu õnn ja rõõm
 kui kaunis oled sa!
 Ei leia mina iial teal
 see suure laia ilma peal
 mis mull' nii armas oleks ka,
 kui sa, mu isamaa!*

Johann Voldemar Jannsen

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

- armas** – drogi, kochany
iial – nigdy
ilm – świat
isamaa (por. *kodumaa*) – ojczyzna
- kaunis** (por. *ilus*) – piękny
kui – (też:) jak; **nii armas kui** – tak drogi / kochany jak
lai – szeroki

leidma, leida, leiab *mida?* – znaleźć *co?*

mu (por. *minu*) – mój

mull' – mi, mnie

oleks – byłby

peal – na

rõõm – radość

suur – duży, wielki; **suure laia ilma peal** –
w wielkim szerokim świecie

teal (por. *siin*) – tu

õnn – szczęście

- ☞ *Kaunis* ‘piękny’ jako synonim *ilus* używane jest przeważnie w języku literackim.
- ☞ *Teal* ‘tu’ jako synonim *siin* używane jest w języku potocznym bardzo rzadko. Zazwyczaj pojawia się ono we frazie *teal ja seal* ‘tu i ówdzie’.
- ☞ *Ilm* w znaczeniu ‘świat’ jest uważane raczej za archaiczne (por. *maailm*).

GRAMMATIKA – GRAMATYKA

1. Dopełniacz – wstęp

Dopełniacz odpowiada na pytanie *kelle* ‘kogo’, *mille* ‘czego’.

Formy dopełniacza liczby pojedynczej wyrazów zakończonych w mianowniku liczby pojedynczej na samogłoskę są zazwyczaj bezkońcówkowe, np.:

mianownik <i>kes? mis?</i>		dopełniacz <i>kelle? mille?</i>	
<i>Eesti</i>	‘Estonia’	<i>Eesti/Ø</i>	‘Estonii’
<i>Poola</i>	‘Polska’	<i>Poola/Ø</i>	‘Polski’
<i>Ago</i>	‘Ago’	<i>Ago/Ø</i>	‘Ago’
<i>Tõnu</i>	‘Tõnu’	<i>Tõnu/Ø</i>	‘Tõnu’
<i>ema</i>	‘matka’	<i>ema/Ø</i>	‘matki’
<i>isa</i>	‘ojciec’	<i>isa/Ø</i>	‘ojca’
<i>maja</i>	‘dom’	<i>maja/Ø</i>	‘domu’
<i>vana</i>	‘stary’	<i>vana/Ø</i>	‘starego’

W przypadku przeważającej większości wyrazów zakończonych w mianowniku na spółgłoskę, dopełniacz tworzymy poprzez dołączenie końcówki *-i*, *-e*, *-u* lub *-a*, np.:

mianownik <i>kes? mis?</i>		dopełniacz <i>kelle? mille?</i>	
<i>arst</i>	‘lekarz, lekarka’	<i>-i arst/i</i>	‘lekarza, lekarki’
<i>kool</i>	‘szkoła’	<i>kool/i</i>	‘szkoły’
<i>Piret</i>	‘Piret’	<i>Piret/i</i>	‘Piret’
<i>värv</i>	‘kolor’	<i>värv/i</i>	‘koloru’

mianownik <i>kes? mis?</i>		dopełniacz <i>kelle? mille?</i>	
<i>keel</i>	‘język’	-e <i>keel/e</i>	‘języka’
<i>laps</i>	‘dziecko’	<i>laps/e</i>	‘dziecka’
<i>noor</i>	‘młody’	<i>noor/e</i>	‘młodego’
<i>suur</i>	‘duży’	<i>suur/e</i>	‘dużego’
<i>paks</i>	‘gruby’	-u <i>paks/u</i>	‘grubego’
<i>raamat</i>	‘książka’	<i>raamat/u</i>	‘książki’
<i>tüdruk</i>	‘dziewczyna’	<i>tüdruk/u</i>	‘dziewczyny’
<i>vihik</i>	‘zeszyt’	<i>vihik/u</i>	‘zeszytu’
<i>ilus</i>	‘ładny’	-a <i>ilus/a</i>	‘ładnego’
<i>huvitav</i>	‘ciekawy’	<i>huvitav/a</i>	‘ciekawego’
<i>linn</i>	‘miasto’	<i>linn/a</i>	‘miasta’
<i>must</i>	‘czarny’	<i>must/a</i>	‘czarnego’

☞ Dopełniacz liczby pojedynczej – w przeciwieństwie do mianownika, który może kończyć się zarówno na samogłoskę, jak i spółgłoskę – kończy się zawsze na samogłoskę.

Jednoznaczne stwierdzenie wyłącznie na podstawie znajomości mianownika, którą końcówkę samogłoskową spośród *-i*, *-e*, *-u* i *-a* przyjmuje dopełniacz liczby pojedynczej, wydaje się w dzisiejszym języku estońskim – bez wiedzy na temat jego historycznego rozwoju – raczej niemożliwe. Wobec tego jesteśmy niejako zmuszeni do zapamiętywania form mianownika i dopełniacza liczby pojedynczej każdego nowo poznawanego przez nas wyrazu. Formy te są uznawane za formy podstawowe wyrazów odmieniających się przez przypadki. Statystycznie rzecz biorąc największa grupa wyrazów przyjmuje końcówkę *-i*, na przykład zapożyczenia takie jak *administraator*, *beež*, *gümnaasium*, *hümn*, *insener*, *jurist*, *konverents*, *kultuur*, *oranž*, *pensionär*, *president*, *sümbol*. Rzadziej występuje końcówka *-e*, *-u*, a najrzadziej *-a*.

2. Wzory zmiany stopnia – ciąg dalszy

Jak już wspomniano w poprzedniej lekcji, zmiana stopnia jest cechą charakterystyczną estońskiej fleksji. Ze zjawiskiem tym mamy do czynienia również w przypadku pewnej części wyrazów odmieniających się przez przypadki, np.:

mianownik <i>kes? mis?</i>		dopełniacz <i>kelle? mille?</i>	
stopień mocny		stopień słaby	
<i>pikk</i>	‘wysoki’	<i>pik/a</i>	‘wysokiego’
<i>poiss</i>	‘chłopiec’	<i>pois/i</i>	‘chłopca’
<i>tark</i>	‘mądry’	<i>targ/a</i>	‘mądrego’
<i>vabariik</i>	‘republika’	<i>vabariig/i</i>	‘republiki’
<i>vapp</i>	‘godło’	<i>vap/i</i>	‘godła’

mianownik <i>kes? mis?</i>		dopełniacz <i>kelle? mille?</i>	
stopień mocny		stopień słaby	
<u>arst</u>	‘lekarz’	<u>arst/i</u>	‘lekarza’
<u>kool</u>	‘szkoła’	<u>kool/i</u>	‘szkoły’
<u>must</u>	‘czarny’	<u>must/a</u>	‘czarnego’

Zmiana stopnia w ramach fleksji nominalnej obowiązuje przede wszystkim wyrazy jednosylabowe w mianowniku, np. *pikk*, *poiss*, *vapp*. W przypadku wyrazów dłuższych mamy do czynienia z prawidłowym jej brakiem, np. *raamat* – *raamat/u*, *tüdruk* – *tüdruk/u*. Wyjątkiem od tej reguły nie jest też np. wyraz *vabariik* posiadający dopełniacz *vabariigi*. Ostatni jego człon jako wyrazu złożonego stanowi bowiem słowo *riik*, które jest jednosylabowe. Porównując formy podstawowe estońskiego rzeczownika, przymiotnika, liczebnika bądź zaimka dowiemy się, czy mamy do czynienia ze zmianą stopnia, jaki typ zmiany stopnia dany wyraz reprezentuje oraz jaki wzór charakteryzuje jego formy¹.

3. Dopełniacz wyrazów typu *eestlane* i *poolakas*

Nie wszystkie estońskie wyrazy stosują się do nakreślonych powyżej reguł. Formy dopełniacza niektórych pojedynczych słów są zupełnie nieregularne, na przykład: *see* ‘ten’ – *selle* ‘tego’, *mees* ‘mężczyzna’ – *mehe* ‘mężczyzny’, *poeg* ‘syn’ – *poja* ‘syna’, *aeg* ‘czas’ – *aja* ‘czasu’, *too* ‘tamten’ – *tolle* ‘tamtego’. Inne z kolei, np. zakończone na *-ne* bądź *-as*, są o wiele liczniejsze i tworzą pewnego rodzaju podtypy odznaczające się swoistą odmianą.

Dopełniacz wyrazów zakończonych na *-ne* tworzymy najczęściej zastępując *-ne* przez *-se*, np.:

mianownik <i>kes? mis?</i>		dopełniacz <i>kelle? mille?</i>	
<i>eestlane</i>	‘Estończyk, Estonka’	<i>eestlase</i>	‘Estończyka, Estonki’
<i>naine</i>	‘kobieta’	<i>naise</i>	‘kobiety’
<i>vaene</i>	‘biedny’	<i>vaese</i>	‘biednego’
<i>venelane</i>	‘Rosjanin, Rosjanka’	<i>venelase</i>	‘Rosjanina, Rosjanki’

¹ Kontynuacja – patrz lekcje XI, XIII, XV, XVIII.

Dopełniacz wyrazów zakończonych na *-as* tworzymy najczęściej usuwając *-s*, np.:

mianownik <i>kes? mis?</i>		dopełniacz <i>kelle? mille?</i>	
<i>andekas</i>	‘zdolny’	<i>andeka</i>	‘zdolnego’
<i>poolakas</i>	‘Polak, Polka’	<i>poolaka</i>	‘Polaka, Polki’
<i>töökas</i>	‘pracowity’	<i>tööka</i>	‘pracowitego’
<i>viisakas</i>	‘grzeczny, uprzejmy’	<i>viisaka</i>	‘grzecznego, uprzejmego’

4. Zastosowanie dopełniacza – wstęp

Rzeczownik w dopełniaczu może określać inny rzeczownik wyrażając między innymi **przynależność**, np.:

poisi raamat ‘książka **chłopca**’
tüdrukü raamat ‘książka **dziewczyny**’

Może on także wyrażać innego typu stosunki analogicznie jak w języku polskim, np.:

Eesti pealinn ‘stolica **Estonii**’
Eesti Vabariigi vapp ‘godło **Republiki Estońskiej**’

Formy dopełniacza w języku estońskim **zawsze poprzedzają** rzeczownik, do którego się odnoszą. Przymiotniki i zaimki określające rzeczownik w dopełniaczu także występują w tym przypadku, np.:

Kelle raamat see on?
 ‘Czyja to jest książka?’
See on selle pika poisi raamat.
 ‘To jest książka **tego wysokiego** chłopca.’
See on selle ilusa tüdrukü raamat.
 ‘To jest książka **tej ładnej** dziewczyny.’

Kümnes õppetükk – Lekcja dziesiąta

LAUSED – ZDANIA

Kelle koer see on?

See on **minu** koer.

See on **selle poisi** koer.

Kelle oma see koer on?

See koer on **minu oma**.

See koer on **selle poisi oma**.

Tõnu on praegu **oma** toas.

Tõnu on praegu **tema** toas.

Minu kodulinn on sama suur
kui sinu **oma**.

See poiss on **lühike**.

Selle **lühikese** poisi koer on kurb.

Czyj to jest pies?

To jest **mój** pies.

To jest pies **tego chłopca**.

Czyj jest ten pies?

Do kogo należy ten pies?

Ten pies jest **mój**.

Ten pies należy **do mnie**.

Ten pies jest **tego chłopca**.

Ten pies należy **do tego chłopca**.

Tõnu jest teraz w **swoim** pokoju.

Tõnu jest teraz w **jego** pokoju.

Moje rodzinne miasto jest tak samo duże
jak twoje (**własne**).

Ten chłopiec jest **niski**.

Pies tego **niskiego** chłopca jest smutny.

DIALOOGID – DIALOGI

Tallinna lennujaamas

*Ametnik ja turist räägivad
piiripunktis:*

A. – Kas te räägite eesti keelt?

T. – Räägin küll.

Na lotnisku w Tallinie

*Urządnik i turystka rozmawiają
na przejściu granicznym:*

U. – Czy mówi pani po estońsku?

T. – Owszem, mówię.

A. – Palun teie pass.	U. – Proszę pani paszport.
T. – Palun, siin on minu pass.	T. – Proszę, oto mój paszport.
A. – Kas te olete poolakas?	U. – Czy pani jest Polką?
T. – Jah, ma olen Poola kodanik.	T. – Tak, jestem obywatelką Polski.
A. – Kas te elate alaliselt Poolas?	U. – Czy mieszka pani na stałe w Polsce?
T. – Jah, elan küll. Aga ma viibin praegu harva oma kodumaal, sest reisin palju maailmas ringi.	T. – Tak, owszem, mieszkam. Ale obecnie rzadko przebywam w swoim rodzinnym kraju, bo dużo podróżuję po świecie.
A. – Saan aru. Kes see väike poiss on?	U. – Rozumiem. Kim jest ten mały chłopiec?
T. – See on minu poeg.	T. – To jest mój syn.
A. – Palun ka teie poja pass.	U. – Proszę także paszport pani syna.
T. – Palun, siin on minu poja pass.	T. – Proszę, oto paszport mojego syna.
A. – Kõik on korras. Te räägite eesti keelt suurepäraselt. Tere tulemast Eestisse!	U. – Wszystko w porządku. Pani mówi znakomicie po estońsku. Witamy w Estonii!
T. – Tänan.	T. – Dziękuję.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

☞ Rzeczowniki, przymiotniki, liczebniki oraz zaimki od niniejszej lekcji podawane będą w swoich dwóch formach podstawowych: 1) mianowniku i 2) dopełniaczu liczby pojedynczej.

alaliselt – na stałe
ametnik, ametniku – urzędnik, urzędniczka
harva – rzadko
kodanik, kodaniku – obywatel, obywatelka
maailm, maailma (*por. ilm*) – świat
oma (*nieodm.*) – swój, własny
palju (*nieodm.*) – dużo, wiele
paluma, paluda, palub *mida?* – prosić o co?
pass, passi – paszport

piiripunkt, piiripunkti – przejście graniczne
reisima, reisida, reisib – podróżować
ringi – dookoła, w koło, w kółko
suurepäraselt – znakomicie, wspaniale
tere tulemast Eestisse – witamy w Estonii
 (dosł. do Estonii)
turist, turisti – turysta, turystka
viibima, viibida, viibib – przebywać

☞ Zgodnie z tradycją językową mówimy po estońsku: *lennujaamās* ‘na lotnisku’, *piiripunktis* ‘na przejściu granicznym’.

Kelle oma see vaene koer on?

Naine ja mees vestlevad tänaval:

- N. – Kelle oma see vaene koer on?
Ta istub siin kogu päev ja on väga kurb. Kas see koer on teie oma?
- M. – Ei, see koer ei ole minu oma.
- N. – Võib-olla on see koer siis selle lühikese poisi oma.
- M. – See on küll võimalik, aga võib-olla on ta ka selle väikse tüdruku oma.
- N. – Jah, aga see väike tüdruk ei ole kurb.
- M. – See väike tüdruk on rõõmus, ja see lühike poiss on kurb. Ma arvan, et see poiss on kurb sellepärast, et ta ei tea, kus tema koer on. Ja koer on kurb, sest ta ei tea, kus tema omanik on.
- N. – Muidugi. Olen nõus. Kurb poiss on kindlasti kurva koera omanik.

Czyj jest ten biedny pies?

Kobieta i mężczyzna rozmawiają na ulicy:

- K. – Czyj jest ten biedny pies? Siedzi tu cały dzień i jest bardzo smutny. Czy ten pies należy do pana?
- M. – Nie, ten pies nie jest mój.
- K. – Być może więc ten pies należy do tego niskiego chłopca.
- M. – To rzeczywiście możliwe, ale być może też należy on do tej małej dziewczynki.
- K. – Tak, ale ta mała dziewczynka nie jest smutna.
- M. – Ta mała dziewczynka jest wesoła, a ten niski chłopiec jest smutny. Myślę, że ten chłopiec jest smutny dlatego, że nie wie, gdzie jest jego pies. A pies jest smutny, bo nie wie, gdzie jest jego właściciel.
- K. – Oczywiście. Zgadza się. Smutny chłopiec jest na pewno właścicielem smutnego psa.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

kelle oma on – czyj jest
koer, koera – pies
kurb, kurva – smutny
küll (por. *tõesti*) – (też:) rzeczywiście, naprawdę
lühike, lühikese – 1) niski; 2) krótki
nõus olema, nõus olla, on nõus – zgadzać się

omanik, omaniku – właściciel, właścicielka
sellepärast – dlatego
teadma, teada, teab *mida?* – wiedzieć *co?*
vaene, vaese – biedny
võib-olla (por. *ehk*) – chyba, być może
võimalik, võimaliku – możliwy
väike, väikese / väikse (*niereg.*) – mały

☞ Wyrazy *kurb*, *kurva* oraz *teadma*, *teada*, *teab* reprezentują typy zmiany stopnia, które zostaną dokładnie omówione odpowiednio w XI i XIII jednostce lekcyjnej.

TEKST – TEKST

Tõnu ja Ago kodulinn

Tõnu kodulinn, nagu juba hästi teame, on Eesti pealinn – Tallinn. Tõnu aga ei ela praegu Tallinnas, sest ta õpib Tartus. Ta elab ühiselamus. Tõnu ei ela oma toas üksi. Me teame, et seal elab veel üks eestlane, kelle nimi on Ago. Ka Ago ei ole tartlane, sest ta kodulinn on Pärnu. Tõnu kodulinn asub Põhja-Eestis, ja Ago oma Lõuna-Eestis. Ago kodulinn on väike, ja Tõnu oma üsna suur. Tõnu pere elab Tallinnas, ja Ago oma elab Pärnus. Tõnu kodulinnas on paar sadamat nii, nagu ka Ago omas. Ago kodulinn on tuntud Eesti suvituslinn, ja Tõnu kodulinn omakorda tähtis teadus- ja tööstuskeskus. Hoolimata sellest et Ago kodulinn on väike, ja Tõnu oma suur, on nende mõlema kodulinnas vanalinn. Sellel tänaval, kus elab Ago pere, on ainult üks toidupood, aga sellel, kus elab Tõnu pere, on hästi palju erinevaid toidupoode. Seal on isegi üks suur kaubamaja.

Rodzinne miasto Tõnu i Ago

Rodzinnym miastem Tõnu, jak już dobrze wiemy, jest stolica Estonii – Tallin. Ale Tõnu nie mieszka teraz w Tallinie, bo studiuje w Tartu. Mieszka w akademiku. Tõnu nie mieszka sam w swoim pokoju. Wiemy, że mieszka tam jeszcze jeden Estończyk, który ma na imię Ago. Ago także nie jest rodowitym mieszkańcem Tartu, bo jego rodzinnym miastem jest Pärnu. Rodzinne miasto Tõnu leży w północnej Estonii, a Ago w południowej Estonii. Rodzinne miasto Ago jest małe, a Tõnu z kolei duże. Rodzina Tõnu mieszka w Tallinie, a Ago mieszka w Pärnu. W rodzinnym mieście Tõnu jest kilka portów, tak jak w (rodzinnym mieście) Ago. Rodzinne miasto Ago to znane estońskie lotnisko, natomiast miasto rodzinne Tõnu to ważny ośrodek naukowy i przemysłowy. Pomimo że rodzinne miasto Ago jest małe, a Tõnu duże, to w rodzinnym mieście ich obu znajduje się starówka. Na ulicy, gdzie mieszka rodzina Ago, jest tylko jeden sklep spożywczy, a na tej, gdzie mieszka rodzina Tõnu, jest dużo różnych sklepów spożywczych. Tam jest nawet jeden duży dom handlowy.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

erinev, erineva – różny; **palju erinevaid** – dużo różnych

hoolimata sellest – pomimo tego

hästi (por. *väga*) – (też:) bardzo

isegi – nawet

kelle – (tu:) którego

–, **mõlema** (*mian. l.poj. brak*) – obaj

nende – ich

paar, paari – parę, kilka; **paar sadamat** – parę portów, kilka portów

sellet – na tym, na tej
suviituslinn, suviituslinna – lotnisko
teaduskeskus, teaduskeskuse – ośrodek naukowy

toidupood, toidupoe – sklep spożywczy; **palju toidupoode** – dużo sklepów spożywczych
tööstuskeskus, tööstuskeskuse – ośrodek przemysłowy
üksi – sam, samodzielnie

☞ Zmiana stopnia typu *d* : *Ø* idąca w parze z alternacją samogłoskową typu *o* : *e* i skróceniem długiej samogłoski tematycznej *oo* : *o* (*toidupood* : *toidupoe*) – patrz XIII i XV jednostka lekcyjna.

MUUD KASULIKUD SÕNAD – INNE PRZYDATNE SŁOWA

ISIKUANDMED – DANE OSOBOWE

abielu – małżeństwo (związek); **abielus olema** – być żonatym / zamężną
alaealine, alaealise – niepełnoletni
alaline elukoht, alalise elukohta – miejsce stałego zamieszkania
elamisluba, elamisloa – pozwolenie na pobyt
isikutunnistus, isikutunnistuse – dowód osobisty
juhiluba, juhiloa – prawo jazdy
kodakondsus, kodakondsuse – obywatelstwo
lahutatud (*nieodm.*) – rozwiedziony
lastetu, lastetu – bezdzietny
lesk, lese – wdowiec, wdowa
meessugu, meessoo – płeć męska
naissugu, naissoo – płeć żeńska

neiu, neiu – panna, panienska
neiupõlvenimi, neiupõlvenime – nazwisko panińskie
number, numbri – numer
perekonnaseis, perekonnaseisu – stan cywilny
rahvus, rahvuse – narodowość
sugu, soo – płeć
sünniaeg, sünniaja (*niereg.*) – data urodzenia
sünnikoht, sünnikohta – miejsce urodzenia
täisealine, täisealise – pełnoletni
tööluba, tööloa – pozwolenie na pracę
vallaline, vallalise – kawaler, panna
vanus, vanuse – wiek, lata (życia)
viisa, viisa – wiza
üliõpilaspilet, üliõpilaspileti – legitymacja studencka

☞ Zmiana stopnia typu *ht* : *h* (*koht* : *koha*), *sk* : *s* (*lesk* : *lese*) oraz *b* : *Ø* (*luba* : *loa*), *g* : *Ø* (*sugu* : *soo*) wraz z idącą z nią w parze alternacją samogłoskową typu *u* : *o* – patrz XI i XIII jednostka lekcyjna.

GRAMMATIKA – GRAMATYKA

1. Dopelniaacz zaimków osobowych

Podobnie jak w przypadku mianownika, zaimki osobowe w dopełniaczu posiadają dwie formy: długą i krótką:

liczba pojedyncza		liczba mnoga	
forma długa	forma krótka	forma długa	forma krótka
1. <i>minu</i>	<i>mu</i>	1. <i>meie</i>	<i>me</i>
2. <i>sinu</i>	<i>su</i>	2. <i>teie</i>	<i>te</i>
3. <i>tema</i>	<i>ta</i>	3. <i>nende</i>	

☞ Zaimek *nemad, nad* posiada tylko jedną formę dopełniacza: *nende*. Formy tej nie należy oczywiście rozważać ani jako długiej, ani jako krótkiej.

2. Dopełniacz wyrazów typu *väike* i *lühike*

Dopełniacz liczby pojedynczej w przypadku większości wyrazów zakończonych w mianowniku na *-ke* tworzymy za pomocą końcówki *-se*, np.:

mianownik liczby pojedynczej		dopełniacz liczby pojedynczej	
<i>lühike</i>	‘niski, krótki’	<i>lühike/se</i>	‘niskiego, krótkiego’
<i>päike</i>	‘słońce’	<i>päike/se</i>	‘słońca’
<i>väike</i>	‘mały’	<i>väike/se</i>	‘małego’
<i>õhuke</i>	‘cienki’	<i>õhuke/se</i>	‘cienkiego’

☞ Nieregularne formy dopełniacza *päikse, väikse* posiadają wyrazy *päike* i *väike*. Formy nieregularne znajdują w języku potocznym użycie częściej niż formy regularne.

3. Zastosowanie dopełniacza – ciąg dalszy

Formy dopełniacza, jak już się dowiedzieliśmy, mogą określać rzeczownik, wyrażając przy tym przynależność lub inne stosunki analogicznie jak w języku polskim, np.:

- *Kelle raamat see on?* ‘Czyja to jest książka?’
- *See on poisi raamat.* ‘To jest książka chłopca.’
- *Mis riigi pealinn on Tallinn?* ‘Stolicą jakiego kraju jest Tallin?’
- *Tallinn on Eesti pealinn.* ‘Tallin jest stolicą Estonii.’

Formy tego przypadku mogą łączyć się też z czasownikiem *olema, olla, on* za pośrednictwem słowa posiłkowego *oma* ‘swój, własny’. Dopełniacz w tego typu zdaniach wyraża jedynie **przynależność**, np.:

- *Kelle oma see raamat on?* ‘Czyja jest ta książka?’
- *See raamat on poisi oma.* ‘Do kogo należy ta książka?’
- *Kelle oma see raamat on?* ‘Ta książka jest chłopca.’
- *See raamat on poisi oma.* ‘Ta książka należy do chłopca.’

- ☞ W omawianym typie zdania ze słowem posiłkowym *oma* łączą się raczej **długie** formy zaimków osobowych, np. *See raamat on minu / sinu / tema / meie / teie / (nende) oma*.

4. Zastosowanie słowa posiłkowego *oma* ‘swój, własny’

Oprócz omówionego powyżej słowo posiłkowe *oma* znajduje zastosowanie w języku estońskim również jako zaimek dzierżawczy o znaczeniu ogólnym, odnoszącym się do wszystkich osób. Możemy przetłumaczyć je na język polski ‘swój’. Wskazuje ono na to, iż osoba lub rzecz, do której się odnosi, należy do podmiotu zdania, np.:

Tõnu ei ela praegu oma kodus.

‘Tõnu nie mieszka teraz w **swoim** domu.’

Tõnu ei ole praegu oma kodumaal.

‘Tõnu nie jest teraz w **swoim** rodzinnym kraju.’

Ma olen praegu oma kodus.

‘Jestem teraz w **swoim** domu.’

- ☞ Ze zdań typu *Tõnu elab praegu tema kodus* ‘Tõnu mieszka teraz w jego domu’ lub *Tõnu on praegu tema kodumaal* ‘Tõnu jest teraz w jego rodzinnym kraju’ wynika, iż dom należy do kogoś innego niż Tõnu, a kraj, w którym Tõnu się aktualnie znajduje, nie jest jego rodzinnym krajem. Natomiast zdania typu **Ma olen praegu minu kodus* uznawane są za niepoprawne.

Poza tym słowo posiłkowe *oma* określane przez rzeczownik lub zaimek w dopełniaczu odnosi się do osoby lub rzeczy wcześniej wymienionej w zdaniu w następujący sposób:

Minu kodulinn on sama suur kui sinu oma. (oma = kodulinn) ‘Moje miasto rodzinne jest tak samo duże jak twoje (rodzinne miasto).’

Minu kodulinna on sama suur sadam kui Tõnu omas. (omas = kodulinna) ‘W moim rodzinnym mieście jest tak samo duży port jak w (rodzinnym mieście) Tõnu.’

Minu kodumaal on sama ilus kui Tõnu omal. (omal = kodumaal) ‘W moim rodzinnym kraju jest tak samo pięknie jak w (rodzinnym kraju) Tõnu.’

Słowo *oma* w funkcji przymiotnika zazwyczaj nie odmienia się. Mówimy zatem: *Tõnu ei ela praegu oma kodus, Tõnu ei ole praegu oma kodumaal*. We frazach tych końcówka przypadkowa dołączana jest tylko do wyrazów *kodu, kodumaa*. Słowo *oma* odmienia się jednak w funkcji rzeczownika, np. *Minu kodulinnas on sama suur sadam kui Tõnu omas, Minu kodumaal on sama ilus kui Tõnu omal*.

Üheteistkümnes õppetükk – Lekcja jedenasta

LAUSED – ZDANIA

See on raamat.

Need on raamatud.

See eestlane on pikk.

Need eestlased on pikad.

See eestlane elab Eestis.

Need eestlased elavad Eestis.

See poiss on laisk.

Need poisid on laisad.

See poiss on minu vend.

Need poisid on minu vennad.

See tüdruk on kurb.

Need tüdrukud on kurvad.

To jest książka.

To są książki.

Ten Estończyk jest wysoki.

Ci Estończycy są wysocy.

Ten Estończyk mieszka w Estonii.

Ci Estończycy mieszkają w Estonii.

Ten chłopiec jest leniwy.

Ci chłopcy są leniwi.

Ten chłopiec to mój brat.

Ci chłopcy to moi bracia.

Ta dziewczyna jest smutna.

Te dziewczyny są smutne.

TEKST – TEKST

Eestlased ja poolakad

Eestlased elavad peamiselt Eestis. Peale selle elavad nad Venemaal, Soomes, Rootsis, Kanadas. Millised on eestlased? Seda on raske ütelda. Eestlased on tavaliselt pikad ja heledajuukselised. Eestlased ei räägi palju. Nad on ka töökad ja veidi kangekaelsed.

Poolakad elavad mitte ainult Poolas, vaid samuti Venemaal, Saksamaal, Leedus, Ameerikas. Poolakad on erinevad: heledajuukselised, tumedajuukselised või punapäised. Nad ei ole nii pikad kui eestlased. Keskmine poolakas on pigem lühike. Poolakad on külalislahked ja uhked.

☞ Poczawszy od lekcji jedenastej tłumaczenie tekstów i dialogów na język polski znajduje się w *Rozwiązaniach*.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

Ameerika, Ameerika – Ameryka
eestlane, eestlase – Estończyk, Estonka
erinev, erineva – różny
heledajuukseline, heledajuukselise – ja-snowłosy
Kanada, Kanada – Kanada
kangekaelne, kangekaelse – uparty
keskmine, keskmise – przeciętny, średni
külalislahke, külalislahke – gościnnie
milline, millise – jaki
mitte (por. *ei*) – nie
peamiselt – głównie
pigem – raczej

poolakas, poolaka – Polak, Polka
punapäine, punapäise – rudy (rudowłosy)
raske, raske – 1) trudny; **on raske** – trudno jest; 2) ciężki
samuti (por. *ka*) – 1) również, też, także; 2) tak samo, w ten sam sposób
seda (*part. l.poj.*) – to, tego; **seda on raske**
ütelda – to trudno powiedzieć
tumedajuukseline, tumedajuukselise – ciemnowłosy
töökas, tööka – pracowity
uhke, uhke – dumny
veidi (por. *natuke*) – trochę, nieco

DIALOOG – DIALOG

Keda me kutsume?

Tõnu ja Ago teevad praegu sisseoste turul, sest õhtul tahavad nad ühiselamu toas teha peo. Nad seisavad üsna pikas järjekorras. Aga neil pole kiire. Nad hakkavad vestlema:

- A. – Keda me veel võime kutsuda?
 T. – Ei tea. Ehk sinu vend tahab tulla?
 A. – Jaa, me võime teda kutsuda küll. Ta on just täna Tartus.
 T. – Ma ei mäleta, kuidas on sinu venna nimi.
 A. – Mikk.
 T. – Kutsume veel Pireti tuttavad.
 A. – Ei tea. Ma ei tunne neid hästi. Kuid Piret ütleb, et nende seltskonnas võib hästi lõbutseda. Aga ma ei usu seda.
 T. – Miks sa nii mõtled?
 A. – Ei tea. Nad on kohutavalt laisad.
 T. – Aga peole tulla tahavad nad kindlasti, eks ole?

- A. – Jah, muidugi tulevad nad peole, istuvad maha, ei taha aidata, vaid ootavad, kuni meie neid teenindame.
- T. – Hästi, kui nad ei oska käituda, me ei kutsu neid. Parem on olla ükski kui halvast seltskonnast.
- A. – Olen nõus.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

aitama, aidata, aitab *keda? mida?* – poma-
gać *komu? czemu?*

eks – czy nie; **eks ole** – no nie

halb, halva – zły

just – właśnie

järjekord, järjekorra – kolejka

keda (*part. l.poj.*) – kogo; **keda me kut-
sume** – kogo zaprosimy

kiire, kiire – pośpiech

kohutavalt – strasznie

kuid (*por. aga*) – ale, jednak

kuni – aż (do)

kutsuma, kutsuda, kutsub *keda? mida?* –
1) zapraszać *kogo?*; 2) wołać *kogo? co?*

käituma, käituda, käitub – zachowywać się

laisk, laisa – leniwy

lõbutsema, lõbutsema, lõbutseb – bawić się

maha istuma, maha istuda, istub maha –
usiąść

mõtleva, mõtelda / mõelda, mõtleb (*nie-
reg.*) – myśleć, rozmyślać

mäletama, mäletada, mäletab *keda? mida?*
– pamiętać *kogo? co?*

neid (*part.*) – ich, je; **ei tunne neid hästi** –
nie znam ich dobrze

neil (*adess.*) – (dosł.) u nich; **neil pole kiire**
– nie spieszą się

ootama, oodata, ootab *keda? mida?* – cze-
kać *na kogo? na co?*

oskama, osata, oskab – umieć, potrafić

parem, parema – lepszy; **on parem** – jest
lepiej

peo – patrz hasło **pidu**

peole – patrz hasło **pidu**

pidu – impreza, uroczystość; **nad tahavad
teha peo** – chcą zrobić imprezę; **peole** –
na imprezę

seisma, seista, seisab – stać

seltskond, seltskonna – towarzystwo

sisseost, sisseostu – zakup; **sisseoste tegema**
– robić zakupy

tahtma, tahta, tahab *mida?* – chciał *co?*
czego?

teda (*part.*) – go, ją; **võime teda kutsuda**
– możemy go / ją zaprosić

teenindama, teenindada, teenindab *keda?*
– obsługiwać *kogo?*

tegema, teha, teeb (*niereg.*) *mida?* – robić *co?*

tulema, tulla, tuleb (*niereg.*) – przychodzić,
przyjeżdżać

tundma, tunda, tunneb *keda? mida?* – znać
kogo? co?

turg, turu – targ, rynek

uskuma, uskuda, usub *mida?* – wierzyć
w co?; **ma ei usu seda** – nie wierzę w to

vend, venna – brat

võib – (tu:) można

☞ Poznany wcześniej czasownik *arvama* ‘myśleć, sądzić’ odnosi się do wyrażania opinii, np. *Ma arvan, et eesti keel on huvitav* ‘Myślę, że język estoński jest ciekawy’, natomiast czasownik *mõtleva* ‘myśleć, rozmyślać’ odnosi się zarówno do wyrażania opinii, np. *Ma mõtlen, et eesti keel on huvitav* ‘Myślę, że język estoński jest ciekawy’, jak i do myślenia jako procesu psychicznego, np. *Miks sa ei ütle midagi? Ma mõtlen* ‘Dlaczego nic nie mówisz? Myślę’.

☞ Forma *peo* ‘imprezę’ (w zdaniu typu *Tahavad teha peo* ‘Chcą zrobić imprezę’) to forma biernika liczby pojedynczej równego dopełniaczowi tej sa-

mej liczby (oprócz form zaimków osobowych). Forma *tuttavad* ‘znajomych’ (w zdaniu typu *Kutsume tuttavad* ‘Zaprośmy znajomych’) to forma biernika liczby mnogiej równego mianownikowi tej samej liczby¹.

☞ Forma *peole* ‘na imprezę’ to forma allativu liczby pojedynczej, którego formy spełniają między innymi funkcję okolicznika miejsca odpowiadającego na pytanie *kuhu* ‘dokąd’².

MUUD KASULIKUD OMADUSSÕNAD – INNE PRZYDATNE PRZYMOTNIKI

aeglane, aeglase – powolny

aus, ausa – uczciwy

avameelne, avameelse – otwarty, szczerzy

ebaviisakas, ebaviisaka – niegrzeczny, nieuprzejmy

helde, helde – hojny

häälekas, hääleka – głośny

ihne, ihne – skąpy

jultunud (*nieodm.*) – bezczelny

jutukas, jutuka – gadatliwy

kaotiline, kaotilise – chaotyczny

kaval, kavala – sprytny

kergemeelne, kergemeelse – lekkomyślny

kiire, kiire – (też:) szybki

kinnine, kinnise – skryty, zamknięty

kohutav, kohutava – okropny

kokkuhoidlik, kokkuhoidliku – oszczędny

napisõnaline, napisõnalise – małomówny

otsekohene, otsekohese – szczerzy, bezpośrednio, prostolinijny

pillav, pillava – rozrzutny

sümpaatne, sümpaatse – sympatyczny

tagasihoidlik, tagasihoidliku – skromny

uje, uje – wstydlivy

ustav, ustava – godny zaufania

GRAMMATIKA – GRAMATYKA

1. Mianownik liczby mnogiej

Mianownik liczby mnogiej tworzymy dołączając końcówkę **-d** do form dopełniacza liczby pojedynczej:

mianownik liczby pojedynczej		dopełniacz liczby pojedynczej		mianownik liczby mnogiej	
<i>ema</i>	‘matka’	<i>ema</i>	‘matki’	<i>ema/d</i>	‘matki’
<i>kool</i>	‘szkoła’	<i>kool/i</i>	‘szkoły’	<i>kooli/d</i>	‘szkoły’
<i>raamat</i>	‘książka’	<i>raamat/u</i>	‘książki’	<i>raamatu/d</i>	‘książki’
<i>poiss</i>	‘chłopiec’	<i>pois/i</i>	‘chłopca’	<i>poisi/d</i>	‘chłopcy’
<i>pikk</i>	‘wysoki’	<i>pik/a</i>	‘wysokiego’	<i>pika/d</i>	‘wysocy’
<i>naine</i>	‘kobieta’	<i>naise</i>	‘kobiety’	<i>naise/d</i>	‘kobiety’
<i>poolakas</i>	‘Polak, Polka’	<i>poolaka</i>	‘Polaka, Polki’	<i>poolaka/d</i>	‘Polacy, Polki’
<i>mees</i>	‘mężczyzna’	<i>mehe</i>	‘mężczyzny’	<i>mehe/d</i>	‘mężczyźni’
<i>poeg</i>	‘syn’	<i>poja</i>	‘syna’	<i>poja/d</i>	‘synowie’

¹ Patrz także lekcja XII.

² Patrz także lekcja XVIII.

- ☞ Zaimек wskazujący *see* ‘ten, ta, to’ posiada nieregularną formę mianownika liczby mnogiej **need** ‘ci, te’. Mianownik liczby mnogiej zaimka *too* ‘tamten, tamta, tamto’ brzmi **nood** ‘tamci, tamte’.

Przymiotniki, rzeczowniki i zaimki odnoszące się do rzeczownika występującego w mianowniku liczby mnogiej także występują w tym przypadku i liczbie. Porównaj:

<i>See poiss on pikk.</i>	‘Ten chłopiec jest wysoki.’
<i>Need poisid on pikad.</i>	‘Ci chłopcy są wysocy.’
<i>See raamat on minu oma.</i>	‘Ta książka należy do mnie.’
<i>Need raamatud on minu omad.</i>	‘Te książki należą do mnie.’

- ☞ Jak wynika z powyższego przykładu, reguła ta nie obowiązuje zaimków osobowych typu *minu, mu, sinu, su*, które występują w dopełniaczu³.

W liczbie mnogiej występuje także zaimек wskazujący *see* w zdaniach typu:

<i>Need on raamatud.</i>	‘To są książki.’
--------------------------	------------------

- ☞ W języku polskim w tego typu zdaniach niezależnie od liczby używamy zaimka *to*.

Orzeczenie łączące się z podmiotem w liczbie mnogiej także występuje w liczbie mnogiej:

<i>Eestlased elavad Eestis.</i>	‘Estończycy mieszkają w Estonii.’
<i>Üliõpilased küsivad ja vastavad.</i>	‘Studenci pytają i odpowiadają.’

- ☞ W języku estońskim czasownik w liczbie mnogiej może łączyć się także z zaimkiem pytajnym *kes* ‘kto’ lub *mis* ‘co’. Zadając pytanie typu *Kes elavad Eestis?* spodziewamy się odpowiedzi, w której podmiot będzie występował w liczbie mnogiej, a więc np. *Eestlased elavad Eestis*, choć w sytuacji takiej możemy zapytać także *Kes elab Eestis?*

2. Partykuła *mitte* ‘nie’

Partykuła przecząca *ei* ‘nie’ łączy się z tematem samogłoskowym czasownika, np.:

<i>Ma ei ole eestlane.</i>	‘Nie jestem Estończykiem.’
<i>Ma ei ela Eestis.</i>	‘Nie mieszkam w Estonii.’
<i>Ma ei õpi eesti keelt.</i>	‘Nie uczę się języka estońskiego.’

³ Więcej na temat związku zgody pod względem przypadku lub jej braku szczególnie w lekcjach XIII i XX.

Partykuła *mitte* ‘nie’ odnosi się natomiast do innych wyrazów w zdaniu, np.:

- See on eesti, mitte soome keel.* ‘To jest język estoński, nie **fiński**.’
Nad on sinu, mitte minu sõbrad. ‘Oni są twoimi, nie **moimi** przyjaciółmi.’
Ma elan Poolas, mitte Eestis. ‘Mieszkam w Polsce, nie w **Estonii**.’
Ma õpin eesti, mitte läti keelt. ‘Uczę się języka estońskiego, nie **lotewskiego**.’

3. Zmiana stopnia – ciąg dalszy

W lekcji ósmej przedstawiono dwa główne typy zmiany stopnia polegające na: 1) zmianie długości wewnętrznych głosek z III na II oraz 2) skróceniu spółgłosek *pp, p, kk, k, tt, t, ss* oraz *šš* w stopniu słabym. Jak pamiętamy, przejście długości III w II w stopniu słabym nie jest zazwyczaj sygnalizowane przez estońską ortografię, w przeciwieństwie do skrócenia spółgłosek *pp, p, kk, k, tt, t, ss* oraz *šš*.

W niniejszej lekcji zapoznamy się z następnymi, sygnalizowanymi przez ortografię typami zmiany stopnia polegającymi na: 3) zaniku, 4) asymilacji (upodobnieniu) oraz 5) przejściu w inną odpowiednich spółgłosek w stopniu słabym.

Zanikowi w stopniu słabym mogą ulegać spółgłoski *d, g, k* i *t* występujące po pewnych innych spółgłoskach⁴, np.:

stopień mocny		stopień słaby	
<i>keeld</i>	‘zakaz’	<i>keel/u</i>	‘zakazu’
<i>suund</i>	‘kierunek’	<i>suun/a</i>	‘kierunku’
<i>keerd</i>	‘zakręt, meander’	<i>keer/u</i>	‘zakrętu, meandra’
<i>jalg</i>	‘noga’	<i>jal/a</i>	‘nogi’
<i>turg</i>	‘targ, rynek’	<i>tur/u</i>	‘targu, rynku’
<i>nahk</i>	‘skóra’	<i>nah/a</i>	‘skóry’
<i>laisk</i>	‘leniwy’	<i>lais/a</i>	‘leniwego’
<i>koht</i>	‘miejsce’	<i>koh/a</i>	‘miejsca’

⁴ Zanik spółgłoski w stopniu słabym pomiędzy dwiema samogłoskami omówiony zostanie szczegółowo w jednostce XIII. Do tej pory spotykaliśmy niejednokrotnie wyrazy, w których do tego typu zmiany stopnia dochodzi, np. *tuba, toa* ‘pokój’, *elamisluba, elamisloa* ‘pozwolenie na pobyt’ (zanik *b*), *õde, õe* ‘siostra’, *teadma, teada, teab* ‘wiedzieć’ (zanik *d*), *jõgi, jõe* ‘rzeka’, *ajalugu, ajaloo* ‘historia’ (zanik *g*), *uus, uue* ‘nowy’ (zanik *s*). Jako że nieznanomość tego zjawiska nie przeszkadzała zanadto w realizacji przedstawianych celów komunikacyjnych, nie poświęcano mu wcześniej szczególnej uwagi.

Poniższa tabela podsumowuje zmianę stopnia polegającą na zaniku spółgłosek po innych spółgłoskach w stopniu słabym:

stopień mocny	stopień słaby
ld	l
nd	n
rd	r
lg	l
rg	r
hk	h
sk	s
ht	h

Asymilacji (upodobnieniu) do spółgłosek poprzedzających w stopniu słabym mogą ulegać spółgłoski **b**, **d** i **s** w następujących otoczeniach:

stopień mocny	stopień słaby
<i>kumb</i> ‘który z dwóch’	<i>kumm/a</i> ‘którego z dwóch’
<i>sild</i> ‘most’	<i>sill/a</i> ‘mostu’
<i>vend</i> ‘brat’	<i>venn/a</i> ‘brata’
<i>järjekord</i> ‘kolejka’	<i>järjekorr/a</i> ‘kolejki’
<i>kõrs</i> ‘słomka (do picia)’	<i>kõrr/e</i> ‘słomki (do picia)’
<i>vars</i> ‘trzonek’	<i>varr/e</i> ‘trzonka’

Poniższa tabela podsumowuje zmianę stopnia polegającą na upodobnieniu spółgłosek w stopniu słabym:

stopień mocny	stopień słaby
mb	mm
ld	ll
nd	nn
rd	rr
rs	rr

Przejściu w stopniu słabym w inną spółgłoskę mogą ulegać spółgłoski **b**, **d**, **g**, **s** w następujących otoczeniach:

stopień mocny		stopień słaby	
<i>leib</i>	‘chleb’	<i>leiv/a</i>	‘chleba’
<i>halb</i>	‘zły’	<i>halv/a</i>	‘złego’
<i>kurb</i>	‘smutny’	<i>kurv/a</i>	‘smutnego’
<i>sõda</i>	‘wojna’	<i>sõja</i>	‘wojny’
<i>trepikoda</i>	‘klatka schodowa’	<i>trepikoja</i>	‘klatki schodowej’
<i>lehekülg</i>	‘strona, stronica’	<i>lehekülj/e</i>	‘strony, stronicy’
<i>märg</i>	‘mokry’	<i>märj/a</i>	‘mokrego’
<i>kaas</i>	‘okładka’	<i>kaan/e</i>	‘okładki’
<i>lääs</i>	‘zachód’	<i>lään/e</i>	‘zachodu’

☞ Spółgłoska *b* może przechodzić w *v*, jeżeli występuje pomiędzy dwiema samogłoskami oraz po *l* lub *r*. Spółgłoska *g* przechodzi w *j* tylko po *l* i *r*. Spółgłoska *d* przechodzi w *j*, a *s* w *n* tylko pomiędzy dwiema samogłoskami.

Poniższa tabela podsumowuje zmianę stopnia polegającą na przejściu spółgłosek w stopniu słabym w inne spółgłoski:

stopień mocny	stopień słaby
b	v
lb	lv
rb	rv
d	j
lg	lj
rg	rj
s	n

Należy przypomnieć, iż zmiana stopnia występuje w języku estońskim także w przypadku czasowników, np. *aitama*, *aidata*, *aitab* (*t* : *d*), *ootama*, *oodata*, *ootab* (*t* : *d*), *oskama*, *osata*, *oskab* (*sk* : *s*), *uskuma*, *uskuda*, *usub* (*sk* : *s*), *tahtma*, *tahta*, *tahab* (*ht* : *h*), *tundma*, *tunda*, *tunneb* (*nd* : *nn*).

Ilość słów ze zmianą stopnia polegającą na zaniku, upodobnieniu lub przejściu w inną spółgłoskę w stopniu słabym jest o wiele mniejsza w porównaniu z ilością słów ze zmianą stopnia polegającą na skróceniu spółgłoski lub przejściu długości III w II w stopniu słabym.

Kaheteistkümnes õppetükk – Lekcja dwunasta

TEKST – TEKST

Üliõpilase elu head ja halvad pooled

Mõned ütlevad, et inimene on tõesti õnnelik ainult siis, kui ta on noor. Noore inimese elu on täiesti muretu. Maailm on ilus, tulevik kuulub talle ja kõik on võimalik. Inimesed meenutavad õpinguaega alati heameelega. Aga kas üliõpilase elu on ikka nii muretu, kui on kombeks ütelda? Kas üliõpilase elul on ainult head pooled?

Tundub, et üliõpilase elu hea pool on just see, et inimene on siis noor. Üliõpilane õpib, mida ta tahab ja niipalju, kui tahab. Mõnikord, kui on vaja, ta töötab, aga mitte eriti palju. Kui miski ei lähe hästi, aitavad vanemad alati heameelega. Vanemad on muuseas alati valmis aitama. Aga kas noor inimene teab, et just siis on ta tõesti õnnelik? Selles võib küll kahelda.

Üliõpilase elul on ka mõned halvad pooled. Üliõpilased on tavaliselt vaesed ja nad elavad ühiselamus kahekesi, kolmekesi ja mõnikord isegi neljakesi ühes toas. Mõnikord on nad sunnitud elama vana eide korteris, kes kogu aeg kaebab. Mõnikord on õppemaksud väga kõrged, õppejõud liiga ranged ja nõudlikud. Ning on veel miski, mida üliõpilased ei armasta eriti – eksamid ja arvestused. Aga kas keegi mäletab seda hiljem? Selles võib küll kahelda.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

arvestus, arvestuse – zaliczenie

eit, eide – baba

eksam, eksami – egzamin

elu, elu – życie; **üliõpilase elul on** – życie studenta ma

heameelega – chętnie

ikka – jednak

kaebama, kaevata, kaebab – narzekać, skarżyć się

kahekesi – w dwojkę

kahtlema, kahelda, kahtleb *kelles? milles?*
– wąpic w kogo? w co?; **selles võib küll**

kahelda – można w to rzeczywiście
wąpic

keegi, kellegi (*niereg.*) – ktoś

kolmekesi – w trójkę

kombeks olema, kombeks olla, on kombeks *kellel? mida teha? – kto?* ma w zwyczaj *robić co?, kto?* zazwyczaj *robi co?*

korter, korteri – mieszkanie

kuuluma, kuuluda, kuulub – należeć

liiga – zbyt

meenutama, meenutada, meenutab *keda? mida?* – wspominać *kogo? co?*

minema, minna, läheb (*niereg.*) – iść, jechać

miski, millegi (*niereg.*) – coś

muretu, muretu – bez troski

muuseas – 1) zresztą, poza tym; 2) między innymi

mõni, mõne – 1) jakiś, niektóry; 2) (por. *paar*) parę, kilka

neljakesi – w czwórkę

niipalju – tyle

nõudlik, nõudliku – wymagający

pool, poole – strona (właściwość)

range, range – surowy, srogi

sunnitud (*nieodm.*) *mida tegema?* – zmuszony *robić co?*

talle – (tu:) do niego, do niej

tulevik, tuleviku – przyszłość

tunduma, tunduda, tundub – wydawać się

vaja olema, vaja olla, on vaja *kellel? mida?* – trzeba *komu? czego?*

valmis (*nieodm.*) *mida tegema?* – gotowy *robić co?*

vanem, vanema – rodzic

õnnelik, õnneliku – szczęśliwy

õpinguaeg, õpinguaia (*niereg.*) – czas studiów; **õpinguaega meenutama** – wspominać czas studiów

õppejõud, õppejõu – wykładowca

õppemaks, õppemaksu – czesne

üks, ühe (*niereg.*) – jeden; **ühes toas** – w jednym pokoju

DIALOOGID – DIALOGI

Tõnu elu Tartus

Täna on pühapäev. Tõnu on oma kodus, Tallinnas. Tõnu ja ta isa vestlevad:

I. – Mis uudist Tartus, Tõnu?

T. – Mis uudist? Kõik on vanaviisi. Ma pean väga palju õppima. Tegelikult käin iga päev ülikoolis. Peale selle pean väga palju lugema. Sellepärast ma istungi sageli raamatukogus ja loen, kui ei saa raamatut koju laenata. Kui saan raamatu koju viia, loen ma ühiselamu toas.

I. – See on hea, et loed palju. Sa saad kindlasti palju uut ja huvitavat teada, eks ole?

T. – Jah, ma saan nii palju uut teada, et see ei ole enam huvitav.

I. – Tõnu, sa liialdad. Sa peaksid rõõmustama. Sa oled noor, terve, tulevik kuulub sulle.

T. – See on tõsi. Olen nõus, aga mul on liiga vähe raha. Ma olen nii vaene. Elame kahekesi ühes väikses toas. Mõnikord kolmekesi, sest Piret, minu toakaaslase sõbranna, viibib meiega peaaegu kogu aeg. Õppejõud on liiga ranged. Eksamid ja arvestused on väga rasked. Ma olen kogu aeg väsinud.

- I. – Sa kaebad nagu mingi pensionär. Küll näed! Hiljem mõtled, et just õpingu-
aeg oli kõige parem aeg sinu elus.
- T. – Ei usu.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

huvitav, huvitava – ciekawy, interesujący;
palju huvitavat – dużo ciekawego
iga, iga – każdy; **iga päev** – każdego dnia,
codziennie
istuma, istuda, istub – siedzieć; **istungi** –
też siedzę
kodu – dom (rodzinny); **koju** – do domu
(rodzinnego)
kõige parem, kõige parema – najlepszy
laenama, laenata, laenab *mida?* – pożyczyć
co?
lugema, lugeda, loeb *mida?* – czytać *co?*
meiega – z nami
mingi, mingi (por. *mõni*) – jakiś (tam)
nägema, näha, näeb (*niereg.*) *keda? mida?*
– widzieć, zobaczyć *kogo? co?*
olema, olla, on (*niereg.*) – być; **oli** – był,
była, było
peaaegu – prawie
pensionär, pensionäri – emeryt, emerytka
pidama, pidada, peab *mida tegema?* – mu-
sić *robić co?*; **peaksid** – powinieneś,
powinnaś
pühapäev, pühapäeva – niedziela

raamat, raamatu – książka; **raamatu saan**
viia – książkę mogę zabrać; **raamatut ei**
saa laenata – (tu:) książki nie mogę poży-
czyć
raha, raha – pieniądze; **mul on vähe raha** –
mam mało pieniędzy
rõõmustama, rõõmustada, rõõmustab – cie-
szyć się
saama, saada, saab *mida teha?* (por. *võima*) –
móc *robić co?*
sageli (por. *tihti*) – często
sulle – (tu:) do ciebie
teada saama, teada saada, saab teada *mida?* –
dowiedzieć się *czego?*
terve, terve – zdrowy
toakaaslane, toakaaslase – współlokator,
współlokatorka (zamieszkujący wspólny
pokój)
tõsi, tõe – prawda
uus, uue – nowy; **palju uut** – dużo nowego
viima, viia, viib *keda? mida?* – zabierać *kogo?*
co?
vähe keda? mida? – mało *kogo? czego?*

- ☞ W zdaniach typu *Raamatu saan viia* ‘Książkę mogę zabrać’ i *Raamatut ei saa laenata* ‘Książki nie mogę pożyczyć’ rzeczownik *raamat* ‘książka’ spełniający funkcję dopełnienia bliższego występuje w dwóch różnych, wspomnianych już, przypadkach: *raamatu* – biernik, *raamatut* – partitivus¹.
- ☞ *Teada saama* ‘dowiedzieć się’ to nieznanym nam jeszcze typ czasownika złożonego, w skład którego wchodzi dwa czasowniki: nieodmienny *teada*

¹ W dalszej części podręcznika jako przypadek dopełnienia bliższego dokładnie omówiony zostanie jedynie partitivus. O bierniku, którego formy mogą spełniać tę samą funkcję składniową, dowiedzieliśmy się już, że w liczbie pojedynczej równy jest dopełniaczowi liczby pojedynczej, a w liczbie mnogiej mianownikowi liczby mnogiej. Na przykład formy biernika rzeczownika *raamat*, *raamatu* ‘książka’ brzmią w liczbie pojedynczej *raamatu*, a w mnogiej *raamatud*. Formy biernika w funkcji dopełnienia bliższego występują o wiele rzadziej niż formy partitivu. Zasady jego zastosowania są niezwykle zawite (szczególnie w konfrontacji z partitivem). Dlatego też w podręczniku dla początkujących obecność jego form będzie sygnalizowana jedynie w *Słowniku* za pomocą skrótu *acc.* (accusativus = biernik) w przypadku nielicznych wyrazów, które w tekstach wystąpiły w tym przypadku.

‘wiedzieć’ w postaci bezokolicznika *-da* oraz odmienny *saama* (też:) ‘dostać’.

☞ *Oli* ‘był, była, było’ to forma twierdząca czasu przeszłego prostego czasownika *olema, olla, on* ‘być’. *Peaksid* ‘powinieneś, powinnaś’ to forma twierdząca trybu warunkowego czasownika *pidama, pidada, peab* ‘musieć’.

Ülikoolielu Tartus

Ajakirjanik ja Piret:

- A. – Oleme praegu inglise filoloogia osakonnas. Meie tänane teema on ülikoolielu Tartus. Siin on väga palju inimesi. Näen tüdrukut, kes istub üksi pingil ja loeb midagi. Vabanda, kas sa õpid siin Tartu Ülikoolis inglise keelt?
- P. – Jah, ma õpin inglise keelt ja kirjandust.
- A. – Miks just inglise keelt?
- P. – Minu meelest on inglise keel ilus ja tähtis keel. Inglise keel on rahvusvaheline keel. Aga uuel õppeaastal tahan ma ka lisaks midagi uut õppima hakata. Ei tea veel täpselt mida, kuid ma mõtlen, et ma hakkangi pangandust õppima.
- A. – Miks just pangandust? Kas sa ei arva, et pangandus on veidi igav?
- P. – Miks mitte? Pangandus ei ole üldse igav. Vastupidi, seda ala on kindlasti kasulik tunda.
- A. – Nüüdsel ajal tahavad paljud õppida pangandust. Kas sa ei karda, et sisseastumiseksamid on liiga rasked?
- P. – Ei, ma ei karda. Ma olen tubli üliõpilane ja see on suur väljakutse minu jaoks.
- A. – Milline on sinu meelest keskmise üliõpilase elu Tartus?
- P. – Peab üsna palju õppima.
- A. – See on selge. Kas loengud on huvitavad?
- P. – Pigem küll, aga tihti neist ei piisa. Peab ise palju kodus või raamatukogus lugema.
- A. – Aga milline on ööelu?
- P. – Vabadel päevadel kohtume linnas, kellegi korteris või ühiselamus ja lõbutseme.
- A. – Üliõpilased peavad tihti ka tööl käima. Kas sina töötad?
- P. – Jah, ma õpetan õhtukoolis inglise keelt. Aga kui mul on juba kõrgharidus käes, siis ma ei taha enam koolis õpetamist jätkata.
- A. – Kus sa siis tahad tulevikus töötada?
- P. – Ei tea veel, aga kindlasti mitte koolis. Võib-olla pangas.
- A. – Täna sind intervjuu eest.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

ajakirjanik, ajakirjaniku – dziennikarz,
dziennikarka

ala, ala – dziedzina; **седа ala on kasulik**

tunda – warto znać tę dziedzinę

inimene, inimese – człowiek; **palju inimesi**
– dużo ludzi

filoloogia, filoloogia – filologia

intervjuu, intervjuu – wywiad

jaoks – dla; **minu jaoks** – dla mnie

jätkama, jätkata, jätkab *mida?* – kontynuować *co?*

kartma, karta, kardab *keda? mida?* – bać się *kogo? czego?*

kasulik, kasuliku – przydatny, pożyteczny

kirjandus, kirjanduse – literatura; **kirjandust õppima** – uczyć się literatury, studiować literaturę

kõrgharidus, kõrghariduse – wykształcenie wyższe

käsi, käe – ręka; **mul on käes** – mam, posiadam, dysponuję

lisaks – na dodatek

neist (*elat.*) – z nich

osakond, osakonna – wydział, oddział

palju, palju (por. *palju* (*nieodm.*)) – wielu

pank, panga – bank

piisama, piisata, piisab – wystarczać; **neist ei piisa** – nie wystarczają

pink, pingi – ławka

sisseastumiseksam, sisseastumiseksami – egzamin wstępny

teema, teema – temat

tubli, tubli – pilny, pracowity, porządny

tähtis, tähtsa – ważny

tänama, tänada, tänab *keda? mille eest?* – dziękować *komu? za co?*; **tänan sind**

intervjuu eest – dziękuję ci za wywiad

tänane, tänase – dzisiejszy

töö, töö – praca; **tööl käima** – chodzić do pracy

tüdruk, tüdruku – dziewczyna; **näen**

tüdrukut – widzę dziewczynę

uus, uue – nowy; **midagi uut** – coś nowego, czegoś nowego

vaba päev, vaba päeva – wolny dzień; **vabadel päevadel** – w wolne dni

vastupidi – na odwrót, przeciwnie

väljakutse, väljakutse – wyzwanie

õpetamine, õpetamise – nauczanie; **õpetamist**

jätkama – kontynuować nauczanie

õppejõud, õppejõu – wykładowca

ööelu, ööelu – życie nocne

ülikoolielu, ülikoolielu – życie uniwersyteckie

☞ *Palju* ‘dużo, wiele’ może określać czasownik, np. *Ma reisin palju* ‘Dużo podróżuję’. Może także być określane przez rzeczownik lub przymiotnik występujący w partitive, np. *palju uut* ‘dużo nowego’, *palju inimesi* ‘dużo ludzi’. W obu funkcjach *palju* jest nieodmienne. *Palju* w znaczeniu ‘wielu’ może także samodzielnie spełniać funkcję podmiotu, np. *Paljud tahavad õppida* ‘Wielu chce się uczyć’. W tej funkcji jest ono, jak widać, odmienne.

☞ We frazie *vabadel päevadel* ‘w wolne dni’ wyrazy *vaba päev* występują w adessive liczby mnogiej. Formy liczby mnogiej, oprócz mianownika i biernika, charakteryzują się obok końcówki przypadka sufiksem liczby mnogiej *-de-* lub *-te-*. Sufiks ten występuje między odpowiednim tematem fleksyjnym a końcówką przypadkową, np. *vaba/de/l päeva/de/l* (por. *vaba/l päeva/l*).

MUUD KASULIKUD SÕNAD – INNE PRZYDATNE SŁOWA

ÜLIKOOLIELU – ŻYCIE UNIWERSYTECKIE

bakalaureusetöö, bakalaureusetöö – praca licencjacka

dekaan, dekaani – dziekan

dekanaat, dekanaadi – dziekanat

diplomitöö, diplomitöö – praca dyplomowa

doktor, doktori – doktor

doktoritöö, doktoritöö – praca doktorska

haridus, hariduse – wykształcenie

kaitsmine, kaitsmise – obrona

keskharidus, keskhariduse – wykształcenie średnie

kirjand, kirjandi – wypracowanie

magister, magistri – magister

magistritöö, magistritöö – praca magisterska

professor, professori – profesor

rektor, rektori – rektor

rektoraat, rektoraadi – rektorat

spikerdama, spikerdada, spikerdab – ściągać (np. na egzaminie)

stipendium, stipendiumi – stypendium

tuupima, tuupida, tuubib *mida?* – kuć, wkuwać *co?*

tuupur, tuupuri – kujon

õpinguraamat, õpinguraamatu – indeks (książeczka studenta)

õppelaen, õppelaenu – pożyczka studencka

õppetool, õppetooli – katedra (na uczelni)

VANASÕNAD – PRZYSŁOWIA

Mida Juku ei õpi, seda Juhan ei tea.

Kordamine on tarkuse ema.

Kuidas külvad, nõnda lõikad.

Igäüks on oma õnne sepp.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

igäüks, igäühe (por. *iga*) (*niereg.*) – każdy (z osobna)

Juku, Juku – Juku (*imię męskie, zdrobnienie od Juhan*)

Juhan, Juhani – Juhan (*imię męskie*)

kordamine, kordamise – powtarzanie

külvama, külvata, külvab *mida?* – siać *co?*

lõikama, lõigata, lõikab *mida?* – 1) kroić, ciąć *co?*; 2) żąć

nõnda (por. *nii*) – tak, w ten sposób

sepp, sepa – kowal

tarkus, tarkuse – mądrość

Kolmeteistkümnes õppetükk – Lekcja trzynasta

LAUSED – ZDANIA

See on **laud**.
Lilled on **laual**.

To jest **stół**.
Kwiaty są **na stole**.

See on minu **tuba**.
Voodi on minu **toas**.

To jest mój **pokój**.
Łóżko jest **w moim pokoju**.

See on **suur kapp**.
Raamatud on **selles suures kapis**.

To jest **duża szafa**.
Książki są **w tej dużej szafie**.

See on **valge laud**.
Lilled on **sellel valgel laual**.

To jest **biały stół**.
Kwiaty są **na tym białym stole**.

Voodi **all** on vana kohver.
Voodi **kõrval** on kapp.

Pod łóżkiem jest stara walizka.
Obok łóżka jest szafa.

TEKSTID – TEKSTY

Meie korter

Meie korter on üsna suur. Meie korteris on üks elutuba, kaks magamistuba, vannituba, köök ja esik. Elutoas on põrandal pruun vaip. Vaibal seisab laud. Laual on alati värsked lilled. Elutoas on ka diivan. Sellel diivanil me istume, kui vaatame televiisorit. Elutoas on veel suur kapp. Sellel suurel kapil istub tihti meie kass. Magamistoad on üsna sarnased: neis on voodi, öökapp ja suur riidekapp. Ühes magamistoas magavad meie vanemad, ja teises minu vennad.

Minu vennad on mõnikord kurvad, sest nad peavad elama koos ühes toas. Vannitoas on vann ja peegel. Köögis on pliit, valamu ja prügiämbri. Seal on veel potid, taldrikud, noad, lusikad, kahvlid. Esikus on ainult nagi ja väike kapp. Selles väikses kapis on kingad.

SÕNAVARA – SLOWNICTWO

diivan , diivani – kanapa, sofa	pliit , pliidi – kuchenka
elutuba , elutoa – pokój gościnny	pott , poti – garnek
esik , esiku – przedpokój	prügiämbri , prügiämbri – kubel na śmieci
kahvel , kahvli – widelec	põrand , põranda – podłoga
kaks , kahe (<i>nierog.</i>) – dwa	riidekapp , riidekapi – szafa na ubranie
kapp , kapi – szafa	sarnane , sarnase – podobny
kass , kassi – kot	taldrik , taldriku – talerz
king , kinga – but	televiisor , televiisori – telewizor; televiisorit
koos – razem	vaatama – oglądać telewizję
köök , köögi – kuchnia	vaatama , vaadata, vaatab <i>mida?</i> – (tež:) oglą- dać <i>co?</i>
laud , laua – stół	vaip , vaiba – dywan
lill , lille – kwiat	valamu , valamu – zlew, umywalka
lusikas , lusika – łyżka	vann , vanni – wanna
magamistuba , magamistoa – sypialnia;	vannituba , vannitoo – łazienka
kaks magamistuba – dwie sypialnie	voodi , voodi – łóżko
nagi , nagi – wieszak	värsk , värsk – świeży
neis – w nich	öökapp , öökapi – szafka nocna
nuga , noa – nóż	
peegel , peegli – lustro	

Pireti tuba

Minu tuba on väike. Minu toas on üks voodi. Voodi kõrval seisab suur riidekapp. Voodi all lebab vana kohver. Voodi kohal ripub riul. Riulil on kassetid ja CD-plaadid. Toa keskel seisab suur ümmargune laud. Laua ümber on toolid. Voodi vastas on kirjutuslaud. Kirjutuslaua asuvad arvuti ja printer. Kirjutuslaua ees seisab mugav tool. Selle kirjutuslaua taga ma istun, kui õpin või töötan. Seinal ripuvad pildid. Riidekapi ja akna vahel seisab raamaturiul. Raamaturiulis on kõik minu raamatud. Raamaturiuli taga on minu vanad plakatid.

SÕNAVARA – SLOWNICTWO

aken , akna – okno	kassett , kasseti – kasetta
all – pod	keskel – na środku
arvuti , arvuti – komputer	kirjutuslaud , kirjutuslaua – biurko
CD-plaat , CD-plaadi wym. [tsee Tee plaat']	kohal – nad
– płyta CD	kohver , kohvri – walizka
ees – przed	kõik – (tež:) wszyscy, wszystkie

kõrval – obok	rippuma , rippuda, ripub – wisieć
lebama , lebada, lebab – leżeć, spoczywać	sein , seina – ściana
mugav , mugava – wygodny	taga – za
pilt , pildi – 1) obraz, obrazek; 2) zdjęcie, fotografia	tool , tooli – krzesło
plakat , plakati – plakat	vahel – między
printer , printeri – drukarka	vastas – naprzeciw
raamaturiil , raamaturiuli – regał	üumber – wokół
riiul , riuli – półka	ümmargune , ümmarguse – okrągły

☞ Wyraz *kõik* możemy przetłumaczyć na język polski ‘wszystko’, np. w zdaniu typu *See on juba kõik* ‘To już jest wszystko’. Gdy *kõik* łączy się z rzeczownikiem w liczbie mnogiej, tłumaczymy go ‘wszyscy, wszystkie’, np. *Siin on kõik minu raamatud* ‘Tu są wszystkie moje książki’.

DIALOG – DIALOG

Unistused

Ago ja Piret lamavad koos voodis ja unistavad:

- A. – Ma kujutan ette, et meie korter on suur ja eelkõige mugav.
 P. – Just, meie magamistoas on lai voodi. Paremalt ja vasakul pool voodit on väiksed öökapid, millel seisavad öölambid. Voodi vastas on suur riidekapp.
 A. – Meie elutuba on nii suur, et kui meie juures on pidu, saavad külalised tantsida.
 P. – Lastetuba on soe ja hubane. Nurgas seisab häll.
 A. – Rõdu on pikk ja lai.
 P. – Köök on avar ja päikesepoolne.
 A. – Esik ei ole pime.
 P. – Jah, aga kas me ei unusta midagi?
 A. – Mida?
 P. – Et selline korter on meie jaoks lihtsalt liiga kallis. Vähemalt esialgu ...

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

avar , avara – przestronny, obszerny	häll , hälli – kołyska
eelkõige – przede wszystkim	jaoks – dla
esialgu – na razie, tymczasowo	juures – u
ette kujutama , ette kujutada, kujutab ette	kallis , kalli (<i>niereg.</i>) – drogi
<i>keda? mida?</i> – wyobrażać sobie <i>kogo? co?</i>	külaline , külalise – gość
hubane , hubase – przytulny	lamama , lamada, lamab – leżeć

lastetuba, lastettoa – pokój dziecienny
lihtsalt – po prostu
millel – (tu:) na których
nurk, nurga – róg, kąt
parem, parema – (też:) prawy; **paremal**
pool mida? – po prawej stronie *czego?*
pime, pimedada – ciemny, mroczny
pool (*nieodm.*) – (też:) po stronie
päikesepoolne, päikesepoolse – słoneczny
 (leżący od strony słońca)
rõdu, rõdu – balkon
soe, sooja (*niereg.*) – ciepły

tantsima, tantsida, tantsib – tańczyć
unistama, unistada, unistab – marzyć
unistus, unistuse – marzenie
unustama, unustada, unustab *keda? mida?* –
 zapominać *o kim? o czym?*
vasak, vasaku – lewy; **vasakul pool mida?** –
 po lewej stronie *czego?*
voodi, voodi – łóżko; **paremal / vasakul pool**
voodit – po prawej / lewej stronie łóżka
vähemalt – przynajmniej
õõlamp, õõlambi – lampka nocna

MUUD KASULIKUD SÕNAD – INNE PRZYDATNE SŁOWA

NIMISÕNAD – RZECZOWNIKI

aed, aia (*niereg.*) – ogród
ahi, ahju – piec (urządzenie)
aknalaud, aknalaua – parapet
baarikapp, baarikapi – barek
diivanilaud, diivanilaua – ława (rodzaj sto-
 tu)
dušš, duši – prysznic
kamin, kamina – kominek
kardin, kardina – zasłona
korrus, korruse – piętro
külmutuskapp, külmutuskapi – lodówka
küünal, küünla – świeczka
lagi, lae – sufit
lamp, lambi – lampa
mööbel, mööbli (*tylko l.poj.*) – meble
mööbliese, mööblieseme – mebel
narivoodi, narivoodi – łóżko piętrowe
nõu, nõu – naczynie
parkett, parketi – parkiet

pesumasin, pesumagina – pralka
pitskardin, pitskardina – firanka
puhvetkapp, puhvetkapi – kredens
prügikorv, prügikorvi – kosz na śmieci
pööning, pööningu – strych
ruloo, ruloo – żaluzja
sahtel, sahtli – szuflada
taburet, tabureti – taboret
trepikoda, trepikoja – klatka schodowa
trepp, trepi – schody
triikraud, triikraua – żelazko
tualett, tualeti – toaleta
tugitool, tugitooli – fotel
uks, ukse – drzwi
ukselink, ukselingi – klamka
uksetelefon, uksetelefoni – domofon
WC-pott, WC-poti wym. [vee tsee pot't] –
 muszla klozetowa
õu, õue – podwórze

☞ Piętra liczone są w Estonii od poziomu gruntu, a zatem: *esimene korrus* ‘parter’, *teine korrus* ‘pierwsze piętro’, *kolmas korrus* ‘drugie piętro’ itd.

OMADUSSÕNAD – PRZYMIOTNIKI

hele, heleda – jasny (pod względem koloru)
kitsas, kitsa – 1) wąski; 2) ciasny
korralik, korraliku – porządny
kõva, kõva – twardy

külm, külma – zimny
modernne, modernse – nowoczesny
moodne, moodsa – modny
must, musta – (też:) brudny

mõnus, mõnusa – przyjemny
odav, odava – tani
pehme, pehme – miękki
puhas, puhta – czysty
rahulik, rahuliku – spokojny
ruuduline, ruudulise – w kratkę

terav, terava – ostry
triibuline, triibulise – w paski
täis (*nieodm.*) – pełny
täpiline, täpilise – czętkowany
tühi, tühja – pusty

GRAMMATIKA – GRAMATYKA

1. Zmiana stopnia – ciąg dalszy

Jak już wspomniano, zanikowi w stopniu słabym mogą ulegać spółgłoski **b**, **d**, **g**, **s** występujące pomiędzy dwiema samogłoskami, np.:

stopień mocny		stopień słaby	
<i>juhiluba</i>	‘prawo jazdy’	<i>juhiloa</i>	‘prawa jazdy’
<i>nõbu</i>	‘kuzyn, kuzynka’	<i>nõo</i>	‘kuzyna, kuzynki’
<i>tuba</i>	‘pokój’	<i>toa</i>	‘pokoju’
<i>laud</i>	‘stół’	<i>lau/a</i>	‘stołu’
<i>pidu</i>	‘impreza’	<i>peo</i>	‘imprezy’
<i>õde</i>	‘siostra’	<i>õe</i>	‘siostry’
<i>jõgi</i>	‘rzeka’	<i>jõe</i>	‘rzeki’
<i>mägi</i>	‘góra’	<i>mäe</i>	‘góry’
<i>lagi</i>	‘sufit’	<i>lae</i>	‘sufitu’
<i>käsi</i>	‘ręka’	<i>käe</i>	‘ręki’
<i>tõsi</i>	‘prawda’	<i>tõe</i>	‘prawdy’
<i>uus</i>	‘nowy’	<i>uu/e</i>	‘nowego’
<i>vesi</i>	‘woda’	<i>vee</i>	‘wody’

Zanikowi spółgłosek **b**, **d**, **g**, **s** pomiędzy dwiema samogłoskami często towarzyszy alternacja (oboczność) samogłoskowa, np. *tuba* ‘pokój’ : *toa* ‘pokoju’ (*u* : *o*), *pidu* ‘impreza’ : *peo* ‘imprezy’ (*i* : *e*, *u* : *o*), *jõgi* ‘rzeka’ : *jõe* ‘rzeki’ (*i* : *e*), *käsi* ‘ręka’ : *käe* ‘ręki’ (*i* : *e*). Zjawisko to zostanie omówione w następnym punkcie.

Poniższa tabela podsumowuje oddawaną przez estońską ortografię zmianę stopnia polegającą na zaniku spółgłosek pomiędzy dwiema samogłoskami w stopniu słabym:

stopień mocny	stopień słaby
b	Ø
d	Ø
g	Ø
s	Ø

2. Samogłoskowe alternacje tematyczne – wstęp

W języku estońskim temat wyrazu w jego formach fleksyjnych może ulegać różnego rodzaju alternacjom, np. poznanemu już zjawisku zmiany stopnia. W niniejszej lekcji zostaną omówione dokładniej formy wyrazów, których temat różni się nie tylko występującymi w nim spółgłoskami, lecz także występującymi w nim samogłoskami.

W wyniku zmiany stopnia polegającej na zaniku spółgłosek *b*, *d*, *g*, *s* pomiędzy dwiema samogłoskami dochodzi często do następujących alternacji samogłoskowych:

u : o ü : ö		i : e	
<i>nuga</i> ‘nóz’	<i>noa</i> ‘noża’	<i>jõgi</i> ‘rzeka’	<i>jõe</i> ‘rzeki’
<i>nõbu</i> ‘kuzyn’	<i>nõo</i> ‘kuzyna’	<i>käsi</i> ‘ręka’	<i>käe</i> ‘ręki’
<i>pidu</i> ‘impreza’	<i>peo</i> ‘imprezy’	<i>pidu</i> ‘impreza’	<i>peo</i> ‘imprezy’
<i>tuba</i> ‘pokój’	<i>toa</i> ‘pokoju’	<i>süsi</i> ‘węgiel’	<i>sõe</i> ‘węgla’
		<i>vesi</i> ‘woda’	<i>vee</i> ‘wody’
<i>ajalugu</i> ‘historia’	<i>ajaloo</i> ‘historii’		
<i>süsi</i> ‘węgiel’	<i>sõe</i> ‘węgla’		

Niekiedy oba typy alternacji samogłoskowych występują jednocześnie, np. *pidu* ‘impreza’ : *peo* ‘imprezy’ ((*d* : Ø), *i* : *e*, *u* : *o*), *süsi* ‘węgiel’ : *sõe* ‘węgla’ ((*s* : Ø), *ü* : *ö*, *i* : *e*). W innych przypadkach alternacja *u* : *o* występuje nawet dwa razy, np. *ajalugu* ‘historia’ : *ajaloo* ‘historii’, *sugu* ‘płec’ : *soo* ‘płci’ ((*g* : Ø), $2 \times u$: *o*).

Poza tym w przypadku dość znacznej ilości wyrazów zakończonych w mianowniku liczby pojedynczej na *-er*, *-el*, *-en* samogłoska *-e-* zanika przed końcówkami dopełniacza, np.:

e : Ø			
<i>kohver</i>	‘walizka’	<i>kohvr/i</i>	‘walizki’
<i>Peeter</i>	‘Peeter’	<i>Peetr/i</i>	‘Peetera’
<i>sõber</i>	‘przyjaciel’	<i>sõbr/a</i>	‘przyjaciela’
<i>ämber</i>	‘kubel, wiadro’	<i>ämbr/i</i>	‘kubła, wiadra’

e : Ø			
<i>kahvel</i>	‘widelec’	<i>kahvl/i</i>	‘widelca’
<i>peegel</i>	‘lustro’	<i>peegl/i</i>	‘lustra’
<i>sahtel</i>	‘szuflada’	<i>sahtl/i</i>	‘szuflady’
<i>aken</i>	‘okno’	<i>akn/a</i>	‘okna’

3. Wzory zmiany stopnia – ciąg dalszy

Warto w tym miejscu podsumować, iż następującym wzorem zmiany stopnia: stopień mocny w mianowniku – stopień słaby w dopełniaczu mogą – oprócz wyrazów, których dopełniacz tworzymy za pomocą końcówek samogłoskowych *-i*, *-e*, *-u*, *-a* – charakteryzować się także wyrazy, których dopełniacz tworzymy za pomocą końcówki zerowej *-Ø*, np.:

stopień mocny		stopień słaby	
<i>kurb</i>	‘smutny’	<i>kurv/a</i>	‘smutnego’
<i>laud</i>	‘stół’	<i>lau/a</i>	‘stołu’
<i>vend</i>	‘brat’	<i>venn/a</i>	‘brata’
<i>jõgi</i>	‘rzeka’	<i>jõe</i>	‘rzeki’
<i>pidu</i>	‘impreza’	<i>peo</i>	‘imprezy’
<i>tuba</i>	‘pokój’	<i>toa</i>	‘pokoju’

4. Inessivus i adessivus – ciąg dalszy

W lekcji szóstej i siódmej poznaliśmy wstępnie dwa estońskie przypadki: inessivus i adessivus. Inessivus sygnalizowany przez końcówkę *-s* wyraża najogólniej mówiąc znajdowanie się wewnątrz czegoś, np. *Tallinnas* ‘w Tallinie’, *Eestis* ‘w Estonii’, *toas* ‘w pokoju’, *korteris* ‘w mieszkaniu’. Adessivus z kolei, sygnalizowany przez końcówkę *-l*, wyraża zazwyczaj znajdowanie się na zewnętrznej powierzchni czegoś, np. *laual* ‘na stole’, *kapil* ‘na szafie’, *põrandal* ‘na podłodze’.

Formy omawianych przypadków tworzymy, podobnie jak formy mianownika liczby mnogiej, poprzez dołączenie końcówek *-s* lub *-l* do **form dopełniacza**, np.:

mianownik	dopełniacz	inessivus	adessivus
<i>kes? mis?</i>	<i>kelle? mille?</i>	<i>kus? kelles? milles?</i>	<i>kus? kellel? millel?</i>
<i>kapp</i>	<i>kap/i</i>	<i>kapi/s</i>	<i>kapi/l</i>
<i>raamat</i>	<i>raamat/u</i>	<i>raamatu/s</i>	<i>raamatu/l</i>
<i>see</i>	<i>selle</i>	<i>selle/s</i>	<i>selle/l</i>

Zaimki oraz przymiotniki określające rzeczownik występujący w inessivie lub adessivie także występują w tym samym przypadku¹, np.:

Selles suures kapis on minu raamatud. ‘W tej dużej szafie są moje książki.’
Sellel valgel laual on lilled. ‘Na tym białym stole są kwiaty.’

5. Poimki – wstęp

Pewne stosunki przestrzenne oddawane są w estońskim za pomocą odpowiednich końcówek przypadkowych (por. inessivus i adessivus). Nie wszystkie jednak. Dość duża ich część sygnalizowana jest przez osobne słowa zwane poimkami. Poimki to wyrazy posiłkowe stojące po słowach, do których się odnoszą. Funkcjonalnie odpowiadają one zazwyczaj polskim przyimkom, np.:

<i>all</i>	‘pod’	<i>voodi all</i>	‘ pod łóżkiem’
<i>ees</i>	‘przed’	<i>kirjutuslaua ees</i>	‘ przed biurkiem’
<i>juures</i>	‘u’	<i>meie juures</i>	‘ u nas’
<i>keskel</i>	‘na środku’	<i>toa keskel</i>	‘ na środku pokoju’
<i>kohal</i>	‘nad’	<i>voodi kohal</i>	‘ nad łóżkiem’
<i>kõrval</i>	‘obok’	<i>voodi kõrval</i>	‘ obok łóżka’
<i>taga</i>	‘za’	<i>raamaturiiuli taga</i>	‘ za regałem’
<i>vahel</i>	‘między’	<i>kapi ja akna vahel</i>	‘ między szafą a oknem’
<i>vastas</i>	‘naprzeciw’	<i>voodi vastas</i>	‘ naprzeciw łóżka’
<i>ääres</i>	‘przy, nad’	<i>laua ääres, jõe ääres</i>	‘ przy stole’, ‘ nad rzeką’
<i>ümber</i>	‘wokół’	<i>laua ümber</i>	‘ wokół stołu’

Większość estońskich poimków (a spośród przedstawionych w niniejszej lekcji wszystkie) łączy się z **dopełniaczem**. Dlatego mówimy na przykład: *kirjutuslau/a ees* ‘przed biurkiem’, *toa keskel* ‘na środku pokoju’, *raamaturiiul/i taga* ‘za regałem’.

Większość przedstawionych w niniejszej lekcji poimków tworzy wraz ze słowami, z którymi się łączy, frazy spełniające funkcję okolicznika miejsca odpowiadającego na pytanie *kus* ‘gdzie’. Frazy zawierające poszczególne

¹ Nieodmiennie są, jak już sygnalizowano, wyrazy typu *minu*, *mu*, *sinu*, *su*, *tema*, *ta* będące formami dopełniacza odpowiednich zaimków osobowych. Porównaj: *Minu tuba on suur* ‘**Mój** pokój jest duży’, *Minu toas on ainult üks voodi* ‘W **moim** pokoju jest tylko jedno łóżko’, *Minu kapp on pruun* ‘**Moja** szafa jest brązowa’, *Minu kapi istub kass* ‘Na **mojej** szafie siedzi kot’. Poza tym nieodmiennie jest też wyraz *oma* ‘swój, własny’, gdy zastosowany jest jako przydawka (określa inny rzeczownik), np. *Ta on praegu oma toas* ‘On jest teraz w **swoim** pokoju’. Wyraz *oma* niespełniający funkcji przydawki, jak już wiemy, odmienia się, np. *Need raamatud on Ago omad* ‘Te książki są (należą do) Ago’.

paimki odpowiadają oczywiście na pytania bardziej szczegółowe, np. *kelle all* ‘pod kim’, *mille all* ‘pod czym’, *kelle ees* ‘przed kim’, *mille ees* ‘przed czym’.

Część fraz poimkowych nie wyraża, podobnie jak ich polskie odpowiedniki, stosunków przestrzennych, na przykład frazy z poimkiem *jaoks* ‘dla’ czy też dużo wcześniej poznanym *meelest* ‘według’.

Neljateistkümnes õppetükk – Lekcja czternasta

LAUSED – ZDANIA

Kevad on ilus aastaaeg.
Kevadel hakkavad lilled õitsema.
Kevadeti tulevad linnud tagasi.

Ta **õpib** eesti keelt.
Ta **peab** eesti keelt **õppima**.
Ta **tahab** eesti keelt **õppida**.

Ta **teeb** seda.
Ta peab seda **tegema**.
Ta tahab seda **teha**.

Ta **seisab** järjekorras.
Ta ei pea järjekorras **seisma**.
Ta ei taha järjekorras **seista**.

See on **Tõnu**.
See on Tõnu **raamat**.
Tõnul on raamat.

Wiosna jest piękną porą roku.
Wiosną kwiaty zaczynają kwitnąć.
Co wiosnę ptaki wracają.

On **uczy się** języka estońskiego.
On **musi uczyć się** języka estońskiego.
On **chce uczyć się** języka estońskiego.

On to **robi**.
On musi to **robić**.
On chce to **robić**.

On **stoi** w kolejce.
On nie musi **stać** w kolejce.
On nie chce **stać** w kolejce.

To jest **Tõnu**.
To jest **książka** Tõnu.
Tõnu ma **książkę**.

DIALOG – DIALOG

Ilm ja aastaajad Eestis

Poolakas ja eestlane vestlevad:

P. – Poolas mõtlevad kõik, et Eestis on kogu aeg külm.

E. – See ei ole tõsi. Talvel sajab küll lund ja väljas on tihti kõva pakane, kuid varsti paistab juba päike, temperatuur tõuseb natuke ja lumi hakkab sulama.

- P. – Aga millised on ilmad Eestis kevadel?
 E. – Kevad on Eestis tõesti ilus aastaaeg. Lilled hakkavad õitsema, linnud tulevad tagasi. Hommikuti võib veel veidi külm olla, aga hiljem, keskpäeval ja pärastlõunal, on ilm juba soe.
- P. – Aga milline on suvi Eestis?
 E. – Suvi on minu lemmikaastaeg. Päike paistab peaaegu kogu aeg. Mõnikord on väga kuum. Paljud inimesed armastavad puhata mere, järve või jõe ääres. Päevad on väga väga pikad ja ööd lühikesed.
- P. – Aga milline on ilm sügiseti?
 E. – Sügis on kohutav aastaaeg: suvi on möödas, tihti sajab vihma, õhtuti on udu, puhub tugev tuul. Loodus muutub täiesti. Mõned loomad lähevad magama. Puud kaotavad oma lehed. Sa pead siia veel kord tulema ja kõike nägema!

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

<p>aastaag, aastaaja (<i>niereg.</i>) – pora roku hommik, hommiku – ranek; hommikuti – každego ranka, co ranek ilm, ilma – (tež:) pogoda; ilm on soe – jest ciepło kaotama, kaotada, kaotab <i>mida?</i> – 1) tracić <i>co?</i>; 2) gubić <i>co?</i> kevad, kevade – wiosna; kevadel – wiosną, na wiosnę kord, korra – raz kuum, kuuma – gorący; on kuum – jest gorąco kõva, kõva – (tež:) mocny, srogi (<i>np. o mrozie</i>) leht, lehe – liść lemmikaastaag, lemmikaastaaja (<i>niereg.</i>) – ulubiona pora roku lind, linnu – ptak loodus, looduse – przyroda loom, looma – zwierzę lumi, lume – śnieg; sajab lund – pada śnieg muutuma, muutuda, muutub – zmieniać się möödas; on möödas (<i>nieodm.</i>) – minęło paistma, paista, paistab – świecić pakane, pakase – mróz puhkama, puhata, puhkab – odpoczywać</p>	<p>puhuma, puhuda, puhub – wiać, dmuchać päike, päik(e)se (<i>niereg.</i>) – słońce sadama, sadada, sajab <i>mida?</i> – pada <i>co?</i> (o opadach atmosferycznych) siia – tu, tutaj (w tym kierunku) sügis, sügise – jesień; sügiseti – každej jesieni, co jesień sulama, sulada, sulab – topnieć suvi, suve – lato tagasi – z powrotem; tagasi tulema – wracać, powracać talv, talve – zima; talvel – zimą, w zimie temperatuur, temperatuuri – temperatura tugev, tugeva – mocny, silny tuul, tuule – wiatr tõusma, tõusta, tõuseb – podnosić się, wstać udu, udu – mgła varsti – wkrótce, niebawem vihm, vihma – deszcz; sajab vihma – pada deszcz väljas – na dworze, na zewnątrz õhtu, õhtu – wieczór; õhtuti – každego wieczoru, co wieczór, wieczorami õitsema, õitseda, õitseb – kwitnąć</p>
--	--

☞ O pogodę możemy pytać zarówno *Milline ilm on*, jak i *Millised ilmad on*. W ostatnim pytaniu ze względu na użycie form liczby mnogiej kładziemy nacisk na powtarzalność zjawisk atmosferycznych. Pytamy w nim raczej, jaka

jest pogoda zazwyczaj. Na pytania te możemy odpowiedzieć np. *Ilm on soe*, *Ilmad on soojad* lub po prostu *On soe* ‘Jest ciepło’. Należy zwrócić uwagę, iż w ostatnim typie zdania w przeciwieństwie do języka polskiego używamy przymiotnika.

☞ W języku estońskim polskiemu *tutaj* odpowiadają dwa słowa: *siin* i *siia*, podobnie słowu *tam*: *seal* i *sinna*. Pierwszej formy używamy, gdy mówimy o znajdowaniu się gdzieś, np. *Ma olen siin* ‘Jestem tutaj’, *Nad on seal* ‘Oni są tam’. *Siin* i *seal* odpowiadają na pytanie *kus* ‘gdzie’. Drugiej formy natomiast używamy wskazując na ruch w jakimś kierunku, np. *Sa pead siia tulema* ‘Musisz tu przyjechać’, *Nad peavad sinna minema* ‘Oni muszą tam pojechać’. *Siia* i *sinna* odpowiadają na pytanie *kuhu* ‘dokąd’. Przypomnijmy także dwa znane przysłowki odpowiadające na pytanie *kust* ‘skąd’, a mianowicie *siit* ‘stąd’ i *sealt* ‘stamtąd’. Podsumujmy powyższe uwagi w postaci tabeli:

<i>Kust?</i>	<i>Kus?</i>	<i>Kuhu?</i>
siit	siin	siia
sealt	seal	sinna

☞ Zwróć uwagę na niewielką różnicę w wymowie pomiędzy słowem *loodus* ‘przyroda’ a *lootus* ‘nadzieja’.

TEKSTID – TEKSTY

Turist Eestis

Eesti maastik on üsna mitmekesine: siin on rohelised metsad, põllud ja niidud, suured ja väiksed järved, pikad ja lühikesed jõed, maalilised sood ja rabad. Eestis on ka suured ja väiksed linnad, tehased, sadamad, koolid, teatrid, muuseumid ning raamatukogud.

Eesti rannik on väga omapärane: ühelt poolt on põhjas kõrged ja järsud pangad ning teiselt poolt läänes kuldsed supelrannad.

Kui sa tahad näha, milline on tavalise eesti pere elu, pead sa nendega veidi aega veetma. Eestlased armastavad lõbutseda. Peaaegu igal eesti perel on oma saun või suvila järve või jõe ääres. Kui neil on vaba päev ja ilm on ilus, kohtuvad nad seal, ajavad juttu, tantsivad, söövad ja joovad, võtavad saunas leili ja vihtlevad.

Ühesõnaga on Eesti turisti jaoks koht, kus võib korralikult välja puhata ja lõbutseda nii talvel kui suvel.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

☞ Od niniejszej lekcji przynależność do kategorii poimka nowo poznawanego słowa będzie sygnalizowana w następujący sposób: (*kelle? mille?*) **poolt**.

aeg, aja (*niereg.*) – czas; **veidi aega veetma**
– spędzić trochę czasu

jooma, juua, joob (*niereg.*) *mida?* – pić *co?*

juttu ajama, juttu ajada, ajab juttu (por. *vest-
lema, rääkima*) – rozmawiać, gawędzić

järsk, järsu – stromy

korralikult – porządnie

leil, leili – para wodna (w saunie); **leili**

võtma – wygrzewać się w gorącej

parze wodnej (w saunie)

maaliline, maalilise – malowniczy

maastik, maastiku – krajobraz

mitmekesine, mitmekesise – różnorodny,
wieloraki

nendega – z nimi

nii – (też:) zarówno; **nii ... kui ...** – zarówno
..., jak i ...

niit, niidu – łąka

omapärane, omapärase – charakterystycz-
ny, specyficzny, swoisty

pank, panga – (też:) urwisko, klif

(*kelle? mille?*) **poolt** – ze strony *kogo? czego?*;

ühelt poolt – z jednej strony; **teiselt poolt**

– z drugiej strony

põld, põllu – pole

raba, raba – torfowisko wysokie

rannik, ranniku – wybrzeże

saun, sauna – sauna

soo, soo – bagno

suvila, suvila – domek letniskowy

sööma, süüa, sööb (*niereg.*) *mida?* – jeść *co?*

tavaline, tavalise – zwyczajny

teater, teatri – teatr

tehas, tehase – fabryka

veetma, veeta, veedab *mida?* – spędzić *co?*

vihtlema, vihelda, vihtleb – smagać się mio-
telką (w saunie)

võtma, võtta, võtab *keda? mida?* – brać, wziąć
kogo? co?

välja puhkama, välja puhata, puhkab välja –
wypocząć

ühesõnaga – jednym słowem

☞ *Raba*, czyli ‘torfowisko wysokie’, to charakterystyczne wzniesienie powstałe na terenach bagiennych w wyniku gromadzenia się torfu. Na terenie torfowiska wysokiego nie jest tak mokro jak na terenie bagiennym.

☞ *Leil* to określenie zarezerwowane dla pary wodnej powstałej po oblaniu gorących kamieni w piecyku w saunie, noszącym nazwę *keris*. Zwrot *leili võtma* odnosi się do zwyczaju Estończyków polegającego na przebywaniu, wygrzewaniu się w parze wodnej w saunie. Czasownik *vihtlema* określa smaganie się w saunie miotelką z gałązki brzoźowej, zwaną *viht*. Estończycy siedzą w saunie na specjalnych półkach zwanych *lavad*.

Tartu

Suuruselt teine linn Eestis on Tartu. Tartu asub Kagu-Eestis. Tartus on ilus, kuid väike vanalinn, mille keskel on raekojaplats. Raekojaplatsil seisab roosa-valge raekoda. Raekojaplatsi ümber on vanad hooned, nende hulgas üsna tuntud vaatamisväärsus – viltune maja. Raekojaplatsil ja selle ümbruses asuvad mõnused kohvikud ja restoranid, kus tartlased joovad ja söövad alati

heameelega. Raekoja taga asub Tartu teine vaatamisväärsus – Toomemägi. Toomemäel asuvad toomkiriku varemed. Seal on ka park, milles tartlased sageli jalutavad. Ülikool asub vanalinnas, ülikooli raamatukogu aga vanalinna kõrval. Raekojaplatsi lähedal on Emajõgi ja kaarsild. Kui tartlased on väsinud, puhkavad nad hommikul, keskpäeval, pärastlõunal, õhtul ja isegi öösel Emajõe kaldal.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

Emajõgi, Emajõe – rzeka Emajõgi
hoone, hoone – budynek
(kelle? mille?) hulgas – pomiędzy, wśród,
 w gronie *kogo? czego?*
kaarsild, kaarsilla – most łukowy
kallas, kalda – brzeg (rzeki lub mniejszego
 jeziora)
kohvik, kohviku – kawiarnia
(kelle? mille?) lähedal – w pobliżu, blisko
kogo? czego?
milles – (też:) w którym
mõnus, mõnusa (por. *hubane*) – (też:) przy-
 tulny
park, pargi – park
raekoda, raekoja – ratusz

raekojaplats, raekojaplatsi – stary rynek
restoran, restorani – restauracja
roosa-valge, roosa-valge – różowo-biały
suurus, suuruse – wielkość; **suuruselt** – pod
 względem wielkości
Toomemägi, Toomemäe – wzgórze Toome-
 mägi (*w Tartu*)
toomkirik, toomkiriku – katedra (kościół)
vaatamisväärsus, vaatamisväärsuse – osobli-
 wość turystyczna
vare, vareme – ruina
viltune, viltuse – pochyły
ümbrus, ümbruse (por. *kant*) – okolica, oto-
 czenie
öösel – nocą, w nocy

MUUD KASULIKUD SÕNAD – INNE PRZYDATNE SŁOWA

ILM – POGODA

esinema, esineda, esineb – występować
härmatis, härmatise – szron
jää, jää – lód; **jääs olema** – być zamarznię-
 tym, być pokrytym lodem
kiilasjää, kiilasjää – gołoledź
kuiv, kuiva – suchy
libe, libeda – śliski
lörts, lörtsi – śnieg z deszczem; **sajab lörtsi**
 – pada śnieg z deszczem
müristama, müristada, müristab – grzmieć
palav, palava – upalny
palavus, palavuse – upał
pilv, pilve – chmura
pilves (*nieodm.*) – zachmurzony
pilvitu, pilvitu – bezchmurny

rahe, rahe – grad; **sajab rahet** – pada grad
seenevihm, seenevihma – mżawka
selge, selge (por. *pilvitu*) – (też:) bezchmurny
sula, sula – odwilż
tekkima, tekkida, tekib / tekkib – powstawać,
 tworzyć się
tibutama, tibutada, tibutab – mżyć, siąpić
torm, tormi – 1) burza; 2) sztorm
tuiskama, tuisata, tuiskab; **tuiskab** – jest
 zamieć śnieżna
vikerkaar, vikerkaare – tęcza
välk, välgu – błyskawica
välku lööma, välku lüüa, lööb välku (*niereg.*)
 – błyskać się
äike, äik(e)se (*niereg.*) – piorun

LINNAS JA MAAL – W MIEŚCIE I NA WSI

ametiasutus , ametiasutuse – urząd	ristmik , ristmiku – skrzyżowanie
apteek , apteegi – apteka	rong , rongi – pociąg
buss , bussi – autobus	staadion , staadioni – stadion
bussijaam , bussijaama – dworzec autobusowy	taim , taime – roślina
kesklinn , kesklinna – centrum (miasta)	takso , takso – taksówka
kõnnitee , kõnnitee – chodnik (część ulicy)	tal , talu – gospodarstwo
laht , lahe – zatoka	tare , tare – chata
liiklusmärk , liiklusmärgi – znak drogowy	torn , torni – wieża
lõke , lõkke – ognisko	tramm , trammi – tramwaj
mälestusmärk , mälestusmärgi – pomnik	troll , trolli – trolejbus
näitus , näituse – wystawa	tuuleveski , tuuleveski – wiatrak
parkla , parkla – parking	ujula , ujula – pływalnia
peatas , peatuse – przystanek	valgusfoor , valgusfoori – sygnalizator
purskkaev , purskkaevu – fontanna	światlny
puuviljaaed , puuviljaaia (<i>niereg.</i>) – sad	veski , veski – młyn
rada , raja – ścieżka	värav , värava – brama
rand , ranna – brzeg (morza lub większego jeziora)	ülekäigurada , ülekäiguraja – przejście dla pieszych
raudteejaam , raudteejaama – dworzec kolejowy	

☞ Poznane słowo *küla* oznacza wieś jako jednostkę administracyjną. Nato miast *maa* oprócz znaczeń ‘kraj, ziemia’ może także posiadać znaczenie ‘wieś’ rozumiane jako teren niezurbanizowany, jako przeciwieństwo miasta, np. *Minu vanemad elavad väikeses külas Tallinna lähedal* ‘Moi rodzice mieszkają w małej wiosce w pobliżu Tallina’, *Linnas on igav, ma tahan maal elada* ‘W mieście jest nudno, chcę mieszkać na wsi (poza miastem, na prowincji)’.

GRAMMATIKA – GRAMATYKA

1. Okolicznik czasu – wstęp

Jak już wiemy, funkcję okolicznika czasu odpowiadającego na pytanie *millal* ‘kiedy’ mogą spełniać w zdaniach języka estońskiego między innymi formy adessivu. W niniejszej lekcji wystąpiły formy zakończone końcówką *-ti*, która wyraża powtarzalność. Porównaj:

mis?	millal?	kui tihti? kui sageli?
<i>hommik</i>	<i>hommikul</i>	<i>hommikuti</i> ‘każdego ranka’
<i>keskpäev</i>	<i>keskpäeval</i>	<i>keskpäeviti</i> ‘każdego południa’
<i>pärastlõuna</i>	<i>pärastlõunal</i>	<i>pärastlõunati</i> ‘każdego popołudnia’
<i>õhtu</i>	<i>õhtul</i>	<i>õhtuti</i> ‘każdego wieczoru’
<i>öö</i>	<i>öösel (niereg.)</i>	<i>öösiiti (niereg.)</i> ‘każdej nocy’

<i>kevad</i>	<i>kevadel</i>	<i>kevadeti</i>	‘każdej wiosny’
<i>suvi</i>	<i>suvel</i>	<i>suviti</i>	‘każdego lata’
<i>sügis</i>	<i>sügisel</i>	<i>sügiseti</i>	‘każdej jesieni’
<i>talv</i>	<i>talvel</i>	<i>talviti</i>	‘każdej zimy’

☞ W przypadku części rzeczowników pomiędzy tematem a końcówką *-ti* występuje samogłoska charakterystyczna dla dopełniacza, np. *keskpäev(a) + -ti* → *keskpäeviti*.

2. Bezokolicznik – podsumowanie

Ucząc się nowego estońskiego czasownika za każdym razem zapamiętywaliśmy jego trzy formy podstawowe: 1) bezokolicznik *-ma*, 2) bezokolicznik *-da* oraz 3) formę twierdzącą trzeciej osoby liczby pojedynczej czasu teraźniejszego. Wspomniano także, iż spośród estońskich czasowników łączących się z bezokolicznikiem część występuje wyłącznie z bezokolicznikiem *-ma*, a część *-da*. Oto tabela przedstawiająca, z którym z bezokoliczników łączą się znane nam już czasowniki:

<i>-ma</i>	<i>-da</i>
<i>hakkama</i> ‘zaczynać’	<i>aitama</i> ‘pomagać’
<i>minema</i> ‘iść, jechać’	<i>armastama</i> ‘lubić, uwielbiać’
<i>pidama</i> ‘musieć’	<i>kartma</i> ‘bać się’
<i>õpetama</i> ‘uczyć’	<i>oskama</i> ‘umieć, potrafić’
<i>õppima</i> ‘uczyć się’	<i>paluma</i> ‘prosić’
	<i>saama</i> ‘móc’
	<i>tahtma</i> ‘chcieć’
	<i>unustama</i> ‘zapominać’
	<i>võima</i> ‘móc’

Mówimy na przykład: *Ma pean eesti keelt õppima* ‘Muszę się uczyć języka estońskiego’, ale: *Ma tahan eesti keelt õppida* ‘Chcę się uczyć języka estońskiego’.

Ponadto z bezokolicznikiem mogą łączyć się nie tylko czasowniki. Z bezokolicznikiem *-ma* łączy się np. imiesłów *sunnitud* ‘zmuszony’ oraz przymiotnik *valmis* ‘gotowy’. Natomiast z bezokolicznikiem *-da* łączą się wyrażenia typu *on kombeks* ‘ma w zwyczaju, zazwyczaj’, *on parem* ‘jest lepiej’, *on raske* ‘jest trudno’¹.

¹ Informacja, z jakim bezokolicznikiem łączy się dany czasownik lub inny wyraz, a także całe wyrażenie, jest sygnalizowana w *Słowniku* w następujący sposób, np. *hakkama mida tegema?* ‘zaczynać robić co?’, *aitama kelle? mida teha?* ‘pomagać komu? w robieniu czego?’, *sunnitud mida tegema?* ‘zmuszony robić co?’, *kelle? on kombeks mida teha?* ‘kto? ma w zwyczaju robić co?’, *kto? zazwyczaj robi co?* itd.

☞ Oba czasowniki *võima* oraz *saama* tłumaczymy na język polski ‘móc’. Różnica między nimi jest dla Polaka niełatwa do uchwycenia. Ze zdania *Ta võib tulla* wynika, że ktoś może przyjść, ponieważ mu na to pozwolono. Takich konsekwencji nie niesie zdanie typu *Ta saab tulla*, z którego wynika raczej, że czyjeś przybycie umożliwiają jakieś okoliczności, np. dobrze działające auto. Ponadto *võima* może wyrażać prawdopodobieństwo, np. ze zdania typu *Ta võib praegu kodus olla* może wynikać, że jest prawdopodobne, że osoba ta jest w domu.

3. Szyk wyrazów w zdaniu – ciąg dalszy

Bezokolicznik (wytluszczony) łączący się z osobową formą czasownika (podkreślona) występuje zazwyczaj na końcu zdania, np.:

*Ma hakkan eesti keelt **õppima**.*

‘Zaczynam uczyć się języka estońskiego.’

*Ma hakkan eesti keelt täna **õppima**.*

‘Zaczynam uczyć się dzisiaj języka estońskiego.’

*Ma hakkan eesti keelt täna koolis **õppima**.*

‘Zaczynam uczyć się dzisiaj w szkole języka estońskiego.’

*Ma tahan eesti keelt **õppida**.*

‘Chcę uczyć się języka estońskiego.’

*Ma tahan eesti keelt täna **õppida**.*

‘Chcę uczyć się dzisiaj języka estońskiego.’

*Ma tahan eesti keelt täna koolis **õppida**.*

‘Chcę uczyć się dzisiaj w szkole języka estońskiego.’

Jak widać, wszelkie dopełnienia bezokolicznika występują przed nim. Zwróć uwagę także na następujące typy zdań:

Kust ta võib pärit olla?

‘Skąd on może pochodzić?’

*Sa pead sellest aru **saama**.*

‘Musisz to zrozumieć.’

*Sa pead eesti keelt **õppima** **hakama**.*

‘Musisz zacząć uczyć się języka estońskiego.’

*Ma tahan eesti keelt **õppima** **hakata**.*

‘Chcę zacząć uczyć się języka estońskiego.’

Szczególnie skomplikowane pod względem szyku wydają się dwa ostatnie zdania. W obu osobowa forma czasownika (*pead*, *tahan*) łączy się z odpowiednim bezokolicznikiem (*hakama*, *hakata*), który występuje na końcu zdania. Bezokolicznik ten posiada dopełnienia, z których jedno występuje w formie

bezokolicznika *-ma* (*õppima*). Z tego typu bezokolicznikiem łączy się bowiem *hakkama*. dopełnienia bezokolicznika występują przed nim.

4. Czasownik – podsumowanie

Formy twierdzące czasu teraźniejszego tworzymy poprzez dołączenie odpowiednich końcówek osobowych (*-n*, *-d*, *-b*, *-me*, *-te*, *-vad*) do tzw. tematu samogłoskowego. Temat ten uzyskujemy po odcięciu końcówki *-b* od trzeciej formy podstawowej czasownika. W temacie czasownika mogą występować różnego rodzaju alternacje, np. zmiana stopnia: *õppima*, *õppida*, *õpib* ‘uczyć się’, *hakkama*, *hakata*, *hakkab* ‘zaczynać’. Stopień, w jakim występują odpowiednie formy podstawowe, może się różnić, stąd też mówimy o różnych tzw. wzorach zmiany stopnia. Czasami jednocześnie ze zmianą stopnia dochodzi do pewnych alternacji samogłoskowych, np. *lugema*, *lugeda*, *loeb* ‘czytać’, *pidama*, *pidada*, *peab* ‘musieć’.

Wszystkie przypomniane zjawiska dotyczą stosunkowo licznych grup czasowników. W języku estońskim mamy także do czynienia z czasownikami, których odmiana jest na tyle swoista, iż mówimy o tak zwanych czasownikach nieregularnych. Oto tabela podsumowująca poznane do tej pory czasowniki tego typu:

formy podstawowe			znaczenie
ole/ma	ol/la	on	‘być’
mõtlet/ma	mõtlet/da, mõel/da	mõtlet/b	‘myśleć, rozmyślać’
ütlet/ma	ütlet/da, õel/da	ütlet/b	‘mówić, powiedzieć’
tulet/ma	tul/la	tulet/b	‘przychodzić, przyjeżdżać’
näget/ma	näh/a	näe/b	‘widzieć, zobaczyć’
teget/ma	teh/a	tee/b	‘robić’
joo/ma	juu/a	joo/b	‘pić’
löö/ma	lüü/a	löö/b	‘bić, uderzać’
söö/ma	süü/a	söö/b	‘jeść’
mine/ma	min/na	lähe/b	‘iść, jechać’

Do tej pory poznaliśmy też wiele czasowników, których temat w poszczególnych formach raz kończy się na samogłoskę, raz na spółgłoskę. Podsumujmy je:

formy podstawowe			znaczenie
laul/ma	laul/da	laula/b	‘śpiewać’
seis/ma	seis/ta	seisa/b	‘stać’
taht/ma	taht/a	taha/b	‘chcieć’
tead/ma	tead/a	tea/b	‘wiedzieć’
tund/ma	tund/a	tunne/b	‘znać, czuć’
tõus/ma	tõus/ta	tõuse/b	‘podnosić się, wstawać’
võtt/ma	võtt/a	võta/b	‘brać’

formy podstawowe			znaczenie
kahtle/ma	kahel/da	kahtle/b	‘wątpić’
vestle/ma	vestel/da	vestle/b	‘rozmawiać’
vihtle/ma	vihel/da	vihtle/b	‘smagać się miotłką’

☞ Poznając nowy czasownik, który posiada temat spółgłoskowy, należy zwracać szczególną uwagę – oprócz ewentualnej zmiany stopnia – także na to, o jaką samogłoskę należy poszerzyć (a czasami jednocześnie pomniejszyć) temat spółgłoskowy w celu uzyskania tematu samogłoskowego, np. *laul-* vs. *laula-*, *tund-* vs. *tunne-*, *kahel-* vs. *kahtle-*.

5. Zdania typu *Tõnul on raamat* ‘Tõnu ma książkę’ – wstęp

W zdaniach twierdzących języka polskiego typu *Tõnu ma książkę* posiadacz, czyli tutaj *Tõnu*, spełnia funkcję podmiotu występującego w mianowniku. Potem występuje przechodni czasownik *mieć* łączący się z dopełnieniem bliższym w bierniku wyrażającym osobę lub przedmiot posiadany (tutaj *książka*). W języku estońskim w zdaniach twierdzących wyrażających podobną treść posiadacz występuje w adessivie (*Tõnul*) i spełnia funkcję okolicznika (Estończycy mówią dosłownie jakby *u kogoś, czegoś ktoś, coś jest*). Potem następuje nieprzechodni czasownik *olema, olla, on* zgadzający się w liczbie i osobie z podmiotem w mianowniku, który wyraża osobę lub przedmiot posiadany (tutaj *raamat*). Za pomocą tabeli podsumujmy to, co zostało powiedziane:

posiadacz	czasownik	osoba lub przedmiot posiadany
<i>Tõnu</i> podmiot mianownik	<i>ma</i>	<i>książkę.</i> dopełnienie bliższe biernik
<i>Tõnul</i> okolicznik adessivus	<i>on</i>	<i>raamat.</i> podmiot mianownik

Aby móc powiedzieć po estońsku, że na przykład *ja coś mam*, musimy poznać formy adessivu zaimków osobowych:

liczba pojedyncza		liczba mnoga	
forma długa	forma krótka	forma długa	forma krótka
1. <i>minul</i>	<i>mul</i>	1. <i>meil</i>	
2. <i>sinul</i>	<i>sul</i>	2. <i>teil</i>	
3. <i>temal</i>	<i>tal</i>	3. <i>nenдел</i>	<i>neil</i>

Większość powyższych form tworzymy poprzez dołączenie do form dopełniacza końcówki *-l²*. Zwróć uwagę na oboczny temat: *mei-*, *tei-*, *nei-*. Oto przykłady użycia:

Kas sul on täna vaba päev?

‘Masz dzisiaj wolny dzień?’

Mul oled ainult sina.

‘Mam tylko ciebie.’

---

² Por. lekcja X.

Viieteistkümmnes õppetükk – Lekcja piętnasta

LAUSED – ZDANIA

See on **maja**. Need on **majad**.

See on **kool**. Need on **koolid**.

See on **eestlane**. Need on **eestlased**.

See on **poolakas**. Need on **poolakad**.

See on **sõber**. Need on **sõbrad**.

See on **ahi**. Need on **ahjud**.

See on **pime**. Need on **pimedad**.

See on **nimi**. Need on **nimed**.

See on **võti**. Need on **võtmed**.

See on **lai**. Need on **laiad**.

See on **õppejõud**.

Need on **õppejõud**.

See on **poiss**. Need on **poisid**.

See on **lõke**. Need on **lõkked**.

See on **hammas**. Need on **hambad**.

Kas sa ei tahagi üles tõusta?

To jest **dom**. To są **domy**.

To jest **szkoła**. To są **szkoły**.

To jest **Estończyk**. To są **Estończycy**.

To jest **Polak**. To są **Polacy**.

To jest **przyjaciół**. To są **przyjaciele**.

To jest **piec**. To są **piece**.

To jest **ciemne**. Te są **ciemne**.

To jest **imię**. To są **imiona**.

To jest **klucz**. To są **klucze**.

To jest **szerokie**. Te są **szerokie**.

To jest **wykladowca**.

To są **wykladowcy**.

To jest **chłopiec**. To są **chłopcy**.

To jest **ognisko**. To są **ogniska**.

To jest **ząb**. To są **zęby**.

Nawet nie chcesz wstać?

TEKST – TEKST

Tõnu on täna haige

Tõnu ei ole täna kahjuks ülikoolis. Ta lamab voodis oma toas. Tõnu ütleb, et ta tunneb ennast halvasti. Ta arvab, et ta on haige. Tõnul on punane nina. Tal on kurk valus ja temperatuur kõrge. Näol ja kogu kehal on punased laigud.

Ta köhib ja aevastab. Tõnu puhkab kogu päev. Aeg-ajalt ta loeb, kuulab raadiot, vaatab telekat ja tukub. Tema ümber on raamatud ja ajalehed. Riiulil voodi kohal on igasugused ravimid: tabletid, tilgad, siirup. Tõnu toakaaslane Ago on mures. Tõnu ärkab järgmisel hommikul ja on terve, kuigi natuke nõrk. See oli tõenäoliselt külmetus.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

aeg-ajalt – od czasu do czasu
aevastama, aevastada, aevastab – kichać
ajaleht, ajalehe – gazeta
ennast tundma, ennast tunda, tunneb ennast – czuć się
haige, haige – chory
igasugune, igasuguse – wszelki, wszelaki
järgmine, järgmise – następny
kahjuks – niestety
keha, keha – ciało
kogu (*nieodm.*) – cały
kuigi – chociaż
kurk, kurgu – gardło
kõhima, kõhida, köhib – kaszleć
külmetus, külmetuse – przeziębienie
laik, laigu – plama
mure, mure – zmartwienie, niepokój, troska; **mures olema** – martwić się

nina, nina – nos
nõrk, nõrga – słaby
nägu, näo – twarz
raadio, raadio – radio; **raadiot kuulama** – słuchać radia
ravim, ravimi – lekarstwo
siirup, siirupi – syrop
tablett, tableti – tabletki
telekas, teleka (por. *telewiisor*) (*pot.*) – telewizor; **telekat vaatama** – oglądać telewizję
tilk, tilga – kropla
tukkuma, tukkuda, tukub – drzemać
tõenäoliselt – prawdopodobnie
valus, valusa – chory, bolesny, obolały; **tal on kurk valus** – boli go gardło
ärkama, ärgata, ärkab – budzić się

DIALOG – DIALOG

Hommikul Tõnu ja Ago juures ühiselamus

On hommik. Päike paistab. Tõnu lamab veel voodis. Ago võtab dušši. Tuleb tagasi ja näeb endiselt Tõnu voodis:

- A. – Sa ei olegi veel valmis? Muudkui magad! Kas sa ei kavatsegi täna üles tõusta? Mida ütlevad õppejõud, kui nii tubli üliõpilane nagu sina ei tule? Loengud algavad ju tunni pärast. Sa pead kiiresti üles tõusma.
- T. – Ago, tead, ma ei tunne ennast hästi. Ma mõtlen, et olen haige.
- A. – Issand jumal, loodan, et see ei ole mingi tõsine haigus. Sa ei näe hea välja. Nii, sul on punased silmad ja sinu kõrvad ning laup on täiesti kuumad.
- T. – Kindlasti pole see tõsine. Sa liialdad nagu alati.
- A. – Ma tean, miks sa haige oled. Sa ei puhka kunagi, ei maga välja. Jooksed kogu päev ringi.

T. – Sul on vist õigus. Ma ei taha täna kuhugi minna.

A. – Muidugi on mul õigus. Sa pead välja puhkama.

Järgmisel hommikul Tõnu ärkab ja ei ole enam haige. Ago meelest oli see ainult külmetus.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

algama, alata, algab – zaczynać się
dušš, duši – prysznic; **dušši võtma** – brać prysznic
endiselt – jak przedtem
haigus, haiguse – choroba
Issand, Issanda – Pan (Bóg)
jooksuma, joosta, jookseb (*niereg.*) – biegać
ju – przecież
jumal, jumala – bóg
kavatsema, kavatseda, kavatseb *mida teha?* – mieć zamiar, zamierzać *co robić?*; **sa ei kavatsegi** – nawet nie masz zamiaru
kiiresti – szybko
kuhugi – 1) dokądś; 2) (*z prcz.*) donikąd
kunagi – 1) kiedyś; 2) (*z prcz.*) nigdy
kõrv, kõrva – ucho
laup, lauba – czoło
lootma, loota, loodab *mida teha?* – mieć nadzieję *co zrobić?*

muudkui – nic, tylko; ciągle
olema, olla, on (*niereg.*) – być; **sa ei olegi** – nawet nie jesteś
(*mille?*) **pärast** – za co? (w sensie czasowym);
tunni pärast – za godzinę
silma, silma – oko
tõsine, tõsise – poważny
vist (por. *ehk, võib-olla, tõenäoliselt*) – pewnie, chyba
välja magama, välja magada, magab välja – wyspać się
välja nägema, välja näha, näeb välja (*niereg.*) – wyglądać
õigus, õiguse – racja; **sul on õigus** – masz rację
üles tõusma, üles tõusta, tõuseb üles – wstać (po przebudzeniu lub z pozycji siedzącej)

☞ W odpowiedzi na pytanie typu *Kuidas ta välja näeb?* ‘Jak on wygląda?’ nie stosujemy form przysłówkowych mogących charakteryzować się sufiksem *-sti* (np. *halvasti, hästi, kindlasti, tõesti, täiesti, valjusti*) lub *-lt* (np. *kohutavalt, suurepäraselt, vabalt*), lecz przymiotnik, np. *Ta näeb hea välja* ‘On wygląda dobrze’ lub *Nad näevad halvad välja* ‘Oni źle wyglądają’.

MUUD KASULIKUD SÕNAD – INNE PRZYDATNE SŁOWA

KEHAOSAD – CZĘŚCI CIAŁA

habe, habeme – broda (zarost)
hammas, hamba – ząb
huul, huule – warga
ige, igeme – dziaśło
jalalaba, jalalaba – stopa
jalg, jala – noga
juus, juukse (*niereg.*) – włos

kael, kaela – szyja
kand, kanna – pięta
kõht, kõhu – brzuch
käsi, käe – ręka
küüs, küüne – paznokieć
lõug, lõua – broda (część twarzy), podbródek
küünarnukk, küünarnuki – łokieć

pea, pea – głowa
peopesa, peopesa – dłoń
puus, puusa – biodro
põlv, põlve – kolano
ranne, randme – nadgarstek
reis, reie – udo
rind, rinna – pierś
ripse, ripsme – rzęsa

selg, selja – plecy
suu, suu – usta
sõrm, sõrme – palec (u ręki)
sääremari, sääremarja – łydka
süda, südame – serce
tagumik, tagumiku – tyłek
varvas, varba – palec (u nogi)
õlg, õla – bark, ramię

GRAMMATIKA – GRAMATYKA

1. dopełniacz liczby pojedynczej – ciąg dalszy

Dowiedzieliśmy się już, że dopełniacz liczby pojedynczej wyrazów zakończonych na samogłoskę jest zazwyczaj bezkońcówkowy, np. *Eesti* ‘Estonia’ vs. *Eesti/Ø* ‘Estonii’, *ema* ‘matka’ vs. *ema/Ø* ‘matki’. Z kolei w przypadku wyrazów zakończonych na spółgłoskę dopełniacz tworzymy najczęściej za pomocą końcówki *-i*, *-e*, *-u* bądź *-a*, np. *kool* ‘szkoła’ vs. *kool/i* ‘szkoły’, *keel* ‘język’ vs. *keel/e* ‘języka’, *raamat* ‘książka’ vs. *raamat/u* ‘książki’, *linn* ‘miasto’ vs. *linn/a* ‘miasta’. Mianownik oraz dopełniacz liczby pojedynczej, jako formy podstawowe wyrazów odmieniających się przez przypadki, mogą różnić się nie tylko końcówką, lecz także stopniem, np. *pikk* ‘wysoki’ vs. *pik/a* ‘wysokiego’, *õde* ‘siostra’ vs. *õe/Ø* ‘siostry’. Niekiedy wraz ze zmianą stopnia w formach dopełniacza dochodzi do pewnych samogłoskowych alternacji tematycznych, np. *tuba* ‘pokój’ vs. *toa/Ø* ‘pokoju’, *jõgi* ‘rzeka’ vs. *jõe/Ø* ‘rzeki’. Dość często występuje także zanik *-e-* w wyrazach typu *sõber* ‘przyjaciel’ vs. *sõbr/a* ‘przyjaciela’, *peegel* ‘lustro’ vs. *peegl/i* ‘lustra’. Dowiedzieliśmy się również, iż w przypadku wyrazów o pewnym charakterystycznym wygłosie, tworzenie form dopełniacza przebiega według innych reguł niż nakreślone powyżej, np. *eestlane* ‘Estończyk, Estonka’ vs. *eestlase/Ø* ‘Estończyka, Estonki’, *poolakas* ‘Polak, Polka’ vs. *poolaka/Ø* ‘Polaka, Polki’, *lühike* ‘niski’ vs. *lühike/se* ‘niskiego’. Oprócz zaimków osobowych poznaliśmy wyrazy, które posiadają bardzo specyficzne formy dopełniacza. Odnosiliśmy się do nich jako do wyrazów nieregularnych. Oto podsumowanie:

mianownik	dopełniacz	znaczenie
<i>aed</i>	<i>aia</i>	‘ogród’
<i>aeg</i>	<i>aja</i>	‘czas’
<i>juus</i>	<i>juukse</i>	‘włos’
<i>kaks</i>	<i>kahe</i>	‘dwa’
<i>kallis</i>	<i>kalli</i>	‘drogi’
<i>keegi</i>	<i>kellegi</i>	‘ktoś’
<i>kes</i>	<i>kelle</i>	‘kto’
<i>loe</i>	<i>loode</i>	‘północny zachód’

mianownik	dopełniacz	znaczenie
<i>mees</i>	<i>mehe</i>	‘mężczyzna’
<i>mis</i>	<i>mille</i>	‘co’
<i>miski</i>	<i>millegi</i>	‘coś’
<i>poeg</i>	<i>poja</i>	‘syn’
<i>päike</i>	<i>päikese, päikse</i>	‘słońce’
<i>see</i>	<i>selle</i>	‘ten’
<i>soe</i>	<i>sooja</i>	‘ciepły’
<i>too</i>	<i>tolle</i>	‘tamten’
<i>väike</i>	<i>väikese, väikse</i>	‘mały’
<i>äike</i>	<i>äikese, äikse</i>	‘piorun’
<i>üks</i>	<i>ühe</i>	‘jeden’

Do tej pory spotykaliśmy się niejednokrotnie z wyrazami, w których przypadku dopełniacz tworzone według innych zasad niż przypomniane powyżej. Zajmijmy się teraz nimi nieco bardziej szczegółowo:

Typ *ahi – ahju*

W przypadku stosunkowo nielicznej grupy wyrazów zakończonych w mianowniku na *-i* dopełniacz tworzymy za pomocą końcówki *-a* lub rzadziej *-u*, *-e*, przy czym tematyczne *-i* przechodzi w *-j-*, ponieważ rozpoczyna następną sylabę, np.:

mianownik	dopełniacz	znaczenie
<i>asi</i>	<i>asj/a</i>	‘rzecz’
<i>kiri</i>	<i>kirj/a</i>	‘list’
<i>nali</i>	<i>nalj/a</i>	‘żart’
<i>padi</i>	<i>padj/a</i>	‘poduszka’
<i>põhi</i>	<i>põhj/a</i>	‘1) północ; 2) dno’
<i>tühi</i>	<i>tühj/a</i>	‘pusty’
<i>ahi</i>	<i>ahj/u</i>	‘piec’
<i>vari</i>	<i>varj/u</i>	‘cień’
<i>puri</i>	<i>purj/e</i>	‘żagiel’

Typ *pime – pimedada*

W przypadku pewnej grupy przymiotników zakończonych w mianowniku na *-e* oraz rzeczownika *hõbe* ‘srebro’ dopełniacz tworzymy za pomocą końcówki *-da*, np.:

mianownik	dopełniacz	znaczenie
<i>hele</i>	<i>hele/da</i>	‘jasny (pod względem koloru)’
<i>libe</i>	<i>libe/da</i>	‘śliski’
<i>pime</i>	<i>pime/da</i>	‘1) ciemny, mroczny; 2) ślepy’
<i>sale</i>	<i>sale/da</i>	‘szczupły, zgrabny’
<i>tore</i>	<i>tore/da</i>	‘świetny’
<i>tume</i>	<i>tume/da</i>	‘ciemny (pod względem koloru)’
<i>hōbe</i>	<i>hōbe/da</i>	‘srebro’

Typ *nimi* – *nime*

W przypadku niewielkiej grupy wyrazów zakończonych w mianowniku na *-i* dochodzi do tematycznej alternacji samogłoskowej *i* : *e*, pomimo iż nie charakteryzuje ich zmiana stopnia z zanikiem interwokalicznego *b*, *d*, *g*, *s*, np.:

mianownik	dopełniacz	znaczenie
<i>lumi</i>	<i>lume</i>	‘śnieg’
<i>meri</i>	<i>mere</i>	‘morze’
<i>mōni</i>	<i>mōne</i>	‘1) jakiś, niektóry; 2) parę, kilka’
<i>nimi</i>	<i>nime</i>	‘1) imię; 2) nazwa; 3) nazwisko’
<i>suvi</i>	<i>suve</i>	‘lato’
<i>tuli</i>	<i>tule</i>	‘ogień’
<i>uni</i>	<i>une</i>	‘sen’
<i>veri</i>	<i>vere</i>	‘krew’

Typ *vōti* – *vōtme*

W przypadku pewnej grupy wyrazów dopełniacz tworzymy za pomocą końcówki *-me*. Kończą się one w mianowniku najczęściej na *-e*. Sporadycznie spotykamy także wyrazy zakończone na inne samogłoski. W przypadku większości tego typu wyrazów wygłosowa samogłoska mianownika zanika przed końcówką dopełniacza, np.:

mianownik	dopełniacz	znaczenie
<i>liige</i>	<i>liik/me</i>	‘członek’
<i>ranne</i>	<i>rand/me</i>	‘nadgarstek’
<i>riipse</i>	<i>riips/me</i>	‘rzęsa’
<i>vōti</i>	<i>vōt/me</i>	‘klucz’
<i>habe</i>	<i>habe/me</i>	‘broda’
<i>ige</i>	<i>ige/me</i>	‘dząśło’
<i>sūda</i>	<i>sūda/me</i>	‘serce’

- ☞ Należy zwrócić uwagę, iż czasami w mianowniku występuje stopień słaby: *ranne*, *liige*, a w dopełniaczu mocny: *randme*, *liikme*¹.

Typ *lai* – *laia*

W przypadku stosunkowo nielicznej grupy wyrazów, pomimo iż są one w mianowniku zakończone na samogłoskę, dopełniacz tworzymy za pomocą końcówki samogłoskowej *-a* lub rzadziej *-e*, np.:

mianownik	dopełniacz	znaczenie
<i>lai</i>	<i>lai/a</i>	‘szeroki’
<i>sai</i>	<i>sai/a</i>	‘bułka’
<i>äi</i>	<i>äi/a</i>	‘teść’
<i>põu</i>	<i>põu/e</i>	‘pazucha, pierś’
<i>õu</i>	<i>õu/e</i>	‘podwórze’

Typ *õppejõud* – *õppejõu*

Dopełniacz stosunkowo nielicznej grupy wyrazów zakończonych w mianowniku na spółgłoskę *-d* lub *-g* charakteryzuje się końcówką zerową. Wygłosowe *-d* lub *-g* w stopniu słabym ulega zanikowi, przy czym samogłoski tematyczne mogą jednocześnie ulegać pewnym alternacjom, np.:

mianownik	dopełniacz	znaczenie
<i>jõud</i>	<i>jõu</i>	‘siła’
<i>pood</i>	<i>poe</i>	‘sklep, sklepik’
<i>praad</i>	<i>prae</i>	‘pieczeń’
<i>roog</i>	<i>roa</i>	‘potrawa, danie’
<i>saag</i>	<i>sae</i>	‘piła’
<i>õppejõud</i>	<i>õppejõu</i>	‘wykładowca’

- ☞ Mianownik liczby pojedynczej i mnogiej rzeczownika *õppejõud* brzmi tak samo.

Jako podsumowanie przypomnijmy także wyrazy nieodmienne. Należą do nich przede wszystkim przymiotniki typu *eesti*, *poola*, *saksa*, *vene*. Stosunkowo liczną grupę stanowią też imiesłowy czynne czasu przeszłego tworzone za pomocą sufiksu *-nud*, np. *jultu/nud* ‘bezczelny’ (od *jultuma*, *jultuda*, *jultub* ‘ośmielić się’), *väsi/nud* ‘zmęczony’ (od *väsima*, *väsida*, *väsib* ‘zmęczyć się’),

¹ Patrz punkt 2 w *Gramatyce* w niniejszej lekcji.

a także imiesłowy bierne czasu przeszłego tworzone za pomocą sufiksu *-tud*, np. *lahuta/tud* ‘rozwiedziony’ (od *lahutama*, *lahutada*, *lahutab* ‘rozdziałać, rozwodzić, odejmować’), *sunni/tud* ‘zmuszony’ (od *sundima*, *sundida*, *sunni* ‘zmuszać’), *tun/tud* ‘znany’ (od *tundma*, *tunda*, *tunneb* ‘znać’). Nieodmienne są także takie wyrazy jak np. *kogu* w znaczeniu ‘cały’, *mis* w znaczeniu ‘jaki, który, co za’, *oma* ‘swój, własny’ (jako przydawka), *täis* w znaczeniu ‘pełny’, *valmis* w znaczeniu ‘gotowy’ oraz parę innych.

2. Wzory zmiany stopnia – ciąg dalszy

Wyrazy odmieniające się przez przypadki mogą charakteryzować się także odwrotnym w stosunku do omawianego do tej pory wzorem zmiany stopnia, np.:

mianownik	dopełniacz	znaczenie
stopień słaby	stopień mocny	
<i>hõone</i>	<i>hõone</i>	‘budynek’
<i>kirre</i>	<i>kirde</i>	‘północny wschód’
<i>lõke</i>	<i>lõkke</i>	‘ognisko’
<i>mõte</i>	<i>mõtte</i>	‘1) myśl; 2) pomysł’
<i>näide</i>	<i>näite</i>	‘przykład’
<i>riie</i>	<i>riide</i>	‘materiał, tkanina’
<i>hammas</i>	<i>hamba</i>	‘ząb’
<i>kallas</i>	<i>kalda</i>	‘brzeg (rzeki lub mniejszego jeziora)’
<i>küngas</i>	<i>künka</i>	‘pagórek’
<i>puhas</i>	<i>puhta</i>	‘czysty’
<i>rikas</i>	<i>rikka</i>	‘bogaty’
<i>taevas</i>	<i>taeva</i>	‘niebo’

Jak można łatwo zauważyć, wyrazy te kończą się w mianowniku na *-e* bądź *-as*.

☞ *Riie* w liczbie pojedynczej znaczy tylko ‘materiał, tkanina’. W liczbie mnogiej może znaczyć także ‘ubranie, ubrania’.

3. Sufiks *-gi*, *-ki*

Znaczenia niesione przez takie słowa jak *ka* ‘też’, *isegi* ‘nawet’, *ju* ‘przecież’, *tõesti* ‘naprawdę’ mogą być oddawane w języku estońskim także za pomocą sufiksu *-gi*, *-ki*. Sufiks ten może być dołączony praktycznie do każdego słowa w zdaniu. Wariant *-gi* łączy się ze słowami zakończonymi na samogłoskę lub spółgłoskę dźwięczną, wariant *-ki* ze słowami zakończonymi na spółgłoskę bezdźwięczną.

Korteris on raadio ja televiisor ka.
= *Korteris on raadio ja televiisorgi.*

‘W mieszkaniu jest radio i telewizor **też.**’

Seda teab isegi väike laps.
= *Seda teab väike lapski.*

‘To wie **nawet** małe dziecko.’

Ta ei räägi ju eesti keelt!
= *Ta ei räägigi eesti keelt!*

‘**Przecież** on nie mówi po estońsku!’

Kas ta tõesti räägib nii hästi eesti keelt?
= *Kas ta räägibki nii hästi eesti keelt?*

‘Czy on **naprawdę** mówi tak dobrze po estońsku?’

Kuuteistkümnes õppetükk – Lekcja szesnasta

ARVSÕNAD – LICZEBNIKI

0 – null			
1 – üks	11 – üks <u>teist</u>		100 – sada
2 – kaks	12 – kak <u>steist</u>	20 – kaks <u>kümmend</u>	1000 – tuhat
3 – kolm	13 – kolm <u>teist</u>	30 – kolm <u>kümmend</u>	1000000 – miljon
4 – neli	14 – nel <u>iteist</u>	40 – nel <u>kümmend</u>	
5 – viis	15 – vii <u>steist</u>	50 – viis <u>kümmend</u>	
6 – kuus	16 – kuus <u>teist</u>	60 – kuus <u>kümmend</u>	
7 – seitse	17 – seitse <u>teist</u>	70 – seitse <u>kümmend</u>	
8 – kaheksa	18 – kaheksa <u>teist</u>	80 – kaheksa <u>kümmend</u>	
9 – üheksa	19 – üheksa <u>teist</u>	90 – üheksa <u>kümmend</u>	
10 – kümme			
21	– kaks <u>kümmend</u> üks		
158	– sada viis <u>kümmend</u> kaheksa		
200	– kakssada		
331	– kolmsada kolm <u>kümmend</u> üks		
2000	– kaks <u>tuhat</u>		
2000000	– kaks <u>miljonit</u>		

☞ W pismach urzędowych stosowane są formy: *üks sada* ‘sto’, *üks tuhat* ‘tysiąc’, *üks miljon* ‘milion’.

LAUSED – ZDANIA

Üks **muna** maksab kümme senti.

Ühe **muna** hind on kümme senti.

Kaks muna maksavad / maksab kakskümmend senti.

Jedno **jajko** kosztuje dziesięć centów.

Cena jednego **jajka** to dziesięć centów.

Dwa jajka kosztują dwadzieścia centów.

Need **munad** maksavad
kakskümmend senti.

Üks **piim** maksab üks euro.
Ühe **piima** hind on üks euro.
Kaks piima maksavad / maksab
kaks eurot.

Need **piimad** maksavad kaks eurot.

Üks **leib** maksab üks euro.
Ühe **leiva** hind on üks euro.
Kaks leiba maksavad / maksab
kaks eurot.

Need **leivad** maksavad kaks eurot.

Üks **raamat** maksab kümme eurot.
Ühe **raamatu** hind on kümme eurot.
Kaks raamatut maksavad / maksab
kakskümmend eurot.

Need **raamatud** maksavad
kakskümmend eurot.

Üks **tee** maksab kaks eurot.
Ühe **tee** hind on kaks eurot.
Kaks **teed** maksavad / maksab neli
eurot.

Need **teed** maksavad neli eurot.

Mida sa loed?
Ma loen **raamatut**.

Keda sa näed?
Ma näen **poissi**.

Te **jajka** kosztują
dwadzieścia centów.

Jedno **mleko** kosztuje jedno euro.
Cena jednego **mleka** to jedno euro.
Dwa mleka kosztują
dwa euro.

Te **mleka** kosztują dwa euro.

Jeden **chleb** kosztuje jedno euro.
Cena jednego **chleba** to jedno euro.
Dwa chleby kosztują
dwa euro.

Te **chleby** kosztują dwa euro.

Jedna **książka** kosztuje dziesięć euro.
Cena jednej **książki** to dziesięć euro.
Dwie książki kosztują
dwadzieścia euro.

Te **książki** kosztują dwieście
dwadzieścia euro.

Jedna **herbata** kosztuje dwa euro.
Cena jednej **herbaty** to dwa euro.
Dwie **herbaty** kosztują cztery
euro.

Te **herbaty** kosztują cztery euro.

Co czytasz?
Czytam **książkę**.

Kogo widzisz?
Widzę **chłopca**.

DIALOGID – DIALOGI

Matemaatika on raske

Isa ja tütar pärastlõunal kodus:

Tütar: – Issi, issi, kuule, ma oskan juba loendada: üks, kaks, kolm, neli, viis, kuus, seitse, kaheksa, üheksa, kümme.

Isa: – Aga kas ülejäänud kodused ülesanded on ka tehtud?

- Tütar: – Jah on, kas sa lubad mul välja minna?
 Isa: – Ma tahan kindel olla, et sa oskad kõike. Kas sa võid korrata, kuidas loendatakse?
 Tütar: – Üks, kaks, kolm, neli, viis, kuus, seitse, kaheksa, üheksa, kümme ...
 Isa: – Väga hea, mu tütar, väga hea. Aga kas sa arvutada oskad?
 Tütar: – Oskan küll! Ma oskan näiteks liita: üks pluss üks on kaks, kaks pluss kaks on neli, neli pluss neli võrdub kaheksa ja nii edasi.
 Isa: – Õige, aga kas sa lahutada ka oskad?
 Tütar: – Oskan küll! Kümme miinus viis on viis. Viis miinus üks võrdub neli.
 Isa: – Tore! Jälle õige! Aga kas sa korrutada oskad?
 Tütar: – Oi, korrutamine on natuke raske. Aga ma võin proovida.
 Isa: – Kui palju on kaks korda kaks?
 Tütar: – Kaks korda kaks on ... Kaks korda kaks on ... Ma tean! See on neli.
 Isa: – Väga hea. Aga kui palju on viis korda kolm?
 Tütar: – Viis korda kolm, viis korda kolm, viis korda kolm ... Viis korda kolm on viiskümmend kolm.
 Isa: – Kahjuks vale. Viis korda kolm võrdub viisteist.
 Tütar: – Korrutamine on tõesti raske.
 Isa: – Kas sa jagada oskad?
 Tütar: – Ei, jagada ma ei oska. Jagamine on minu jaoks veel liiga raske.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

arvutama, arvutada, arvutab *mida?* – liczyć *co?* (rachować)
issi, issi – tata, tatuś
jagama, jagada, jagab *mida?* – dzielić *co?*
jagamine, jagamise – dzielenie
kindel, kindla *kelles? milles?* – pewny *kogo? czego?*
kodune, koduse – domowy
kord, korra – raz; **korda** – razy, pomnożyć przez
kordama, korrata, kordab *mida?* – powtarzać *co?*
korrutama, korrutada, korrutab *mida?* – mnożyć *co?*
korrutamine, korrutamise – mnożenie
kui palju – ile, jak dużo
kuulma, kuulda, kuuleb *keda? mida?* – słyszeć *kogo? co?*; **kuule** – słuchaj
lahutama, lahutada, lahutab *mida?* – odejmować *co?*

liitma, liita, liidab *mida?* – dodawać *co?*
loendama, loendada, loendab *mida?* – liczyć *co?* (wyliczać); **loendatakse** – liczy się, jest liczone
lubama, lubada, lubab *kellel? mida teha?* – pozwalać *komu? robić co?*
miinus, miinuse – minus
pluss, plussi – plus
proovima, proovida, proovib *mida teha?* – próbować *robić co?*
tehtud (*nieodm.*) – zrobiony
vale, vale – nieprawidłowy, błędny
võrduma, võrduda, võrdub – równać się
välja minema, välja minna, läheb välja (*niereg.*) – wychodzić, wyjść
õige, õige – prawidłowy, poprawny
ülejäänud (*nieodm.*) – pozostały
ülesanne, ülesande – zadanie

☞ Znany już czasownik *kuulama*, *kuulata*, *kuulab* oznacza ‘słuchać’, czyli odnosi się do czynności wymagającej pewnej świadomej aktywności. Natomiast bardzo podobnie do niego brzmiący *kuulma*, *kuulda*, *kuuleb* znaczy ‘słyszeć’ i odnosi się tylko do biernego odbierania sygnałów dźwiękowych. W języku potocznym jednak jako odpowiednik polskiego zwrotu *sluchaj* rozpoczynającego rozmowę stosowana jest forma trybu rozkazującego czasownika *kuulma*: **kuule**.

☞ *Loendatakse* to forma twierdząca czasu teraźniejszego strony bezosobowej. Za jej pomocą wyrażamy brak wiedzy lub potrzeby oznajmiania, kto jest wykonawcą czynności.

Sisseostud väikses toidupoes

Ostja ja müüja:

Ostja: – Tere päevast!

Müüja: – Tere päevast! Kas saan aidata?

Ostja: – Palun kaks **muna** ja üks kilo **jahu**.

Müüja: – Palun, ja **mida** veel?

Ostja: – Ei teagi. Ma tahan täna **kooki** küpsetada.

Müüja: – Need õunad on väga head, väga magusad. Kas te ei taha **õunakooki** teha?

Ostja: – Hea mõte! Palun siis veel kolm **õuna**.

Müüja: – Palun. Kas veel **midagi**?

Ostja: – Ma tahan osta veel kaks **leiba**, kolmsada **grammi juustu**, pool kilo **liha**, pool kilo **sinki** ja pudeli **piima**. Lapsed ootavad kodus. Neil on suur nälg.

Müüja: – Ja **mida** veel?

Ostja: – See on nüüd kõik. Kui palju ma maksma pean?

Müüja: – Üks hetk, üks muna maksab kümme **sent**i. Kaks **muna** maksab siis kakskümmend **sent**i. Üks kilo **jahu** maksab üks euro viiskümmend **sent**i. Kolm **õuna** maksab ... üks hetk ... nelikümmend viis **sent**i. Üks leib maksab üks euro. Kaks **leiba** maksab siis kaks **euro**t. Üks kilo **juustu** maksab kakskümmend **euro**t. Kolmsada **grammi** maksab siis kuus **euro**t. Üks kilo **liha** maksab kümme **euro**t. Pool kilo **liha** maksab siis viis **euro**t. Ühe kilo singi hind on sama mis liha oma. Pool kilo **sinki** maksab siis ka viis **euro**t. Pudel **piima** maksab üks euro. See on kokku kakskümmend üks **euro**t viisteist **sent**i.

Ostja: – Palun, siin on kakskümmend viis **euro**t.

Müüja: – Aitäh. Tagasi kolm **eurot** ja kaheksakümmend viis **sent**i palun.

Ostja: – Tänan, nägemiseni!

Müüja: – **Head aega!**

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

euro, euro – euro

gramm, grammi – gram

hind, hinna – cena

jahu, jahu – mąka

juust, juustu – żółty ser

kilo, kilo – kilo, kilogram

kokku – w sumie

kook, koogi – ciasto (wypiek); **kooki**

küpsetama – piec ciasto

kroon, krooni – korona

küpsetama, küpsetada, küpsetab *mida?*
– piec *co?*

liha, liha – mięso

magus, magusa – słodki

maksma, maksta, maksab *kui palju?*
– 1) kosztować *ile?*; 2) płacić *ile?*

muna, muna – jajko

mõte, mõtte – 1) myśl; 2) pomysł

nälg, nälja – głód; **neil on suur nälg** – one są
bardzo głodne

nüüd (por. *praegu*) – teraz

ostja, ostja – klient, klientka, kupujący

ostma, osta, ostab *mida?* – kupić *co?*

piim, piima – mleko

pool, poole – (tež:) pół, połowa

pudel, pudeli – butelka

sama, sama – (tež:) 1) ten sam; 2) taki sam

sent, sendi – cent

sink, singi – szynka

tee, tee – (tež:) herbata

õun, õuna – jabłko

õunakook, õunakoogi – szarlotka; **õunakooki**

tegema – robić szarlotkę

☞ Zarówno poznane już słowo *praegu*, jak i *nüüd* tłumaczymy na język polski ‘teraz’. *Nüüd* może także wskazywać, że w porównaniu z chwilą przeszłą zachodzi w terażniejszości jakaś zmiana, np. *See on nüüd kõik* ‘Teraz to wszystko’ (wcześniej wybierałem, kupowałem, a teraz już nie wybieram, nie kupuję, tylko chcę płacić), *Aga mis nüüd?* ‘A co teraz?’ (teraz jest inaczej niż wcześniej, co poczniemy?).

TEKST – TEKST

Jerzy õpib eesti keelt

Kas te näete **seada pikka poissi** seal? See on Jerzy. Ta on poolakas, kes elab praegu Eestis. Jerzy elab Eestis, sest ta õpib seal **majandust** ja eesti **keelt**. Kuidas Jerzy **seada ilusat keelt** õpib? Eelkõige käib ta kolm **korda** nädalas eesti keele tunnis. Ta loeb seal alati **mõnda huvitavat teksti**. Niimoodi õpib ta paar **sõna** või **väljendit**. Praegu kirjutab ta **pikka kirjandit** teemal „Eestlased nüüdses maailmas“. Jerzy loeb ka kodus **huvitavat raamatut** eesti keeles.

Seda raamatut on kahjuks raske lugeda ja sellepärast peab Jerzy tihti **head sõnaraamatut** kasutama. Eesti keele **õpikut** kasutab ta seevastu harva, sest seal on tema meelest ainult lapsikud tekstid ja rumalad dialoogid. Jerzy kuulab sageli eesti **muusikat** või vaatab **mõnda vana eesti filmi**. Tema kaasmaalased küsivad tihti, miks ta nii **rasket keelt** üldse õppida tahab. Jerzy vastab siis, et tal on eesti sõbranna. Ta armastab oma **sõbrannat**. Sellepärast armastab ta ka eesti **keelt** ja oma sõbranna **kodumaad – Eestit**.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

film , filmi – film	nädal , nädala – tydzień
kasutama , kasutada, kasutab <i>mida?</i> – uży- wać <i>czego?</i> , korzystać z <i>czego?</i>	seevastu (por. <i>omakorda</i>) – natomiast
kirjand , kirjandi – wypracowanie	sõna , sõna – słowo, wyraz
lapsik , lapsiku – dziecinny	teema , teema – temat; teemal – na temat
muusika , muusika – muzyka	tekst , teksti – tekst
niimoodi (por. <i>nii, nõnda</i>) – w ten sposób	väljend , väljendi – zwrot, wyrażenie

☞ Po estońsku mówimy *tunnis* ‘na lekcji’.

MUUD KASULIKUD SÕNAD – INNE PRZYDATNE SŁOWA

SÖÖK JA JOOK – JEDZENIE I PICIE

hapupiim , hapupiima – zsiadłe mleko	moos , moosi – dżem
jäätis , jäätise – lody	pipar , pipra – pieprz
kala , kala – ryba	rasv , rasva – tłuszcz
kana , kana – kura	riis , riisi – ryż
keefir , keefiri – kefir	sool , soola – sól
kilu , kilu – szprotka	supp , supi – zupa
kohupiim , kohupiima – biały ser, twaróg	tort , tordi – tort
kohv , kohvi – kawa	vein , veini – wino
komm , kommi – cukierek	viin , viina – wódka
küpsis , küpsise – ciastko, herbatnik	viiner , viineri – parówka
mahl , mahla – sok	vorst , vorsti – kiełbasa
makaronid , makaronide (<i>l.mn.</i>) – makaron	või , või – (też:) masło
maks , maksa – wątroba	õlu , õlle (<i>nieręg.</i>) – piwo

MARJAD, PUUVILJAD, KÖÖGIVILJAD JA JUURVILJAD – OWOCE I WARZYWA

apelsin , apelsini – pomarańcza	kapsas , kapsa – kapusta
banaan , banaani – banan	kartul , kartuli – ziemniak
hernes , herne – groch	kirss , kirsi – wiśnia
kaalikas , kaalika – brukiew	kurk , kurgi – ogórek

maasikas, maasika – truskawka
mustikas, mustika – czarna jagoda
mädarõigas, mädarõika – chrzan
peet, peedi – burak
pirn, piri – gruszką
ploom, ploomi – śliwka
porgand, porgandi – marchew
pähkel, pähkli – orzech
redis, redise – rzodkiewka

salat, salati – sałata
sibul, sibula – cebula
sidrun, sidruni – cytryna
sõstar, sõstra – porzeczka
till, tilli – koper
tomat, tomati – pomidor
uba, oa – 1) fasola; 2) bób
viinamari, viinamarja – winogrono

☞ Każdy język dzieli rzeczywistość w pewny, charakterystyczny tylko dla siebie, sposób. Dla przykładu, trudno wskazać w języku estońskim słowa, które odpowiadałyby jednoznacznie polskim *owoc* i *warzywo*. I tak estońskie słowo *mari* odnosi się do wszelkiego rodzaju mięsistych owoców (także niejadalnych), czyli odpowiada raczej polskiej jagodzie w sensie botanicznym (np. *maasikas*, *mustikas*). *Puuvili* to z kolei owoc rosnący na drzewie (np. *kirss*, *pirn*, *ploom*, *õun*). *Köögiviljad* to hodowlane rośliny zielne, których różne części nadają się do jedzenia (np. *hernes*, *kapsas*, *porgand*, *till*), a *juurviljad* to tylko takie, których korzenie są jadalne (np. *kaalikas*, *peet*, *porgand*), czyli po polsku ‘rośliny okopowe’. Słowo *vili*, stanowiące drugi człon wyrazów złożonych *puuvili*, *köögivili* i *juurvili*, oznacza ‘owoc’ (także w sensie przenośnym) oraz ‘zboże’.

KOGUS – ILOŚĆ

karp, karbi – pudełko
kast, kasti – skrzynka
klaas, klaasi – szklanka
(klaas)purk, (klaas)purgi – stoik
korv, korvi – kosz, koszyk
kott, koti – torba, torebka

kruus, kruusi – kubek
pakk, paki – paczka
(plekk)purk, (plekk)purgi – puszka
päts, pätsi – bochenek
tass, tassi – filiżanka
tükk, tüki – kawałek, sztuka

GRAMMATIKA – GRAMATYKA

1. Partitivus liczby pojedynczej – wstęp

Partitivus odpowiada na pytanie *keda* ‘kogo’, *mida* ‘co, czego’.

Partitivus liczby pojedynczej tworzymy za pomocą następujących końcówek:

-Ø   **-i, -e, -u, -a**   **-t**   **-d**   **-da**

Końcówka zerowa -Ø

Za pomocą końcówki zerowej -Ø tworzymy partitivus w przypadku większości wyrazów, których formę mianownika można scharakteryzować w następujący sposób: a) jest dwusylabowa, b) w pierwszej sylabie nie występuje samogłoska długa lub dyftong, c) w śródgłosie występuje krótka pojedyncza spółgłoska, d) kończy się na krótką samogłoskę inną niż -e. Na przykład¹:

mianownik liczby pojedynczej	partitivus liczby pojedynczej
<i>ema</i>	<i>ema</i>
<i>isa</i>	<i>isa</i>
<i>vana</i>	<i>vana</i>

W przypadku wyrazów, które obowiązuje zmiana stopnia, w formach partitivu liczby pojedynczej występuje taki sam stopień jak w mianowniku, np.:

mianownik liczby pojedynczej	dopełniacz liczby pojedynczej	partitivus liczby pojedynczej
stopień mocny	stopień słaby	stopień mocny
<i>pidu</i>	<i>peo</i>	<i>pidu</i>
<i>tuba</i>	<i>toa</i>	<i>tuba</i>

☞ Jak można łatwo zauważyć, alternacje samogłoskowe występujące w dopełniaczu liczby pojedynczej w partitivie te same liczby nie powtarzają się. Wyjątkiem od tej reguły jest nieliczna grupa wyrazów z alternacją samogłoskową *i* : *e*, w przypadku których dochodzi do zmiany stopnia typu *g* : Ø, np.:

mianownik liczby pojedynczej	dopełniacz liczby pojedynczej	partitivus liczby pojedynczej
stopień mocny	stopień słaby	stopień mocny
<i>jõgi</i>	<i>jõe</i>	<i>jõge</i>
<i>mägi</i>	<i>mäe</i>	<i>mäge</i>

Końcówki samogłoskowe -i, -e, -u, -a

Za pomocą końcówek samogłoskowych *-i*, *-e*, *-u*, *-a* dołączanych do mianownika liczby pojedynczej tworzone są formy partitivu w przypadku większości wyrazów, które: a) są jednosylabowe, b) zawierają w wygłosie spółgłoskę. Wybór konkretnej samogłoski *-i*, *-e*, *-u* lub *-a* jest uzależniony od tego, jaka końcówka występuje w dopełniaczu, np.:

¹ Ze względu na wieloznaczność form partitivu w tabelach nie są podawane znaczenia przykładowych wyrazów występujących w tym przykładku.

mianownik liczby pojedynczej	dopełniacz liczby pojedynczej	partitivus liczby pojedynczej
stopień mocny	stopień słaby	stopień mocny
<i>kool</i>	<i>kool/i</i>	<i>kool/i</i>
<i>linn</i>	<i>linn/a</i>	<i>linn/a</i>
<i>mets</i>	<i>mets/a</i>	<i>mets/a</i>
<i>kapp</i>	<i>kap/i</i>	<i>kapp/i</i>
<i>laud</i>	<i>lau/a</i>	<i>laud/a</i>
<i>pikk</i>	<i>pik/a</i>	<i>pikk/a</i>
<i>vend</i>	<i>venn/a</i>	<i>vend/a</i>

Podobnie jak poprzednio, w przypadku wyrazów ze zmianą stopnia w formach partitivu liczby pojedynczej występuje taki stopień jak w mianowniku.

Końcówka *-d*

W przypadku wyrazów zakończonych na dyftong bądź długą samogłoskę partitivus tworzymy przeważnie za pomocą końcówki *-d*, np.:

mianownik liczby pojedynczej	partitivus liczby pojedynczej
<i>hea</i>	<i>hea/d</i>
<i>muu</i>	<i>muu/d</i>
<i>pea</i>	<i>pea/d</i>
<i>tee</i>	<i>tee/d</i>
<i>töö</i>	<i>töö/d</i>

Końcówka *-da*

Końcówkę *-da* możemy wyróżnić w przypadku takich nielicznych wyrazów jak: *kes – ke/da*, *mis – mi/da*, *see – se/da*, *too – to/da*, *tema – te/da*, *mõni – mõn/da*.

Końcówka *-t*

Partitivus liczby pojedynczej tworzymy za pomocą końcówki *-t* dołączanej do formy dopełniacza tej samej liczby w przypadku wyrazów niespełniających powyższych wymogów, a więc np.:

mianownik liczby pojedynczej	dopełniacz liczby pojedynczej	partitivus liczby pojedynczej
<i>Eesti</i>	<i>Eesti</i>	<i>Eesti/t</i>
<i>huvitav</i>	<i>huvitav/a</i>	<i>huvitava/t</i>
<i>ilus</i>	<i>ilus/a</i>	<i>ilusa/t</i>
<i>raamat</i>	<i>raamat/u</i>	<i>raamatu/t</i>

☞ Wyrazy złożone odmieniają się jak ich ostatni człon, np. *tuba, toa, tuba*, dlatego *elu|tuba, elu|toa, elu|tuba; linn, linn/a, linn/a*, dlatego *kodu|linn, kodu|linn/a, kodu|linn/a; maa, maa, maa/d*, dlatego *kodumaa, kodu|maa, kodu-maa/d*.

Od opisanych powyżej reguł istnieją pewne wyjątki. W związku z tym partitivus liczby pojedynczej uważany jest w języku estońskim za trzecią **formę podstawową** wyrazów odmieniających się przez przypadki. Ucząc się od tej pory na przykład słowa *brat* należy zapamiętywać następujące jego formy: 1) *vend*, 2) *venna*, 3) *venda*.

2. Partitivus liczby pojedynczej rzeczowników policzalnych – wyrażanie ilości

Partitivus liczby pojedynczej rzeczowników policzalnych łączy się z wyrazem *mitu* ‘ile, ilu’, np.:

mitu tuba linn/a vend/a raamatu/t maa/d?

Partitivus liczby pojedynczej rzeczowników policzalnych łączy się też z liczebnikami głównymi różnymi od *üks* ‘jeden’, np.:

<i>üks</i>	<i>tuba</i>	<i>linn</i>	<i>vend</i>	<i>raamat</i>	<i>maa</i>	
<i>kaks</i>	}	<i>tuba</i>	<i>linn/a</i>	<i>vend/a</i>	<i>raamatu/t</i>	<i>maa/d</i>
<i>kolm</i>						
<i>neli</i>						
...						
<i>ühiksa</i>						
<i>kümme</i>						
...						

Partitivus liczby pojedynczej tego typu rzeczowników łączy się również ze słowami typu *paar* ‘parę, kilka’, *pool* ‘pół, połowa’, *poolteist* ‘półtora’, np. *paar sadama/t* ‘kilka portów’, *pool kilo* ‘pół kilo’, *poolteist tund/i* ‘półtorej godziny’.

3. Partitivus liczby pojedynczej rzeczowników niepoliczalnych – wyrażanie ilości

Partitivus liczby pojedynczej rzeczowników niepoliczalnych łączy się z wyrażeniem *kui palju* ‘ile, jak dużo’, np.:

kui palju jahu juust/u sink/i tee/d?

Partitivus liczby pojedynczej rzeczowników niepoliczalnych łączy się też z rzeczownikami oznaczającymi pewną ilość, np. *kilo* ‘kilo’, *gramm* ‘gram’, *pakk* ‘paczka’, *pudel* ‘butelka’, *klaas* ‘szklanka’, *tass* ‘filiżanka’ oraz przysłówkami typu *palju* ‘dużo’, *vähe* ‘mało’, *natuke* ‘trochę’, na przykład:

<i>kilo</i>	}	<i>jahu juust/u sink/i tee/d</i>
<i>gramm</i>		
<i>pakk</i>		
<i>palju</i>		
<i>vähe</i>		
<i>natuke</i>		

☞ Należy zwrócić uwagę, że rzeczowniki typu *kilo*, *gramm*, *pakk* są policzalne. Dlatego z jednej strony mogą się łączyć z liczebnikami głównymi, a z drugiej strony łączą się one z rzeczownikami niepoliczalnymi według schematu:

<i>üks</i>	}	<i>kilo</i>	}	<i>jahu juust/u sink/i tee/d</i>	
					<i>gramm</i>
					<i>pakk</i>
<i>kaks</i>	}	<i>kilo</i>			
<i>kolm</i>					<i>gramm/i</i>
...					<i>pakk/i</i>

☞ Pewne rzeczowniki mogą być policzalne i niepoliczalne, np. *piim* ‘mleko’ we frazie *palju piima* ‘dużo mleka’ traktowany jest jako rzeczownik niepoliczalny oznaczający pewną ilość substancji zwanej mlekiem, natomiast we frazie *kaks piima* ‘dwa mleka’ traktowany jest jako rzeczownik policzalny oznaczający z góry znane porcje mleka, na przykład butelki.

4. Składnia zdań z liczebnikiem głównym – wstęp

W następującym typie zdań orzeczenie może także występować w liczbie pojedynczej:

Kaks muna maksavad / maksab kaskümmend senti.

‘Dwa jajka **kosztują** dwadzieścia centów.’

Toas elavad / elab kaks poissi.

‘W pokoju **mieszka** dwóch chłopców.’

5. Partitivus – dopełnienie bliższe

Wyraz w partitive może spełniać w języku estońskim funkcję dopełnienia bliższego łączącego się z czasownikami przechodnimi, np.:

Keda sa näed?

Ma näen seda ilusat tüdrukut.

‘**Kogo** widzisz?’

‘Widzę **tę ładną dziewczynę.**’

Mida sa loed?

Ma loen seda huvitavat raamatut.

‘**Co** czytasz?’

‘Czytam **tę ciekawą książkę.**’

Seitsmeteistkümnes õppetükk – Lekcja siedemnasta

LAUSED – ZDANIA

Kass on **kapis**.

Kass tuleb **kapist** välja.

Tõnu on pärit **Tallinnast**.

Tõnu räägib oma **kodulinnast**.

Tõnu ei saa ungari **keelest** aru.

Kass magab **kapil**.

Kass hüppab **kapilt** maha.

Jüri on pärit **Venemaalt**.

Laps saab **emalt** õuna.

Tõnu on **rahvuselt** eestlane.

Tõnul on **raamat**.

Tõnul ei ole **raamatut**.

Tõnul on kaks **raamatut**.

Ta on ilus **naine**.

Rühmas on ainult kaks **naist**.

Kot jest **w szafie**.

Kot wychodzi **z szafy**.

Tõnu pochodzi **z Tallina**.

Tõnu mówi **o** swoim **rodzinnym mieście**.

Tõnu nie rozumie **języka** węgierskiego.

Kot śpi **na szafie**.

Kot zeskakuje **z szafy**.

Jüri pochodzi **z Rosji**.

Dziecko dostaje **od matki** jabłko.

Tõnu jest **z narodowości** Estończykiem.

Tõnu ma **książkę**.

Tõnu nie ma **książki**.

Tõnu ma dwie **książki**.

Ona jest piękną **kobietą**.

W grupie są tylko dwie **kobiety**.

☞ Słowo posiłkowe *välja*, występujące między innymi w takich czasownikach złożonych jak *välja magama* ‘wyspać się’, *välja nägema* ‘wyglądać’, *välja puhkama* ‘wypocząć’, może łączyć się także z czasownikami ruchu, np. *välja minema*, *välja tulema*, dodając do nich znaczenie wychodzenia. Oba wspomniane czasowniki tłumaczone są na język polski *wychodzić*. Charakteryzuje je jednak drobna różnica znaczeniowa, której język polski nie oddaje. Czasownik *välja minema* wyraża bowiem wychodzenie z czegoś oraz jednocześnie oddalenie się od narratora. Czasownik *välja tulema* wyraża natomiast wychodzenie

z jednoczesnym zbliżaniem się do narratora. Ze zdania *Kass läheb kapist välja* wynika między innymi, iż narrator siedzi z kotem w szafie, natomiast ze zdania *Kass tuleb kapist välja* wynika, iż narrator jest poza nią.

TEKST – TEKST

Eesti rahva ja keele päritolust

Eesti rahvas on tõenäoliselt pärit kuskilt Uurali mäestiku ja Kesk-Volga vahelisest piirkonnast. Teadlased aga pole siamaani saajaprotsendiliselt kindlad, kust eestlased täpselt pärit on. Kesk-Volga ja Uurali vahelisest piirkonnast on pärit ka soome, lapi ja ungari rahva esivanemad. Sellest võib lugeda igast käsiraamatust, mis seda teemat käsitleb teaduslikust vaatevinklist.

Eesti keel on pärit vanast tüvest, nõnda nimetatud soome-ugri aluskeelest. Need keeled, mis on pärit ühisest soome-ugri aluskeelest, on nõnda nimetatud soome-ugri keeled. Eesti keel on ka üks neist. Välismaalased, kes alles hakkavad eesti keelt õppima, on sellest tihti halval arvamusel. Eesti keel on nende meelest väga raske ja keeruline. Soome-ugri keeled on väga erinevad. Ungarlased ei saa näiteks üldse soome või eesti keelest aru ja vastupidi. Eestlased saavad aga natuke soome keelest aru. Soomlased loomulikult saavad veidi ka eesti keelest aru. Sellised soome-ugri keeled nagu liivi, vadja, karjala, vepsa, mordva, mari, komi, udmurdi, mansi ja handi keel on vähem tuntud.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

☞ Wyrazy odmieniające się przez przypadki od niniejszej lekcji podawane będą w trzech formach podstawowych.

alles – dopiero

aluskeel (-e, -t) – język

arvamus (-e, -t) – opinia, zdanie; **arvamusel olema kellest? millest?** – mieć opinię / zdanie *na temat kogo? czego?*

esivanem (-a, -at) – przodek

handi (*nieodm.*) – chantyjski

karjala (*nieodm.*) – karelski

Kesk-Volga (-, -t) – Środkowa Wołga

komi (*nieodm.*) – komi

kust – skąd

kuskilt – skądś

käsiraamat (-u, -ut) – podręcznik, kompendium

käsitle/ma (-da, -b) *keda? mida?* – traktować
o kim? o czym? (omawiać, opisywać)

lapi (*nieodm.*) – lapoński

liivi (*nieodm.*) – liwski

loomulikult (por. *muidugi*) – naturalnie, oczywiście

mansi (*nieodm.*) – mansyjski

mari (*nieodm.*) – maryjski

mordva (*nieodm.*) – mordwiński

mäestik (-u, -ku) – góry, pasmo górskie

neist – (tu:) z nich

nõnda nimetatud (*nieodm.*) – tak zwany

piirkon/d (-na, -da) – obszar, terytorium

päritolu (-, -) – pochodzenie

rahva/s (-, -st) – naród, lud
sajaprotsendiliselt – stuprocentowo
sellest – (tu:) o tym, o nim
siamaani – do tej pory
teadla/ne (-se, -st) – naukowiec
teaduslik (-u, -ku) – naukowy
tüvi/i (-e, -e) – rdzeń, pień
udmurdi (*nieodm.*) – udmurcki
Uural (-i, -it) – Ural

vaatevink/el (-li, -lit) – punkt widzenia
vadja (*nieodm.*) – wotski
(kelle? mille?) **vaheli/ne** (-se, -st) – znajdujący się pomiędzy *kim? czym?*
vepsa (*nieodm.*) – wepski
vähem – mniej
välismaala/ne (-se, -st) – obcokrajowiec
ühi/ne (-se, -st) – wspólny

☞ Zwróć uwagę na niewielką różnicę w wymowie pomiędzy *rahvus* ‘narodowość’ i *rahvas* ‘naród’.

☞ Słowo *vaheline* należy rozumieć jako przymiotnik utworzony od poimka *vahel*. Porównaj: *Uurali mäestiku ja Kesk-Volga vahel* ‘pomiędzy górami Ural a Środkową Wołgą’ i *Uurali mäestiku ja Kesk-Volga vaheline* ‘znajdujący się pomiędzy górami Ural a Środkową Wołgą’.

DIALOG – DIALOG

Piret ja Ago vaatavad vanu perekonnapilte

Pühapäeviti käib Tõnu tihti Tallinnas. Ago on sellega rahul, sest siis on tal tuba enda jaoks vaba. Täna ongi pühapäev ning Piret tuleb tema juurde. Äkki paneb Ago ette vanu perekonnapilte vaadata. Piret ei ole sellest vaimustuses. Ta igavleb alati kohutavalt, kui Ago räägib oma perekonnast. Ago võtab vanast kohvrüst välja fotoalbumi:

Ago: – Need on minu vanemad, kui nad veel väga noored olid.

Piret: – Kui vanad nad olid tol ajal?

Ago: – Ma arvan, et ema oli kakskümmend kaks aastat vana ja isa kakskümmend neli.

Piret: – Kas see laps vankris oled sina?

Ago: – Ei, see on mu vend Mikk. Sa tead ju, et mul on kaks õde-venda. Ma näitan sulle teist pilti. Vaata!

Piret: – Sa olid ilus tita. Aga kes see naine ja mees sinu kõrval on? Nad on sinu vanavanemad, eks ole?

Ago: – Jaa, nad on minu ema vanemad: vanaema Maarja ja vanaisa Peep. Tead, Peep on elukutselt meremees ja ta naine on rahvuselt prantslane.

Piret: – Sinu vanaema on pärit Prantsusmaalt?

Ago: – Jah, ta on pärit Prantsusmaalt, Pariisist.

Piret: – Kas sul on mõni foto sinu vanaisa reisist sinna?

- Ago: – Ei, kahjuks sellist fotot mul ei ole, aga vaata, siin on terve meie perekond.
- Piret: – Teid on tõesti palju. Mitu inimest sellel fotol on?
- Ago: – Osa neist on juba surnud. Aga siin on mu kaks vanaema, kaks vanaisa, minu vanemad ja nende õed-vennad ehk minu onud ja tädid, nende lapsed ehk mu nõod ja veel minu õed-vennad. Meid on siin umbes kolmkümmend.
- Piret: – Hm, kellelt sa kõik need fotod said?
- Ago: – Ma sain need ammu oma emalt.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

aasta (-, -t) – rok	perekon/d (-na, -da) – rodzina (spowinowaceni)
ammu – dawno	perekonnapil/t (-di, -ti) – zdjęcie rodzinne;
ehk – (tež:) czyli	vanu perekonnapilte (<i>part. l.mn.</i>) vaata-
ette pan/ema (-na, -eb) (<i>niereg.</i>) <i>mida teha?</i>	ma – oglądać stare rodzinne zdjęcia
– proponować <i>robienie czego?</i>	rahul (<i>nieodm.</i>) – zadowolony; on sellega
foto (-, -t) <i>kellest? millest?</i> (por. <i>pilt</i>) – zdję-	rahul – jest z tego zadowolony
cie, fotografia <i>kogo? czego?</i>	reis (-i, -i) – (tež:) podróż
fotoalbum (-i, -it) – album z fotografiami /	saa/ma (-da, -b) <i>kellest? mida?</i> – (tež:) dostać
zdjęciami	<i>od kogo? co?</i> ; said – (tu:) dostałeś, dosta-
hm – hm	łaś; sain – dostałem, dostałam
igavle/ma (-da, -b) – nudzić się	sulle – (tež:) ci, tobie
ise (enda / enese, end / ennast) (<i>niereg.</i>) –	sur/ema (-ra, -eb) (<i>niereg.</i>) – umrzeć; on
(ja / ty) sam / sama, (on) sam, (ona) sa-	surnud – (tu:) umarł, umarła, nie żyje
ma, (ono) same, (my / wy) sami / same,	teid – was
(oni) sami, (one) same, się, samemu	terve (-, -t) (por. <i>kogu</i>) – (tež:) cały
(w zwrotach bezosobowych)	tita (-, -t) (<i>pot.</i>) – dziadziuś, niemowlę
(<i>kelle? mille?</i>) juurde – do <i>kogo? czego?</i>	tol ajal – wówczas
käi/ma (-a, -b) <i>kus?</i> – (tež:) jeździć <i>dokąd?</i>	umbes – około
Maarja (-, -t) – Maria (<i>imię żeńskie</i>)	vaimustus (-e, -t) – zachwyty; vaimustuses
meid – nas	olema kellest? millest? – być zachwyco-
mereme/es (-he, -est) (<i>niereg.</i>) – marynarz	nym <i>kim? czym?</i>
näi/tama (-data, -tab) <i>keda? mida?</i> – poka-	vanavanema/d (-te, -id) (<i>l.mn.</i>) – dziadkowie
zywać <i>kogo? co?</i>	vank/er (-ri, -rit) – wózek
olema (olla, on) (<i>niereg.</i>) – być; olid – 1)	välja võt/ma (-ta, -ab) <i>mida? kust?</i> – wyjmo-
byli, były; 2) byłeś, byłaś	wać <i>co? skąd?</i>
osa (-, -) <i>keda? / kellest? mida? / millest?</i> –	õed-vennad (õdede-vendade, õdesid-vendi)
część (z) <i>kogo? (z) czego?</i> ; osa neist –	(<i>l.mn.</i>) – rodzeństwo
część z nich	äkki – nagle

☞ Poznane już słowo *pere* oznacza rodzinę najbliższą, *perekond* natomiast to członkowie co najmniej dwóch rodzin spowinowaceni ze sobą w wyniku zawarcia przez jednego z członków ich rodzin związku małżeńskiego.

- ☞ Zwróć uwagę na nieregularną odmianę *ise*: *enda*, *enese* i *end*, *ennast*. Liczba mnoga jest bardzo rzadko używana.
- ☞ Do tej pory poznawaliśmy przede wszystkim poimki, które występują we frazach odpowiadających na pytanie *kus* ‘gdzie’. Poimek *juurde* występuje natomiast we frazach odpowiadających na pytanie *kuhu* ‘dokąd’ (por. *Piret on Ago juures* ‘Piret jest u Ago’ oraz *Piret tuleb Ago juurde* ‘Piret przychodzi do Ago’). Wspomnijmy inne poimki należące do tej rodziny znaczeniowej: *alla* ‘pod’, *ette* ‘przed’, *keskele* ‘na środek’, *kohale* ‘nad’, *kõrvale* ‘obok’, *taha* ‘za’, *vahele* ‘między’, *vastu* ‘naprzeciw’, *äärde* ‘do, nad’.
- ☞ W języku estońskim pytamy *Kui vana sa oled?* ‘Ile masz lat?’ i odpowiadamy np. *Ma olen kakskümmend kaks aastat vana* ‘Mam dwadzieścia dwa lata’.
- ☞ Części składowe wyrazu *õed-vennad* ‘rodzeństwo’ łącząc się z liczebnikiem występują w partitive liczby pojedynczej, np. *Mul on kaks õde-venda* ‘Mam dwoje rodzeństwa’.
- ☞ *Olid* oraz *sain, said* to formy twierdzące czasu przeszłego prostego nieregularnego czasownika *olema* oraz *saama*¹.

MUUD KASULIKUD SÕNAD – INNE PRZYDATNE SŁOWA

PEREKONNAELU – ŻYCIE RODZINNE

ainuke (-se, -st) po/eg (-ja, -ega) (<i>niereg.</i>) – jedynek	meheõ/de (-e, -de) (<i>niereg.</i>) – szwagierka
ainuke (-se, -st) tüt/ar (-re, -art) – jedynaczka	minia (-, -t) – synowa
esikla/ps (-pse, -st) (<i>niereg.</i>) – pierworodny	na/du (-o, -du) – szwagierka
järgla/ne (-se, -st) – potomek	or/b (-vu, -bu) – sierota
kaksiku/d (-te, -id) (<i>l.mn.</i>) – bliźniaki, bliźnięta	peigme/es (-he, -est) (<i>niereg.</i>) – pan młody
kasuema (-, -) – macocha	perekonnaepa (-, -d) – głowa rodziny
kasuisa (-, -) – ojczym	poolven/d (-na, -da) – przyrodni brat
kasupo/eg (-ja, -ega) (<i>niereg.</i>) – pasierb	poolõ/de (-e, -de) (<i>niereg.</i>) – przyrodnia siostra
kasutüt/ar (-re, -art) – pasierbica	pruu/t (-di, -ti) – panna młoda
kasuvanema/d (-te, -id) (<i>l.mn.</i>) – przybrani rodzice	pruutpaar (-i, -i) – młoda para
kasvata/ma (-da, -b) <i>keda?</i> – wychowywać kogo?	pulm (-a, -a) – wesele
kolmiku/d (-te, -id) (<i>l.mn.</i>) – trojaczki	sohila/ps (-pse, -st) (<i>niereg.</i>) – bękart
kälime/es (-he, -est) (<i>niereg.</i>) – szwagier	sugula/ne (-se, -st) – krewny
lapselapsela/ps (-pse, -st) (<i>niereg.</i>) – prawnuk, prawnuczka	sün/dima (-dida, -nib) – urodzić się; olen sündinud – urodziłem się, urodziłam się
	vabaabielu (-, -) – konkubinat; vabaabielus elama – żyć w konkubinacie
	vennanai/ne (-se, -st) – bratowa
	vennapo/eg (-ja, -ega) (<i>niereg.</i>) – bratanek

¹ Por. lekcja XII. Oto wszystkie twierdzące formy osobowe obu czasowników w czasie przeszłym prostym: *olin, olid, oli, olime, olite, olid* oraz *sain, said, sai, saime, saite, said*.

vennatüt/ar (-re, -art) – bratanica
viies vesi taari peal – dziesiąta woda po ki-
 sielu

väime/es (-he, -est) (*niereg.*) – zięć
õepo/eg (-ja, -ega) (*niereg.*) – siostrzeniec
õetüt/ar (-re, -art) – siostrzenica

GRAMMATIKA – GRAMATYKA

1. Elativus – wstęp

Elativus odpowiada na pytanie *kust* ‘skąd’, *kellest* ‘o kim’, *millest* ‘o czym, z czego’. Formy elativu liczby pojedynczej tworzymy za pomocą końcówki **-st** dołączanej do form dopełniacza tej samej liczby, np.:

<i>kes? mis?</i>	<i>kelle? mille?</i>	<i>kust? kellest? millest?</i>	
<i>kapp</i>	<i>kap/i</i>	<i>kapi/st</i>	‘z szafy, o szafie’
<i>raamat</i>	<i>raamat/u</i>	<i>raamatu/st</i>	‘z książki, o książce’
<i>Tallinn</i>	<i>Tallinn/a</i>	<i>Tallinna/st</i>	‘z Tallina, o Tallinie’

Elativus wyraża najczęściej ruch z wnętrza czegoś, np.:

*Kass tuleb **kapist** välja.*

‘Kot wychodzi **z szafy**.’

*Ago võtab **kohvr**ist välja fotoalbumi.*

‘Ago wyjmuje **z walizki** album fotograficzny.’

Elativus może wyrażać także pochodzenie lub materiał, z którego coś zostało wykonane, np.:

*Tõnu on pärit **Tallinnast**.*

‘Tõnu pochodzi **z Tallina**.’

*See toode on pärit **Eestist**.*

‘Ten produkt pochodzi **z Estonii**.’

*See laud on tehtud **puust**.*

‘Ten stół jest zrobiony **z drewna**.’

Formy elativu łączą się ponadto z czasownikami wyrażającymi mówienie, wyrażanie opinii, zainteresowania, np.:

*Õpetaja räägib Eesti **ajaloost**.*

‘Nauczyciel mówi **o historii** Estonii.’

*Mida sa **Tõnust** arvad?*

‘Co myślisz **o Tõnu**?’

*Ma huvitun eesti **kirjandusest**.*

‘Interesuję się estońską **literaturą**.’

☞ Z elativem łączy się, co może stanowić dla Polaka niemałe zaskoczenie, między innymi czasownik *aru saama* ‘rozumieć’, np. *Ma ei saa eesti keelest aru* ‘Nie rozumiem **języka** estońskiego’ oraz *lugema* ‘czytać’, np. *Sellest võib lugeda igast käsiraamatust* ‘**O tym** można przeczytać w **każdym kompendium**’. Poznawszy z grubsza znaczenia elativu nie wydaje się dziwne, że w ostatnim zdaniu jego forma odpowiada polskiemu przyimkowi *o* z miejscownikiem (*sellest* ‘o tym’). Zaskakujący może być natomiast fakt, że źródło

informacji (*iga käsiraamat* ‘każde kompendium’) w przypadku zdań z czasownikiem *lugema* ‘czytać’ także występuje w tym przypadku.

2. Ablativus – wstęp

Ablativus odpowiada na pytanie *kust* ‘skąd’, *kellelt* ‘od kogo’, *millelt* ‘od czego, z czego’. Formy ablativu liczby pojedynczej tworzymy za pomocą końcówki *-lt* dołączanej do form dopełniacza tej samej liczby, np.:

<i>kes? mis?</i>	<i>kelle? mille?</i>	<i>kust? kellelt? millelt?</i>
<i>ema</i>	<i>ema</i>	<i>ema/lt</i> ‘od matki’
<i>kapp</i>	<i>kap/i</i>	<i>kapi/lt</i> ‘z szafy’
<i>Venemaa</i>	<i>Venemaa</i>	<i>Venemaa/lt</i> ‘z Rosji’

Ablativus wyraża zazwyczaj ruch z zewnętrznej powierzchni czegoś, np.:

Kass hüppab kapilt maha. ‘Kot zeskakuje z szafy.’
Ema võtab taldrikud laualt ära. ‘Matka zabiera talerze ze stołu.’

Ablativus może wyrażać także pochodzenie, np.:

Ta on pärit Venemaal. ‘On pochodzi z Rosji.’
Ta on pärit Sillamäelt. ‘On pochodzi z Sillamäe.’

☞ Inessivus (wyrażany końcówką *-s*) i elativus (*-st*) z jednej strony oraz adessivus (*-l*) i ablativus (*-lt*) z drugiej idą z sobą zawsze w parze w takim sensie, że gdy w odpowiedzi na pytanie *kus* używamy inessivu, to w odpowiedzi na pytanie *kust* występuje elativus, np. *Ta elab Eestis* vs. *Ta on pärit Eestist*. Gdy natomiast w odpowiedzi na pytanie *kus* stosujemy adessivus, to w odpowiedzi na pytanie *kust* pada forma ablativu, np. *Ta elab Venemaal* vs. *Ta on pärit Venemaal*.

Ablativus wyraża ponadto źródło posiadanych przez nas rzeczy, informacji, np.:

Ma sain need fotod oma emalt. ‘Dostałem te fotografie od swojej matki.’
Me laename raha sõbralt. ‘Pożyczymy pieniądze od przyjaciela.’
Ma sain sellest teada oma naiselt. ‘Dowiedziałem się o tym od swojej żony.’
Küsime teed mõnelt möödakäijalt. ‘Zapytamy o drogę jakiegoś przechodnia.’

W zdaniach typu *Tõnu on rahvuselt eestlane*, *Tartu on suuruselt teine linn Eestis*, *Peep on elukutselt meremees* formy ablativu tłumaczymy na język polski odpowiednio ‘ze względu na narodowość, wielkość, zawód’.

3. Zdania typu *Tõnul ei ole raamatut* ‘Tõnu nie ma książki’ i *Tõnul on kaks raamatut* ‘Tõnu ma dwie książki’

W zdaniach przeczących typu *Tõnul ei ole raamatut* ‘Tõnu nie ma książki’ rzeczownik wyrażający osobę lub przedmiot posiadany, w przeciwieństwie do zdań twierdzących², występuje w partitive. Czasownik występuje tylko w formie *ei ole* bądź *pole*.

Gdy chcemy powiedzieć, że mamy więcej niż jedną osobę lub przedmiot, to w tego typu zdaniach liczebnik występuje w mianowniku, a osoba lub przedmiot posiadany w partitive liczby pojedynczej, np. *Tõnul on kaks raamatut* ‘Tõnu ma dwie książki’.

4. Partitivus liczby pojedynczej – ciąg dalszy

W przypadku wyrazów typu *eestlane* i *väike* partitivus liczby pojedynczej tworzymy w następujący sposób:

<i>kes? mis?</i>	<i>kelle? mille?</i>	<i>keda? mida?</i>
<i>eestlane</i>	<i>eestlase</i>	<i>eestlas/t</i>
<i>naine</i>	<i>naise</i>	<i>nais/t</i>
<i>soomlane</i>	<i>soomlase</i>	<i>soomlas/t</i>
<i>lühike</i>	<i>lühikese</i>	<i>lühikes/t</i>
<i>väike</i>	<i>väik(e)se</i>	<i>väikes/t</i>

☞ Należy starannie rozróżniać formy partitivu tworzone za pomocą końcówki *-t* dołączanej do tzw. tematu spółgłoskowego zakończony na *-s-* od form elativu tworzonych za pomocą końcówki *-st* dołączanej do form dopełniacza, np. *inimes/t* vs. *inimese/st*, *nais/t* vs. *naise/st*, *väikes/t* vs. *väikse/st* / *väikese/st*, *lühikes/t* vs. *lühikese/st*.

Ponadto za pomocą końcówki *-t* dołączanej do form mianownika liczby pojedynczej tworzymy partitivus w przypadku stosunkowo nielicznej grupy wyrazów jednosylabowych z długą samogłoską w śródgłosie, zakończonych na *-l*, *-n*, *-r*, np. *hiir* – *hiir/t*, *huul* – *huul/t*, *keel* – *keel/t*, *noor* – *noor/t*, *peen* – *peen/t*, *saar* – *saar/t*, *suur* – *suur/t*, *tuul* – *tuul/t*.

☞ Podobnie odmieniają się rzeczowniki *laps* i *uks*: *laps* – *las/t*, *uks* – *us/t*, przy czym zbitki spółgłoskowe *-ps-* i *-ks-* upraszczają się przed końcówką *-t* do *-s-*.

² Por. lekcja XIV.

Kaheksateistkümnes õppetükk – Lekcja osiemnasta

KELLAAJAD – GODZINY

Mis kell on?

Która jest godzina?

Kell on **üks**.

Jest godzina **pierwsza**.

Kell on (täpselt) **kaks**.

Jest (dokładnie) godzina **druga**.

Kell on kaks **kümme (minutit)**.

Jest godzina druga **dziesięć**.

Kell on **neliteist**.

Jest godzina **czternasta**.

Kell on kaks **pärastlõunal**.

Jest godzina druga **po południu**.

Kell on **pool kuus**.

Jest **wpół do szóstej**.

Kell on **veerand seitse**.

Jest **kwadrans po szóstej**.

Kell on **kolmveerand kaheksa**.

Jest **za kwadrans ósma**.

☞ Słowo *veerand* ‘kwadrans’ jest w tego typu zdaniach rozumiane jako ilość czasu, który upłynął na rzecz godziny wyrażonej słowem występującym po słowie *veerand*, np. *veerand seitse* ‘kwadrans po szóstej’ lub dosłownie ‘kwadrans na siódmą’. Słowo *kolmveerand* ‘trzy kwadransy’ wyraża podobnego typu stosunki, np. *kolmveerand kaheksa* ‘trzy kwadransy na ósmą’, czyli ‘za kwadrans ósma’.

☞ Słów *veerand*, *pool*, *kolmveerand* używamy przeważnie z liczebnikami mniejszymi od 13 (*kolmteist*), dlatego na przykład 16:45 mówimy *Kell on kolmveerand viis*, mogąc dodać w celu uściślenia *pärastlõunal* ‘po południu’. Zamiast *veerand*, *pool*, *kolmveerand* można oczywiście używać liczebników głównych, np. *Kell on kuusteist nelikümmend viis (minutit)*.

mis kell?

o której godzinie?

kell üks

o pierwszej

(täpselt) kell kaks

(dokładnie) o drugiej

kell kaks kümme (minutit)

o drugiej dziesięć

kell neliteisj	o czternastej
kell kaks pärastlõunal	o drugiej po południu
(kell) pool kuus	wpół do szóstej
(kell) veerand seitse	kwadrans po szóstej
(kell) kolmveerand kaheksa	za kwadrans ósma

☞ Jak łatwo zauważyć, zwroty te różnią się od zdań odpowiadających na pytanie *Mis kell on?* brakiem formy *on*. Ponadto w przypadku zwrotów zawierających słowa *veerand*, *pool* i *kolmveerand* możliwy jest brak słowa *kell*.

NÄDALAPÄEVAD JA KUUD – DNI TYGODNIA I MIESIĄCE

Nädalapäevad

esmaspäev (-a, -a) – poniedziałek
 teisipäev (-a, -a) – wtorek
 kolmapäev (-a, -a) – środa
 neljapäev (-a, -a) – czwartek
 reede (-, -t) – piątek
 laupäev (-a, -a) – sobota
 pühapäev (-a, -a) – niedziela

Millal?

esmaspäeval
 teisipäeval
 kolmapäeval
 neljapäeval
 reedel
 laupäeval
 pühapäeval

Kuud

jaanuar (-i, -i/-it) – styczeń
 veebruar (-i, -i/-it) – luty
 märts (-i, -i) – marzec
 aprill (-i, -i) – kwiecień
 mai (-, -d) – maj
 juuni (-, -t) – czerwiec
 juuli (-, -t) – lipiec
 august (-i, -it) – sierpień
 septemb/er (-ri, -rit) – wrzesień
 oktoob/er (-ri, -rit) – październik
 novemb/er (-ri, -rit) – listopad
 detsemb/er (-ri, -rit) – grudzień

Millal?

jaanuaris
 veebruaris
 märtsis
 aprillis
 mais
 juunis
 juulis
 augustis
 septembris
 oktoobris
 novembris
 detsembris

LAUSED – ZDANIA

Kass hüppab **kapile**.
 Ema paneb taldrikud **lauale**.
 Jüri läheb **Venemaale**.
 Ema annab **lapsele** õuna.

Kot skacze **na szafę**.
 Matka kładzie talerze **na stół**.
 Jüri jedzie **do Rosji**.
 Matka daje **dziecku** jabłko.

Keda sa armastad?
Ma armastan **sind**.

Kellele meeldib eesti keel?
Mulle meeldib eesti keel.

See **näitus** oli eile.
Täna ei ole **näitust**.

Linnas on kaks **muuseumi**.

Kogo kochasz?
Kocham **ciebie**.

Komu podoba się język estoński?
Mnie podoba się język estoński.

Ta **wystawa** była wczoraj.
Dzisiaj nie ma **wystawy**.

W mieście są dwa **muzea**.

☞ Zdanie typu *Täna ei ole näitust* ‘Dzisiaj nie ma **wystawy**’ porównaj pod względem zastosowania partitivu ze zdaniem typu *Tõnul ei ole raamatut* ‘Tõnu nie ma **książki**’.

DIALOG – DIALOG

Telefonikõne

Ago helistab Piretile:

P. – Halloo, Piret Kiik kuuleb.

A. – Tervist, siin räägib Ago.

P. – Tere.

A. – Kuule, mul on kaks piletit tõsise muusika kontserdile. Ma sain need tasuta ühelt tuttavalt. Kas sa ei taha kaasa tulla?

P. – Ja mis kell see kontsert algab?

A. – Täpselt kell viis. Praegu on kell alles veerand viis. Sul on veel nelikümmend minutit aega.

P. – Ma kardan, et ma ei jõua.

A. – Mida see tähendab, et sa ei jõua? Kas tohib küsida, mis sul veel teha on?

P. – See ei ole sinu asi.

A. – Sellisel juhul me võime ka näitusele minna. See on kogu aeg lahti ja see ei maksa midagi.

P. – Kus kohas see näitus toimub?

A. – Rahvamuseumis. See näitus meeldib sulle kindlasti.

P. – Kas võid veel mulle ütelda, mis näitus see on?

A. – See on modernse eesti kunsti näitus.

P. – Hea küll, see sobib mulle. Mis kell sa tuled?

A. – Ma olen sinu juures kell kuus. Me läheme näitusele ja hiljem viin ma sind koju.

P. – Hea küll, ma ootan sind. Nägemist.

A. – Nägemist.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

<p>as/i (-ja, -ja) – (też:) sprawa halloo – halo hea küll – w porządku, dobrze, niech będzie helista/ma (-da, -b) <i>kellele? kuhu?</i> – dzwonić <i>do kogo? dokąd?</i> juh/t (-u, -tu) – przypadek; sellisel juhul – w takim przypadku / razie jõu/dma (-da, -ab) <i>kuhu? mida teha?</i> – zdążyć <i>dokąd? zrobić co?</i> kaasa – razem, wspólnie, z sobą kaasa tul/ema (-la, -eb) (<i>niereg.</i>) – iść razem (z narratorem do wspólnego celu) kell (-a, -a) – 1) godzina (wskazywana przez zegar); 2) zegar, zegarek koh/t (-a, -ta) – miejsce; kus kohas (por. <i>kus</i>) – gdzie kontser/t (-di, -ti) – koncert kunst (-i, -i) – sztuka (artyzm) lahti (<i>nieodm.</i>) – otwarty, czynny</p>	<p>meeldi/ma (-da, -b) <i>kellele? millele?</i> – podobać się <i>komu? czemu?</i> minut (-i, -it) – minuta modern/ne (-se, -set) – nowoczesny näitus (-e, -t) – wystawa pilet (-i, -it) – bilet rahvamuuseum (-i, -i) – muzeum narodowe sobi/ma (-da, -b) <i>kellele? millele?</i> – pasować, odpowiadać <i>komu? czemu?</i> tasuta – za darmo telefonikõne (-, -t) – rozmowa telefoniczna toh/tima (-tima, -ib) <i>mida teha?</i> (por. <i>võima</i>) – móc <i>robić co?</i>; kas tohib – czy wolno toimu/ma (-da, -b) – mieć miejsce, odbywać się veerand (-i, -it) – kwadrans vii/ma (-a, -b) <i>keda? kuhu?</i> – (też:) odprowadzać, zaprowadzać <i>kogo? dokąd?</i></p>
--	---

☞ Słowo *kell* odnosi się do godziny, czasu wskazywanego przez zegar. Natomiast poznane już słowo *tund* odnosi się do okresu czasu trwającego godzinę. Słowo *kell* może oznaczać poza tym ‘zegar(ek)’, np. *Mis kell on? Ei tea, mul ei ole kella* ‘Która jest godzina? Nie wiem, nie mam zegarka’. *Tund* może, jak pamiętamy, oznaczać także ‘lekcja’, np. *Eesti keele tund kestab poolteist tundi* ‘Lekcja języka estońskiego trwa półtorej godziny’.

☞ Czasownik *minema* tłumaczymy na język polski najczęściej ‘iść, jechać’, *tulema* zaś ‘przychodzić, przyjeżdżać’. *Minema* wskazuje na ruch w jakimś nieokreślonym kierunku lub od narratora, *tulema* natomiast wskazuje zazwyczaj na ruch w kierunku narratora. Ponadto czasownik *tulema* posiada znaczenie, którego nie posiadają polskie czasowniki *przychodzić* czy *przyjeżdżać*. Może on bowiem w pewnych zdaniach wskazywać na ruch w nieokreślonym kierunku, gdy narrator i jego rozmówca udają się do jakiegoś miejsca w tym samym celu, np. *Kas sa ei taha kaasa tulla?* ‘Czy nie chcesz pójść razem (ze mną np. na wystawę)?’. W takim kontekście czasownik *minema* byłby w języku estońskim wykluczony. W języku polskim z kolei wykluczone wydają się czasowniki *przychodzić* i *przyjeżdżać*.

☞ Czasownika *tohtima* ‘móc’ używamy głównie, gdy wykonanie jakiejś czynności zależne jest od czyjegós pozwolenia¹.

¹ Por. lekcja XIV *Gramatyka* punkt 2.

TEKSTID – TEKSTY

Riina kalender

Riina on sekretär. See nädal näeb tal välja enam-vähem järgmine:

tööpäevad					nädalavahetus	
esmaspäev	teisipäev	kolmapäev	neljapäev	reede	laupäev	pühapäev
1. osakonna koosolek kl 8:00	1. osta ülemusele piletid	1. saata postiga kõik järgmise	1. konve- rents kl 10:00!	1. panna kinni kohad lennukile	vaba!	vaba!
2. mitte unustada hr Rebasele helistada	Venemaale, väljasõit kl 16:00 teisi- päeval,	konverentsi ettekanded				
3. vastata pr Jänese kirjale	saabumine kl 15:40 kolmapäeval 2. töötada ülemuse ettekande kallal	trükkikojast ja saata postiga				

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

enam-vähem – mniej więcej

ettekand/ne (-de, -net) – referat; **ettekande**

kallal töötama – pracować nad referatem

hr (*skróót*) = härra

Jänēs (-e, -t) – 1) Jänēs (*nazwisko*); 2)

(dosł.) zając

järgmi/ne (-se, -st) – (tež:) następujący

kalend/er (-ri, -rit) – kalendarz

(*mille?*) **kallal** – nad czym? (np. pracować)

kinni pan/ema (-na, -eb) (*niereg.*) *mida?*

kellele? millele? – rezerwować *co?*

komu? na co?

kir/i (-ja, -ja) – list

kl (*skróót*) = kell

koosolek (-u, -ut) – zebranie

kutse (-, -t) – zaproszenie

lennuk (-i, -it) – samolot

nädalavahetus (-e, -t) – weekend

postiga – pocztą

pr (*skróót*) = proua

Reba/ne (-se, -st) – 1) Rebane (*nazwisko*); 2)

(dosł.) lis

Riina (-, -t) – Riina (*imię żeńskie*)

saabumi/ne (-se, -st) – przyjazd, przybycie

saa/tma (-ta, -dab) *keda? mida? kellele?*

kuhu? – wysłać *kogo? co? komu? dokąd?*

t/ooma (-uua, -oob) (*niereg.*) *mida? kust?* –

przynosić *co? skąd?*

trükkiko/da (-ja, -da) – drukarnia

tööpäev (-a, -a) – dzień roboczy

väljasõit (-du, -tu) – wyjazd

ülemus (-e, -t) – szef

☞ Tytuuly i imiona występujące z nazwiskami są nieodmienne, dlatego mówimy: *Ago Puu helistab Piret Kiigele* ‘Ago Puu dzwoni do Piret Kiik’, *Riina peab härra Rebasele helistama* ‘Riina musi zadzwonić do pana Rebane’, *Sekretär helistab doktor Salumetsale* ‘Sekretarka dzwoni do doktora Salumets’.

Riina nädal

Pühapäeva õhtul lamab Riina voodis, vaatab oma kalendrit ja mõtleb, mida ta peab järgmisel nädalal tegema:

„Homme pean ma tõesti vara üles tõusma ja kiiresti tööle minema, sest meil on koosolek, millest peavad kõik meie osakonna töötajad osa võtma. Seejärel pean ma härra Rebasele helistama. Tal on mingi suur tellimus meile. Ahhaa, ma pean tingimata ka proua Jänese kirjale vastama. Issand, teisipäeval pean ma meeles pidama, et mu ülemus läheb Venemaale. Ma pean talle piletid ostma. Ülehomme pole mul üldse aega, sest kui ülemus on välismaal, pean ma peaaegu terve päev tema ettekande kallal töötama. Ma ei lähe töölt ära, enne kui see on valmis. Aga see ei ole enam õnneks nii raske kui kunagi varem, sest arvuti aitab mind. Kolmapäeval saadan ma kõik järgmise konverentsi ettekanded postiga. Ma ei tohi seda unustada. Ahhaa, kolmapäeval pean ma veel kutsed trükikojast tooma ja et mitte unustada, saatma need kohe ära. Või ma ütlen seda sellele laiskvorstile Peetri armukesele ja ta teeb seda minu asemel. Neljapäeval ongi see tähtis päev! Ma pean ilusasti riidesse panema. Meil on konverents. Ma loodan, et ma saan hakkama. Kuna mul on juba üsna suur kogemus, ei saa seekord mul rambipalavikku tulla. Siis ei suuda ma isegi lihtsale ja ilmselgelegi küsimusele vastata ning ainuke asi, mida siis teha suudan, on kliendile naeratada. Issand! Milline häbi! Loodan, et nii ei juhtu ja kui juhtub, siis keegi ei märka seda. Loodetavasti möödub neljapäev kiiresti. Reedel panen ma kinni kohad lennukile, mis lendab Inglismaale. Õnneks on mul kogu nädalavahetus vaba. Laupäeva õhtul lähen ma mõnele peole või kontserdile või diskole tantsima. Ja pühapäeval? Pühapäeval pole mul aimugi, mida ma teen. Pühapäeval on lõpuks aeg, et puhata.“

Seejärel jääb Riina kiiresti magama, sest on hilja ning juba homsest algab tal tõesti raske nädal.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

aim (-u, -u) *kellest? millest?* – pojęcie
o kým? o czym? (wyobrażenie); **mul pole**
aimugi – nie mam pojęcia
ainuke (-se, -st) – jedyny
armuke (-se, -st) – kochanek, kochanka
(kelle? mille?) asemel – zamiast *kogo?*
czego?
disko (-, -t) – dyskoteka

enne – zanim, przed
hakkama saa/ma (-da, -b) – poradzić sobie
häbi (-, -) – wstyd
hilja – późno
hom/ne (-se, -set) – 1) jutrzejszy; 2) dzień
 jutrzejszy; **homsest** – od jutra
ilmselge (-, -t) – oczywisty, jasny jak słońce
ilusasti – ładnie, pięknie

juhtu/ma (-da, -b) – zdarzyć się
ke/egi (-llegi, -dagi) (*niereg.*) (*z przecze-
niem*) – (też): nikt
klien/t (-di, -ti) – klient, klientka
kogemus (-e, -t) – doświadczenie
kohe – zaraz, od razu, natychmiast
kuna – jako że, ponieważ, skoro
kunagi – kiedyś
laiskvorst (-i, -i) – leń, leniuch
len/dama (-nata, -dab) – lecieć
loodetavasti – oby, miejmy nadzieję
lõpuks – wreszcie, w końcu
magama jää/ma (-da, -b) – zasypiać
meles p/ídama (-idada, -eab) *keda? mida?*
 (por. *mäletama*) – pamiętać, mieć
 na uwadze *kogo? co?*
mär/kama (-gata, -kab) *keda? mida?*
 – zauważyć *kogo? co?*
möödu/ma (-da, -b) – mijać
naerata/ma (-da, -b) *kellele?* – uśmiechać
 się *do kogo?*
osa võt/ma (-ta, -ab) *millest?* – brać udział,
 uczestniczyć *w czym?*

rambipalavik (-u, -ku) – trema
riidesse pan/ema (-na, -eb) (*niereg.*) – ubierać
 się
seejärel – następnie, potem
seekord – tym razem
suu/tma (-ta, -dab) *mida teha?* – zdołać, być
 w stanie *zrobić co?*
tellimus (-e, -t) *kellelt? kellele?* – zamówienie
od kogo? dla kogo?
tingimata – bezwzględnie, koniecznie
töötaja (-, -t) – pracownik, pracownica
vara – wcześniej
varem – wcześniej
välismaa (-, -d) – zagranica; **välismaal** – za
 granicą
õnneks – na szczęście
ära minema (minna, läheb) (*niereg.*) *kust?* –
 wychodzić, odchodzić *skąd?*
ära saa/tma (-ta, -dab) *keda? mida? kuhu?* –
 wysłać, odesłać *kogo? co? dokąd?*
ülehomme – pojotrze

☞ *Hakkama saama* ‘poradzić sobie’ i *magama jääma* ‘zasypiać’ to czasowniki złożone tego samego typu co poznany już *teada saama* ‘dowiedzieć się’².

MUUD KASULIKUD SÕNAD – INNE PRZYDATNE SŁOWA

TÖÖ – PRACA

alusta/ma (-da, -b) *mida? kellest? millest?* –
 zaczynać *co? od kogo? od czego?*
austa/ma (-da, -b) *keda? mida?* – szanować
kogo? co?
ehita/ma (-da, -b) *mida?* – budować *co?*
ehitus (-e, -t) – budowa
elul/ugu (-oo, -ugu) – życiorys
faks (-i, -i) – faks
harrastus (-e, -t) – hobby
hiline/ma (-da, -b) *kuhu?* – spóźnić się
dokąd?
hoolitse/ma (-da, -b) *kelle eest? mille eest?*
 – opiekować się *kim? czym?*
juhataja (-, -t) – kierownik, kierowniczka
kohustus (-e, -t) *mida teha?* – obowiązek
zrobienia czego?

kolleeg (-i, -i) – kolega, koleżanka (po fachu)
komandeering (-u, -ut) – podróż służbowa;
komandeeringule minema – jechać
 w podróż służbową
kuulutus (-e, -t) – ogłoszenie; **kuulutusele
vastama** – odpowiadać na ogłoszenie
lapsehoidja (-, -t) – opiekunka do dzieci,
 niania
lõpeta/ma (-da, -b) *mida?* – kończyć *co?*
otsi/ma (-da, -b) *keda? mida? kust?* – szukać
kogo? czego? gdzie?
pak/kuma (-kuda, -ub) *mida? kellele?* –
 oferować *co? komu?*
pal/k (-ga, -ka) – pensja, płaca
puhkus (-e, -t) – 1) odpoczynek; 2) urlop;
puhkusele minema – iść na urlop

² Por. lekcja XII.

puudu/ma (-da, -b) *kust?* – być nieobecny, brakować *gdzie?*

soosi/ma (-da, -b) *keda?* – faworyzować *kogo?*

taotlus (-e, -t) – podanie, prośba

tegel/ema (-da/-eda, -eb) – zajmować się

tähtpäev (-a, -a) (por. *püha*) – święto

tööstlus (-e, -t) – rozmowa w sprawie pracy

töökäik (-gu, -ku) – przebieg pracy

tööko/da (-ja, -da) – warsztat

tööle võt/ma (-ta, -ab) *keda? kuhu?* – zatrudniać *kogo? gdzie?*

töötu (-, -t) – bezrobotny

töötus (-e, -t) – bezrobocie

usalda/ma (-da, -b) *keda?* – ufać *komu?*

vahetus (-e, -t) – zmiana (w pracy)

vajalik (-u, -ku) – potrzebny

vaja/ma (-da, -b) *keda? mida?* (por. *vaja olema*) – potrzebować *kogo? czego?*

val/dama (-lata, -dab) *mida?* – władać *czym?*

vallanda/ma (-da, -b) *keda?* – zwolnić *kogo?*;

töölt vallandama – zwolnić z pracy

vastutus (-e, -t) *kelle eest? mille eest?*

– odpowiedzialność *za kogo? za co?*;

vastutust kan/dma (-da, -nab) – ponosić

odpowiedzialność

vastutustundeli/ne (-se, -st) – odpowiedzialny (na którym można polegać)

vastutustundetu (-, -t) – nieodpowiedzialny (na którym nie można polegać)

võist/lema (-elda, -leb) *milles?* – współzawodniczyć, konkurować w *czym?*

võistlus (-e, -t) – współzawodnictwo, konkurencja

äri (-, -) – biznes

äriime/es (-he, -est) (*niereg.*) – biznesmen

öö töö (-, -d) – praca nocna

GRAMMATIKA – GRAMATYKA

1. Allativus – wprowadzenie

Allativus odpowiada na pytanie *kuhu* ‘dokąd’, *kellele* ‘komu, do kogo’, *millele* ‘czemu, do czego, na co’.

Formy allativu liczby pojedynczej tworzone są za pomocą końcówki *-le* dołączanej do form dopełniacza tej samej liczby, np.:

<i>kes? mis?</i>	<i>kelle? mille?</i>	<i>kuhu? kellele? millele?</i>	
<i>kapp</i>	<i>kap/i</i>	<i>kapi/le</i>	‘na szafę’
<i>laps</i>	<i>laps/e</i>	<i>lapse/le</i>	‘dziecku’
<i>Venemaa</i>	<i>Venemaa</i>	<i>Venemaa/le</i>	‘do Rosji’

Allativus wyraża zazwyczaj ruch odbywający się w kierunku zewnętrznej powierzchni czegoś, np.:

Kass hüppab kapile.

‘Kot skacze **na szafę.**’

Ema paneb taldrikud lauale.

‘Matka kładzie talerze **na stół.**’

W przypadku rzeczowników łączących się w odpowiedzi na pytanie *kus* z adessivem, a w odpowiedzi na pytanie *kust* z ablativem, allativus wyraża ruch w kierunku czegoś bez rozróżnienia na powierzchnię zewnętrzną czy wewnątrz, np.:

<i>Minu ülemus läheb Venemaale.</i>	‘Mój szef jedzie do Rosji. ’
<i>Ma tahan minna peole.</i>	‘Chcę iść na imprezę. ’
<i>Ma ei taha rongile hilineda.</i>	‘Nie chcę spóźnić się na pociąg. ’

Estońskiemu allativowi często odpowiada polski celownik. Allativus może zatem wyrażać cel czynności, np.:

<i>Ema annab õuna lapsele.</i>	‘Matka daje jabłko dziecku. ’
<i>Ago helistab Piretile.</i>	‘Ago dzwoni do Piret. ’
<i>Ma ei vasta sellele küsimusele.</i>	‘Nie odpowiem na to pytanie. ’
<i>Sa pead seda ülemusele ütleva.</i>	‘Musisz to powiedzieć szefowi. ’
<i>Ago näitab fotot Piretile.</i>	‘Ago pokazuje zdjęcie Piret. ’
<i>Selline vastus mulle ei meeldi.</i>	‘Taka odpowiedź nie podoba mi się.’
<i>Ma ei jäta sulle raha.</i>	‘Nie zostawię ci pieniędzy.’

☞ Należy zwrócić uwagę, że tego typu odpowiedniość nie zawsze ma miejsce. Porównaj np. czasownik *aitama* ‘pomagać’ łączący się z partitivem: *Kuidas ma saan **sind** aidata?* ‘Jak mogę **ci** pomóc?’.

☞ Czasownik *meeldima* może łączyć się także z bezokolicznikiem *-da*. Tłumaczymy go wtedy na język polski ‘lubić’, np. *Mulle meeldib eesti keelt õppida* ‘Lubię uczyć się języka estońskiego’.

2. Zaimki – podsumowanie

Dowiedzieliśmy się już, że zaimki osobowe w większości przypadków występują w dwóch formach: długiej i krótkiej. Formy mianownika estońskich zaimków osobowych brzmią: *mina / ma, sina / sa, tema / ta, meie / me, teie / te* i *nemad / nad*. Formy dopełniacza brzmią natomiast: *minu / mu, sinu / su, tema / ta, meie / me, teie / te* i *nende*. Poznane już formy adessivu zaimków osobowych tworzymy najczęściej dołączając końcówkę *-l* do form dopełniacza: *minul / mul, sinul / sul, temal / tal* i *nendel*. W liczbie mnogiej występuje oboczny temat: *mei-*, *tei-* i *nei-*, a więc: *meil, teil* i *neil*. Formy inessivu, elativu i ablativu tworzymy w analogiczny sposób:

kelles?	<i>minus / mus, sinus / sus, temas / tas, meis, teis, nendes / neis</i>
kellest?	<i>minust / must, sinust / sust, temast / tast, meist, teist, nendest / neist</i>
kellelt?	<i>minult / mult, sinult / sult, temalt / talt, meilt, teilt, nendelt / neilt</i>

Allativus stanowi pewnego rodzaju wyjątek, ponieważ w liczbie pojedynczej krótkie formy tworzymy za pomocą końcówki *-lle*, która nigdzie indziej nie jest spotykana:

liczba pojedyncza		liczba mnoga	
forma długa	forma krótka	forma długa	forma krótka
1. <i>minule</i>	<i>mulle</i>	1. <i>meile</i>	
2. <i>sinule</i>	<i>sulle</i>	2. <i>teile</i>	
3. <i>temale</i>	<i>talle</i>	3. <i>nendele</i>	<i>neile</i>

Zaimki w partitivie występują natomiast tylko w jednej formie:

liczba pojedyncza		liczba mnoga	
1. <i>mind</i>		1. <i>meid</i>	
2. <i>sind</i>		2. <i>teid</i>	
3. <i>teda</i>		3. <i>neid</i>	

Podsumujmy także i uzupełnijmy wiadomości na temat zaimka wskazującego *see* w znanych przypadkach obu liczb:

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
<i>kes? mis?</i>	<i>see</i>	<i>need</i>
<i>kelle? mille?</i>	<i>selle</i>	<i>nende</i>
<i>keda? mida?</i>	<i>seda</i>	<i>neid</i>
<i>kellele? millele?</i>	<i>sellele</i>	<i>nendele, neile</i>
<i>kellel? millel?</i>	<i>sellel, (sel)</i>	<i>nendel, neil</i>
<i>kellelt? millelt?</i>	<i>sellelt, (selt)</i>	<i>nendelt, neilt</i>
<i>kelles? milles?</i>	<i>selles, (ses)</i>	<i>nendes, neis</i>
<i>kellest? millest?</i>	<i>sellest, (sest)</i>	<i>nendest, neist</i>

☞ Zaimek wskazujący *see* może w niektórych przypadkach liczby pojedynczej występować także w formach krótkich. Formy te są jednak stosunkowo rzadko używane. Formy liczby mnogiej zaimka wskazującego *see* oprócz mianownika pokrywają się z formami zaimka osobowego *nemad / nad*.

☞ Rzadko używany zaimek *too*³ odmienia się w sposób analogiczny: *too, tolle, toda, tollele, tollel (tof), tollelt (tolt) ... , nood, nonde, noid, nondele, noile, nondel, noil* itd.

3. Partitivus liczby pojedynczej – ciąg dalszy

Partitivus liczby pojedynczej jest trzecią formą podstawową wyrazów odmieniających się przez przypadki. Podsumujmy dotychczasowe wiadomości na temat zasad jego tworzenia. Partitivus liczby pojedynczej możemy tworzyć za pomocą:

- 1) końcówki zerowej: *ema/Ø, isa/Ø, vana/Ø*;
- 2) końcówek samogłoskowych: *kool/i, lill/e, paks/u, linn/a*;

³ Por. lekcja III.

3) końcówki <i>-t</i> :	<i>Eesti/t, kohvri/t, raamatu/t;</i>
4) końcówki <i>-d</i> :	<i>maa/d, töö/d, või/d;</i>
5) końcówki <i>-da</i> :	<i>ke/da, mi/da, mõn/da.</i>

W przypadku wyrazów ze zmianą stopnia w partitive występuje taki stopień jak w mianowniku, np. *tuba – tuba/Ø, jõgi – jõge/Ø, kapp – kapp/i, vend – vend/a*.

Kończórkę zerową *-Ø* stosujemy w przypadku wyrazów dwusylabowych o specyficznej budowie. Kończórkę samogłoskowe *-i, -e, -u, -a* stosujemy z kolei głównie w przypadku wyrazów jednosylabowych zakończonych na spółgłoskę. Kończórkę *-t* występuje zasadniczo w przypadku słów dłuższych niż dwusylabowe lub dwusylabowych, gdy w grę nie wchodzi końcówka zero-wa. Ponadto końcówka *-t* występuje w przypadku wyrazów typu *eestlane* i *väike (eestlas/t, väikes/t)* oraz nielicznych jednosylabowych typu *suur/t, noor/t, las/t*. Kończórkę *-d* stosujemy w przypadku wyrazów zakończonych na długą samogłoskę lub dyftong. Kończórkę *-da* możemy wyróżnić jedynie w przypadku niewielkiej grupy słów⁴.

Zajmijmy się teraz innymi przypadkami użycia końcórek samogłoskowych (a w zasadzie tylko końcówki *-i*) oraz końcówki *-t*:

Kończórkę samogłoskowa *-i*

Za pomocą końcówki *-i* tworzymy partitive liczby pojedynczej w przypadku zapożyczeń, które trafiły do estońskiego stosunkowo niedawno, np. *dekaan – dekaan/i, klient – klient/i, kontsert – kontsert/i, kultuur – kultuur/i, muuseum – muuseum/i, president – president/i, rektoraat – rektoraat/i, restoran – restoran/i, sekretär – sekretär/i, staadion – staadion/i, stipendium – stipendium/i, turist – turist/i*. Podobnie odmieniają się słowa zakończone na sufiks *-tar*, np. *poolatar – poolatar/i*.

☞ Należy jednak pamiętać także o nieco starszych zapożyczeniach, które odmieniają się według wcześniej poznanego schematu, np. *album – album/i – albumi/t, doktor – doktor/i – doktori/t, professor – professor/i – professori/t*.

Kończórkę *-t*

Kończórkę *-t* możemy dołączać też bezpośrednio do mianownika liczby pojedynczej. W ten sposób odmienia się jedynie część wyrazów zakończonych na *-l, -n, -r* lub *-s*, np.:

⁴ Por. lekcja XVI i XVII.

<i>kes? mis?</i>	<i>kelle? mille?</i>	<i>keda? mida?</i>
<i>küünal</i>	<i>küünl/a</i>	<i>küünal/t</i>
<i>pöial</i>	<i>pöidl/a</i>	<i>pöial/t</i>
<i>aken</i>	<i>akn/a</i>	<i>aken/t</i>
<i>pipar</i>	<i>pipr/a</i>	<i>pipar/t</i>
<i>tütar</i>	<i>tütr/e</i>	<i>tütar/t</i>
<i>haigus</i>	<i>haigus/e</i>	<i>haigus/t</i>
<i>lootus</i>	<i>lootus/e</i>	<i>lootus/t</i>
<i>majandus</i>	<i>majandus/e</i>	<i>majandus/t</i>
<i>õigus</i>	<i>õigus/e</i>	<i>õigus/t</i>
<i>õigusteadus</i>	<i>õigusteadus/e</i>	<i>õigusteadus/t</i>
<i>kallis</i>	<i>kalli</i>	<i>kallis/t</i>
<i>rahvas</i>	<i>rahva</i>	<i>rahvas/t</i>
<i>tehas</i>	<i>tehas/e</i>	<i>tehas/t</i>

☞ Można łatwo zauważyć, że gdy partitivus tworzymy za pomocą końcówki *-t* dołączanej do mianownika, to w przypadku wyrazów zakończonych na *-l*, *-n* lub *-r* przed końcówką dopełniacza występuje zanik samogłoski tematycznej, np. *tütar* – *tütr/e*. Z kolei wyrazy zakończone na *-s* to najczęściej wyrazy pochodne tworzone za pomocą sufiksu *-us*, np.:

<i>haige</i>	‘chory’	<i>haigus</i>	‘choroba’
<i>loot/ma</i>	‘mieć nadzieję’	<i>loot/us</i>	‘nadzieja’
<i>tead/ma</i>	‘wiedzieć’	<i>tead/us</i>	‘nauka, wiedza’
<i>õige</i>	‘prawidłowy, poprawny’	<i>õigus</i>	‘racja, prawo’

W przypadku wyrazów zakończonych na *-ne* partitivus liczby pojedynczej nie zawsze tworzymy za pomocą końcówki *-t* dołączanej do tematu spółgłoskowego (por. *eestlane* – *eestlas/t*). Jeżeli przed *-ne* występuje spółgłoska, to końcówkę tę dołączamy do dopełniacza, np.:

<i>kes? mis?</i>	<i>kelle? mille?</i>	<i>keda? mida?</i>	
<i>avameelne</i>	<i>avameelse</i>	<i>avameelse/t</i>	(nie: <i>avameels/t</i>)
<i>homne</i>	<i>homse</i>	<i>homse/t</i>	
<i>kergemeelne</i>	<i>kergemeelse</i>	<i>kergemeelse/t</i>	
<i>modernne</i>	<i>modernse</i>	<i>modernse/t</i>	
<i>päikesepoolne</i>	<i>päikesepoolse</i>	<i>päikesepoolse/t</i>	
<i>vaikne</i>	<i>vaikse</i>	<i>vaikse/t</i>	

Nieliczne wyrazy zakończone na *-ne* odmieniają się według schematu:

<i>lihtne</i>	<i>lihts/a</i>	<i>lihtsa/t</i>
<i>moodne</i>	<i>moods/a</i>	<i>moodsa/t</i>
<i>soodne</i>	<i>soods/a</i>	<i>soods/a/t</i>

Podobnie odmieniają się:

<i>armas</i>	<i>arms/a</i>	<i>armsa/t</i>
<i>kuulus</i>	<i>kuuls/a</i>	<i>kuulsa/t</i>
<i>rõõmus</i>	<i>rõõms/a</i>	<i>rõõmsa/t</i>
<i>tähtis</i>	<i>tähts/a</i>	<i>tähtsa/t</i>

Końcówkę *-t* stosujemy też w przypadku takich nielicznych wyrazów jedno- i dwusylabowych jak:

<i>kes? mis?</i>	<i>keda? mida?</i>	
<i>reis</i>	<i>rei/t</i>	(w znaczeniu ‘udo’)
<i>uus</i>	<i>uu/t</i>	
<i>lääs</i>	<i>lään/t</i>	
<i>kaas</i>	<i>kaan/t</i>	
<i>käsi</i>	<i>kät/t</i>	
<i>mesi</i>	<i>met/t</i>	
<i>süsi</i>	<i>süt/t</i>	
<i>tõsi</i>	<i>tõt/t</i>	
<i>vesi</i>	<i>vet/t</i>	

Zasada głosząca, iż w przypadku wyrazów ze zmianą stopnia mianownik i partitivus występują w tym samym stopniu, obowiązuje też w przypadku powyżej omówionych typów, np.:

mianownik liczby pojedynczej stopień mocny	dopelniacz liczby pojedynczej stopień słaby	partitivus liczby pojedynczej stopień mocny
<i>klient</i>	<i>kliend/i</i>	<i>klient/i</i>
<i>kontsert</i>	<i>kontserd/i</i>	<i>kontsert/i</i>
<i>president</i>	<i>presidend/i</i>	<i>president/i</i>
<i>hammas</i>	<i>hamba</i>	<i>hammas/t</i>
<i>kallas</i>	<i>kalda</i>	<i>kallas/t</i>
<i>puhas</i>	<i>puhta</i>	<i>puhas/t</i>
<i>rikas</i>	<i>rikka</i>	<i>rikas/t</i>
<i>varvas</i>	<i>varba</i>	<i>varvas/t</i>

Üheksateistkümnes õppetükk – Lekcja dziewiętnasta

LAUSED – ZDANIA

Ma sõidan Eestisse.	Jadę do Estonii.
Ma sõidan Poola.	Jadę do Polski.
Ma lähen kooli.	Idę do szkoły.
Ma lähen raamatukokku.	Idę do biblioteki.
Ma lähen tupp.	Idę do pokoju.
Ma sõidan Rakverre.	Jadę do Rakvere.
Ma lähen kinno.	Idę do kina.
Ma lähen suurde kaubamajja.	Idę do dużego domu handlowego.

☞ Czasownik *minema* wyraża poruszanie się zarówno na piechotę, jak i za pomocą jakiegoś środka lokomocji. Stąd tłumaczymy go zarówno ‘iść’, jak i ‘jechać’. Czasownik *sõitma* wyraża natomiast przemieszczanie się tylko za pomocą środka lokomocji i tłumaczymy go na język polski ‘jechać’.

TEKST – TEKST

Pireti päev

Äratuskell heliseb kell seitse hommikul. Piret ärkab, aga ei tõuse kohe üles. Ta jääb hetkeks **voodisse**. Kümme minutit hiljem läheb ta **vannituppa**. Vanni-toas võtab ta dušši. Seejärel tuleb tagasi **magamistuppa** ja paneb **riidesse**. Pärast seda läheb **kööki**. Hommikul sööb ta tavaliselt kaks võileiba ja joob klaasi musta teed. Kui Piret sööb hommikusööki, on tal kombeks lugeda ajalehte või kuulata raadiot. Pärast hommikusööki läheb ta jälle **vannituppa**, kammib ennast ja peseb hambaid. Seejärel läheb ta **esikusse**, vaatab viimast korda **peeglisse** ja kontrollib, kas kõik on korras. Kell kaheksa läheb ta kodust

välja. **Ülikooli** läheb Piret jalgsi, kuigi see asub tema kodust üsna kaugel. Ta on alati natuke varem kohal. Loengud algavad kell üheksa. Piretil on päevas kaks kuni kolm loengut. Vaheajal lähevad Piret ja tema sõbranna **mingisse mõnusesse kohvikusse** kohvi jooma. Kohvi juurde tellivad nad alati midagi magusat. Kohvikus lobisevad nad kõigest. Täna paneb Piret ette **kinno** minna. See mõte meeldib ta sõbrannale. Kui loengud lõpevad, söidab Piret **kesklinna mingisse odavasse baari** lõunat sööma. Pärast lõunat kohtuvad Piret ja ta sõbranna kino ees. Kui film lõpeb, ja Piret jõuab **koju**, on kell juba palju. Piret peab natuke õppima. Ta istub **tugitooli** ja loeb. Seejärel sööb õhtusööki ja vaatab telekat. Pool üksteist öösel läheb Piret **vannituppa**, kus ta riietub lahti ja peseb hambaid. Seejärel läheb ta **voodisse** ja jääb kiiresti magama. See oli tõesti väsitav päev.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

baar (-i, -i) – bar

helise/ma (-da, -b) – dzwonić (o rzeczach)

hetk (-e, -e) – chwila; **hetkeks** – na chwilę

hommikusöö/k (-gi, -ki) – śniadanie

jalgsi – na piechotę, pieszo

jõu/dma (-da, -ab) *kuhu?* – (tež:) dostać się, dotrzeć *dokąd?*

jää/ma (-da, -b) *kuhu?* – zostawać *gdzie?*

kammi/ma (-da, -b) *keda? mida?* – czesać *kogo? co?*; **ennast kammima** – czesać się

kaugel kust? kuhu? – daleko *skąd? dokąd?*

kell on palju (por. *on hilja*) – jest późno

kontrolli/ma (-da, -b) *keda? mida?* – sprawdzać *kogo? co?*

kuni – (tež:) do (*łączy się z liczebnikami głównymi*)

lahti riietu/ma (-da, -b) – rozbierać się

lobise/ma (-da, -b) *kellest? millest?* (por. *juttu ajama*) – gadać *o kim? o czym?*

lõp/pema (-peda, -eb/-peb) – kończyć się

lõuna (-, -t) – (tež:) obiad

pes/ema (-ta, -eb) (*niereg.*) a) *keda? mida?*; b) *mida?* – a) myć *kogo? co?*; **hambaid** (*part. l.mn.*) **pesema** – myć zęby; b) prać *co?*

pärast mida? – po *czym?* (w sensie czasowym)

sõi/tma (-ta, -dab) – jechać

telli/ma (-da, -b) *mida? kellelt? kellele?* – zamawiać *co? u kogo? dla kogo?*

vahea/eg (-ja, -ega) (*niereg.*) – przerwa

viima/ne (-se, -st) – ostatni; **viimast korda** – ostatni raz

võilei/b (-va, -ba) – kanapka

väsitav (-a, -at) – męczący

õhtusöö/k (-gi, -ki) – kolacja

äratuskell (-a, -a) – budzik

☞ Czasownik *jääma* łączy się z okolicznikiem miejsca odpowiadającym na pytanie *kuhu*, np. *Ma jään voodisse* ‘Zostaję w łóżku’.

☞ Słowo *pärast* jest nam już znane jako poimek łączący się z dopełniaczem wyrazów oznaczających pewną ilość czasu, np. *tunn/i pärast* ‘za godzinę’, *hetk/e pärast* ‘za chwilę’. Ponadto we frazach typu *sinu pärast* ‘przez ciebie’, *sõja pärast* ‘z powodu wojny’ może wyrażać ono przyczynę. W języku estońskim oprócz poimeków występują także, choć mniej licznie, przymyki. Jednym z nich może być właśnie słowo *pärast* łączące się z partitivem wyrazów oznaczających wydarzenia, np. *pärast hommikusööki* ‘po śniadaniu’, *pärast*

lõuna/t ‘po obiedzie’, *pärast film/i* ‘po filmie’. Przeciwnieństwem *pärast* w ostatnim z omawianych znaczeń jest przyimek *enne*, także łączący się z partitivem, np. *enne hommikusööki* ‘przed śniadaniem’, *enne lõuna/t* ‘przed obiadem’.

DIALOOG – DIALOG

Piret ja tema sõbranna lähevad kohvikusse

Pärast loengut seisab Piret ülikooli peahoone ees ja teeb suitsu. Seal kohtab ta oma sõbrannat Tiit. Pärast lühikest vestlust otsustavad tüdrukud koos kohvikusse minna:

- P. – Kas sa tead siin lähedal mingit mõnusat kohvikut?
 T. – Jah, raekojaplatsil keldris on selline kohvik, mis meeldib sulle kindlasti.
 P. – Me võime sellesse kohvikusse minna. Kas seal tohib suitsetada?
 T. – Mu meelest tohib küll.
 P. – Hea küll, lähme siis sinna!

Pärast lühikest jalutuskäiku jõuavad mõlemad tüdrukud kohale. Nende juurde tuleb ettekandja:

- E. – Tere päevast, mida te soovite?
 P. – Palun üks must kohv ja tükk maasikakooki.
 E. – Nii, ja mida teile?
 T. – Mulle klaas apelsinimahla ja võileib. Mul on pärast tundi janu ja nälg.
 E. – Kas see on nüüd kõik?
 T. – Jah, aitäh.

Ettekandja toob hetke pärast kõik.

- E. – Palun, siin on teie tellimus ja arve. Kas te maksate sularahas või kaardiga? Koos või eraldi?
 P. – Sularahas ja koos palun. Ma teen sulle välja.
 T. – Tänan.
 E. – Seitsekümmend krooni, palun.

Ettekandja võtab raha ja läheb ära.

- P. – Mul on täna sünnipäev. Lähme kinno!
 T. – Kas tõesti? Ma õnnitlen sind selle puhul. Tegelikult miks mitte? Mis kell?
 P. – Aitäh. Film algab täpselt kell kuus.
 T. – Sobib. Ma tahan täna veel raamatukokku ja kaubamajja minna, aga ma arvan, et ma jõuan.
 P. – Väga hea. Kohtume siis kolmveerand kuus kino ees.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

apelsinimahl (-a, -a) – sok pomarańczowy	soovi/ma (-da, -b) <i>mida?</i> – życzyć sobie <i>czego?</i>
arve (-, -t) – rachunek	suits (-u, -u) – 1) dym; 2) papieros; suitsu
eraldi – osobno	tegema – palić (wyroby tytoniowe)
jalutuskäi/k (-gu, -ku) – spacer	suitseta/ma (-da, -b) (por. <i>suitsu tegema</i>) –
janu (-, -) – pragnienie (chęć picia); mul on	palić (wyroby tytoniowe)
janu – chce mi się pić	sularaha (-, -) – gotówka; sularahas – gotów-
kaar/t (-di, -ti) – karta; kaardiga – kartą	ką
keld/er (-ri, -rit) – piwnica	sünnipäev (-a, -a) – urodziny
koh/tama (-ata, -tab) <i>keda? mida?</i> – spo-	Tiiu (-, -t) – Tiiu (<i>imię żeńskie</i>)
tkać <i>kogo? co?</i>	vestlus (-e, -t) <i>kellest? millest?</i> – rozmowa,
lähme (<i>pot.</i>) (por. <i>läheme</i>) – chodźmy	dyskusja <i>o kim? o czym?</i>
maasikakoo/k (-gi, -ki) – ciasto z truskaw-	välja te/gema (-ha, -eb) (<i>niereg.</i>) <i>kellele?</i>
kami	<i>mida?</i> – postawić <i>komu? co?</i> (zapropo-
otsusta/ma (-da, -b) <i>mida teha?</i> – postana-	wać)
wiać <i>zrobić co?</i>	õnnitle/ma (-da, -b) <i>keda? mille puhul?</i> –
peahoone (-, -t) – budynek główny	gratulować <i>komu? z okazji czego?</i>
(<i>mille?</i>) puhul – w przypadku, z okazji	
<i>czego?</i>	

☞ Czasownik *teadma* tłumaczymy na język polski ‘wiedzieć, znać’, a *tundma* ‘znać, czuć’, np. *Ma tean, et Eesti pealinn on Tallinn* ‘Wiem, że stolicą Estonii jest Tallin’, *Ma tunnen ennast halvasti* ‘Czuję się źle’. Zdania typu *Ma tunnen seda meest* i *Ma tean seda meest*, oba tłumaczone na polski ‘Znam tego mężczyznę’, różnią się tym, iż pierwsze wyraża znajomość szczegółową, dogłębną, drugie zaś powierzchowną, pobieżną.

☞ Czasownik *paluma* ‘prosić’ jest czasownikiem przechodnim i łączy się z partitivem, np. *Emal palub isalt leiba* ‘Matka prosi ojca o chleb’. Przy kupowaniu Estończycy używają z tym czasownikiem mianownika, np. *Palun mulle üks kohv* ‘Dla mnie proszę jedną kawę’.

TEKST – TEKST

Piret ja Ago lähavad kaubamajja

Piret ja Ago lähavad koos suurde kaubamajja kesklinnas. Kaubamajas on neli korrust. Igal korrusel on midagi vajalikku. Esimesel korrusel on müügil toit. Teisel korrusel on nõud, elektrikaubad, muusikariistad, ajakirjad, kirjatarbed, arvutid. Kolmandal korrusel on müügil naisteriided: seelikud, kleidid, pluusid, rätikud, kübarad, sukad, sukkpüksid, kingad, kasukad, põlled, rinnahoidjad. Neljandal korrusel on meesteriided: ülikonnad, pintsakud, kampsunid, püksid,

lipsud, kaabud, mantlid, särgid, sokid, aluspüksid. Piret ja Ago lähevad otse neljandale korrusele. Piret tahab Agole midagi osta. Ta ütleb, et Ago näeb nagu hernehirmutis välja. Võib-olla õnnestub neil seekord seal midagi korralikku leida. Neljandal korrusel on väga palju inimesi. Neid teenindavad lahked müüjannad. Piret ja Ago otsivad kaua ja lõpuks valivad nad halli ülikonna. Ago läheb proovikabiini seda selga proovima. See ülikond on talle paras. Piret väidab, et see istub talle eriti hästi ja et Ago näeb välja nagu mingi filmitäht. Seejärel lähevad nad kassasse. Seal tuleb välja, et selle ülikonna puhul allahindlus ei kehti. Piret on pahane ja hakkab karjuma. Ago proovib teda rahustada.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

- ajakir/i** (-ja, -ja) – czasopismo
allahindlus (-e, -t) – obniżka cenowa
aluspüks/id (-te/-ide, -e/-isid) (*l.mn.*) – majtki
elektrikau/bad (-pade, -pu/-pasid) (*l.mn.*) – sprzęt elektroniczny
filmitäh/t (-e, -te) – gwiazda filmowa
hernehirmutis (-e, -t) – strach na wróble
istu/ma (-da, -b) *kellele?* (*pot.*) – (tež:) ležec
na kim? (pasować)
kaabu (-, -t) – kapelusz męski
kampsun (-i, -it) – sweter
karju/ma (-da, -b) – krzyczeć, wrzeszczeć
kassa (-, -t) – kasa
kasuka/s (-, -t) – futro
kehti/ma (-da, -b) *kelle puhul?* *mille puhul?* – obowiązywać w przypadku kogo?
w przypadku czego?
kirjatar/bed (-vete, -beid) (*l.mn.*) – artykuły papiernicze
klei/t (-di, -ti) – sukienka
kolma/s (-nda, -ndat) – trzeci
kübar (-a, -at) – kapelusz
lahke (-, -t) – życzliwy, serdeczny, skory do pomocy, usłużny
lei/dma (-da, -ab) *keda?* *mida?* *kust?* – zna-ležć kogo? co? gdzie?
lips (-u, -u) – krawat
mant/el (-li, -lit) – płaszcz
meesterii/ded (-ete, -deid) (*l.mn.*) – ubranie / ubrania męskie
muusikariist (-a, -a) – instrument muzyczny
- naisterii/ded** (-ete, -deid) (*l.mn.*) – ubranie / ubrania damskie
nelja/s (-nda, -ndat) – czwartą
otse – prosto, bezpośrednio
para/s (-ja, -jat) (*niereg.*) *kellele?* – w sam raz, odpowiedni *dla kogo?*
pintsak (-u, -ut) – marynarka
plus (-i, -i) – bluza, bluzka
proovikabiin (-i, -i) – przymierzalnia
põll (-e, -e) – fartuch
püks/id (-te/-ide, -e/-isid) (*l.mn.*) – spodnie
rahusta/ma (-da, -b) *keda?* – uspokajając kogo?
rinnahoidja (-, -t) – biustonosz
rätik (-u, -ut) – chustka
seelik (-u, -ut) – spódnica
selga proovi/ma (-da, -b) *mida?* – przymierzać co?
sok/k (-i, -ki) – skarpeta
suk/k (-a, -ka) – pończocha
sukkpüks/id (-te/-ide, -e/-isid) (*l.mn.*) – rajstopy
sär/k (-gi, -ki) – koszula
toi/t (-du, -tu) – żywność, pożywienie
vali/ma (-da, -b) *keda?* *mida?* – wybierać kogo? co?
väi/tma (-ta, -dab) *mida?* – twierdzić co?
välja tul/ema (-la, -eb) (*niereg.*) – (tež:) okazywać się, wychodzić na jaw
õnnestu/ma (-da, -b) *kelle?* *mida teha?* – udać się komu? zrobić co?
ülikond/d (-na, -da) – garnitur

MUUD KASULIKUD SÕNAD – INNE PRZYDATNE SŁOWA

IGAPÄEVASED TEGEVUSED – CODZIENNE CZYNNOŚCI

☞ Zapamiętanie znaczenia większości podanych czasowników ułatwią znane nam już wyrazy podane w nawiasach:

habet aja/ma (-da, -b) (por. *habe*) – golić brodę, golić się

haigestu/ma (-da, -b) *millesse?* (por. *haige*) – zachorować *na co?*

harjuta/ma (-da, -b) *mida?* (por. *harjutus*) – ćwiczyć *co?*

jutusta/ma (-da, -b) *mida? kellest? millest?* (por. *jutt*) – opowiadać *co? o kim? o czym?*

kan/dma (-da, -nab) *keda? mida?* (por. *kirjakandja*) – nosić *kogo? co?*

keela/ma (-ta, -b) *kellel? mida teha?* (por. *keeld*) – zabraniać *komu? robić co?*

kee/tma (-ta, -dab) *mida?* – gotować *co?*

kiirusta/ma (-da, -b) *kuhu?* (por. *kiire*) – spieszyć się *dokąd?*

kogu/ma (-da, -b) *mida?* (por. *raamatukogu*) – zbierać *co?*

kuivata/ma (-da, -b) (por. *kuiv*) – suszyć *co?*

külasta/ma (-da, -b) a) *keda?*; b) *mida?* (por. *küaline*) – a) odwiedzać *kogo?*; b) zwiędzać *co?*

muu/tma (-ta, -dab) *keda? mida?* (por. *muutuma*) – zmieniać *kogo? co?*

naer/ma (-da, -ab) *kelle üle? mille üle?* (por. *naeratama*) – śmiać się *z kogo? z czego?*

paranda/ma (-da, -b) *mida?* (por. *parem*) – 1) naprawiać *co?*; 2) poprawiać *co?*

peatu/ma (-da, -b) (por. *peatus*) – zatrzymać się

pra/adima (-adida, -eb) *mida?* (por. *praad*) – smażyć *co?*

puhasta/ma (-da, -b) *mida? millest?* (por. *puhas*) – czyścić *co? z czego?*

päevita/ma (-da, -b) (por. *päev*) – opalać się

riputa/ma (-da, -b) *mida? kuhu?* (por. *rippuma*) – wieszać *co? gdzie?*

sisene/ma (-da, -b) *kuhu?* (por. *sisseastumiseksamid*) – wchodzić *dokąd?*

teata/ma (-da, -b) *kellele? millest?* (por. *teadma*) – powiadomić *kogo? o czym?*

tervita/ma (-da, -b) *keda?* (por. *terve*) – pozdrowiać *kogo?*

vaheta/ma (-da, -b) *mida? mille vastu?* (por. *vahetus*) – wymieniać *co? na co?*

vala/ma (-da, -b) *mida? millesse?* (por. *valamu*) – nalewać *czego? do czego?*

valmista/ma (-da, -b) *keda? mida?* (por. *valmis*) – przygotowywać *kogo? co?*

välju/ma (-da, -b) *kust?* (por. *välja*) – wychodzić *skąd?*

ärata/ma (-da, -b) *keda? mida?* (por. *ärkama*) – budzić *kogo? co?*

GRAMMATIKA – GRAMATYKA

1. Illativus – wstęp

Illativus odpowiada na pytanie *kuhu* ‘dokąd’, *kellesse* ‘do kogo, w kogo’, *millesse* ‘do czego, w co’. Formy illativu liczby pojedynczej możemy tworzyć za pomocą końcówki *-sse* dołączanej do form dopełniacza tej samej liczby, np.:

<i>kes? mis?</i>	<i>kelle? mille?</i>	<i>kuhu? kellesse? millesse?</i>	
<i>Eesti</i>	<i>Eesti</i>	<i>Eesti/sse</i>	‘do Estonii’
<i>esik</i>	<i>esiku/u</i>	<i>esiku/sse</i>	‘do przedpokoju’
<i>kohvik</i>	<i>kohvik/u</i>	<i>kohviku/sse</i>	‘do kawiarni’

Illativus wyraża zazwyczaj ruch do wnętrza czegoś, np.:

<i>Buss sõidab Eestisse.</i>	‘Autobus jedzie do Estonii. ’
<i>Lähme mingisse mõnussasse kohvikusse.</i>	‘Chodźmy do jakiejś przytulnej kawiarni. ’
<i>Piret läheb esikusse.</i>	‘Piret idzie do przedpokoju. ’

Oprócz illativu tworzony za pomocą końcówki *-sse*, zwanego długim illativem, występuje w języku estońskim tzw. krótki illativus tworzony za pomocą: 1) końcówki zerowej *-Ø*; 2) końcówek samogłoskowych *-i*, *-e*, *-u*, *-a*; 3) końcówki *-de*; 4) *-te* lub 5) *-ha*, *-he*, *-hu*. Formę długiego illativu można utworzyć od każdego słowa odmieniającego się przez przypadki, formę krótkiego illativu posiadają natomiast tylko niektóre. W przypadku słowa posiadającego krótki illativus forma długiego illativu jest stosowana dość rzadko.

Końcówka zerowa *-Ø*

Krótki illativus tworzony za pomocą końcówki zerowej występuje w przypadku takich ważnych z punktu widzenia użytkownika języka estońskiego wyrazów jak:

<i>mis?</i>	<i>Soome</i>	<i>Tartu</i>	<i>Leedu</i>	<i>Läti</i>	<i>Riia</i>	<i>Valga</i>
<i>mille?</i>	<i>Soome</i>	<i>Tartu</i>	<i>Leedu</i>	<i>Läti</i>	<i>Riia</i>	<i>Valga</i>
<i>mida?</i>	<i>Soome/t</i>	<i>Tartu/t</i>	<i>Leedu/t</i>	<i>Läti/t</i>	<i>Riia/t</i>	<i>Valga/t</i>
<i>kuhu?</i>	<i>Soome</i>	<i>Tartu</i>	<i>Leetu</i>	<i>Lätti</i>	<i>Riiga</i>	<i>Valka</i>

Podobnie odmieniają się nazwy takich estońskich miast jak *Jõhvi*, *Narva*, *Paide*, *Pärnu*, *Põlva*, *Viljandi*, nazwy stolic europejskich oraz krajów *Rooma*, *Poola*, *Rootsi*, *Tšehhi*.

☞ W przypadku wyrazów ze zmianą stopnia stopień mocny alternował do tej pory ze stopniem słabym między innymi w formach mianownika, dopełniacza i partitivu liczby pojedynczej, np. *kool* – *kooli* – *kooli*, *köök* – *köögi* – *kööki*, *taevas* – *taeva* – *taevast*, *rikas* – *rikka* – *rikast*. Natomiast w przypadku obecnie omawianych wyrazów w znanych nam formach podstawowych zmiana stopnia

nie występuje (w razie potrzeby sugerują to odpowiednie podkreślenia). Stopień mocny pojawia się dopiero w przypadku krótkiego illativu¹.

Często formy illativu z końcówką zerową różnią się od trzech form podstawowych tym, że w formach tych tzw. wewnętrzne głoski wyrazu występują w długości I, podczas gdy głoski te w formach krótkiego illativu występują w długości III, np.:

<i>mis?</i>	<i>māja</i>	<i>kij̄no</i>	<i>lūm̄i</i>	<i>Rakvēr̄e</i>	<i>Võr̄u</i>	<i>tūb̄a</i>	<i>raekōd̄a</i>	<i>raamatukōgu</i>
<i>mille?</i>	<i>māja</i>	<i>kij̄no</i>	<i>lūm̄e</i>	<i>Rakvēr̄e</i>	<i>Võr̄u</i>	<i>toa</i>	<i>raekōja</i>	<i>raamatukōgu</i>
<i>mida?</i>	<i>māja</i>	<i>kij̄no</i>	<i>lun̄/d</i>	<i>Rakvēr̄e/t</i>	<i>Võr̄u</i>	<i>tūb̄a</i>	<i>raekōd̄a</i>	<i>raamatukōgu</i>
<i>kuhu?</i>	<i>mājja</i>	<i>kijn̄no</i>	<i>lum̄me</i>	<i>Rakverre</i>	<i>Võrru</i>	<i>tuppa</i>	<i>raekotta</i>	<i>raamatukokku</i>

☞ Jak pamiętamy ze wstępu, w przypadku wewnętrznych głosek wyrazu składających się z krótkiej samogłoski i spółgłoski litery *b*, *d*, *g* symbolizują w takich strukturach długość I tych połączeń głoskowych. Długość III w tego typu strukturach głoskowych symbolizują natomiast podwójne litery *pp*, *tt*, *kk*, co widać w powyższych przykładach. W przypadku wewnętrznych głosek zawierających krótką samogłoskę i pozostałe spółgłoski długość I jest sygnalizowana przede wszystkim za pomocą pojedynczej litery (np. *kij̄no*), a długość III i II za pomocą podwójnej litery (np. *kijn̄no*).

Podobnie odmieniają się: *Haapsalu* – *Haapsallu*, *ida* – *itta*, *jõgi* – *jõkke*, *keha* – *kehha*, *lagi* – *lakke*, *meri* – *merre*, *mägi* – *mäkke*, *nina* – *ninna*, *nägu* – *näkku*, *oja* – *ojja*, *osa* – *ossa*, *pada* – *patta*, *pere* – *perre*, *pesa* – *pessa*, *rida* – *ritta*, *talv* – *tallu*, *tare* – *tarre*, *toru* – *torru*, *tuli* – *tulle*, *tüvi* – *tüvve*, *udu* – *uttu*, *uni* – *unne*, *veri* – *verre*.

Jako podsumowanie należy stwierdzić, iż końcówką zerową w krótkich formach illativu charakteryzują się przede wszystkim wyrazy, których poznane formy podstawowe również tworzymy za pomocą końcówki zerowej, np. *tuba*, *toa/Ø*, *tuba/Ø*, krótki illativus: *tuppa/Ø*. Występowanie omawianej formy w przypadku innych typów, jak np. *Poola*, *Poola/Ø*, *Poola/t*, krótki illativus: *Poola/Ø*, to już prawdziwa rzadkość.

Końcówki samogłoskowe *-i*, *-e*, *-u*, *-a*

Illativus tworzony za pomocą końcówek samogłoskowych *-i*, *-e*, *-u*, *-a* spotykamy z kolei w przypadku wyrazów, których poznane formy podstawowe także tworzymy za pomocą tego typu końcówek, np.:

¹ Oprócz *Tartu*, *Paide*, *Pärnu*, *Põlva*, *Viljandi*, ponieważ w ich przypadku we wszystkich rozważanych formach występuje ta sama długość wewnętrznych głosek: *Tartu*, *Paide*, *Pärnu*, *Põlva* (III), *Viljandi* (II).

<i>mis?</i>	<i><u>baar</u></i>	<i>kapp</i>	<i><u>kool</u></i>	<i>köök</i>	<i><u>linn</u></i>	<i><u>tool</u></i>
<i>mille?</i>	<i><u>baar/i</u></i>	<i>kap/i</i>	<i><u>kool/i</u></i>	<i>köög/i</i>	<i><u>linn/a</u></i>	<i><u>tool/i</u></i>
<i>mida?</i>	<i><u>baar/i</u></i>	<i>kapp/i</i>	<i><u>kool/i</u></i>	<i>köök/i</i>	<i><u>linn/a</u></i>	<i><u>tool/i</u></i>
<i>kuhu?</i>	<i><u>baar/i</u></i>	<i>kapp/i</i>	<i><u>kool/i</u></i>	<i>köök/i</i>	<i><u>linn/a</u></i>	<i><u>tool/i</u></i>

Oto inne ważne wyrazy pospolite odmieniające się w ten sposób: *aed* – *aed/a*, *apteek* – *apteek/i*, *buss* – *buss/i*, *hotell* – *hotell/i*, *jaam* – *jaam/a*, *järv* – *järv/e*, *karp* – *karp/i*, *kast* – *kast/i*, *klaas* – *klaas/i*, *kott* – *kott/i*, *mets* – *mets/a*, *õu* – *õu/e*, *pank* – *pank/a*, *park* – *park/i*, *pood* – *pood/i*, *rand* – *rand/a*, *rong* – *rong/i*, *saun* – *saun/a*, *tund* – *tund/i*, *vann* – *vann/i*. W ten sam sposób odmieniają się nazwy niektórych stolic europejskich, np. *Berliin* – *Berliin/i*, *Bern* – *Bern/i*, *Budapest* – *Budapest/i*, *Bukarest* – *Bukarest/i*, *Madrid* – *Madrid/i*, *Pariis* – *Pariis/i*, *Stockholm* – *Stockholm/i*, *Tallinn* – *Tallinn/a*, *Viin* – *Viin/i*.

☞ Krótki illativus z końcówkami samogłoskowymi występuje w stopniu mocnym i jest taki sam jak partitivus liczby pojedynczej.

Krótki illativus tworzony za pomocą końcówek samogłoskowych nie występuje tylko w odosobnionych przypadkach, tak jak wcześniej omawiany illativus z końcówką zerową. Pewne typy, jak np. przedstawione w poprzedniej jednostce zapożyczenia z końcówką *-i* w dopełniaczu i partitive (*muuseum*, *restoran*), posiadają regularny krótki illativus tworzony za pomocą końcówki *-i*. W ich przypadku jednak zmiana stopnia nie występuje.

Końcówka *-de* i *-te*

Za pomocą końcówki *-de* krótki illativus tworzymy w przypadku wyrazów odmieniających się według schematów *suur* – *suur/e* – *suur/t*, *uus* – *uu/e* – *uu/t*, *lääs* – *lään/e* – *lään/t*, natomiast za pomocą końcówki *-te* w przypadku wyrazów odmieniających się według schematu *käsi* – *käe* – *kät/t*, np.:

<i>mis?</i>	<i>keel</i>	<i>saar</i>	<i>suur</i>	<i>uus</i>	<i>lääs</i>	<i>käsi</i>
<i>mille?</i>	<i>keel/e</i>	<i>saar/e</i>	<i>suur/e</i>	<i>uu/e</i>	<i>lään/e</i>	<i>käe</i>
<i>mida?</i>	<i>keel/t</i>	<i>saar/t</i>	<i>suur/t</i>	<i>uu/t</i>	<i>lään/t</i>	<i>kät/t</i>
<i>kuhu?</i>	<i>keel/de</i>	<i>saar/de</i>	<i>suur/de</i>	<i>uu/de</i>	<i>lään/de</i>	<i>kät/te</i>

☞ Tego samego typu illativus posiada nazwa miasta *Kuressaare* – *Kuressaar/de*.

Końcówki *-ha, -he, -hu*

Za pomocą końcówek *-ha, -he, -hu* tworzymy illativus krótki w przypadku takich nielicznych wyrazów jak np. *maa – ma/ha, suu – su/hu, soo – so/hu, öö – ö/he, pea – pä/he*.

- ☞ Wyrazy *kodu, mõni, teine* posiadają następujący krótki illativus: ***koju, mõnda, teise***. Głoski wewnętrzne illativu *teise* charakteryzuje, w przeciwieństwie do dopełniacza *teise*, inna długość: *teise* (II) ‘drugiego’ vs. *teise* (III) ‘do drugiego’.
- ☞ Zaimki osobowe przybierają następujące, regularne formy: *minu/sse / mu/sse, sinu/sse / su/sse, tema/sse / ta/sse, mei/sse, tei/sse, nende/sse / nei/sse*. Zaimki wskazujące natomiast przybierają formy: *selle/sse / (se/sse), nende/sse / nei/sse*.
- ☞ Jak przekonuje nas nawet tak pobieżny zarys, krótki illativus jest – w porównaniu z innymi – formą nad wyraz osobliwą. Wydaje się, iż jego występowanie jest w dużej części przypadków raczej powiązane z konkretnym pojedynczym słowem niż grupą słów, o których można by mówić jako o pewnym gramatycznym typie wyróżnionym na podstawie poznanych choćby do tej pory właściwości fleksyjnych. Z tego też powodu mówi się o daleko idącej leksykalizacji krótkiego illativu. Dla przykładu, spośród takich wyrazów jak *uba* ‘fasola, bób’ i *tuba* ‘pokój’, które odmieniają się w poznanych przypadkach w identyczny sposób, tylko *tuba* posiada krótki illativus (*tuppa*). To samo dotyczy takich wyrazów jak *Poola* ‘Polska’ i *Eesti* ‘Estonia’. Spośród nich tylko *Poola* ma krótki illativus (*Poola*). Wobec tych faktów forma krótkiego illativu, jeżeli taka znajduje zastosowanie, jest uznawana obok mianownika, dopełniacza i partitivu liczby pojedynczej za czwartą formę podstawową wyrazów odmieniających się przez przypadki.

2. Przypadki wyrażające stosunki przestrzenne – podsumowanie

Poznaliśmy do tej pory sześć przypadków wyrażających przede wszystkim stosunki przestrzenne: illativus, inessivus, elativus, allativus, adessivus i ablativus. Oto podsumowanie ich końcówek:

<i>kuhu?</i>	<i>kus?</i>	<i>kust?</i>
<i>-sse, -Ø, -i, -e, -u, -a, -de, -te, -ha, -he, -hu</i>	<i>-s</i>	<i>-st</i>
<i>-le, -lle</i>	<i>-l</i>	<i>-lt</i>

Illativus, inessivus i elativus zwane są przypadkami wewnętrznych okoliczników miejsca. Z kolei allativus, adessivus i ablativus to tzw. przypadki ze-

wewnętrznych okoliczników miejsca. Do tej pory niejednokrotnie mieliśmy do czynienia z brakiem stuprocentowej korelacji pomiędzy oboma typami estońskich przypadków a ich polskimi odpowiednikami w postaci fraz przyimkowych. Często w języku estońskim na przykład przypadkom wewnętrznym okoliczników miejsca odpowiadały w języku polskim frazy przyimkowe odzwierciedlające myśl znajdowania się *na*, a nie *w* i na odwrót, na przykład:

<i>kuhu?</i>	<i>kus?</i>	<i>kust?</i>
<i>Ma lähen tundi.</i> 'Idę na lekcję.'	<i>Ma olen tunnis.</i> 'Jestem na lekcji.'	<i>Ma tulen tunnist.</i> 'Wracam z lekcji.'
<i>Ma lähen tööle.</i> 'Idę do pracy.'	<i>Ma olen tööil.</i> 'Jestem w pracy.'	<i>Ma tulen töölt.</i> 'Wracam z pracy.'

Oto podsumowanie najważniejszych, poznanych do tej pory słów, w których przypadku w języku estońskim i polskim brak jest korelacji, o której mowa powyżej:

1) w estońskim wewnętrzne okoliczniki miejsca, w polskim frazy z przyimkiem *na*: *algus, jaam, lõpp, maailm, osakond, parkla, peatus, piiripunkt, taevas, trepikoda, ujula, õppetool, õu, ülikool*; strony świata: *põhi, kirre, ida, kagu, lõuna, edel, lääts, loe*; części ciała: *jalg, kael, käsi, pea, selg, sõrm*.

2) w estońskim zewnętrzne okoliczniki miejsca, w polskim frazy z przyimkiem *w*: *aasta, aeg, isamaa, kodumaa, maa, müük, töö, päev, vapp, õppeaasta*.

Dowiedzieliśmy się również, że omawiane przypadki mogą wyrażać inne stosunki niż przestrzenne, np. *Ma ei kahtle sinus* 'Nie wątpię w ciebie', *See sõltub ainult sinust* 'To zależy tylko od ciebie', *Ma annan õuna sulle* 'Daję jabłko tobie', *Sul on õun* 'Masz jabłko', *Ma saan õuna sinult* 'Dostaję jabłko od ciebie'. Wyraz w illativie może także spełniać inną funkcję niż okolicznik miejsca, np.:

Isegi praegu surevad inimesed grippi.

'Nawet teraz ludzie umierają **na** grypę.'

Ma olen armunud sellesse tüdrukusse.

'Jestem zakochany **w** tej dziewczynie.'

Kuidas sa nende ettepanekusse suhtud?

'Jaki jest twój stosunek **do** ich propozycji?'

Ma usun Jumalasse.

'Wierzę **w** Boga.'

Ma tõlgin selle teksti eesti keelde.

'Przetłumaczę ten tekst **na** język estoński.'

3. Partitivus liczby pojedynczej – ciąg dalszy

Końcówka zerowa -Ø

W przypadku kilku wyrazów należących do przedstawionego w XV jednostce lekcyjnej typu deklinacyjnego *nimi* – *nime* partitivus tworzymy za pomocą końcówki zerowej, przy czym zachowywana jest alternacja samogłoskowa *i* : *e*, np. *hani* – *hane*, *nimi* – *nime*, *suvi* – *suve*, *süli* – *süle*, *tüvi* – *tüve*.

Końcówki samogłoskowe -i, -e, -u, -a

W przypadku części typów deklinacyjnych poznanych w lekcji XV partitivus liczby pojedynczej tworzymy za pomocą końcówek samogłoskowych, np.:

<i>mis?</i>	<i>ahi</i>	<i>lai</i>	<i>õppejõud</i>
<i>mille?</i>	<i>ahj/u</i>	<i>lai/a</i>	<i>õppejõu</i>
<i>mida?</i>	<i>ahj/u</i>	<i>lai/a</i>	<i>õppejõud/u</i>

We wszystkich trzech powyższych typach partitivus występuje w stopniu mocnym. W typie *ahi* – *ahju*, *lai* – *laia* końcówka partitivu równa jest końcówce dopełniacza. W typie *õppejõud* – *õppejõu* musimy osobno zapoznać się ze stosowaną w partitivie końcówką samogłoskową, bo w dopełniaczu występuje końcówka zerowa:

<i>kes? mis?</i>	<i>kelle? mille?</i>	<i>keda? mida?</i>
<i>jõud</i>	<i>jõu/Ø</i>	<i>jõud/u</i>
<i>pood</i>	<i>poe/Ø</i>	<i>pood/i</i>
<i>praad</i>	<i>prae/Ø</i>	<i>praad/i</i>
<i>roog</i>	<i>roa/Ø</i>	<i>roog/a</i>
<i>saag</i>	<i>sae/Ø</i>	<i>saag/i</i>
<i>õppejõud</i>	<i>õppejõu/Ø</i>	<i>õppejõud/u</i>

Partitivus wyrazów dłuższych niż jednosylabowe zakończonych w mianowniku na **-ik** możemy tworzyć według dwóch schematów:

- 1) *korralik* – *korralikkk/u* (końcówka samogłoskowa *-u* i stopień mocny)
- 2) *õpik* – *õpiku/t* (końcówka *-t*)

Według pierwszego schematu odmieniają się słowa utworzone za pomocą następujących sufixów słotwórczych:

-nik	<i>amet/nik</i>	–	<i>amet/nikk/u</i>
	‘urzędnik, urzędniczka’		
	<i>koda/nik</i>	–	<i>koda/nikk/u</i>
	‘obywatel, obywatelka’		

	<i>oma/nik</i>	–	<i>oma/nikk/u</i> ²
	‘właściciel, właścicielka’		
-mik	<i>rist/mik</i>	–	<i>rist/mikk/u</i>
	‘skrzyżowanie’		
	<i>vest/mik</i>	–	<i>vest/mikk/u</i> ³
	‘rozmówki’		
-stik	<i>maa/stik</i>	–	<i>maa/stikk/u</i>
	‘krajobraz’		
	<i>mäe/stik</i>	–	<i>mä/estikk/u</i> ⁴
	‘góry, pasmo górskie’		
-vik	<i>tule/vik</i>	–	<i>tule/vikk/u</i>
	‘przeszłość’		
	<i>pala/vik</i>	–	<i>pala/vikk/u</i> ⁵
	‘gorączka’		
-lik	<i>korra/lik</i>	–	<i>korra/likk/u</i>
	‘porządny’		
	<i>võima/lik</i>	–	<i>võima/likk/u</i>
	‘możliwy’		
	<i>õnne/lik</i>	–	<i>õnne/likk/u</i> ⁶
	‘szczęśliwy’		

Według schematu *õpik* – *õpiku/t* odmieniają się wyrazy:

- 1) utworzone za pomocą morfemu *-ik*⁷ lub
- 2) tak samo zakończone o nieprzejrzystej budowie morfologicznej⁸.

² Por. z podstawą słowotwórczą: *amet* ‘1) zawód, profesja; 2) praca, zajęcie’, *koda* ‘1) szalas, jurta; 2) dom, budynek’, *oma* ‘swój, własny’.

³ Por. z podstawą słowotwórczą: *rist* ‘krzyż’, *vestle/ma* ‘rozmawiać, dyskutować’.

⁴ Por. z podstawą słowotwórczą: *maa* ‘kraj’, *mägi* ‘góra’.

⁵ Por. z podstawą słowotwórczą: *tule/ma* ‘przychodzić, przyjeżdżać’, gwarowe *pala/ma* ‘płonąć, goreć’.

⁶ Por. z podstawą słowotwórczą: *kord* ‘porządek’, *või/ma* ‘móc’, *õnn* ‘szczęście’.

⁷ Np. *homm/ik* (por. *homme*), *is/ik* (por. *ise*), *es/ik* (por. *esi-*), *kaks/ik* (por. *kaks*), *kolm/ik* (por. *kolm*), *kohv/ik* (por. *kohv*), *laps/ik* (por. *laps*), *rann/ik* (por. *rand*), *rät/ik* (por. *rätt*), *õp/ik* (por. *õppi/ma*).

⁸ Np. *kirik*, *seelik*, *taldrik*, *vihik*.

Kahekümnes õppetükk – Lekcja dwudziesta

LAUSED – ZDANIA

Ma ei **õpi** eesti keelt.

Õpi eesti keelt!

Ära õpi eesti keelt!

Me tahame eesti keelt **õppida**.

Õppige eesti keelt!

Ärge õppige eesti keelt!

Ma sõidan **autoga**.

Ma sõidan **uue** autoga.

Ma sõidan **vana sõbraga**.

Ma sõidan **koos vana sõbraga**.

Naine, **kes** seisab siin, on Piret.

Raamat, **mis** on laual, on minu oma.

Keegi helistab.

Keegi ei helista.

Ma helistan **kellelegi**.

Ma ei helista **kellelegi**.

Nie **uczę się** języka estońskiego.

Ucz się języka estońskiego!

Nie ucz się języka estońskiego!

Chcemy **uczyć się** języka estońskiego.

Uczcie się języka estońskiego!

Nie uczcie się języka estońskiego!

Jadę **samochodem**.

Jadę **nowym** samochodem.

Jadę **ze starym przyjacielem**.

Jadę **razem ze starym przyjacielem**.

Kobieta, **która** tu stoi, to Piret.

Książka, **która** jest na stole, jest moja.

Ktoś dzwoni.

Nikt nie dzwoni.

Dzwonię **do kogoś**.

Nie dzwonię **do nikogo**.

DIALOGID – DIALOGI

Võõras linnas

Mikk tuleb täna oma venna juurde Tartu. Ta väljub bussist. Ta teab Tartut küll, aga ei tunne seda ning tal ei ole Tartu kaarti kaasas. Mikul on ainult Ago ühiselamu aadress ümbriku peal. Ta küsib teed ühiselamusse ühelt tartlaselt:

M. – Vabandust! Õelge mulle, palun, kuidas siit Tartu Ülikooli ühiselamusse saab.

T. – Aga mis ühiselamut te täpselt otsite, sest neid on Tartus mitu.

M. – Ma otsin Pepleri tänavat.

T. – See on väga lihtne. Kui te bussijaamast välja lähete, pöörake vasakule ja minge üle ülekaiguraja Riia tänavale. Seejärel minge otse. Paremat kätt on seal näha Tartu Kaubamaja, Postimaja ja Teatrit Vanemuine. Vasakut kätt on näha Tartu Kohtumaja. Tee läheb selles kohas natuke märke. Minge siis üles. Keerake viiendal paralleeltänaval paremale ja oletegi juba kohal.

M. – Täna väga.

T. – Pole tänu väärt.

Mikk on täna veidi hajameelne. Varsti unustab ta, kuidas ühiselamusse minna. Ta keerab paremale Kiiini tänavale. Ta vaatab kaubamaja modernset hoonet ja kõnnib edasi. Lõpuks jõuab ta raekojaplatsile. Siis helistab mobiiltelefonile tema vend Ago:

A. – Mikk, kus sa oled? Ma ootan sind juba üsna kaua ja hakkan muretsema.

M. – Oota, ma olen praegu ... ma olen ... raekojaplatsil!

A. – Mikk, ma ei kuulnud. Korda, kus sa oled.

M. – Ma olen raekojaplatsil.

A. – Raekojaplatsil? Mida sa teed raekojaplatsil?

M. – Ma olen eksinud. Kuidas ma praegu raekojaplatsilt Pepleri tänavale saan?

A. – Teisel pool raekoda on trepp. Mine trepist üles, pööra vasakule ja mine läbi pargi. Seejärel näed sa Tartu Ülikooli Raamatukogu. Pööra seal paremale ja mine edasi. Keera teisel paralleeltänaval vasakule ja oledki juba kohal. Ära unusta midagi! Helista mulle, kui sa jälle eksid.

M. – Loodan, et seekord see ei juhtu. Nägemist!

A. – Nägemist!

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

☞ Od niniejszej lekcji jako czwarta forma podstawowa podawany będzie krótki illativus (zaopatrzoney skrótem *ill*), jeżeli taki występuje.

aadress (-i, -i, *ill*: -i) – adres

edasi – (tež:) dalej, naprzód

eksi/ma (-da, -b) a) *kus?* (*kuhu?*); b) *milles?*

– a) zablądzić *gdzie?*; **olen eksinud** – zablądziłem, zablądziłam; b) pomylić się *w czym?*

hajameel/ne (-se, -set) – roztargniony

kaar/t (-di, -ti, *ill*: -ti) – (tež:) mapa

kaasas (por. *kaasa*) – z sobą (np. mieć)

keera/ma (-ta, -b) *kuhu?* (por. *pöörama*) – skrócić *dokąd?*

kohtumaj/a (-a, -a, *ill*: -ja) – sąd, budynek sądu

kuul/ma (-da, -eb) *keda? mida?* – słyszeć kogo? co?; **ei kuulnud** – (tu:) nie usłyszałem, nie usłyszałam

kõn/dima (-dida, -nib) (por. *minema, käima, jalutama*) – iść, chodzić, spacerować

läbi mille? – przez co? (wnętrze, otwór)

mit/u (-me, -ut) (*niereg.*) *keda? mida?* (por. *paar, mõni*) – (też:) parę kogo? czego?

mobiiittelefon (-i, -i, *ill*: -i) – telefon komórkowy

muretse/ma (-da, -b) *kelle pärast? mille pärast?* (por. *mures olema*) – martwić się o kogo? o co?

paralleeltänav (-a, -at) – ulica równoległa

parem (-a, -at) – prawy; **paremale** –

w prawo; *kellest? millest?* **paremat kätt** (por. *paremal pool*) – po prawej stronie kogo? czego?

(*kelle? mille?*) **peal** – na kim? czym?

pööra/ma (-ta, -b) *kuhu?* – skrócić *dokąd?*

saa/ma (-da, -b) *kust? kuhu?* (por. *jõudma*) – (też:) dostać się, trafić *skąd? dokąd?*

tei/ne (-se, -st, *ill*: -se) – drugi; **teisel pool** *keda? mida?* – po drugiej stronie kogo? czego?

trep/p (-i, -pi, *ill*: -pi) – schody; **trepist üles** **minema** – wejść schodami do góry

Vanemui/ne (-se, -st) – Vanemuine (*postac z estońskiej mitologii*)

vasak (-u, -ut) – lewy; **vasakule** – w lewo; *kellest? millest?* **vasakut kätt** (por. *vasakul pool*) – po lewej stronie kogo? czego?

viie/s (-nda, -ndat) – piąty

võõra/s (-, -st) – obcy

välju/ma (-da, -b) *kust?* – (też:) wysiadać *skąd?*

üle mille? – przez co? (zewnątrzną powierzchnię)

üles – do góry, w górę, na górę

ümbrik (-u, -ku/-ut, *ill*: -ku) – koperta

☞ Poimek *peal* i końcówka adessivu *-l* to w pewnym sensie synonimy wskazujące na dosłowne znajdowanie się na zewnętrznej powierzchni czegoś (np. *ümbriku peal = ümbrikul*). Końcówka adessivu posiada także wiele przenośnych, niedosłownych znaczeń (np. *õhtul, mul on*), których poimek *peal* zasadniczo nie posiada.

☞ *Üle* i *läbi* to przyimki łączące się z dopełniaczem. Tłumaczymy je na język polski ‘przez’. *Üle* wskazuje na ruch po zewnętrznej powierzchni czegoś, np. *üle ülekäiguraja* ‘przez przejście dla pieszych’, *üle silla* ‘przez most’. *Läbi* z kolei wskazuje na ruch przez wnętrze czegoś, np. *läbi pargi* ‘przez park’, *läbi metsa* ‘przez las’.

☞ *Ei kuulnud* to forma przecząca czasu przeszłego prostego składająca się ze słowa *ei* i imiesłowu czynnego czasu przeszłego czasownika *kuulma* ‘słyszeć’. *Olen eksinud* to forma twierdząca czasu przeszłego złożonego składająca się z osobowej formy czasownika *olema* w czasie teraźniejszym i imiesłowu czynnego czasu przeszłego czasownika *eksima* ‘zabłądzić, pomylić się’¹.

Bussijaamas

Kell on viis viiskümmend hommikul. Nii vara on kõik kassad Tartu bussijaamas veel kinni. Kassapidajad on aga juba kohal ja joovad kohvi. Varsti kell on kuus

¹ Por. (*nad*) *on surnud* ‘umarli, umarli, nie żyją’, *olen sündinud* ‘urodziłem się, urodziłam się’.

ja kõik kassad on lahti. Kuna Mikul on natuke aega, vaatab ta sõiduplaani seinal:

Sihtkoht / Lähtekoht	Väljumised				Saabumised			
Tallinn	6:20	7:30	9:45	10:00	9:30	10:50	11:40	12:50
	11:30	13:00	14:30	15:00	13:30	14:20	15:50	16:00
	17:20	18:45	19:30	20:00	17:45	18:45	19:00	21:00
	22:00				23:00			

Mikk pöördub kassapidaja poole:

- M. – Üks soodustuspilet Tallinna, palun.
 K. – Kas teil on üliõpilaspilet? Mis kellaks?
 M. – Jah, mul on. Kella kuue kahekümneks.
 K. – Näidake mulle oma üliõpilaspiletit! Pean kontrollima, kas see kehtib veel.
 M. – Palun.
 K. – Korras. Sada krooni, palun.
 M. – Palun. Kui kaua reis kestab?
 K. – Kiirbuss sõidab Tallinna umbes kolm tundi. Pange aga tähele, et see buss võib paar minutit hiljaks jääda.
 M. – Miks?
 K. – Sõiduplaani järgi peaks ta kell kuus kümme Võrust siia tulema. Aga võib juhtuda, et ta saabub natuke hiljem.
 M. – Saan aru.
 K. – Ärge aga ise bussile hiljaks jääge, sest ta ei oota teid kindlasti.
 M. – Mis peatusest ta väljub?
 K. – Nagu alati Tallinna: esimesest peatusest.
 M. – Aitäh. Nägemiseni.
 K. – Head aega. Palun järgmine.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

hiljaks jää/ma (-da, -b) *kuhu?* (por. *hiline-ma*) – spóźniać się *gdzie?*

(*kelle? mille?*) **järgi** – zgodnie z *kim?* *czym?*

kassapidaja (-, -t) – kasjer, kasjerka

kehti/ma (-da, -b) – (tež:) być ważnym (obowiązującym)

kell (-a, -a, *ill:* -a) – godzina (wskazywana przez zegar); **kella kuue kahekümneks**

– na godzinę szóstą dwadzieścia; **mis**

kellaks – na którą godzinę

kest/ma (-a, -ab) *kui kaua?* – trwać *jak długo?*

kiirbuss (-i, -i, *ill:* -i) – autobus pospieszny

kinni (*nieodm.*) – zamknięty, nieczynny

lähtekoh/t (-a, -ta, *ill:* -ta) – miejsce wyjazdu, punkt wyjścia

peaks – powinien, powinna, powinno

peatus (-e, -t, *ill:* -se) – przystanek (*kelle? mille?*) **poole** – do *kogo? czego?*, w stronę *kogo? czego?*

pöördu/ma (-da, -b) *kelle poole? mille poole?* – zwracać się *do kogo? do czego?*

saabu/ma (-da, -b) *kust?* – przybywać, przyjeżdżać *skąd?*

sihtkoh/t (-a, -ta, *ill:* -ta) – miejsce przeznaczenia, cel podróży

soodustuspilet (-i, -it) – bilet ulgowy

sõiduplaan (-i, -i, *ill:* -i) – rozkład jazdy

tähele pan/ema (-na, -eb) (*niereg.*) *keda?*

mida? – zwrócić uwagę *na kogo? na co?*

välju/ma (-da, -b) *kust?* – (tež:) wyjeżdżać, odjeżdżać (o środkach lokomocji)

väljumi/ne (-se, -st, *ill:* -sse) – odjazd

TEKST – TEKST

Eestlased reisivad palju

Viimasel ajal reisivad eestlased üha rohkem. Selle põhjuseks on ühelt poolt üha kõrgemad palgad, tänu millele võivad eestlased üha rohkem raha ajaviite peale kulutada, ja teiselt poolt avatud piirid Euroopa Liidu raames. Keegi ei nõua enam kelleltki passi või viisat. Keegi ei küsi kelleltki, mis on reisi eesmärk ja kui kauaks tahab ta sinna jääda. Keegi ei taha enam teada, kui palju raha kellelgi on.

Nii Eesti otsesed naabrid – Venemaa ja Läti – kui ka kaugemad nagu Soome ja Rootsi on maal, kuhu eestlased kõige sagedamini külla tulevad. Venemaale või Läti sõidavad nad tavaliselt bussi või rongiga, Soome tavaliselt laevaga, ja Rootsi laeva või lennukiga. Eestlased lendavad ka sageli lõunasse: Hispaaniasse, Itaaliasse, Kreekasse. Sinna võib ka loomulikult bussi või rongiga minna, aga see pigem ei tasu, sest reis on ohtlik, kestab väga kaua ja on tihti sama kallid kui lennureis. Eestlasi huvitavad ka üha tihedamini sellised Kesk-Euroopa maal nagu näiteks Poola, Tšehhi või Ungari, kus elavad nende keelesugulased. Poolas, Tšehhis või Ungaris ei ole muidugi nii soe kui Lõuna-Euroopas, aga ei ole ka nii külm kui Eestis. Ja hinnad ei ole seal nii kõrged kui mujal.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

ajavii/de (-te, -det) – rozrywka avatud (<i>nieodm.</i>) (por. <i>lahti</i>) – otwarty eesmärk/k (-gi, -ki, <i>ill:</i> -ki) – cel Euroopa Lii/t (-du, -tu, <i>ill:</i> -tu) – Unia Europejska huvita/ma (-da, -b) <i>keda?</i> – interesować, ciekawić <i>kogo?</i>; eestlasi (<i>part. l.mn.</i>) huvitavad – Estończyków interesują / ciekawią kauaks – na długo kaugem (-a, -at) – dalszy keelesugula/ne (-se, -st, <i>ill:</i> -sse) – rodak językowy (tj. mówiący językiem pokrewnym) kuluta/ma (-da, -b) <i>mida? mille peale?</i> (<i>millele?</i>) – wydawać <i>co? na co?</i> kõrgem (-a, -at) – wyższy külla tul/ema (-la, -eb) (<i>niereg.</i>) – przycho-dzić / przyjeżdżać w gości laev (-a, -a, <i>ill:</i> -a) – statek lennureis (-i, -i, <i>ill:</i> -i) – podróż lotnicza	mujal – gdzie indziej naab/er (-ri, -rit) – sąsiad, sąsiadka nõu/dma (-da, -ab) <i>mida? kellelt?</i> – wymagać, żądać <i>czego? od kogo?</i> ohtlik (-u, -ku, <i>ill:</i> -ku) – niebezpieczny otse/ne (-se, -st) – bezpośredni pal/k (-ga, -ka, <i>ill:</i> -ka) – pensja, płaca (<i>kelle? mille?</i>) peale – (też:) na <i>kogo? co?</i> piir (-i, -i, <i>ill:</i> -i) – granica põhjús (-e, -t, <i>ill:</i> -se) – przyczyna; (tu:) selle põhjuseks on – przyczyną tego są (<i>mille?</i>) raames – w ramach <i>czego?</i> rohkem (<i>nieodm.</i>) <i>keda? mida?</i> – więcej <i>kogo? czego?</i> rong (-i, -i, <i>ill:</i> -i) – pociąg tasu/ma (-da, -b) <i>kellel? mida teha?</i> – opłacać się <i>komu? robić co?</i> tihedamini – częściej tānu kellele? millele? – dzięki <i>komu? czemu?</i> üha – coraz

MUUD KASULIKUD SÕNAD – INNE PRZYDATNE SŁOWA

REISID JA MATKAD – PODRÓŻE I WYCIECZKI

auto (-, -t) – samochód, auto	sisene/ma (-da, -b) <i>millesse?</i> – (też:) wsiadać do czego?
ava/ma (-da, -b) <i>mida?</i> – otwierać <i>co?</i>	sissepääs (-u, -u, <i>ill:</i> -u) – wejście
dok/k (-i, -ki, <i>ill:</i> -ki) – dok	sul/gema (-geda, -eb/-geb) <i>mida?</i> – zamykać <i>co?</i>
hõivatud (<i>nieodm.</i>) – zajęty	suusata/ma (-da, -b) – jeździć na nartach
jalgrat/as (-ta, -ast) – rower	sõiduk (-i, -it) – pojazd
keelatud (<i>nieodm.</i>) – zabroniony	tek/k (-i, -ki, <i>ill:</i> -ki) – koc
kiirrong (-i, -i, <i>ill:</i> -i) – pociąg pospieszny	tiibur (-i, -it) – wodolot
kind/el (-la, -lat) – (też:) bezpieczny	trahv (-i, -i, <i>ill:</i> -i) – kara, mandat
mootorrat/as (-ta, -ast) – motor, motocykl	traktor (-i, -it) – traktor
paa/t (-di, -ti, <i>ill:</i> -ti) – łódź, łódka	tõukerat/as (-ta, -ast) – hulajnoga
perroon (-i, -i, <i>ill:</i> -i) – peron	tähelepanu (-, -) – uwaga
praam (-i, -i, <i>ill:</i> -i) – prom	ve/dama (-dada, -ab) <i>keda? mida?</i> – przewozić <i>kogo? co?</i>
pöidlaküü/t (-di, -ti, <i>ill:</i> -ti) – autostop;	veoauto (-, -t) – ciężarówka
pöidlaküüdiga sõitma – jechać autostopem	väljapääs (-u, -u, <i>ill:</i> -u) – wyjście
roni/ma (-da, -b) <i>kuhu? mille otsa?</i> – wspinać się <i>dokąd? na co?</i>	üumber istu/ma (-da, -b) <i>millelt? millele?</i> – przesiadać się <i>z czego? na co?</i>
seljakot/t (-i, -ti, <i>ill:</i> -ti) – plecak	

GRAMMATIKA – GRAMATYKA

1. Tryb rozkazujący – wstęp

Formy drugiej osoby liczby pojedynczej trybu rozkazującego równe są tematowi formy twierdzącej trzeciej osoby liczby pojedynczej czasu teraźniejszego, np.:

	forma twierdząca		forma przecząca
küsi/b	<i>küsi</i> ‘pytaj’	ära küsi	‘nie pytaj’
tööta/b	<i>tööta</i> ‘pracuj’	ära tööta	‘nie pracuj’
räägi/b	<i>räägi</i> ‘mów’	ära räägi	‘nie mów’
õpi/b	<i>õpi</i> ‘ucz się’	ära õpi	‘nie ucz się’
hakka/b	<i>hakka</i> ‘zaczynij’	ära hakka	‘nie zaczynaj’
vaata/b	<i>vaata</i> ‘patrz’	ära vaata	‘nie patrz’
osta/b	<i>osta</i> ‘kup’	ära osta	‘nie kupuj’
vestle/b	<i>vestle</i> ‘rozmawiaj’	ära vestle	‘nie rozmawiaj’
söö/b	<i>söö</i> ‘jedz’	ära söö	‘nie jedz’
tee/b	<i>tee</i> ‘rób’	ära tee	‘nie rób’
tule/b	<i>tule</i> ‘przyjdź’	ära tule	‘nie przychodź’
ütle/b	<i>ütle</i> ‘powiedz’	ära ütle	‘nie mów’

Wyjątek stanowią dwa czasowniki:

<i>läheb</i>	(<i>mine/ma</i>)	<i>mine</i>	‘idź’	<i>ära mine</i>	‘nie idź’
<i>on</i>	(<i>ole/ma</i>)	<i>ole</i>	‘bądź’	<i>ära ole</i>	‘nie bądź’

Formy drugiej osoby liczby mnogiej trybu rozkazującego tworzymy za pomocą końcówek **-ge** lub **-ke** dołączanych do tematu bezokolicznika **-da**, np.:

	forma twierdząca		forma przecząca	
<i>küsi/da</i>	<i>küsi/ge</i>	‘pytajcie’	<i>ärge küsi/ge</i>	‘nie pytajcie’
<i>tööta/da</i>	<i>tööta/ge</i>	‘pracujcie’	<i>ärge tööta/ge</i>	‘nie pracujcie’
<i>rääki/da</i>	<i>rääki/ge</i>	‘mówcie’	<i>ärge rääki/ge</i>	‘nie mówcie’
<i>õppi/da</i>	<i>õppi/ge</i>	‘uczcie się’	<i>ärge õppi/ge</i>	‘nie uczcie się’
<i>haka/ta</i>	<i>haka/ke</i>	‘zaczynajcie’	<i>ärge haka/ke</i>	‘nie zaczynajcie’
<i>vaada/ta</i>	<i>vaada/ke</i>	‘patrzcie’	<i>ärge vaada/ke</i>	‘nie patrzcie’
<i>ost/a</i>	<i>ost/ke</i>	‘kupcie’	<i>ärge ost/ke</i>	‘nie kupujcie’
<i>vestel/da</i>	<i>vestel/ge</i>	‘rozmawiajcie’	<i>ärge vestel/ge</i>	‘nie rozmawiajcie’
<i>teh/a</i>	<i>teh/ke</i>	‘róbcie’	<i>ärge teh/ke</i>	‘nie róbcie’
<i>tul/la</i>	<i>tul/ge</i>	‘przyjdźcie’	<i>ärge tul/ge</i>	‘nie przychodźcie’
<i>ütel/da</i>	<i>ütel/ge</i>	‘powiedzcie’	<i>ärge ütel/ge</i>	‘nie mówcie’
<i>öel/da</i>	<i>öel/ge</i>		<i>ärge öel/ge</i>	

Wyjątek stanowią następujące czasowniki nieregularne:

<i>juu/a</i>	(<i>joo/ma</i>)	<i>joo/ge</i>	‘pijcie’	<i>ärge joo/ge</i>	‘nie pijcie’
<i>lüü/a</i>	(<i>löö/ma</i>)	<i>löö/ge</i>	‘bijcie’	<i>ärge löö/ge</i>	‘nie bijcie’
<i>süü/a</i>	(<i>söö/ma</i>)	<i>söö/ge</i>	‘jedzcie’	<i>ärge söö/ge</i>	‘nie jedzcie’
<i>joos/ta</i>	(<i>jooks/ma</i>)	<i>jooks/ke</i>	‘biegnijcie’	<i>ärge jooks/ke</i>	‘nie biegnijcie’

Jak widać, w przypadku czasowników o temacie samogłoskowym końcówki **-ge** używamy, gdy bezokolicznik **-da** kończy się na **-da**. Jeżeli bezokolicznik ten kończy się na **-ta**, to używamy końcówki **-ke**. W przypadku czasowników o temacie spółgłoskowym wybór odpowiedniej końcówki zależy od tego, czy temat bezokolicznika **-da** kończy się na spółgłoskę dźwięczną czy bezdźwięczną. W przypadku spółgłosek dźwięcznych stosuje się końcówkę **-ge**. Kończącą **-ke** dołączamy natomiast do tematu zakończonego na spółgłoskę bezdźwięczną².

☞ W przypadku pewnych czasowników zakończonych w bezokoliczniku **-da** na **-da** lub **-ta** mogą pojawiać się wątpliwości, czy spółgłoski **-d-** i **-t-** należą do tematu, przy czym końcówka omawianego bezokolicznika brzmi **-a**, czy też należą do końcówki, np. *ostma*, *osta*, *ostab*; *tahtma*, *tahta*, *tahab*; *teadma*,

² Por. sufiks **-gi**, **-ki** w lekcji XV.

teada, teab. W takiej sytuacji temat bezokolicznika *-da* jest zawsze równy tematowi bezokolicznika *-ma*, a więc: *ost/ma, ost/a* (nie *os/ta*); *taht/ma, taht/a* (nie *tah/ta*), *tead/ma, tead/a* (nie *tea/da*).

2. Comitativus liczby pojedynczej – wstęp

Comitativus odpowiada na pytanie *kellega* ‘z kim’, *millega* ‘z czym, czym’. Formy comitativu liczby pojedynczej tworzymy dołączając końcówkę *-ga* do dopełniacza tej samej liczby, np.:

<i>kes? mis?</i>	<i>kelle? mille?</i>	<i>kellega? millega?</i>	
<i>buss</i>	<i>buss/i</i>	<i>bussi/ga</i>	‘autobusem’
<i>jalgratas</i>	<i>jalgratta</i>	<i>jalgratta/ga</i>	‘rowerem’
<i>sõber</i>	<i>sõbr/a</i>	<i>sõbra/ga</i>	‘z przyjacielem’

Formy tego przypadku mogą wyrażać narzędzie czynności, np.:

Ma sõidan ülikooli bussiga. ‘Jadę na uniwersytet **autobusem.**’
Ma kirjutan kirja pastakaga. ‘Piszę list **długopisem.**’

Comitativus może wyrażać także towarzysza, np.:

Piret läheb kinno oma sõbrannaga. ‘Piret idzie do kina **ze** swoją **przyjaciółką.**’

☞ Formy comitativu wyrażające towarzysza mogą być poprzedzane przymiotnikiem *koos* ‘razem’, np. *Piret läheb kinno koos oma sõbrannaga* ‘Piret idzie do kina razem ze swoją przyjaciółką’. Nie można natomiast powiedzieć *Ma sõidan ülikooli koos bussiga* traktując autobus jako narzędzie, środek lokomocji.

Comitativus zaimków osobowych brzmi: *minu/ga / (mu/ga), sinu/ga / (su/ga), tema/ga / (ta/ga), meie/ga, teie/ga, nende/ga*, natomiast zaimka wskazującego *see* w obu liczbach: *sellega, nendega*.

Zaimki i przymiotniki określające rzeczownik występujący w poznanych do tej pory przypadkach przyjmowały końcówki tego samego przypadku, np.:

1. mianownik	<i>kes? mis?</i>	<i>vana sõber</i>	<i>vana/d sõbra/d</i>
2. dopełniacz	<i>kelle? mille?</i>	<i>vana/Ø sõbr/a</i>	
3. partitivus	<i>keda? mida?</i>	<i>vana/Ø sõpr/a</i>	
4. illativus	<i>kuhu? kellesse? millesse?</i>	<i>vana/sse sõpr/a</i>	
5. inessivus	<i>kus? kelles? milles?</i>	<i>vana/s sõbra/s</i>	
6. elativus	<i>kust? kellest? millest?</i>	<i>vana/st sõbra/st</i>	
7. allativus	<i>kuhu? kellele? millele?</i>	<i>vana/le sõbra/le</i>	
8. adessivus	<i>kus? kellel? millel?</i>	<i>vana/l sõbra/l</i>	
9. ablativus	<i>kust? kellelt? millelt?</i>	<i>vana/lt sõbra/lt</i>	

Comitativus stanowi wyjątek od tej zasady. Zaimki i przymiotniki określające rzeczownik występujący w tym przypadku przyjmują końcówkę dopełniacza:

10. comitativus   *kellega? millega?*   *vana/Ø sõbra/ga*

Dlatego mówimy na przykład:

Ma sõidan (koos) oma vana sõbraga.   ‘Jadę (razem) ze **swaim starym** przyjacielem.’

Ma sõidan uue autoga.   ‘Jadę **nowym** samochodem.’

Podobnie zachowują się rzeczowniki połączone spójnikami *ja* ‘i’ i *või* ‘lub’, spośród których tylko ostatni łączy się z końcówką *-ga*, np.:

Ma sõidan bussiga ja trammiga.   ‘Jadę **autobusem** i tramwajem.’

Ma kirjutan pastaga või sulepeaga.   ‘Piszę **dlugopisem** lub piórem.’

3. Zaimki względne

Zaimki względne nie różnią się formalnie od odpowiednich zaimków pytających, np.:

Mees, keda sa näed, on minu sõber.

‘Mężczyzna, **którego** widzisz, to mój przyjaciel.’

Mägi, mida sa näed, on Suur Munamägi.

‘Góra, **która** widzisz, to Suur Munamägi.’

Naine, kellega sa vestled, on minu õde.

‘Kobieta, **z która** rozmawiasz, to moja siostra.’

Linn, millest ma jutustan, on Pärnu.

‘Miasto, **o którym** opowiadam, to Pärnu.’

Loom, kellest on juttu, on hunt.

‘Zwierzę, **o którym** mowa, to wilk.’

☞ Należy zwrócić uwagę, iż *kes* jako zaimek względny stosujemy w odniesieniu do osób i zwierząt.

W języku estońskim w przypadku zaimków względnych zazwyczaj nie różni się liczby, np.:

Inimene, kes töötab siin, on mu sõber.

‘Człowiek, **który** tu pracuje, to mój przyjaciel.’

Inimesed, kes töötavad siin, on mu sõbrad.

‘Ludzie, **którzy** tu pracują, to moi przyjaciele.’

4. Zaimki nieokreślone

Zaimki nieokreślone typu *ktoś, coś* tworzymy za pomocą sufiksu *-gi, -ki* dołączanego do odpowiedniego zaimka pytajnego³. Wyjątek stanowi mianownik *keegi* ‘ktoś’, np.:

<i>keegi</i>	<i>miski</i>	<i>Toas on kindlasti keegi.</i> ‘W pokoju na pewno ktoś jest.’
<i>kellegi</i>	<i>millegi</i>	<i>See on kellegi jalgratas.</i> ‘To jest czyjś rower.’
<i>kedagi</i>	<i>midagi</i>	<i>Ma näen midagi.</i> ‘Widzę coś .’
<i>kellesegi</i>	<i>millesegi</i>	<i>Ta on kellesegi armunud.</i> ‘Ona jest w kimś zakochana.’
<i>kelleski</i>	<i>milleski</i>	<i>Kelleski peab see huvi äratama.</i> ‘ W kimś musi to wzbudzić zainteresowanie.’
<i>kellestki</i>	<i>millestki</i>	<i>Ma jutustan sulle millestki.</i> ‘Opowiem ci o czymś .’
<i>kellelegi</i>	<i>millelegi</i>	<i>Ma ütlen seda kellelegi.</i> ‘Powiem to komuś .’
<i>kellelgi</i>	<i>millelgi</i>	<i>Kellelgi on hea maitse.</i> ‘ Ktoś ma dobry smak.’
<i>kelleltk</i>	<i>milleltk</i>	<i>Ma laenan raha kelleltk.</i> ‘Pożyczę pieniędzy od kogoś .’
<i>kellegagi</i>	<i>millegagi</i>	<i>Ma sõidan sinna kellegagi.</i> ‘Pojadę tam z kimś .’

Zaimki typu *keegi, miski* występujące w zdaniach z przeczeniem tłumaczymy ‘nikt’, ‘nic’, np.:

<i>Ma ei anna raha kellelegi.</i>	‘Nie dam nikomu pieniędzy.’
<i>Ma ei näe midagi.</i>	‘ Nic nie widzę.’

W celu emfazy możemy zaimki te poprzedzić słowem *mitte*, np.:

<i>Ma ei anna raha mitte kellelegi.</i>	‘Nie dam nikomu pieniędzy.’
<i>Ma ei näe mitte midagi.</i>	‘ Nic nie widzę.’

Warto zapamiętać także wyrazy *kuskile, kuhugi* ‘dokądś’, *kuskil* ‘gdzieś’, *kuskilt* ‘skądś’ i *kunagi, millalgi* ‘kiedys’, które w zdaniach z przeczeniem tłumaczyć będziemy odpowiednio: ‘donikąd’, ‘nigdzie’, ‘znikąd’ i ‘nigdy’.

³ Por. zasady przyłączania sufiksu *-gi, -ki* w lekcji XV i końcówki *-ge, -ke* w lekcji XX.

Kahekümne esimene õppetükk – Lekcja dwudziesta pierwsza

TEKSTID – TEKSTY

Rohkem Eesti Vabariigist

Eesti Vabariik on juba mitu aastat iseseisev riik. Eesti elanike arv on umbes poolteist miljonit inimest. Eesti Vabariigis elab teineteise kõrval kaks suuremat rahvust: kaks kolmandikku ühiskonnast moodustavad eestlased, ja ühe kolmandiku ühiskonnast venelased ja teised rahvused. Sellest jäeldub, et Eestis elab umbes miljon eestlast ning pool miljonit venelast ja muude rahvuste esindajat.

Eesti on demokraatlik riik. See tähendab seda, et võim kuulub, muidugi üle kantud tähenduses, tervele rahvale. Eesti Vabariigis valitseb parlamentaarne süsteem. Eesti parlament ehk Riigikogu koosneb ainult ühest kojast. Riigikogus on sada üks liiget. Riigikogu liikmed esindavad oma rahvast. Riigikogus on enam-vähem seitse suurt parteid. Valitsusele, mille eesotsas on peaminister, kuulub täidesaatev võim. Parlamendile, mis võtab vastu seadusi, kuulub seadusandlik võim. Kohtunikud moodustavad kolmanda võimu Eestis, sest neile kuulub kohtuvõim, mis ei olene ei täidesaatvast ega seadusandlikust võimust. Eesti riigipea on president.

Eesti rahaühik oli hiljuti kroon. Üks kroon võrdus saja sendiga. Eesti kodanikud kasutasid heameelega oma valuutat. Nüüdsel ajal kasutavad nad aga eurot.

Eesti lipp on sinimustvalge. Igal Eesti lipu värvil on oma tähendus. Sinine värv sümboliseerib taevast, usaldust ja truudust, must maad, ning valge puhtust ja lootust.

Eesti piirneb maismaal idas Vene Föderatsiooni ja lõunas Läti Vabariigiga. Vene ja Eesti vaheline piir on 333 kilomeetrit pikk. Läti ja Eesti vaheline piir on 343 kilomeetrit pikk. Eesti pindala on 45 227 ruutkilomeetrit.

Eesti kõige suurem linn on selle pealinn Tallinn. Tallinnas elab umbes pool miljonit inimest. Tallinnas on kaksteist erinevat sadamat ja umbes kümme suurt teatrit. Tallinnas asub ka kaks riiklikku ülikooli. Eesti pealinna peamised vaatamisväärsused on vanalinn ja Toompea, mis kõrgub Tallinna vanalinna kohal.

Toompeal asuvad vana loss, Riigikoguhoone, Aleksander Nevski katedraal, Toomkirik, Valitsus ja mõned teised väiksemad vaatamisväärsused. Turistid, kes tulevad Tallinna nii Eestist kui välismaalt, külastavad eelkõige Toompead ja Tallinna vanalinna. Eesti pealinn asub Soome lahe ja Pirita jõe kaldal.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

- arv** (-u, -u, *ill*: -u) – liczba
elanik (-u, -ku, *ill*: -ku) – mieszkaniec; **elanike** (*dop. l.mn.*) **arv** – liczba mieszkańców
esindaja (-, -t) – przedstawiciel, reprezentant; **muude rahvuste** (*dop. l.mn.*) **esindaja** – przedstawiciel innych narodowości
esinda/ma (-da, -b) *keda? mida?* – reprezentować *kogo? co?*
euro (-, -t) – euro
föderatsioon (-i, -i, *ill*: -i) – federacja
hiljuti – niedawno
järeldu/ma (-da, -b) *millest?* – wynikać *z czego?*
kasuta/ma (-da, -b) *mida?* – używać *czego?*, korzystać *z czego?*; **kasutasid** – używali, używały
katedraal (-i, -i, *ill*: -i) (por. *toomkirik*) – katedra (*często występuje w nazwach własnych*)
kilomeet/er (-ri, -rit) – kilometr
ko/da (-ja, -da, *ill*: -tta) – (też: izba (w parlamencie)
kohtunik (-u, -ku, *ill*: -ku) – sędzia
kohtuvõim (-u, -u, *ill*: -u) – władza sądownicza
kolmandik (-u, -ku, *ill*: -ku) – trzecia (część)
koosne/ma (-da, -b) *kellest? millest?* – składać się *z kogo? z czego?*
kõrgu/ma (-da, -b) *mille kohal?* – wznosić się *nad czym?*
maismaa (-, -d) – ląd
moodusta/ma (-da, -b) *mida?* – stanowić, tworzyć *co?*
olene/ma (-da, -b) *kellest? millest?* (por. *sõltuma*) – zależeć *od kogo? od czego?*
parlamentaar/ne (-se, -set) – parlamentarny
partei (-, -d) – partia
peami/ne (-se, -st, *ill*: -sse) – główny
peaminist/er (-ri, -rit) – premier
piirne/ma (-da, -b) *millega?* – graniczyć *z czym?*
pindala (-, -) – powierzchnia (rozmiar)
Pirita (-, -t) – Pirita (*rzeka, nad którą leży Tallin*)
rahaühik (-u, -ut) – jednostka monetarna
Riigiko/gu (-gu, -gu, *ill*: -kku) – Riigikogu (Zgromadzenie Państwowe) (*estoński parlament*)
Riigikoguhoone (-, -t) – siedziba Riigikogu (Zgromadzenia Państwowego)
riigipea (-, -d) – głowa państwa
riiklik (-u, -ku, *ill*: -ku) – państwowy
ruutkilomeet/er (-ri, -rit) – kilometr kwadratowy
sa/da (-ja, -da/-dat) (*niereg.*) – sto; **võrdus**
saja sendiga – równała się stu centom
seadus (-e, -t, *ill*: -se) – 1) prawo (zbiór norm prawnych); 2) ustawa; **seadusi** (*part. l.mn.*)
vastu võtma – uchwalać ustawy
seadusandlik (-u, -ku, *ill*: -ku) – ustawodawczy
suurem (-a, -at) – większy
sümboliseeri/ma (-da, -b) *mida?* – symbolizować *co?*
süsteem (-i, -i, *ill*: -i) – system
– (*mian. l.poj. brak*) (**teineteise**, teineteist, *ill*: teineteise) – siebie (nawzajem); **teineteise kõrval** – obok siebie (nawzajem)
Toompea (-, -d) – wzgórze Toompea (w Tallinie)
tähendus (-e, -t, *ill*: -se) – znaczenie
täidesaat/ev (-va, -vat) – wykonawczy
valitsus (-e, -t, *ill*: -se) – rząd
valuuta (-, -t) – waluta
vastu võt/ma (-ta, -ab) *keda? mida?* – przyjmować *kogo? co?*
võim (-u, -u, *ill*: -u) – władza
võrdu/ma (-da, -b) *millega?* – równać się *czemu?*; **võrdus** – równał się, równała się, równało się
väiksem (-a, -at) – mniejszy
ühiskon/d (-na, -da, *ill*: -da) – społeczeństwo
ülekantud (*nieodm.*) – przenośny

Kalevipoja eeposest

Kalevipoeg on Friedrich Reinhold Kreutzwaldi (1803–1882 kirjanik, arst) rahvaluuleaineline teos, mis jutustab eesti müütilisest hiiglasest. Kalevipoja intriig on lühidalt selline:

Kaugelt põhjast tuleb kotka seljas Viru randa Kalev. Ta abiellub kauni neiu Lindaga. Neile sünnib kaks poega – Sulev ja Olev. Vana Kalev haigestub ja sureb. Linda kannab hauale suured kivid. Nii tekib Tallinna Toompea. Pärast Kalevi surma sünnib viimane poeg – Kalevipoeg. Eepose laulud kirjeldavad peamiselt Kalevipoja elu.

Kalevipoeg käib Soomes, kus laseb sepal teha endale mõõga. Mõõga ostmise puhul korraldatud peol tekib kaklus ja Kalevipoeg tapab sepa poja. Hiljem varastab keegi Kalevipojalt mõõga ja Kalevipoeg paneb sellele needuse: kui jõkke astub see, kes on mõõka kandnud, siis peab mõõk tal jalad ära raiuma.

Kalevipoeg võidab oma kahte venda kiviviskes ja temast saab kuningas. Ta hakkab põldu kündma, väsib ja heidab magama. Sel ajal kui ta magab, söövad hundid ära tema hobuse. Kättemaksuks tapab Kalevipoeg nad.

Kalevipoeg toob Pihkvast laudu. Kui ta kõnnib läbi Peipsi järve tagasi, takistab teda kurat. Kui Kalevipoeg temaga võitleb, annab talle head nõu siil, kes istub põõsas. Selle eest annab Kalevipoeg talle tüki oma kasukast. Sellest ajast peale on siilil okkiline kasukas.

Kalevipoeg reisib maailma otsas, käib allmaailmas ja võitleb kuradiga.

Eepose lõpus ründavad maad vaenlased. Kalevipoeg asub oma maad kaitsma. Astub kogemata jõkke, mille põhjas lebab temalt varastatud mõõk. Mõõgal on Kalevipoja needus. Mõõk raiub tal jalad ära. Kalevipoeg sureb.

Sellest ajast peale valvab Kalevipoeg, käsi kaljus kinni, põrgu värvavat. Kunagi, kui tema maal väga halvasti läheb, vabastab Kalevipoeg end ja tuleb rahvale appi.

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

a/bi (-bi, -bi, *ill*: -ppi) – pomoc; **appi**
tulema kellele? – przyjść z pomocą
komu?
abiellu/ma (-da, -b) *kellega?* – wyjść za kogo?
allmaailm (-a, -a, *ill*: -a) – zaświaty
an/dma (-da, -nab) *kellele? mida? mille*
eest? – dawać komu? co? za co?
astu/ma (-da, -b) *kuhu?* (por. *sisenema*) –
 wchodzić, wkroczyć *dokąd?*
asu/ma (-da, -b) *mida tegema?* (por. *hak-*
kama) – (też:) zaczynać *robić co?*
eepos (-e, -t, *ill*: -se) – epos
hau/d (-a, -da, *ill*: -da) – grób
hiigla/ne (-se, -st, *ill*: -sse) – olbrzym
hobu/ne (-se, -st) – koń

hun/t (-di, -ti, *ill*: -ti) – wilk
intriig (-i, -i, *ill*: -i) – akcja, fabuła
kaits/ma (-ta, -eb) *keda? mida? kelle eest?*
mille eest? – bronić *kogo? czego? przed*
kim? przed czym?
kaklus (-e, -t, *ill*: -se) – bójka
kalju (-, -t) – skała
kan/dma (-da, -nab) *keda? mida?* – nosić
kogo? co?; on kandnud – nosił, nosiła,
 nosiło
kaugelt – z daleka
kirjanik (-u, -ku, *ill*: -ku) – pisarz, pisarka
kirjelda/ma (-da, -b) *keda? mida?* – opisywać
kogo? co?
kivi (-, -) – kamień

- kivivis/e** (-ke, -et) – rzut kamieniem
kogemata – niechący, przypadkowo
korralda/ma (-da, -b) *mida?* – organizować *co?*; **korraldatud** (*nieodm.*) – zorganizowany
kuninga/s (-, -t) – król
kura/t (-di, -dit) (*niereg.*) – diabeł
kättemaks (-u, -u, *ill:* -u) – odwet, zemsta; **kättemaksuks** – w odwecie
kün/dma (-da, -nab) *mida?* – orać *co?*
las/kma (-ta, -eb) *kellel? mida teha?* (*niereg.*) – kazać *komu?* zrobić *co?*, zlecać *komu?* zrobienie *czego?*
lau/d (-a, -da, *ill:* -da) – (też:): deska; **laudu** (*part. l.mn.*) – deski
laul (-u, -u, *ill:* -u) *kellest? millest?* – piosenka, pieśń *o kim?* *o czym?*
lühidalt – w skrócie
magama hei/tma (-ta, -dab) – kłaść się (spać)
mõõ/k (-ga, -ka, *ill:* -ka) – miecz
müütüli/ne (-se, -st, *ill:* -sse) – mityczny
needus (-e, -t, *ill:* -se) – urok, czar
nõu (-, -) (*niereg.*) – (też:): rada, porada
okkali/ne (-se, -st, *ill:* -sse) – iglasty, pokryty igłami, kolczasty
ostmi/ne (-se, -st, *ill:* -sse) – kupno, zakup
ots (-a, -a, *ill:* -a) – koniec, koniuszek
pan/ema (-na, -eb) (*niereg.*) *mida? kuhu?* – kłaść, położyć *co?* *gdzie?* (*millest?*) **peale** – od *kiedy?*
Pihkva (-, -t) – Psków
põh/i (-ja, -ja, *ill:* -ja) – (też:): dno
- põõsa/s** (-, -st) – krzak
põrgu (-, -t, *ill:* -) – piekło
rahvaluuleaineli/ne (-se, -st, *ill:* -sse) – oparty na poezji ludowej
rün/dama (-nata, -dab) *keda? millega?* – atakować *kogo?* *czym?*
saa/ma (-da, -b); *kellest? saab kes?* – (też:): *kto?* staje się *kim?*; *kto?* zostaje *kim?*
siil (-i, -i, *ill:* -i) – jeź
surm (-a, -a, *ill:* -a) – śmierć
takista/ma (-da, -b) *keda? milles?* – przeszkadzać *komu?* w *czym?*
tap/ma (-pa, -ab) *keda? mida? millega?* – zabić *kogo?* *co?* *czym?*
teos (-e, -t) – dzieło
vabasta/ma (-da, -b) *keda? mida? kust?* – uwolnić *kogo?* *co?* *skąd?*
vaenla/ne (-se, -st, *ill:* -sse) – wróg
valva/ma (-ta, -b) *keda? mida?* – strzec *kogo?* *czego?*
varasta/ma (-da, -b) *kellelt? mida?* – ukraść *komu?* *co?*; **varastatud** (*nieodm.*) – skradziony
Viru (-, -) – Viru (*historyczna prowincja w północno-wschodniej Estonii*)
või/tlema (-delda, -tleb) *kellega? mille eest?* – walczyć z *kim?* *o co?*
või/tma (-ta, -dab) *keda? milles?* – pokonać *kogo?* w *czym?*
ära raiu/ma (-da, -b) *kellel? mida? millega?* – odrąbać *komu?* *co?* *czym?*
ära s/õõma (-üüa, -õõb) *mida?* (*niereg.*) – zjeść *co?*

VANASÕNAD – PRZYSŁOWIA

Hirmul on suured silmad.
Keelatud vili on magus.
Kes teisele auku kaevab, see ise sisse langeb.
Kingitud hobuse suhu ei vaadata.
Kus suitsu, seal tuld.
Käbi kannust kaugele ei kuku.
Külas hea, kodus parem.
Magajale kassile hiir suhu ei jookse.
Parem varblane pihus kui tuvi katusel.
Silm on südamel aken.
Sõpra tuntakse hädas.

*Terves kehas terve vaim.
Valel on lühikesed jalad.
Varga peas põleb müts.
Üheksa korda mõõda, üks kord lõika.*

SÕNAVARA – SŁOWNICTWO

- au/k** (-gu, -ku, *ill*: -ku) – dziura
hirm (-u, -u, *ill*: -u) – strach, lęk
hää/da (-da, -da, *ill*: -tta) – bieda, tarapaty
kaeva/ma (-ta, -b) *mida?* – kopać *co?*
 (wykopywać)
katus (-e, -t) – dach
kin/kima (-kida, -gib) *kellele? mida?* – po-
 darować *komu? co?*; **kingitud** – darowa-
 ny
kuk/kuma (-kuda, -ub) – upaść, przewrócić
 się
käbi (-, -) – szyszka
kän/d (-nu, -du, *ill*: -du) (por. *tüvi*) – pień
kül/a (-a, -a, *ill*: -la) – (też:) goście, gościna
magaja (-, -t) – śpiący (ten, który śpi)
mõõ/tma (-ta, -dab) *keda? mida? millega?* –
 mierzyć *kogo? co? czym?*
- müts** (-i, -i, *ill*: -i) – czapka
pih/k (-u, -ku, *ill*: -ku) – garść, pięść
põle/ma (-da, -b) – płonąć, palić się
sisse lange/ma (-da, -b) *kuhu?* – wpadać
dokąd?
tun/dma (-da, -neb) *keda? mida?* – (też:)
 poznawać, rozpoznawać *kogo? co?*;
tuntakse *keda? mida?* – poznaje się
kogo? co?; jest poznawany *kto? co?*
tuvi (-, -) – gołąb
vaa/tama (-data, -tab) *kuhu?* – (też:) zaglądać
dokąd?; **ei vaadata** – nie zagląda się
vaim (-u, -u, *ill*: -u) – duch
vale (-, -t) – (też:) kłamstwo
var/as (-ga, -ast) – złodziej
varbla/ne (-se, -st, *ill*: -sse) – wróbel

Kirjandus – Literatura

- Aaltio** Maija-Hellikki. 1984. *Finnish for Foreigners*. Helsinki: Otava.
- Cypanov** Evgenij Aleksandrovič, **Motorina** Lubov', **Sizeva** Žanna Genrihovna. 1999. *Рõмõуман*. Syktywkar: ПРОЛОГ.
- Eek** Arvo. 2008. *Eesti keele foneetika I*. Tallin: Tallinna Tehnikaülikooli kirjastus.
- Erelt** Mati, **Erelt** Tiiu. 1992. Virolais-suomalainen kielitieteen sanasto. Helsinki: Castrenianumin toimitteita.
- Erelt** Mati, **Erelt** Tiiu, **Ross** Kristiina. 2000. *Eesti keele käsiraamat*. Tallin: Eesti Keele Sihtasutus.
- Erelt** Mati, **Kasik** Reet, **Metslang** Helle, **Rajandi** Henno, **Ross** Kristiina, **Saari** Henn, **Tael** Kaja, **Vare** Silvi. 1995. *Eesti keele grammatika*. Tallin: Eesti Keele Instituut.
- Erin** Lemmi, **Stefańczyk** Wiesław. 2000. *Słownik estońsko-polski*. Kraków: OÜ Euros Koolitus.
- Hasselblatt** Cornelius. 2001. *Grammatisches Wörterbuch des Estnischen*. Wiesbaden: Harrasowitz Verlag.
- Heikura** Vuokko. 2002. *Lessons in Finnish Grammar*. Helsinki: VEA.
- Hetzer** Armin. 2003. *Estnisch. Eine Einführung*. Wiesbaden: Harrasowitz Verlag.
- Hämäläinen** Eila, **Bessonoff** Salli-Marja. 1991. *Harjoitellaan! Lisäharjoituksia Aletaan!-kirjaan*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Hämäläinen** Eila. 1994. *Aletaan! Suomen kielen oppikirja vasta-alkajille*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Karanko** Outi, **Keresztes** László, **Kniivilä** Irmeli. 1985. *Finn nylevkönyv*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Karelson** Rudolf, **Kiivit** Leena, **Kont** Ilse, **Kullus** Valve, **Laanpere** Helga, **Langemets** Margit, **Pikamäe** Arno, **Raiet** Erich, **Tiits** Mai, **Vakk** Feliks, **Valdre** Tiia, **Veskis** Leidi, **Voll** Piret (red.). 1991–2007. *Eesti kirjakeele seletussõnaraamat*. Tallin: Eesti Keele Instituut.
- Kettunen** Lauri. 1955. *Eestin kielen oppikirja*. Porvoo/Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Kokla** Paul, **Laanpere** Helga, **Mäger** Mart, **Pikamäe** Arno. 2001. *Eesti-soome sõnaraamat*. Tallin: Valgus.
- Kozmács** István. 2002. *Udmurt nyelvkönyv*. Segedyn: JATEPress.
- Kudzinowski** Czesław. 1984. *Gramatyka języka fińskiego*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Kudzinowski** Czesław. 1988. *Słownik fińsko-polski*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Leberecht** Helmi. 1989. *Räägime eesti keelt*. Tallin: Valgus.
- Leemets** Helle, **Saari** Henn (red.). 1984. *Vene-eesti sõnaraamat*. Tallin: Valgus.
- Lepäsmäa** Anna-Liisa, **Silfverberg** Leena. 1998. *Suomen kielen alkeisoppikirja*. Helsinki: Finn Lectura.

- Mészáros** Edit. 1988. *Erza-mordvin nyelvkönyv kezdőknek és középhaladóknak*. Segedyn: JATEPress.
- Mihkla** Karl, **Valmis** Aavo. 1979. *Eesti keele süntaks*. Tallin: Valgus.
- Moseley** Christopher. 1996. *Colloquial Estonian*. Londyn/Nowy Jork: Routledge.
- Motorina** Lubov'. 2005. *Медводдза васьков*. Syktywkar.
- Mroczo** Eugeniusz. 1982. *Język węgierski dla początkujących*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Muuk** Elmar, **Tedre** Mihkel. 1940. *Lühike eesti keeleõpetus*. Tartu: Eesti Kirjanduse Selts.
- Nagyezsda** Manova. 1998. *Komi-zürjén nyelvkönyv*. Segedyn: JATEPress.
- Nuutinen** Olli. 1997. *Suomea suomeksi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ojaniemi** Sirkka, **Zgólkowa** Halina. 1999. *Słownik minimum polsko-fiński*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Pesti** Mall, **Ahi** Helve. 2000. *E nagu Eesti*. Tallin: TEA.
- Pihel** Kalju, **Pikamäe** Arno. 1999. *Soome-eesti sõnaraamat*. Tallin: Valgus.
- Pool** Raili. 1999. *Eesti keele verbirektsioone*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Vaigla** Aleksander. 1933. *Eesti grammatika I*. Tartu: Ed. Roos'i Kirjastus.
- Valgma** Johannes. 1971. *Eesti keeleõpetuse reegleid*. Tallin: Valgus.
- Valgma** Johannes, **Rommel** Nikolai. 1968. *Eesti keele grammatika*. Tallin: Valgus.
- Wałęga** Stanisław. 1978. *Słownik fiński-polski*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Wałęga** Stanisław. 1986. *Słownik polsko-fiński*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Wiik** Kalevi. 1991. *Fonetiikan perusteet*. Turku: Turun Yliopisto.

Język estoński dla początkujących to pierwszy na polskim rynku wydawniczym podręcznik do nauki języka estońskiego. Niniejsza publikacja składa się z trzech części: *Teksty i gramatyka*, *Słownik estońsko-polski polsko-estoński* oraz *Ćwiczenia i rozwiązania*. W skład *Tekstów i gramatyki* wchodzi 21 jednostek lekcyjnych wprowadzających czytelnika w podstawy gramatyki i słownictwa języka estońskiego.

Robert Bielecki opracował podręcznik bardzo przemyślany metodycznie i przejrzyste ustrukturyzowany, w którym zrealizował autorskie podejście do nauczania nieindoeuropejskiego języka estońskiego, uwzględniające jego specyfikę fonologiczną i morfosyntaktyczną, postrzeganą z perspektywy potrzeb polskiego studenta. Autor świadomie zdystansował się od szablonów metodycznych panujących w nauczaniu kongresowych języków indoeuropejskich, wkładając ogromny wysiłek w przygotowanie obszernych komentarzy gramatycznych ułatwiających uczącym się zrozumienie fonologicznych i morfologicznych mechanizmów funkcjonowania języka estońskiego.

Prof. dr hab. Elżbieta Artowicz
(z recenzji wydawniczej)

ISBN 978-83-232-3060-1

